

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Cl. Viri Valerii Andreae Desselii In Academia Lovaniensi
Professoris Regii Erotemata Juris Canonici**

Andreas, Valerius

Coloniae, 1697

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62934](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62934)

M. 1 Th. 4806.
75

CL. VIRI
VALERII ANDREÆ
DESSELI
IN ACADEMIA LOVANIENSI
PROFESSORIS REGII
EROTEMATA
FURIS
CANONICI

DIGESTA ET ENUCLEATA
Juxta Ordinem Librorum &
Titulorum, qui in Decretalibus
Epistolis GREGORII IX P. M.

Editio hac prioribus aliquot titulis Au-

*ctior & Correctior
Collegii Societatis Jesu Paderbornæ.*

COLONIÆ,
Apud WILH. METTERNICH Bibliop.
ANNO M. DC. LXXXVII.

Cum Privilegio S. Cæs. Majestatis.

(o)

AD CLARISSIMUM
VIRUM
AC
DOMINUM
D. VALERIVM
ANDREAM,
J. U. Doct. & Profess. Regium.
EROTEMATIS HIS
Longè utilissimis jus Pontificium elu-
cidantem tradentemque
HENDECASYLLABON.

Quibus
Institu-
tiones
Jur. Civ.
distincta
& expli-
cata.

ERotemata dum prius PEREZI
Themis legerat, (Illius PEREZI,
Cujus nomina, lucubrationes
Docta, Iupiter, & laboriosa!
Clara non facient minùs, Monarcha.
Quàm qua Romuleus tulit statuis.)
Sat, dixi, via strata sic luventa est
Ad Jus Cæsareum; nec explicasset;
Ipse se melius Tribonianus:
Sed quis jam simili alterum labore,
Ad jus pander iter, vel arte? Nunquid
ANDREAS hic erit, sepulta qui non
Solum, multaque pisca fert sub auras,
Dum nocti invidet, improbisque blattis,
Sed nova ingenio feraciore
Gignit Ipsius? & indies metendam
Gloria sibi pullulantis, omnes

Mes-

HENDECASYLLABON.

Messem, quotquot erunt, serit per annos.

Sic dixit Dea: facta sic. VALERI

ANDREA. facis ipsa suppetisse.

Tu vero Themidi dicat a pubes

Post hac scire cupis, quid esse possit

Optatum citius premas, sueto

Metam Juris ut Utriusque? Velle.

BERNARDUS HEYMBACHIUS.

J. C. Historiarum Professor

Publ. & Ordinar.

INDEX

TITULORUM
LIBRI PRIMI.

- TIT. I. De Summa Trinitate & Fide
II. De Constitutionibus.
III. De Rescriptis.
IV. De Consuetudine.
V. De Postulatione.
VI. De Electione & Electi potestate.
VII. De Translatione Episcopi.
VIII. De auctoritate & usu pallii
IX. De Renuntiatione.
X. De supplenda negligentia Pralatorum.
XI. De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.
XII. De Scrutinio in Ordine faciendo.
XIII. De ordinatis ab Episcopo, qui renuntiant Episcopatu.

* 2

XIV. De

I N D E X

- XIV. De *etate & qualitate*, & *ordine*
præficiendorum.
- XV. De *Sacra Vnctione.*
- XVI. De *Sacramentis non iterandis.*
- XVII. De *filiis Presbyterorum.*
- XVIII. De *Servis non ordinandis, & eo-*
rum manumissione.
- XIX. De *obligatis ad ratiocinia non or-*
dinandis.
- XX. De *corpore vitiosis non ordi-*
nandis.
- XXI. De *bigamis non ordinandis.*
- XXII. De *Clericis peregrinis.*
- XXIII. De *officio Archidiaconi.*
- XXIV. De *officio Archipresbyteri.*
- XXV. De *officio Primitiæ.*
- XXVI. De *officio Sacristæ.*
- XXVII. De *officio Custodis.*
- XXVIII. De *officio Virarii.*
- XXIX. De *officio & potestate delegati.*
- XXX. De *officio legati.*
- XXXI. De *officio Iudicis ordinarii.*
- XXXII. De *officio Iudicis.*
- XXXIII. De *majoritate & obedientia.*
- XXXIV. De *Treuga & pace.*
- XXXV. De *Pactis.*
- XXXVI. De *Transactionibus.*
- XXXVII. De *Postulando.*
- XXXVIII. De *Procuratoribus.*
- XXXIX. De *Syndico.*

XL. De

I N D E X

- XL. De his . qua vi metusve causâ
funt.
- XLI. De restitutione in integrum.
- XLII. De alienatione iudicij mutandâ
causâ factâ.
- XLIII. De Arbitris.

LIBRI SECUNDI.

- I. De iudiciis.
- II. De Foro competenti.
- III. De libelli oblatione.
- IV. De mutuis petitionibus.
- V. De litis contestatione.
- VI. Vt lite non contestata non proce-
datur ad testium receptionem .
vel ad sententiam definitivam.
- VII. De iuramento calumnia.
- VIII. De Dilationibus.
- IX. De Feriis.
- X. De ordine cognitionum.
- XI. De plus petitionibus.
- XII. De causa proprietatis & possessio-
nis.
- XIII. De restitutione spoliatorum.
- XIV. De dolo & contumacia.
- XV. De eo, qui mittitur in possessionem
causa rei servanda.
- XVI. Vt litependente nihil innovetur.
- XVII. De sequestrationibus possessionum
& fructuum.

I N D E X

- XVIII. De Confessis.
 XIX. De Probationibus.
 XX. De testibus & attestationibus.
 XXI. De testibus cogendis.
 XXII. De fide Instrumentorum.
 XXIII. De Prasumptionibus.
 XXIV. De Iurejurando.
 XXV. De Exceptionibus.
 XXVI. De Prascriptionibus.
 XXVII. De Sententia & re iudicata.
 XXVIII. De Appellationibus, Recusationibus & Relationibus.
 XXIX. De Clericis peregrinantibus.
 XXX. De Confirmatione utili vel inutili.

LIBRI TERTII.

- I. De vita & honestate Clericorum.
 II. De cohabitatione Clericorum & mulierum.
 III. De Clericis conjugatis.
 IV. De Clericis non residentibus in Ecclesia vel prabenda.
 V. De Prabendis & Dignitatibus.
 VI. De Clerico agrotante vel debilitato.
 VII. De Institutionibus.
 VIII. De concessione prabende & Ecclesia

I N D E X

clesia non vacantis.

- IX. Ne Sede vacante aliquid innovetur.
- X. De his, quæ sunt, à Pralato sine consensu Capituli.
- XI. De his, quæ sunt à majori parte Capituli.
- XII. Vt Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.
- XIII. De rebus Ecclesia non alienandis.
- XIV. De Precariis.
- XV. De Commodato.
- XVI. De Deposito.
- XVII. De emptione & venditione
- XVIII. De Locato & conducto.
- XIX. De rerum permutatione.
- XX. De Feudis.
- XXI. De Pignoribus & aliis cautionibus.
- XXII. De Fidejussoribus.
- XXIII. De Solutionibus.
- XXIV. De Donationibus.
- XXV. De Peculio Clericorum.
- XXVI. De Testamentis.
- XXVII. De Successionibus ab intestato
- XXVIII. De Sepulturis.
- XXIX. De Parœciis & alienis Parœcianis.
- XXX. De Decimis, Primitiis & Oblatio.

I N D E X

lationibus.

- XXXI. De Regularibus & transeuntibus ad Religionem.
- XXXII. De conversione Conjugatorum.
- XXXIII. De conversione Infidelium.
- XXXIV. De voto & voti redemptione.
- XXXV. De statu Monachorum & Canonicorum Regularium.
- XXXVI. De Religiosis domibus, ut Episcopo sint subiecta.
- XXXVII. De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum.
- XXXVIII. De iure Patronatus.
- XXXIX. De Censibus, Exactionibus & Procurationibus.
- XL. De consecratione Ecclesie vel Altaris.
- XLI. De Missarum celebratione, & Sacramento Eucharistia, & divinis officiis.
- XLII. De Baptismo & ejus effectu.
- XLIII. De Presbytero non baptizato.
- XLIV. De custodia Eucharistia & aliorum Sacramentorum.
- XLV. De Reliquiis & veneratione Sanctorum.
- XLVI. De observatione Ieiuniorum.
- XLVII. De Purificatione post partum.
- XLVIII. De Ecclesiis adificandis & reparandis.

De

I N D E X

- XLIX. De Immunitate Ecclesiarum ex-
mitem, & rerum ad eas perti-
nentium.
L. Ne Clerici vel Monachi se sacu-
laribus negotiis immisce-
ant.

LIBRI QUARTI.

- I. De Sponsalibus & Matrimo-
niis.
II. De desponsatione impuberum.
III. De clandestina desponsatione.
IV. De Sponsa duorum.
V. De conditionibus apposis.
VI. Qui Clerici vel uerentes matri-
monium contrahere possint.
VII. De eo qui duxit in uxorem quam
polluit per adulterium.
VIII. De conjugio leproforum.
IX. De conjugio seruorum.
X. De natis ex libero ventre.
XI. De Cognatione spiritali.
XII. De Cognatione legali.
XIII. De eo, qui cognouit consanguine-
am uxoris sue uel sponsa.

De

I N D E X

- XIV. De Consanguinitate & Adfi-
nitate.
- XV. De frigidis & malificiatis, &
impotentia coeundi.
- XVI. De matrimonio contracto contra
interdictum Ecclesia.
- XVII. Qui filij sunt legitimi.
- XVIII. Qui matrimonium accusare
possint, vel contra illud testa-
ri.
- XIX. De Divortijs.
- XX. De Donatione inter virum &
uxorem; & de dote post di-
vortium restituenda.
- XXI. De secundis nuptiis.

LIBRI QUINTI.

- I. De Accusationibus, Inquisitioni-
bus & Denuntiationibus.
- II. De Calumniatoribus.
- III. De Simonia, & ne aliquid pro
spiritualibus exigatur vel pro-
mittatur.
- IV. Ne Pralati vices vel Ecclesias sub
annuo censu cedant.
- V. De Magistris, & ne aliquid exi-
gatur pro licentia docendi.
- VI. De Iudais, Saracenis, & eorum
servis.

VII. De

I N D E X

- VII. De Hæreticis.
- VIII. De Schismaticis & ordinatis ab eis.
- IX. De Apostatis & reiterantibus Baptisma.
- X. De his, qui filios occiderunt.
- XI. De infantibus & languidis expositis.
- XII. De homicidio voluntario vel casuali.
- XIII. De Torneamentis.
- XIV. De Clericis pugnantibus in duello.
- XV. De Sagittariis.
- XVI. De Adulterio & stupro.
- XVII. De Raptoribus, Incendiariis & Violatoribus Ecclesia.
- XVIII. De Furtis.
- XIX. De Usuris.
- XX. De crimine Falsi.
- XXI. De Sortilegiis.
- XXII. De Collusione detegenda.
- XXIII. De delictis puerorum.
- XXIV. De Clerico venatore.
- XXV. De Clerico percussore.
- XXVI. De Maledicis.
- XXVII. De Clerico excommunicato, deposito vel interdicto ministrante.
- XXVIII. De Clerico non ordinato ministrante.

XXIX. De

I N D E X

- XXIX. De Clerico per saltum promot.
- XXX. De eo, qui furtivè Ordinem
susceperit.
- XXXI. De excessibus Pralatorum &
subditorum.
- XXXII. De novi operis nuntiatione.
- XXXIII. De privilegiis & excessibus pri-
vilegiatorum.
- XXXIV. De Purgatione Canonica.
- XXXV. De Purgatione vulgari.
- XXXVI. De Injuriis & damno dato.
- XXXVII. De Pænis.
- XXXVIII. De Pœnitentiis & Remissioni-
bus.
- XXXIX. De sententia Excommunicatio-
nis.
- XL. De verborum significatione
- XLI. De regulis juris.

C E N S U R A.

Hanc Synopsin Juris Canonici per
Erotemata digesti prælo & publi-
ca luce dignam censeo. dat. Lovanii
die 20. Novembris 1654.

JACOBUS PONTANUS S. Theol.
doctor & Professor ac Librorum
Censor.

SYNO.

SYNOPSIS
JURIS
CANONICI

Per
EROTEMATA,
DIGESTI & ENUCLEATI,
Juxta ordinem Librorum & Titulorum
qui in Decretalibus GRE-
GORII P. IX.

PROEMIUM.

De Auctoribus, Auctoritate &
ordine Librorum Juris
Canonici.

*Quid est IUS CANONICUM,
& unde dictum?*

IUS CANONICUM est, quod ci-
vium actiones ad finem æternæ beati-
tudinis dirigit. Hæc enim est cau-
sa finalis hujus Juris, salus nimirum a-
nimarum, seu vita talis, quam sequa-
tur beatitudo. Dicitur à Græco *Kanon*.
Latine Regula, vel quod regat, vel quod
normam recte vivendi præbeat, vel
quod distortum parvumque corrigat. *c. 2. & 3. dist. 3.*
A *ius*

2 PROOEMIUM.

*Ius hoc seu Corpus Iuris Canonici quibus
constat membris ac libris?*

Decreto Gratiani, Epistolis Decretalibus Gregorii IX. P. M. Sexto Decretalium Bonifacii VIII. Clementinis & Extravagantibus tum Joannes XXI. tum Communibus.

DECRETUM auctorem & collectorem habet GRATIANUM^o, Monachum Benedictinum, circa annum Dom. 1150. post Isidorum Hispalensem, sub anno 600. Burchardum Wormariensem & Ivonem Carnotensem, quod veluti prima Juris Pontificii exhibet lineamenta, ex Canonibus Apostolorum, ex Synodorum seu Conciliorum, generalium & particularium statutarum, ex antiquorum Ecclesie Patrum placitis & sententiis, ac denique ex Pontificum quorundam Constitutionibus, collectum, atque ab Eugenio III. Pont. approbatum, qui & Gynasiis publicis illud legendum concessit, ut est in Vita Gratiani ac postremo auctoritate Gregorii XIII. recognitum. Hujus tres sunt partes. Prima continet Distinctiones c. l. quarum xx. prioribus agitur de jure in genere, reliquis vero de personis Ecclesiasticis sive Ecclesie ministris.

nistris, Secunda complectitur *Causas* xxxvi. in qua varia tractatus *Quaestiones*, ad formam & materiam iudiciorum pertinentes: cui post *Causam* xxxiii. quaest. 3. insertus est tractatus de *Poenitentia*, constans *Distinctionibus* vii. Tertia materiam *Consecrationis* quinque *Distinctionibus* declarat.

DECRETALIU*M* Epistolarum GREGORII IX. P. M. compilatio facta est auspiciis & auctoritate ejusdem Pont. per *Raymundum de Ponnaforti*, Hispanum, ex Ordine Praedicator. S. R. E. Penitentiarium & Capellanum Pontificis, ex variis tum ejusdem, tum aliorum Pontificum Epistolis, Constitutionibus ac Conciliis, jam inde ab Alexandro III. usque ad Gregorium. Idque ad eum fere modum, & ex eadem causa, quam habuit Justinianus Imp. componendi Codicis sui, ut scilicet praedecessorum suorum Constitutiones & Decretales Epistolas confusas antea ac saepe discordantes in ordinem concordiamque redigeret. Et haec est nova ac nona Decretalium compilatio, post primam collectionem Bernardi Papiensis: secundam Joannis Gallensis, ex Gilliberti Abbatis Alani Episc. Antisiodorensis collectionibus, numquam publicè probatis: *tertiam*

tiam Petri Beneventani, jussu Innocentii III. Pont. reprobata compilatione Bernardi Archidiaconi Compostellani, Romæ degentis (unde & Romana dicta) cum ea in quibusdam Curia Romana displiceret; quartam jussu ejusdem Innoc. Pont. quintam Honorii III. Pont. ac postremò sextam Gregorii IX. si quidem compilationes spectes publicè probatas, nonam verò, si universas: quæ omnes per hanc Gregorianam prorsus

Vid. Boet. abrogatæ fuerunt. * Constat ea libris V. *Ep. de* in quibus ipsa juris Pontificii materia *jure sacro lib. 2.* ad res forentes accommodatissimè exponitur: ac primo libro agitur de Personis, penes quas est jurisdictio aliqua, denique judiciorum præparatoriis. II. *Et seqq.* De ordine judiciorum. III. De rebus Ecclesiasticis, quæ in iudicium venire solent IV. De sponsalibus & matrimonio. *Antiq. collect.* V. De criminibus. Quæ de re vulgaris *Decret.* est versiculus. *Ant.* *August.*

*Judicium, Clerus, Sponsalia,
Crimen.*

Ideò verò hi libri dicuntur *Extra*, & ita quoque citari solent, vel expresso hoc nomine *Ext.* vel litera ¶ quia continent Constitutiones, quæ post Decretum sive Corpus Canonicum Gratiani

ta

edita fuerunt; **SEXTUS** Decretalium à **BONIFACIO VIII.** in Concilio Lugdunen-
si ex Decretalibus Epistolis seu Consti-
tutionibus posteriorum Pontificum, qui
qui Gregorium sunt secuti, collectus,
multis insuper ejusdem Bonifacii inser-
tis, quibus quædam in volumen Grego-
rii IX. relata corriguntur, quædam et-
iam illis adduntur. Et idco appellatur
Sextus Decretalium quia veluti sextus li-
ber ad quinque Decretalium à Gregorio
IX. editos accessit, constans alioqui et-
iam libris V.

CLEMENTINÆ, ita dictæ, quia
nullas alias continent Constitutiones
præter eas, quæ sunt **CLEMENTIS V.**
in Concilio Viennensi editæ, & simi-
liter eodem ordine dispositæ. Ut &
EXTRAVAGANTES JOANNIS XXI. &
quas **COMMUNES** vocant, ita appella-
tæ sunt, quasi quæ extra Gregorii
IX. & Bonifacii VIII. De-
cretales vagentur.

(6)
JURIS
CANONICI
PER
EROTEMATA

DIGESTI ET ENUCLEATI.

LIB. I. TITUL. I.

De summa Trinitate &
Fide Catholica.

*Cur ab hoc Tit. hanc suam compilationem
orditur Pontifex ?*

TUM quia omnis operis boni ex-
ordium è Deo Opt. Max uno & tri-
no capiendum est; tum quia Fides
est primum jus, scilicet jus divinum,
ac fundamentum totius Reipubl. Chri-
stianæ, unde merito primum in jure
Pontificio locum obtinet.

Quid est summa Trinitas.

Est collectio trium unitatum, quasi
trium unitas, quia Pater & Filius & Spi-
ritus sanctus sunt trinitas & unitas. Idem
enim & unum sunt, propter majestatis
communione; & tres propter pro-
pria.

prietatem personarum Tres sunt, inquit ⁷ *Isid. lib.*
 Tertull. non statu, sed gradu, non substan- ^{5.} *Orig.*
 tia, sed forma, non potestate; sed specie. In
 hac Trinitate non essentia essentiam, sed
 persona genuit personam. Verum hæc &
 similia interioris atque arcanioris Phi-
 losophiæ ac Theologiæ sunt, quæ ultra
 non libet attingere.

De Constitutionibus.

T I T. II.

Constitutio, Rescriptum & Consuetu-
 do sunt generaliora quædam Juris
 Pontificii principia, ad omnes Juris
 partes pertinentia, quorum propte-
 rea tribus prioribus Titulis explicatur
 vis & natura.

Constitutio quid?

CONstitutio, generaliter accepto vo-
 cabulo, est quælibet pars Juris Pon-
 tificij scripti, sive à summo Pont sive ab
 aliis inferioribus, qui tamen potestatem
 habeant condendi Juris; sit profectum ^{c. 5. 6. 8.}
 Specialiter verò & propriè est ea pars Ju- ^{6. 11. h. t.}
 ris scriptæ; cujus auctor est S. Pont. vel in
 jure civili Princeps.

A 4

Quo.

Quatuplex est Constitutio ?

I. Alia est Civilis, alia Ecclesiastica. Civilis est, quam Princeps, i aut qui est loco Principis, constituit. Cujus generis Constitutiones corpori Juris Canonici aut etiam aliis summorum Pont. Constitutionibus insertæ legis ac juris obtinent auctoritatem.

II. Constitutiones Ecclesiasticæ vel sunt Generales, quæ ad omnes Christianos spectant; vel Particulares, quæ certa tantum loca respiciunt; vel Personales, quæ personam & causam non egrediuntur, cujusmodi sunt Privilegia & Rescripta, personas singulares, concernentia.

Qua Constitutio dicitur esse de corpore Juris, vel in corpore Juris clausa?

Quæ ipsius Imp. jussu in corpus Juris est relata, & ut ita dicam, incorporata, veluti nova illa & satis vulgata Constitutio Friderici I. Imper. quæ dicitur. *Auth. Habita Cod. Ne filius pro patre. &c.* Secus, si alicujus privati industria tantum hoc accidisset. Sic & Constitutiones Principum in corpus Juris Canonici relatæ vim habent etiam obligandi illo jure, & dicuntur canonizatæ.

Quor:

*Molin.
ad con-
suetud.
Paris.
Rub. 1.
59. in pr.*

Quot & quae sunt species Constitutionis Ecclesiasticae?

Septem: Canon, Decretalis Epistola, Decretum, Dogma, Mandatum, Interdictum, Sanctio. Nam haec omnia Constitutionum nomine censentur.

Quid est Canon?

Canonis appellatione, largè sumpta voce, venit quaelibet Constitutio Ecclesiastica. Strictè verò & propriè Canon est Constitutio Conciliaris, quæ scilicet in Concilio aliquo generali, provinciali, vel etiam Episcopali promulgatur.

Abbas &
alii in
1. h. s.

Quid Decretalis Epistola?

Decretalis Epistola propriè est Constitutio, quam S. Pont. edit cum consilio Cardinalium, vel etiam absque eo, ad alicujus constitutionem. Cujusmodi Decretales Epistolæ ac speciales constitutiones jus constituunt generale: nec est necesse Codici Canonum adscriptæ sint, vel corpore juris Canonici clausæ, quia per se vim obligandi habent.

c. 1. circa
prin. dist.
19. Zoes.
hic n. 10.

Quid Decretum?

Est Constitutio, quam ad nullius

A 5.

con-

10 De Constitutionib.
consultationem ex consilio. Cardina-
lijum Pontifex edit.

Quid Dogma, Mandatum, Inter-
dictum, Sanctio?

Dogma est Constitutio Ecclesiastica
ad fidem Christianam pertinens.

Mandatum disciplinam Ecclesiasti-
cam respicit.

Interdictum ad correctionem præsen-
tium & imminentium malorum ordi-
natur.

Sanctio pœnam continet ad cautelam
futurorum.

Potes quos est potestas faciendæ Constitutio-
nis seu condendæ Legis?

can. Cū-
sta ix. q.
3. Felin.
hic ad
rab n. 2.
e. 2. de
majorit.
obed.
Zoes. hic
n. 30. &
33.

In primis summus Pont. eam habet
potestatem: quia quemadmodum Im-
perator vel Princeps laicus summam
habet in rebus civilibus potestatem, ita
& S. Pont. in rebus Ecclesiasticis. Item-
que Legati Pontificis, Episcopi, Prælati
quilibet; Capitula, Collegia Ecclesiasti-
ca, Universitates; Concilia generalia,
dummodò in iis decreta & definita à
à Pont. fuerint confirmata; ut & Provin-
cialia atque Episcopalia.

1012

*Interesse, Constitutiones edita sint à S.
P. an ab aliis Prælatiis
inferioribus?*

Interesse sanè, quia Pontificum Con-
stitutiones, Canonumque statuta om-
nes obligant; cum summo Pont. om-
nes omninò Christiani debeant reve-
rentiam, atque ab omnibus quidquid il-
le statuit, quidquid ordinat, perpetuò &
inviolabiliter sit observandum. Prælato-
rem verò inferiorum legibus tantum
obligantur eis subiecti, quia inferioribus
minimè subditi non debent illis obedi-
entiam. Neque etiam inferiores Pontifi-
ce ullum statutum facere suis subditis
possunt, quod cum Canonibus decretis
Pontificum pugnet.

*can. E-
nim ve-
ro dist.
19.*

*can. Cō-
stitutio-
nes dist.
10.*

*An ergo legibus Pontificiis obligantur indi-
stinctè omnes?*

Quoad spiritualia quidam obligan-
tur omnes, exceptis infidelibus; qui scili-
cet baptizati non sunt. Neque enim ju-
dicat Pontifex de iis, qui foris sunt.
Quoad temporalia verò illi tantum ob-
ligantur, qui degunt in Provinciis Pon-
tifici temporaliter subiectis.

Quæ-

Qua sunt requisita ad hoc, ut Lex vel
Constitutio obliget?

Requiritur. I. Ut sit justa, ut scilicet
versetur circa materiam honestam, res-
piciat bonum commune, seruetque jura
communitati debita, atque onera a qua-
liter distribuat. II. Ut sit stabilis, &
perpetua. III. Ut promulgata, nec sit
probabiliter ignorata. Probabilis enim
ignorantia excusat à poena lege compre-
hensa.

Vis obligandi, quam leges habent,
quousque se extendit?

Non quidem ad res præteritas, ante
legem vel Constitutionem gestas, vel
ad pendentes, sed ad res futuras: quia
quoties novum quid statuetur, ita lo-
let futuris formam imponere (inquit
Pont.] ut dispendiis præterita non com-
modent, ne detrimentum aliquod ante
prohibitionem incurrant illi, qui eam
justè ignoraverunt; nisi nominatim de
præteritis caveatur. Hac ratione error
quoad præterita dicitur facere jus: * nec
nullam rei damnationem esse ante legem,
sed ex lege.

2. 4.

Diary

Dictum antea, potestatem condenda legis seu Constitutionis esse quoque penes Concilia? velim mihi explicari, quae Concilia sint Generalia, quae Provincialia & Episcopalia?

arg. l. i. in
bemus
29. in fin.
C. de con-
stam.

Concilia Generalia sunt, ad quae vocantur & quibus intersunt Episcopi omnes, nisi impediuntur: (neque enim necesse est, ut omnes personaliter compareant) unde & *Oecumenica*, id est totius orbis Christiani, & *Universalis* ex parte convocatorum, appellantur. Debent ea convocari, celebrari, confirmari summi Pont. auctoritate, (quoties illi visum fuerit) alia non tam Concilia censenda erunt quam concilia jura & improbata conventicula iisque ipsemet Pont. praesidere solet, aut ejus Legatus ad id specialiter deputatus.

Bellar. 1.
cont. De
Concil.
n. 15.

Provincialia sunt, quae auctoritate Archiepiscopi seu Metropolitanorum cum suis suffraganeis Episcopis, Abbatibus aliisque Clericis ejusdem regni, nationis aut provinciae celebrantur; olim quidem bis singulis annis, postmodum semel dumtaxat, hodie vero ex decreto Concilii Trid. quolibet saltem triennio.

Sess. 24.
c. 2. de
reform.

Conc.
Trid. d.

Episcopalia sunt, quae ab Episcopis, aut Sede vacante à Capitulo Metropolitanorum cum diocesis suae Clericis & Ab-

Sess. 24.
c. 2. §. fin.

habetur celebrati quocumque debent

De Rescriptis.

T I T. III.

Constitutiones, de quibus Tit. superiori dictum est, sunt generales, quæ scilicet omnes tangunt, & obligant: sequitur de personalibus, id est, Rescriptis, quæ eos tantum obligant, ad quos diriguntur.

Quid igitur est Rescriptum?

Ita Res-
bus. ad
const. reg
tit. de
Rescript.
num 5.
e. Scisci-
satus 13.
h. t.

Rescriptum est concessio Principis per litteras authenticas legitime facta. * Vel Rescriptum est summi Pontificis epistola subditis suis vel ad lites prosequendas seu finiendas (quod tendit etiam interpretatio obscuritatis) vel ad beneficium consequendum concessa. Rescribit autem summus Pontifex aut Princeps ad preces sive libellos supplicantium, quæ hoc jure dicuntur *Petitoria*, sive *Petitoria insinuationes*, & *Oblationes petitorij*.

Quo

Quotuplicia sunt Rescripta?

Sunt triplicis generis, vel enim conceditur aliquid rescripto contra jus commune, vel præter jus commune, vel secundum jus commune. Contra jus commune, ut cum aliquis solvitur lege vel canone, veluti quod collegium aliquod si imperatur, non nisi coram certo iudice respondere cogatur. * Verum huiusmodi rescripta peculiariter appellantur privilegia, seu dispensationes, de quibus hic non agitur. Præter jus commune, ut cum Pont. rescripto suo mandat Ecclesiæ alicujus Prælati, quatenus Sempronio v.g. provideat de beneficio Ecclesiastico primum vocaturo, * & vocantur rescripta gratiæ. * Secundum jus commune, ut cum Pont. causâ aliquâ per appellationem ad se devolutâ, vel aliâ ad se pertinente, rescripto suo supplicanti dat iudicem aliquem, vel etiam de jure obscuro consulentibus rescribit; quæ vulgò vocantur rescripta ad lites, vel justitiæ, quia tendunt ad justitiâ administrandam. Duo hæc posteriora genera sunt huius loci.

Qui possunt concedere Rescripta?

Generaliter accepta voce Rescripti, quilibet in dignitate constitutus qui legare potest etiam per rescriptum rectè mandat,

can. Prægentius
27. xvi.
q. 7. C.
can. certum 7. de
consec.
dist. 1.

c. Volentes 1. de
privil. in
6.

c. Litteris 39 C.
c. 40.

c. Si gratiosè 5.

eod. in 6.
Clem.

sub eod.

2. c. 1. d. c.
Sciscitatus 13.

C. c. 27.

h. 2.

mandat: & aliàs in spiritualibus solus Pont. & in temporalibus Imperator vel Princeps supremus per rescripta aliquid mandant vel indulgent.

Qua causa vitiant Rescripta?

Vitiari Rescripta contingit I. Ex parte formæ; ut si congruus non sit sermo, sed peccatum in constructione: quamvis unius aut alterius litteræ ommissio non noceat, modò aliàs sensus perfectus haberi possit. Peccatur quoque in forma si desit locus, annus vel dies concessionis, item nomen vel subscriptio Pontificis vel Imp. Rescriptum concedentium.

II. Ex parte materiæ subjectæ, si Rescriptum rem absurdam & iniquam contineat; veluti si eo injungatur iudici, ut nullas exceptiones adversarii admittat; vel si concedatur impetranti, ut iudicem sibi amicum, sed colligatori suspectum eligere, ejutque solius arbitrio negotia omnia committere possit.

III. Ex parte causæ efficientis vitiatur Rescriptum; fraus, malitia, ac dolus ipsorum impetrantium, itemque abusus rescriptorum. Hinc vitiosum redditur Rescriptum, si vel per obreptionem, id est falsi suggestionem, vel per subreptionem, aliud veri suppressionem, fuerit impetratum.

et Ad au-
dienciã.
11. h. t.

c. ex par-
te 11. inf.
de fide
instru. l.

3. & 4.
C. de ad-
vers. re-
ser.

c. ex par-
te 13. inf.
de off.
jud.

de leg. c.
ad hac
10. h. t.

c. ex lit-
teris 20.
h. t.

Quid!

Quid si malitiosè seu dâto studio, aut falsum exprimendo, aut verum supprimendo elicitum sit?

Tunc mendax seu subdolos preceptor penitus carebit impetratis, omnique commodo litterarum. Dico, malitiosè, quia scilicet non ignorabat preceptor, quin si rem, ut erat, ex fide narrasset, se passurum fuisse repulsam. Secus, si non malignè, sed per errorem aut simplicitatem: & re ipsâ narrata verosimile sit. Pontificem nihilominus saltem in forma communi concessurum fuisse: *d. c. Ex litteris c. 3. 8. 17. 27. & alii h. t.* tunc enim rescriptum valebit. Quod si id iudici verosimile non videatur, declarabit rescriptum subreptitium, & non secundum tenorem ejusdem pro impetrantis voluntate, qui rem ex fide non narravit, sed juxta dispositionem juris communis, proque rei veritate negotium sibi commissum terminabit. *d. c. Ex litteris.*

Estne quoad hunc articulum differentia inter rescripta ad beneficia, & ad lites?

Est sanè; quia rescripta ad beneficia seu gratiæ, quando res, prout se habet, fideliter narrata non est, ipso jure sunt nulla: sed rescripta ad lites seu justitiæ non sunt ipso jure nulla, verum opposi-

ta exe.

c. 4. De
prab. in
6. Felin.
in d. c. fis.
per litte-
ris & d.
e. ad au-
dientia.

tâ exceptione infringi debent, ut decla-
rentur nulla; quia hujusmodi rescripta
sunt ambitiosa, cum ambiant honores
& sectentur lucra, non item rescripta ad
lites.

An igitur ad valorem rescripti ei inseri oportebit clausulam salutarem, Si proces veritate nitantur?

l. ult. C.
de divers
rescript.

Id quidem jus civile requirit, ut scilicet rescripta Imp. Regis, vel Principis non valeant, nisi dimam clausulam expressam tenori ipsius rescripti insertam habeant: sed non perinde jus Canonicum, quo jure semper intelligitur adjecta hæc clausula, Si proces veritate nitantur, vel Si ita est; utpote quod examen veritatis illi committit, ad quem destinatur rescriptum, etiam si nudus tantum esset executor. Adeo ut, si iudici interdicaretur cognitio de veritate, tale rescriptum reputetur falsum, seu à Pont. non profectum, quippè qui in dubio semper præsumitur velle sequi dispositionem juris communis.

c. 2. &
olim, 25.
b. 1.

l. 4. Si
contra
jus vel
util. pub.

Quid juris, si super eodem negotio seu re ab uno eodemque peccatore vel à diversis, ad diversos iudices diversa impetrentur rescripta?

Quod si ab uno peccatore id fiat, neu-

neutrum valebit; quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent. Qui vero duo sic obtinuit rescripta, in quorum altero alterius non fit mentio, praesumitur id animo vexandi fecisse, ut molestiis fatiget adversarium & sumptibus. Eadem est ratio, si quis duo impetret rescripta ad beneficia obtinenda in diversis locis. At vero si vel unus vel uterque colligatorum ad diversos iudices super eadem lite diversa obtineant rescripta, tunc prius praefertur posteriori. quia posterius habetur subreptitium. Nisi in posteriori fiat mentio prioris, quia tunc Pont. per posterius intelligitur revocari prius; vel posterius sit speciale, quia speciale indistincte praevalet generali, semperque maior illius habetur ratio, quod sub eodem genere ad individua directum est.

*Quid si super rescripto valido dubium
oriatur?*

Hujus interpretatio fieri debet juxta formam juris communis, quod in dubio Pont. semper praesumitur velle sequi: aut certe, si iudex propter litigantium contradictionem non satis commodè commodam possit dare interpretationem, eo casu vel per arbitros controversia

*c. Ex tenore 15.
h.t.*

*c. In no-
stri 22.
eod.*

*c. Super
litteris
20. eod.*

*c. 3. eod.
c. 1. & c.
Pastoralis 14. §.
quoniam
eod. c. ge-
neri De
R. l. in §.*

d. c. Pa-
storalis.

versia erit determinanda, vel summus Pontifex aut Princeps, qui rescriptum dedit, consulendus.

c. Sanè
2. inf. de
offic. jud.
deleg.

A quo tempore Rescripta vim effectumque suum habere incipiunt?

c. 12. h. t.
in 6. C. de
Eum qui
de prob.
in 6.

In rescriptis gratiæ tempus inspici- tur, quo datum est rescriptum. Unde duobus idem beneficium persequentibus, is præferendus est, non qui prior rescriptum præsentavit, sed prior litteras ad beneficium impetravit. At in rescrip- tis justitiæ tēpus illud inspici debet, quo litteræ judici vel parti oblatae fuerint.

c. Ut de-
bitus 59.
inf. De
appel.

Quamdiu durant rescripta?

l. 2. C. de
divers.
rescript.
c. decet
26. de R.
l. cit. l. 1.
D. de
non. c.
Plerum-
q; 23. h. t.

Quæ beneficium continent, si tempus certum non exprimitur, perpetua sunt, usque ad revocationem, aut certè intra decem annos illis uti potest, qui ea ob- tinuit, * Rescripta verò justitiæ, quæ ex jure communi dantur à S. Pont. vel Principe ad iudices obtinendos, ad judi- cati executionem, & alia hujusmodi, a- nalia sunt. * Excepitur tamen ille casus, quando plura rescripta à diversis sunt impetrata; * quia si prior impetrans do- lo vel negligentia intra anni spatium re- scripto suo non utatur, posteriori erit lo- cus, dummodò copiam iudicis habere potuerit.

De.

De Consuetudine.

TIT. IV.

Constitutio & Rescriptum sunt partes
præcipuæ juris Pontificij scripti; se-
quitur de jure non scripto, id est Con-
suetudine, quæ tum demum recipitur,
cùm deficit lex.

Quid est consuetudo?

Consuetudo est jus non scriptum, ^{canonico}
diuturnis moribus utentium com- ^{suetudo}
probarum & introductum. ^{dist. 1.}

Quotuplex est Consuetudo?

Alia est Generalis, alia Specialis . ut
collegij alicujus, vel universitatis. Item
alia Canonica, alia Civilis; & utraque
vel est præter legem, vel secundum le-
gem.

*Quam vim obligandi habet
Consuetudo?*

Habet eandem vim obligandi, quam
lex; id est, apud quos est consuetudo, æ-
quæ illa obliget ad sui observationem
atque constitutio, non tantum generalis
sed

e. 2. De
constit.
in 6.

sed etiam particularis, licet hæc dicatur esse facti & in facto consistere: quia hoc ita accipiendum est, non quasi consuetudo non esset jus, sed quia consuetudines particulares pæne sunt infinitæ quemadmodum facta hominum sunt infinita. Suus enim cuique collegio est mos & consuetudo, cujus cum præsumatur ignorantia, ideo eam allegant, incumbit probatio,

Qualiter probanda?

l. Vbi nu-
merus D.
de testib.
c. Cum
esses de
testam.

Per testes minimum duos fide dignos. Quamquam hodie in Curia laicis ferè videamus, ut consuetudo probetur non paucioribus quam decem testibus, per turbam, ut loquuntur Pragmatici, auditis, id est non singulis seorsim examinatis, sed simul omnibus, uno aliquo ipsorum referente.

Quibus de rebus potest introduci consuetudo. Et an Constitutioni Ecclesiastica sit contraria!

c. ult. h. t.

In primis certum est, in iis rebus, quæ juris sunt divini vel naturalis, & sic per se immutabiles, consuetudini contrariæ nunquam esse locum, sed si talis prætendatur, eam corruptelam potius dicendam esse. Similiter expeditum est, in iis rebus, de quarum obser-
vatio

vatione vel omissione per leges nihil fuit
 statutum, consuetudinem habere locum, *d. can*
 ac morem regionis cuiusque & instituta *centardo*
 majorum sequi oportere. Quin & in a- *et. 20.*
 liis quoque, quæ jure aliquo positivo *in his*
 per Principem aut Pont. sunt constituta, *reb. dist.*
 & juri scripto actu subjacent, ex com- *ii.*
 munitori Interpp. sententia, usum diu-
 rurnum habere locum ac consuetudine
 induci posse aliquid, quod juri sic con-
 stituto sit contrarium ei que deroget, fe-
 rè receptum est. Cùm enim consuetu- *d. c. fin. h.*
 dinis & legis eadem sit auctoritas, quem- *t. G. ibi*
 admodum lex tempore posterior tollit *Dd.*
 priorem contrariam, ita & consuetudo
 legè priorem dummodò talis cõsuetudo
 sit rationabilis. Et sufficit probabilis ali-
 qua ratio. præsertim cùm fieri possit, ut, *l. fin. C.*
 mutatis circumstantiis rerum, tempo- *qua sit*
 ris, ac personarum, quod prius erat *long. cõf.*
 conveniens, postea videatur minus con-
 veniens.

*Qua igitur requiruntur ad introdu-
cendam consuetudinem.*

Requiritur Primò, quòd sit rationa-
 bilis, à recta ratione non aliena, quæ ne-
 que Ecclesiæ valde gravis sit, neque Ec-
 clesiasticam dissolvat disciplinam.

II. Quòd legitime præscripta, id est le-
 gitimò

*c. Audi-
tis inf. de
prescript.*

*can. diu-
turni
dist. XI.*

*Abbas &
alii in d.*

c. fin. h.

1. Me-

noch. de

Arbitr.

li. 2. casu

21. &

83.

gimo temporis spatio introducta sit, idque secundum receptam scholæ sententiam: ut, si consuetudo constitutioni alicui Ecclesiasticæ aduersetur, tum XL. annorum spatio opus sit, quia regulariter juri Ecclesiastico non nisi XL. annis præscribitur. Si verò consuetudo introducatur super rebus seu negotiis necdum constitutione aliqua decisus, & sic non contra, sed præter jus Ecclesiæ scriptum, & tunc sufficiat tempus decem annorum.

III. Quòd actus aliqui intervenerint consuetudinarij: quorum, ut & temporis definitionem, plerique arbitrio relinquunt judicis.

IV. Quòd certâ scientiâ populi vel Principis superiorem non recognoscentis, ejusque consensu saltem tacito, introducta sit. Hæc enim est causa efficiens consuetudinis, veluti expressa voluntas ejus, qui legem condere potest, facit legem.

De Postulatione.

T I T. V.

Jus Pontificium, sive scriptum, sive non scriptum, versatur vel circa personas Eccle-

Ecclesiasticas, vel circa res Ecclesiarum, vel circa Actiones criminales. Personarum Ecclesiasticarum quædam sunt in Ecclesiastica dignitate, ut Prælati ac Rectores Ecclesiarum & Monasteriorum qui ad dignitates illas promoventur Postulatione, Electione & Translatione.

Quid est Postulatio?

Est concors & supplex Capituli vel Collegii apud Superiorem petitio de certa persona ad dignitatem Ecclesiasticam admittenda, quæ aliàs propter defectum aliquem ad regendam & administrandam Ecclesiam eligi & adsumi non potest.

c. 4. §. ceteri h. t.

Qui Postulare vel Postulari possunt, & coram quo?

Jus postulandi habet qui & eligendi; aliàs censetur interdicta postulatio, & debent postulantes esse unanimes, id est, vel ad unum omnes, vel saltem pro majori & saniori parte. Persona vero postulandi debet esse talis, quæ re-ctâ viâ eligi non possit. Nam qui eligi potest postulandus non est: adeò, ut si Collegium dicat, *Postulando eligimus,*

c. Dilecti inf. de elect. c. scriptum 40. in fine & c. in Genesiss. inf. eod. t. 1. h. t.

B nihil

*c. 3. inf.
de elect.*

nihil agat. Fit autem postulatio coram eo, qui aliàs vel ex jure vel privilegio electionem alicujus collegii confirmat. Et simul atque Superior postulatio approbaverit, mox postulatus plenum electionis confirmatæ effectum adsequitur, ita ut non sit opus nova electione aut confirmatione.

Quibus modis quis fit minus idoneus non eligi, sed postulari debeat?

*d. c. Scri-
ptam inf
de elect.
c. c. 2.
h. 1.*

*c. fin. inf.
de trans.
lat. Ep e.
pen. h. 1.*

Tribus potissimum modis. I. Si electo seu crimine aliquo aspersus: verum de tali hic non agimus, quinimò criminofum vel eligit vel postulat, Superiori simul admittente puniri, potestate privatur, eligentes quidem ipso jure, postulantes verò eatenus, saltem à Superiore privari possint: gravius peccant, qui eligendo jubent ipsi electo, quam qui postulando ac vota sua conferendo, à Superiore tantum petunt, ut hic vel ille postuletur.
II. Impedit electionem defectus corporis, vel qualitatis, ut quia turpem in oculo maculam habet, bigamus est, vel non justæ ætatis,

casu
postu
II
litas
pedi
pus u
spiri
sine c
tifici
est.

Alte
ve
E

E
a
fiast
ad P
lecti
benc
hic
coll
suffi
te, e

casu ne bonum commune impediatur , c. Cum de
postularioni locus erit. cunctis

III. Non solum defectus, sed & qua- 7. c. inno-
litas etiam positiva, quamvis bona, im- tuit 20.
pedimento est electioni; veluti Episco- & mul-
pus unius Ecclesie, propter conjugium tis alio
spirituale, quod intelligitur contraxisse, inf de e-
sine consensu Superioris sui, id est S. Pon- lect c. 4.
tificis auctoritate, aliò migrare non po- & ult.
test. hoc tit.

De electione & Electi po-
testate.

TIT. VI.

Alterum modum providendi Ecclesie c. ult. h.
vel dignitati Ecclesiasticae dixi esse t.
Electiorem, de qua nunc sequitur.

Quid est Electio ?

Electio est personæ alicujus idoneæ
ad Prælaturam vel dignitatem Ecce-
siasticam canonicè facta vocatio. Dico,
ad Prælaturam vel dignitatem, quia e-
lectio non habet locum in simplicibus
beneficiis, sed collatio. Denotat autem
hic *Electio* actum illum specialem, quo
collegium aliquod. collatis in unum
suffragiis, sedi vacanti studet prospice-
re, evocando aliquem è gremio suo, qui
B 2 sic

c. Cum de
cunctis
7. c. inno-
tuit 20.
& mul-
tis alio
inf de e-
lect c. 4.
& ult.
hoc tit.
c. Inter
inf de
translat.
Ep. dic.
Inter &

sic caput collegii constituitur, & vel collegio
 deò acceptior gratiorque eidem suo collegio
 legio existere solet, quàm aliquis extraneus,
 qui sæpè ignotus Clero obtrudatur: ut merito
 dignitatibus potius per Electionem, quam per
 suffragationem.

Quotuplex est Electio, siue quot modis ea fit?

Tribus; vel per *Inspirationem* quæ divinam, quando uno omnium spirante consensu, nemine contradicente, unus aliquis eligitur, perinde ac
 6. *Causã* Deus ipse id ita fieri debere inspirasset
 8. *c. cum* quod nuacratò contingit: vel per
 inter 21. *promissum*, quando collegium aliquo
 6. *cum* in unum aut plures fide dignos, ejusdem
 dilectus vel alterius collegii vices suas ita
 32. *eod.* ac compromittit, ut in eum, quem illi
 legerint, cogantur omnes consentire
 vel per *Scrutinium*, quando singulorum
 de collegio scrutantur voluntates, singulique,
 datis seorsim suffragiis, clarant, quem sibi velint vacantis
 Prælatum; qui modus est omnium frequentissimus.

Quanam sunt requisita ad formam hujus postremi modi siue scrutinij?

6. *Quia* Illud in primis, ut omnes, qui sunt

collegio, & jus suffragii habent, evocantur, si tamen commode haberi possint. II. Ut duo vel tres adsumantur, qui seorsim & ex fide singulorum vota exquirant, & scripto excipiant. III. Ut suffragiorum collationem inter se faciant. Neque enim illud habet vim electionis, quod singuli secreto statuunt, sed quod publicato scrutinio ex communibus & collatis votis statuitur. IV. Ut si non omnes, saltem major & sanior pars consentiat: idque conjunctim, ut non sufficiat à majore parte facta esse electionem, nisi eadem sit & sanior.

propter
Et c. con-
ram. h. t.
c. Cuma-
na 50.
ead.
6. in Ge-
nesi 55.
ead.
d. c. quia:
Et c. Ec-
clesia.
vestra:
ead.

Quæ dicitur major & sanior pars?

Major pars est, ubi est major eligentium numerus, qui & majorem Capituli partem constituat, & in quo contineatur ipse, qui eligitur. Sanior pars spectatur ex eligentium auctoritate ac zelo. Auctoritas consistit in ætate, dignitatibus & majoribus ordinibus eligentium. Zelus verò ex eo colligitur, quòd elegerint bono zelo ducti ac semotis affectibus, non consanguineos aut ad fines, sed pro meritis electi.

Ad electionem qui evocandi?

Vocandi omnes qui de collegio sunt
 R 3 & qui

c. 18. 28.
35. G. a-
lus h. t. c.
Si quis
justo 46.
e absens
eod. in 6.

& qui eligere possunt, etiam absens ad eum ut vel uno preterito aut sperto, electio, nisi ille eam ratam habere voluerit, possit infirmari. Absens autem quod aliquo casu ad electionem accedere fuerit impeditus, votum suum, uni de Capitulo, vel pluribus in solidum, non etiam extraneo, demandare potest. Et pluribus sic constitutis præferri is debet qui prior fuerit, vel si nullus prior appareat, quem Capitulum elegerit.

e. Scripti
40. h. t.

Qui igitur eligere possunt?

G. c. 8.
inf. de
causa
poss. c. 8.
v. quia
nobis sup
De con-
suet. G.
c. 16. in
fin. h. t. c.
56 q. tit.
41. eod.
can. Ep.
dist. 24.
can.
Nulla
dist. 26.
can. A.

Omnes, qui sunt de collegio, et Prælati quantum ad integritatem famam & opinionem, vel qui ex conventionem præscriptionem ejus eligendi sibi acquiverunt, vel saltem in ejus quasi possessione sunt; nisi nominatim prohibeantur ut majori excommunicatione ligati, suspensibus Ordine, interdicti aut irregulares; ut laici, sive soli, sive cum Canonicis, utpote in quos conventionem nec consuetudinem eligendi cadere potest. Legimus tamen olim non solum Clericos, sed etiam populum suffragia dedisse, licet incessepe clamore, Principemque aliquando ad compescendum populum potestatem immutatum fuit. Nisi quod

in quibusdam regnis ac provinciis penes Principem sit jus nominationis, per quam & ad Episcopatum & ad pri-
marias quaedam dignitates praesentare solet personam idoneam à Pontifice confirmandam. Item eligere prohibentur jus suffragii nondum habentes, ut qui necdum sunt Subdiaconi, vel non promoti ultra annum ad Ordinem sacrum, beneficio, quod obtinent, annexum: nec in Monasteriis nondum professi Religionem, neque laici etiam professi,

drian. dist 63. can. Non est & can. Ludovicus ead. dist. Clem. Vi de aza-re & qualit. ord. c. 32 in fine h. t in 6. c.

Qui eligendi ?

Eligendi sunt ad dignitatem Ecclesiasticam idonei moribus, doctrinâ etate, ex legitimo matrimonio nati, nec crimine aliquo aspersi, non suspensi &c. Et quidem S. Pontifex à collegio Cardinalium; (in cujus tamen electione quaedam sunt specialia, ut quod absentes non sint evocandi, sed tantum expectandi ad decem dies, quodque hic non teneat electio nisi quæ consensu duarum partium facta est, aliaque) Episcopus à Capitulo, nisi eum nominet & assumat S. Pontifex, ut passim fit in Italia: Abbas à Religiosis sui Monasterii.

7 h. t. c. 6. h. t. c. c. 3. eod. in 6. c. 2. de prab. in 6. Conc.

B. 4

Quid Trid.

Sess. 26. *Quid si scienter aliquis in idoneus atque iur-*
can. 8. de dignus electus fuerit ?

Sacram.

Ord.

c. 26. h. 2.

c. 35. eod.

c. 7. in fi-

ne & c.

25. eod. c.

41. eod.

Tunc qui talem elegerunt per trien-
 nium suspenduntur à beneficiis suis Ec-
 clesiasticis, insuperque amissâ pro ea
 vice eligendi potestate, devolvitur ea ad
 alios ejusdem Capituli vel collegii etiam
 numero pauciores; vel si omnes pecca-
 verint & indignum elegerint ad Superio-
 rem. Quemadmodum & eo casu ad su-
 periores fit devolutio, quando electores
 per tres menses continuos negligunt pro-
 videre Ecclesiæ viduatæ de Prælato.
 Quinimò si & ipse Superior fuerit negli-
 gens, ab eo quoque fit devolutio, donec
 deveniatur ad S. Pontificem à quo non
 est locus devolutioni, cum superiorem
 non habeat.

Quid est Confirmatio ?

Peck. ad:

c. 1. de R.

l. in 6. n.

14.

Est juris per electionem quæsitâ à Su-
 periore facta corroborativa declaratio,
 per quam contrahitur inter Episcopum
 sed Prælatum & Ecclesiam matrimo-
 nium spirituale perfectum, licet necdum
 per consecrationem consummatum.

Intra quot tempus petenda Confirmatio, &
quod jus tribuit electo ?

Intra tres menses post consensum
 præsti-

præstitum electioni, si nullum justum obstat impedimentum, idque cum causæ cognitione, & examine ad amissim faciendum in vitam & mores, reliquasque qualitates electi, vocatis ad hoc iis, quorum interesse potest, factaque omnibus potestate contradicendi & electionem impugnandi. Tribuit verò confirmatio electo jus quasi plenum administrandi & exercendi ea, quæ sunt jurisdictionis, non quæ sunt ordinis. Nam hæc potestas ei demum conceditur per consecrationem, quæ matrimonium spirituale inter Episcopum & Ecclesiam intelligitur consummari.

*c. fin. h. 2.
in 6.*

c. 25. h. 2.

*c. ult. inf.
de trans-
lat. ejusd.
vide inf.
tit. de
temp. ord.*

De Translatione Episcoporum.

TIT. VII.

Translatio hæc speciem continet postulationis, quia nihil aliud denotat, quam qualiter Episcopus, relicta priori suâ Ecclesiâ, possit præfici alteri Ecclesiæ.

Quomodo igitur fit hæc Translatio ?

EA fit, quando Episcopus de Ecclesiâ quam obtinet, ad aliam Ecclesiâ

Bs **f**iam

can. Epi
scopum
& alios
vii. q. 1.
c. fin. sup.
de postul.

fiam auctoritate S. Pont. postulante id
Ecclesiæ necessitate, vel ob evidentem
utilitatem, transfertur. Idque per viam
postulationis, id est non aliter, quam si
collegium, à quo expetitur, apud Superiorem supplicet pro translatione.

c. 1.
inf. de.

Auctoritas S. Pont. cur hic necessaria?

Cler. non
rasi. can.
Scias

vii. q. 1.
c. 2. & 3.
in fin. h.

&

Quia aliàs saperet ea res notam aut inconstantiam, aut ambitionis, aut avaritiam. Deindè inter Episcopum & Ecclesiam initum est spirituale quoddam matrimonium (id quod & gestamen annuli indigitat) quod nemo solvere potest nisi S. Pont. quemadmodum & solus matrimonium corporale dissolvit. Quòd verum est, licet Episcopus necdum sit consecratus sed electus & confirmatus tantum, quia sic matrimonium spirituale ratificatur. Secus, si tantum electus.

e. ult. h. t.
c. 6. inf.
de renuntiat.

Quid si sponte seu proprio sensu Ecclesiam suam deserat?

d. c. 3. in
fin. hoc t.

Tunc amittere utramque, & propriam quam arrogatur sprevit ac deseruit, & alienam, quam contra jus & per avaritiam ambivit. Nec ab simili ratione simile in Clericis inferioribus statutum est ut nec illi, sine venia saltem sui Prælati, aliò

can. Non

aliò migrare possint; & in Monachis, ne
eis monasterium, in quo professi sunt,
liceat deserere, & ad alia transmigrare.

*oportet
& can.
Si quis
VII. q. 1.
Nov. 3.
Nov. 5.
& 13.*

De auctoritate & usu Pallii.

TIT. VIII.

Eorum, qui per postulationem aut ele-
ctionem præficiuntur Ecclesiis, præ-
ter Papam, soli Patriarchæ & Archi-
episcopi (& interdum ex privilegio
vel consuetudine etiam Episcopi) jus
habent gestandi insigne suæ dignita-
tis, quod vocatur Pallium.

*c. 15. in
pr. inf. de
presump.*

Quid est Pallium?

Est ornamentum de corpore B. Petri
sumptum, Pontificalis officii pleni-
tudinem conferens. Ideò verò dicitur su-
mi de corpore B. Petri, vel quia super Al-
tare D. Petro dedicatum benedicitur &
consecratur, vel quia à Romana Ecclesia
proficiscitur.

*c. 4. in
fin. sup.
de elect.*

Confertne solus Pontifex hoc Pallium?

Etiã Patriarchæ, puta Constanti-
nopolitanus, Alexandrinus, Antio-
chicus

a. Anti-
qua de
b. rivil.

chenus & Hierosolymitanus. illud conferunt Archiepiscopis, qui eis subsunt; non tamen citra Pont. Romani auctoritatem, à quo solo & ipsi Pallium hoc petunt & accipiunt.

Quando & quo loco licet uti pallio?

e. 4. b. 2.

e. ult. eod.

a. Quod
sicut 28.
sup. de
elect.

Summus Pontifex semper & ubique & Missarum solemnibus eo uti potest, plenissima potestate, quâ fungitur in universam Ecclesiam; reliqui vero Antistites non nisi in certis diebus solemnibus, & in qualibet suæ provinciae Ecclesia. Eoque necdum impetrato exercere quæ sunt ordinis sui nequeunt, veluti Concilium cogere, Chrisma conficere, Ordines conferre. In hoc enim consistit plenitudo potestatis officii Episcopalis, quam per consecrationem acquirit Episcopus, per traditionem vero Pallii Archiepiscopus.

Licetne alteri communicare Pallium?

e. 2. h. 1.

e. 4. in fi-
ne sup. de
postul.
Prælat.
d. 5. 2.

Non licet, quia conceditur personæ quamvis ratione Ecclesiæ, nec personam Archiepiscopi egredi potest; ne quidem si ad alteram Ecclesiam transferatur, sed aliud expectare debet, & eum hoc posteriori sepeliri.

De Re

De Renuntiatione.

TIT. IX.

Expositis modis, quibus acquiruntur dignitates Ecclesiasticæ, sequitur de Renuntiatione, qui est modus abdicandæ huiusmodi dignitatis, & communis est cum aliis beneficiis Ecclesiasticis.

Contingitne aliis modis amitti & vacare dignitates Ecclesiasticas quàm per renuntiationem?

Contingit sanè; ut Primò per mortem naturalem, quæ omnia solvit. Per mortem civilem, ut si quis Monachus fiat, id est emissionem voti in Religione approbata faciat. III. Per Promotionem, id est ademptionem pacificam alterius beneficii, quod cum priori sit incompatible. Sic electus Episcopus mox à die confirmationis amittit omnia priora beneficia. IV. Per viam voluntariæ permutationis. V. Ob varia etiam crimina amittuntur dignitates Ecclesiasticæ, si non statim ipso jure, saltem eatenus, ut causa cognita deponi possit.

c. 3 h. 8.

*c. Cum
in cum-
tis sup.
delect.*

Deniq; Renuntiatione, quemadmodum hic explicat S. Pont. qui cum prædictis omnibus sub uno vocationis nomine contineri videtur.

Quidigitur est Renuntiatio ?

Est abdicatio spontanea beneficii Ecclesiastici, vel juris sibi competentis, apud Superiorem Canonicè facta.

Quid requiritur ad hoc . ut valida sit renuntiatio ?

6.2.3. 6. Requiritur in primis, sit libera, non vi, nec metu extorta, nec etiam falsâ persuasione ad hoc inductus renuntians, & cum permisso Superioris, qui vel est S. Pont. quoad renuntiantes, Episcopatibus, aut etiam aliis dignitatibus Episcopatu inferioribus, si renuntiantes fuerint exempti, id est Episcoporum ordinaria jurisdictione soluti, solique Sedi Apostolicæ ordinariè subjecti; vel à quibus dignitates & beneficia Ecclesiastica obtinentes confirmati sunt, aut institui.

4. De his
qua vi
metusve
caus. c.
lecta
pen. h. 2.

6 ult. eod

Cur hic Superioris licentia seu consensu opus est ?

Juris quidem est ordinarii, ut in privatis quilibet res suas liberè possit abdi-

abdicare, verum n̄ beneficium Ecclesia-
sticis etiam minimis aliter obtinet: quia
omne beneficium habet adjunctum offi-
cium & ministerium, propter quod &
datur: cui (utpote publico, & in quo
magis spectatur Ecclesie utilitas, quam
privatum reuoluantis commodum)
Clericis se abdicare sine Superioris per-
missu non potest: non magis quam mi-
les sine consensu sui ducis deserere mili-
tiam, cui semel adscriptus est. Si tamen
beneficium sit juris patronatus laici, et-
iam consensum patroni, saltem ex ho-
nestate, sunt, qui requirant.

*c. ult. De
rescriptis.*

*l. 2. §. 6.
lib. D. De
re militi-*

*Renuntiatio huiusmodi ex quibus cau-
sis fieri solet?*

Non ex qualibet causa; ut si quis for-
te senium alleget, qui tamen Eccle-
siae suae utilis esse posset: verum si una ex
his sex causis concurrat, ut conscientia
alicujus gravis criminis, magna cor-
poris debilitas, defectus scientiae, mali-
tia plebis, quae Episcopum suum nullo
modo pati possit, grave scandalum,
quod vitari debet, & irregularitas,

c. 1. h. tit.

*c. Niss
10. in pr.
eod.*

*Si quis ergo propria auctoritate cesserit, an
beneficium perdet?*

*Nequaquam; quia saltem beneficium
pro-*

proprietas penes eum remanet. Quamvis enim beneficium respectu eius, qui illud privatim resignat, intelligatur vacare, quia quantum in se fuit desertorem egit; ista tamen cessio respectu si ecclesiae, ad eum non est alicujus momenti, quin desertor in ordinem redigi possit, & ut suo munere fungi pergat, per ultionem Canoniam impelli.

e. Nuper
4. inf. de
bigā non
ordin.
c. Admo-
net 4. h.
t.

*Renuntiatione semel admissa daturne
pœnitenti regressus ad idem bene-
ficium ?*

e. 3. h. t.

Non datur; quia renuntiatione ex iusta causa semel admissa, manet causa, etiam si renuntiantem ejus pœniteat. Adeoque si ab eodem differat cogi potest abire. Si tamen iterum ad idem beneficium eligi eum contingat, non prohibetur redire.

e. Qui-
dam 12.
ead. 2.
ead.

*An S. Pontifex renuntiare pote-
rit Pontificatui ?*

Potest: quod enim dicitur, renuntiationem debere fieri auctoritate Superioris, quem Pontifex non habet, intellige, ubi est Superior,

De supplenda negligentia
Prælatorum.

TIT. X.

Quòd si Prælati vel alii inferiores, etiam
jus eligendi vel præsentandi habentes,
munere suo non fungantur, tunc
Superior vices eorum supplere de-
bet.

*Intra quod tempus electio, collatio, aut
præsentatio ad beneficia Ecclesiastica
feri debet?*

IN Episcopis quidem, & Cœnobiar-
chis, seu Prælati Regulatibus, id pe-
culiare est, ut intra tres menses eligi de-
beant. Aliis verd dignitatibus & bene-
ficiis præfixum tempus semestre. Quod
exceptionem patitur in patronis laicis,
quibus tantum quatuor menses ad præ-
sentandum dati sunt, qua de re dicitur
infra ad tit *De iure patron.*

*c. Ne pro
defectua
41. sup.
de elect.
c. 2. Co.
e. dile-
ctus c. 2.
de con-
cess. prab.*

*Quid si intra prædictum tempus Prælati,
collatereſve fuerint negligentes?*

Tunc jus eligendi, conferendi, præ-
sentandi, tamquam caducum devolvitur

tur

tur ad proximum Superiorem: v. g. Episcopo negligente fit devolutio ad Archiepiscopum, & ab illo, si negligens quoque fuerit, gradatim ascendendo ad S. Pontificem. Ipsi vero negligentes, si elapso semestri nihilominus ad electionem aut collationem processerint, nihil jure agunt; quia statuto tempore elapso non est amplius potestas conferendi. Neque enim convenit Ecclesiae, ut aut diu vidua sit, & sic lupis exposita, aut ministris necessariis destituta.

e. 2. c. 1. seq. h. t.
e. pen. c. ult. eod.
d. c. 41. sup. de elect. c. 6. 2. h. t.

Semperne devolutio fit ad Superiorem?

Aliter & quidem peculiariter videtur constitutum in Ecclesiis Cathedralibus, ut jus illud non ad Superiorem, sed veluti ad socios deferatur, hoc est, si Episcopus aliquando sit negligens, tunc Capitulum eligat vel conferat, aut vice versa.

a. 2. h. t.

De temporibus ordinationum,
& qualitate ordinandorum.

TIT. XI.

Quemadmodum Archiepiscopis confer-
tur Pallium, in plenitudinem Pontifi-
calis officii, ita cæteris Episcopis e-
lectis & confirmatis tribuit consecra-
tio plenum jus potestatis Episcopa-
lis: & Clerici, jurisdictionem non
habentes, per ordinationem divinis
ministeriis mancipantur.

*Quid hic intelligis appellatione
Ordinum?*

Ordines propriè sic dictos, eos scilicet
qui ritu solemnè ab Episcopo confe-
runtur, & ad certum ministerium, non
quidem divini cultus, sed sacrificii refe-
runtur. Aliàs enim improprie sump-
tum hoc nomen tam latè patet, ut
omnes omnino fideles, qui quocunque
modo Domini obsequiis mancipantur,
comprehendat. Quâ ratione etiam pri-
mam Tonfuram appellare Ordinem li-
cebit.

Quo-

Quotuplices sunt Ordines ?

can.
Presbyt.
dist. 23.

Vide Bel-
lar. de
Cler. lib.
2. c. 11.

Alii sunt *Majores*, qui & *Sacri*, ut Presbyterii, Diaconatus, Subdiaconatus, quibus Canonistæ Episcopatum adjungunt, cum & Episcopi certo ritu ordinentur, sicque novum characterem cum gratia recipiant: alii *Minores*, non sacri, ut Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum & Acolytorum, quibus iidem Canonistæ adnumerant Psalmistas sive Cantores, atque ita in universum novem Ordines ponunt, uti hierarchiam Ecclesiasticam constituentem. Theologi verò quia considerant Ordines, uti se habent ad divinum sacrificium, non distinguunt Episcoporum & Psalmistarum Ordines ab Ordinibus Presbyterorum & Lectorum, atque ita septem Ordinibus contenti sunt.

Qualiter hi ordinantur, & quod singulorum officium ?

can. O.
stiaris
dist. 23.

Ostiaris solemnè ritu per traditionem clavium ad hoc ordinantur, ut templi curam gerant, illiusque fores claudant & aperiant. *Lectores* per traditionem codicis Testamenti ordinati, legebant quidquid in utroque Testamento legi debebat, & præsertim in nocturna olim litur.

Liturgia. Exorcistis ritu quoque solemniter per traditionem libelli, quo exorcismi continetur, ordinatis, ex officio incumbit, catechumenis & energumenis, qui a demone vexantur, manus imponere: & spiritus malignos profligare. Denique *Acolyti*, qui & *Ceroferarii*, per traditionem cerei & urceoli vacui ad hoc mancipantur, ut luminaria accendant, vinumque, dum calix præparatur, Sacerdoti subministrent.

*c. Lector.
ead. dist.*

can. Exorcista.

*can. Acolytus
ibid.*

Qui & Quibus Ordines conferunt?

Soli Episcopi suis diocesanis; nec ab alio aut aliis conferri possunt, nisi cum licet: dimissoriis, id est permissu proprii Episcopi. Abbas tamen suis Monachis, & his, in quos Episcopalem habet jurisdictionem, Ordines minores retineat, imò interdum omnes.

*c. 1. De ordin.
ab eo & c. 3. de privil. in 6. c. 1. & 3. h. t.*

Quibus temporibus, & quoties in anno?

Majores quidem, ut Presbyterii, Diaconatus & Subdiaconatus, non nisi statis anni temporibus, diebusque solemnibus nimirum in jejuniis quatuor temporum ad hoc ab Ecclesia indictis, Sabbatho sancto seu pridie Paschatis, & Sabbatho ante Dominicam Passionis: & non

*c. 3. h. t.
& can. ult. dist. 73.*

c. 13. & & non nisi unus uno die, sub pœna sus-
 15. h. t. pensionis ab ordinandi potestate; nisi
 conferantur à S. Pontifice. Minores ve-
 c. 2. de eo rō diebus Dominicis, & quolibet die fe-
 qui furt. sto, uni aut pluribus, & quidem eodem
 ord susc. die plures simul, aut etiam omnes; i
 d. c. 3. h. t. quamvis honestius foret interval'la ser-
 Conc. vare.

Trid. sess.

23 can.

II.

Consecratio Episcoporum quando &
 intra quod tempus peti ac cele-
 brari debet?

Hac in re nulla quidem sunt statuta
 anni tempora à Canonibus præscripta
 quibus Episcoporum consecrationem
 celebrari oporteat, sed qualibet anni
 parte id fieri potest; attamen petenda in-
 tra tres menses à die obtentæ confirma-
 tionis; nisi necessitas cogat tempus hoc
 protrahi ulterius. Quod si intra tres pri-
 mos menses munus consecrationis non
 susceperit, tenebitur Episcopus ad fru-
 ctuum interim perceptorum restitutio-
 nem Si verò intra totidem alios menses
 id facere neglexerit, jus sibi electione &
 confirmatione quæsitum amittit.

De trāsl.
 Episc.

Consecratio bac quid à quibus & qua
 forma celebranda?

Consecratio Episcopi est actus legiti-
 mus

mus, qui per solemnitates verborum & symbola seu signa exteriora, juxta formam, sacris Canonibus præscriptam, Chrismate expeditur. Celebranda à tribus aliis ejusdem provinciæ Episcopis, permisso jussuque Archiepiscopi seu Metropolitanæ, reliquis Episcopis assensum suum præbentibus: quamvis consultius foret, si ipsemet Archiepiscopus una cum suis suffraganeis munus hoc consecrationis obiret. Archiepiscopus autem ab omnibus suæ provinciæ Episcopis in Sede Metropolitanæ est ordinandus.

s. 6. & 7.
inf. de
temp. ord.
& can.
Metropol.
dist. 63.

Qualitas ordinandorum in quibus consistit.

Quod ordinari nequeant aliqui facti vel juris infamiâ laborantes, artes ludicras aut improbum fœnus exercentes, & denique omnes quos Prætor edicto suo de his, qui notantur infamia comprehendit. Quod item ordinari prohibeantur Græci à Latinis, & contra, ob diversos ritus Græcorum ac Latinorum, quos absurdum esset commisceri. Quod nec Religiosus ad Ordinem admittendus sit sine consensu sui Prælati; nec criminatus, nisi crimen sit occultum.

De

De Scrutinio in Ordine faciendo.

TIT. XII.

Pertinet hic Tit. ad quaestionem, qua
ratione Episcopus Ordines conferre
debeat, nimirum praemisso examine,
quod vocant Scrutinium.

Quid igitur est Scrutinium ?

Nominis hujus non una significatio
est. Modò enim accipitur pro
scrutatione, id est inquisitione suffragio-
rum, quæ fit in electionibus: modò pro
catechismo, quem Ecclesia primitiva fa-
cere consuevit, in baptizandis iis, qui
habebant usum rationis. Hic autem ac-
cipitur pro quodam examine ordinando-
rum.

*Examen hoc, cui praeter ceteris in-
cumbit ?*

Archidiacono, quem idè Episcopus
solet interrogare, *Aneum, quem exhibet
ordinandum, sciat esse dignum ?* qui
tunc respondet, *si scire dignum esse, quan-
tum humana fragilitas patitur.*

Qua-

Qualiter fieri debet?

Hodie ex decreto Cone. Trid. feria *Seff 23e.*
 quarta ante ordinationem solent evoca- *7. de res*
 ri omnes ad civitatem, in qua fit ordina- *form.*
 tio, ut per ipsum Episcopum, & alios
 prudentes ac peritos sibi adscitos inquiratur in ordinandorum genus, personam, aetatem, institutionem, mores, doctrinam & fidem.

De ordinatis ab Episcopo
 qui renuntiavit Episcopatu.

TIT. XIII.

Occasione eius quod dictum ante. Episcopum suis dumtaxat, non etiam alienis subditis conferre Ordines, subjicitur hic Tit.

An igitur Episcopus, qui se Episcopatu abdicavit poterit adhuc conferre Ordines?

Nequaquam, frustra enim talis Episcopus Ordinem conferet, quandoquidem qui eum acceperit non sit habiturus Ordinis sibi collati executionem

C

nem

c. 1. b. 1.

c. 2. § si-
cut sup.
de trans
lat. epist.

Cassiod.

6. Var. c.

10. 11. §

12. c. 11.

inf. de a-
tat qua.

lit. profic.

Dixi sup

tit. 9.

nem. Inspici tamen hic debet mens ip-
sius renuntiantis, ut, si renuntiaverit
tantum loco seu diocesi, non etiam di-
gnitati, recte conferat Ordines, vice al-
terius Episcopi ab eo rogatus, si ve mi-
nores siue majores, quia renuntians E-
piscopus manet. Potest enim quis omne
Pontificali renuntiare, & honorem E-
piscopalem retinere: quemadmodum
Principe dignitates interdum conceduntur
sine administratione, quæ dicitur
lent quietæ dignitates, & otiosa cinguntur
Secus, si renuntiaverit loco simul & di-
gnitati: ut tamen eo casu adhuc re-
minores conferat Ordines, quia eos
iam non Episcopus conferre potest,
Abbas benedictus.

Quid si quis sciens à tali Episcopo Ordinem
sacrum acceperit?

d. c. 1. §

2. b. 1.

Hoc casu ordinatus character
quidem Ordinis sibi impressum ac-
cipit, at tamen ministrare in eo Or-
dine prohibetur: secus, si ignorans, qui
poterit Episcopus ei gratiam admi-
nistrandi facere; sicut & ordinato
Episcopo deposito vel excommunicato
t. p.

De ætate & qualitate, & ordine præficiendorum.

TIT. XIV.

Exponitur hoc Tit. quæ veniant in examen ordinandorum, nimirum ætas, qualitas, ordo, ut scil. Ecclesiis vel dignitatibus præficiendi sint ætatis legitimæ, & ut Ordines habeant pro ejus beneficii qualitate, ad quod adsumuntur.

Cujus ætatis esse debet ordinandus?

IN primis, Tonsura Clericalis (quæ per antichresim improprie Ordo dicitur) conferri nequit minori VII. annis, nisi ex devotione parentum Religionem ingrediatur. Ad alios minores Ordines aspirare etiam septenni permittitur, qui scilicet annos excesserit infantia. Nisi quodd. Concil. Trid. in super requirar, ut promovendi linguam Latinam calleant. Ad majores Ordines quod attinet, olim jure Pontificio ad Subdiaconatum anni XX. post XVIII. ad Diaconatum anni XXV. postea XX. ad Presbyteratum an. XXX. requi-

c. ult. de temp ord in 6.

can quinque dist. 77. & can. de his a. st. 83. l. ff. 23. c. 11.

C 2

siti

Sess. 13. c.
12.

52 De aetate & qualitate proficiendi.

siti fuere. Quod tempus presentis temporis conditionem perpendens Conc. Trid. nonnihil auxit, in Subdiacono requirens annum xxii, in Diacono xxiii, in Presbytero xxv. ætatis incipit.

Quid si Episcopus aliquem ante iustam aetatem Ordinibus sacris initiaverit?

c. 14. sup.
de temp.
ordin.

Tunc punitur & Episcopus, suspenditurque à collatione Ordinum, & ordinatus prohibetur ante legitimam aetatem in Ordine suscepto ministrare. Unde

Gl. ad
Clē. ult.
in v. anno de a
tat. &
qualit.
ord.
Sess. 23. c.
6.

consequens est, Episcopum non posse cum aliquo in aetate dispensare, sed hoc petendum esse à S. Pontifice.

Ad obtinenda beneficia simplicia quæ aetas requiritur?

Jure communi Pontificio potuerunt conferri septenni: at Conc. Trid. vetuit ante xiv. annum beneficium posse obtineri.

Quæ ad obtinenda beneficia non simplicia?

Ad obtinendum Episcopatum aetas requiritur xxx. annorum: ad Abbatiam autem

autem & dignitates Episcopatu inferioribus debet quis attigisse annum ætatis xxv ut & ad obtinendam Ecclesiam parochialem. Verum ad obtinendas dignitates & Personatus, quibus cura animarum nulla subest, requiritur, ut quis non sit minor annis xxii. ex definitione Conc. Trid. licet jus Pont. annum xxv. requirere videatur.

c. cum in cunctis 7 sup. de elect. Sess. 24 c. 12.

Quam in Abbatissa, Priorissa, & aliis Præfatis Monialium?

In his requirit Concil. Trid. ut præficienda eligatur non minor annis xi. & ut octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit.

Sess. 25. c. 7. de Regula.

Quibus Ordinibus insignitos esse oportet eos, qui dignitatibus præficiendi?

In Episcopum nemo eligendus, nisi qui sit Subdiaconus; nemo in Abbatem, Præpositum, Decanum, nisi Sacerdos, vel saltem idoneus, qui intra breve tempus Sacerdos fiat. Ad Ecclesiam denique Parochialem nemo adsumi potest, nisi Subdiaconus, & modò sit idoneus, ut brevi creetur Sacerdos.

c. 9. h. 1. c. 1 & 5. eod. c. 7. § inferiora sup. de elect. d. c. 1. hoc t.

De Sacra Unctione.

TIT. XV.

Euseb. li.

10 dist.

Eccles. c.

s. Dion.

Arcop. de

Hier

Eccles. c. 4.

In consecrandis Ecclesie ministris peculiariter etiam usum suum, eum sane antiquissimum. habet sacra Unctio; nec alia ratio est, cur hoc Tit. iste inseratur.

Qua dicitur sacra Unctio. & quotuplex est?

c. un. in
pr. h. 2.

Sacra Unctio est visibile signum interiorius infusae gratiae, qua cor, mentis sinceritas, ad obeunda ritè ministeria & officia, secundum cuiusque vocationem delimitur. Et est duplex, Exterior, quae materialis & visibilis, quae visibiliter inungitur corpus, & Interior, quae visibiliter ad nitorem conscientiae conservandum & divinam gratiam adipiscendam, inungitur cor. Unctioque Exterior & visibilis, signum est interioris & invisibilis.

Ostende usum huiusmodi Unctionis?

d. c. un.
in pr.

In primis Episcopi, dum consecratur.

tur sacro Chrismate (quod ex oleo oli-
varum & balsamo conficitur) in capite
& manibus inunguntur; oleumque ni-
torem denotat conscientia, per balla-
mum vero odor bonae famae exprimitur;
Sacerdotes autem reliqui, dum ordi-
nantur simplici oleo olivae per Episco-
pum benedictio in manibus; sicut &
Christiani omnes, dum baptizantur in-
ter scapulas & in pectore: item Reges &
Imperatores in brachiis & humeris, quo
Principis designatur potestas. Est & ex-
trema Unctio, siue oleum infirmorum,
quo agrotantis seu infirmi. de cujus
morte timetur, oculi aures, nares, os,
manus, pedes & renes. adhibita certa
verborum formulâ, inunguntur; ne quic-
quid his membris peccatum fuerit, ut-
pote vitio oculorum per visum, vitio au-
rium per auditum, vitio narium per o-
doratum, &c. id totum abstergatur. De-
nique ungitur & cum consecratur alta-
re, cum dedicatur templum, cum
benedicitur calix. De quo
vide inf. lib. III.
tit. XI.

d. c. un. §
quia ve-
rò d. c. un.
§. unde
in veteri
d. §. quia
verò
Cone.
Trid. sess.
14. c. 3.

d. c. un.
§. fin.

De Sacramentis non iterandis.

T I T. XVI.

Minus idonei ad Ordines suscipiendos
reperi, aut alias incapaces, repellun-
tur ab Ordinibus, quorum multa
sunt genera; ut in primis semel ordi-
nati.

*Cur semel ordinati iterum non
ordinandi?*

Concil. Propter characterem indelebilem per
ordinationem animæ impressum; cum
Did. Sess. character iste sive potestas, per quam,
7. can. 9. mutato veluti statu, deputatur homo
ad novum Ecclesiæ ministerium, sit in-
tra animum, & sic in subiecto incor-
ruptibili, nec habeat contrarium, a quo
possit corrumpi. Nam character Ordinis
secum trahit potestatem activam, quæ
nos efficit potentes, ut Sacramenta con-
ficiamus, & aliis administremus.

*Quid si constet quidem de actu, sed aliquid
pertinens ad solemnitatem fuerit
omissum?*

Non idcirco actus totus iterabitur.

sed id quod omissum, caute suppleri statutis temporibus, quibus ordines conferuntur, debet. Talis est solemnitas seu ceremonia, in ordinatione v. g. Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, impositio manus per errorem omissa; in confirmatio, qui per errorem non chrismate, sed oleo sacro fuit delinitus.

c. l. & ult. h. r. d. c. l. in princ.

De filiis Presbyterorum.

TIT. XVII.

Sunt & inter prohibitos ordinarii filii Presbyterorum, vel alias ex illegitimo toro nati.

Cur tales ordinari prohibentur?

Tum quia honor sacerdotii seu dignitas Ordinis obstat; tum quia meretur Ecclesia, ne filius illegitimus sit similis patri; tum etiam in detestationem paterni criminis, & ut hoc pacto ipse pater puniatur in filio.

c. Inter dilectos inf. de excess. Pralat. c. 14. h. tit. arg. c. Vergentis in fin. de hares.

Quor & quibus casibus hoc exceptionem patitur?

Tribus: nam Primò admitti ad Ordines illegitimus poterit, si vitam monasticam amplecti velit, favore Religionis

C. 5. nis

nis; ne tamen talis ad præfecturas non admittatur. II. Si Ecclesiæ necessitas, vel evidens saltem utilitas id postulet; idque non lege communi, sed ex gratia & dispensatione. III. Si filii illegitimi restituantur natalibus, vel per subsequeus matrimonium, vel rescripto Pontificis.

1. hoc t.

2. Tanta

6. c. 12

Qui filij

sunt le-

git.

Penes quos est dispensandi facultas?

4. 1. eod.

in 6. c.

ult. h. t.

Dispensare potest Episcopus & promoveri ad Ordines minores tantum, si videatur eos viros esse & doctos & probos, & per consequens ad beneficia, ut vocant, simplicia, quibus nec cura animarum nec dignitas est annexa. Ad majores vero Ordines & majora beneficia solus Pontifex dispensat.

1. 15. h. t.

Filius Presbyteri, cum quo hoc modo dispensatum est, potestne obtinere beneficium in eadem Ecclesia, in qua pater simile habuit aut habuit?

6. 3. 4. 5.

20. c. 12.

hoc tit.

Nequaquam; cum, ut Pont. ait, indecorum sit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret. Et ne quidem illi Ecclesiæ filius inservire potest, cui patet immediate præfuit: ne videatur velut hæreditario jure patri succedere, quod Canones in beneficiis

Eccle-

Ecclesiasticis damnant omnino. Imò
 neque etiam ex legitimo matrimonio *c. 17. h. s.*
 natus parti in eadem Ecclesia succedere
 potest, ob eandem hæreditariæ successio- *c. 17. eod.*
 nis prohibitionem. Atque in his omni-
 bus solus dispensat Pontifex.

De Servis non ordinandis, & eorum manumissione

T I T. XVIII.

Requirunt & SS. Canones inter alias
 qualitates ministrorum Ecclesiæ in-
 genuitatem, hoc est, ut ordinandus sit
 liber, vel natiuitate, vel per domini
 manumissionem.

Cur serui prohibentur ordinari ?

PROhibitionis hujus duplex causa
 est ; tum quia honestas & dignitas *c. 5. h. s.*
 Ordinis Ecclesiastici civili ser uorum (ut
 neque spuriorum) conditione defor-
 mari non debet ; tum ne per ejusmo-
 di ordinationem Ecclesia, quæ cultrix
 & nutrix est justitiæ, debitis suis mini-
 steriis destituatur. Quod in tantum
 procedit, ut servus fugitivus fortè, qui
 fraude aliqua, inscio vel contradicente
 do-

c. 2. eod. domino, ad Ordines irrepperit deponi ab Ecclesia & domino restitui jubeatur.

Quid si seruo manumisso opera serviles à domino referrentur. aut imponantur?

d. c. 2.

Talis servus à domino manumissus rectè ordinatur, quippe consecutus jam libertatem. Non obstantibus operis servatis, vel de novo impositis, quia Ecclesia ac domini, dum manumittunt servos, ut ordinentur, operas non omninò serviles ac honestati Clericorum minùs convenientes, sed spirituales, ingenno Sacerdote dignas, referre possunt, veluti domino suo Horas Canonicas psallere. item huic vel illi Ecclesiæ deservire: quo casu si quid tales in vita acquisierint, id à morte cedit Ecclesiæ.

De obligatis ad ratiocinia non ordinandis.

TIT. XIX.

Præter spurios & servilis conditionis homines, ab Ordine Ecclesiastico etiam secluduntur, qui propter negotia aliena gesta rationibus red:

reddendis sunt obnoxii, puta procuratores, quæstores, tutores ac curatores pupillorum.

Curtales ordinari prohibentur?

Ratio prohibitionis peti potest tum ab Ecclesia ipsa, tum à creditoribus, quibus reliquum debetur, quique ita jure suo fraudabuntur, si debitoribus, qui se negotiis alienis sentiunt esse intricatos, & solvere nolunt, vel saltem solutionem in fraudem creditorum differre capiunt, permittatur, ut ad ordines sacros properent, & per consequens se laicorum jurisdictioni subtrahant certò *e. 12. des foro cõp.* scientes, quòd Clericus jam factus conveniri apud Tribunal Ecclesiasticum debeat. Undè & ignominia nota aliqua *c. un. h. de c. can.* redundare posset in Ecclesiam, quasi illa *Logem dist. 33.* tales reliquatores, ad Ordines sacros admittendo, in suam eos protectionem reciperet ac foveret.

De corpore vitiatis non ordinandis.

TIT. XX.

In ordinandis non tantum dotes animi & sci-

¶ De corpore vitiatis non ordinand,
& scientia litterarum concurrere debet
sed & corporis dispositio necessaria est
ut quis sacris inicietur, aut initiatus
administret.

Qui dicuntur corpore vitiati ?

Qui defectu membri alicujus, vel in-
tabili deformitate, vel debilitate
aut gravi aliquo morbo laborant, velut
leprosi, paralytici, epileptici &c.

Quis defectus obstat ordinationi?

Defectus membri, quo ministerium
Ordinis, ad quem quis aspirat, impedi-
tur: ut si Sacerdos fieri velit, qui pollicem
caret, vel digitis ad celebrandum neces-
sariis; vel altero oculo, ac potissimum
sinistro, quem *oculum Canonis* vocant.

*Quid si defectus hujusmodi sacram-
non impediat functionem?*

Repellitur nihilominus defectuosus
promoveri desiderans, si defectus nota-
bilem & scandalo dignam deformitatem
secum trahat, ac multo magis, si utrum-
que simul concurrat: veluti Presby-
ter, cujus duo digiti cum medietate
palma

palma à prædone abscissi erant . non ^{d. 6. 7.} permittitur Missam celebrare ; quia nec securè, inquit Pont. propter debilitatem . nec sine scandalo . propter deformitatem membri, hoc fieri permittimus.

Quid si amissio membri tale sit vitium quod neque functionem impediatur , neque notoriam habeat deformitatem ?

Vitium ejusmodi etiam eo affectos rejiciet ordinari cupientes , saltem tantisper , donec à S. Pontifice gratiam dispensationis obtinere meruerint : veluti qui non quidem casu, sed vel facto proprio , aut jussu, vel culpâ seipso castraverint. ^{c. 3. 4. 5. h. t.}

De bigamis non ordinandis.

TIT. XXI.

Bigami quoque non minùs quàm corpore vitiatì , vel ex illegitimo toronati, sunt irregulares , id est tam sacerorum Ordinum, quàm ministeriis, quod illis annexum est, incapaces.

Quia

Quid est ergo Bigamia ?

ex r. c. 2.
h. t. c. 33.
inf. de
testib.

Est irregularitas impediens ordina-
tionem, ex defectu Sacramenti pro-
cedens, ut si secunda ducatur uxor, aut
vidua.

Quotuplex est Bigamia ?

Triplex. Vera seu proprie dicta, late-
pretativa & Similitudinaria seu meta-
phorica.

Qua dicitur vera Bigamia ?

Qua ex duplici & iterato proprio-
sultat matrimonio; ut si aut maritus duas
habuerit uxores, , aut uxor duos mar-
itos, aut viduus ducat viduam,

Qua interpretativa ?

Qua juris tantum interpretatione
censetur esse bigamia: veluti si quis, vi-
vente priori & vera uxore, de facto
cum infamia aliam ducat, cum jure possit
fit; aut si quis de facto, & sic nulliter
duas simul ducat uxores, ex quibus, ob-
stante consanguinitatis vel alio imped-
mento, neutram habere possit.

Qua Similitudinaria?

Qua quidem ex duobus oritur ma-
trimoniis, , verum altero metaphorico
ac spi-

ac spirituali, altero carnali, eoque non
 jure, sed de facto contracto; ut v. g.
 quicumque sacris initiatur Ordinibus
 aut votum continentiae emittunt, eo ip-
 so intelliguntur meraphoricè cum Chri-
 sto conjugium contraxisse; ac proinde
 si Deo sic mancipati de facto contrahant
 & consumunt matrimonium, bigami
 quoad legem promotionis reputantur.
 Dico, de facto: quia jure non possunt
 cum tale matrimonium sit nullum ipso
 jure.

*Qua igitur est causa, quare bigami ordi-
 nari prohibentur?*

Duae sunt huius rei causae: altera mo-
 ralis, in eo posita, quod bigamus vitio
 seu affectu perpetuae incontinentiae labo-
 rare praesumatur: altera, eaque pri-
 maria, mystica seu spiritualis, quia hoc
 ipso quo fiunt bigami, praerogativa sacer-
 dotii exuuntur, ob defectum Sacramen-
 ti. Nam matrimonium ex primæ va sua
 institutione conjunctionem designat
 Christi cum Ecclesia Quæ quidem sig-
 nificatio matrimonii omnibus est com-
 munis, verum eminentiori modo conve-
 nit monogamiae seu primis nuptiis, ut
 designet conjunctionem unius Christi

*c. Hac
 ratione
 hoc quo-
 modo
 xxxi. q.
 i. hoc
 proposui
 si dist.
 82. Vide
 Cuyck. ins
 spec. con-
 cub. c. 33.*

D. N.

D N. qui per incarnationem dignatus est
contrahere cum unica sua sponsa Eccle-
sia Catholica: cuius defectu merito pro-
hibentur ad eum gradum ascendere bi-
gami, in quo alius etiam monogami
seu nunquam conjugatis, Sacramenti
sint administraturi. Acque huius mini-
sterii respectu Episcopos & Diaconos u-
nius uxoris viros esse oportere, ait Apo-
stolus Paulus.

*s. i. ad
Tim. c. 2.*

*Sed nunquid S. Pont. cum bigamis, ut ad
ordines admittantur, dispen-
sare poterit?*

*Posse, tenet Hostien. quamvis aliis
cum bigamis contra Apostolum dispen-
sare non liceat, ut vel ad sacros Ordines
promoveantur, vel in iis si promoti fue-
rint, remanere possint.*

*arg. can.
quicum-
que dist.*

*50.
c. 2. Co
4 in fin.
b. t.*

De clericis peregrinis.

TIT. XXII.

Postremo ad tractatum ordinandorum
pertinet & hic Tit. nam illud quod
que optimo jure constitutum est, ne
quis Episcopus peregrinis seu extra-
neis Ordines conferat.

Qui dicuntur Clerici peregrini ?

Qui neque origine seu nativitate
absunt jurisdictioni Episcopi, ne-
que beneficium aliquod Ecclesiasticum
obtinere, neque domicilium, id est res
suas collocatas habent in diocesi ejus à
quo Ordinem petunt? quæ tria conjun-
ctim requiruntur.

*Cur Clericum peregrinum ordinare
permissum non est?*

Quia non licet Episcopo ad Ordine^s
admittere aliquem non suum, id est qui
alterius est diocesis, & alterius jurisdic-
tioni subest, siue sit Clericus. siue lai-
cus.

*Clerici peregrini quando & qualiter ad-
mittendi ad administrationem
sacri ministerii ?*

Non aliter, quam si de eorum ordina-
tione legitime constet, vel per litteras
commendatitias (quas & formatas ac
dimissorias vocant) vel per testes, aut a-
lio modo. Concilium autem Tridenti-
num statuit, ut nullus Clericus peregrini-
cus sine commendatitiis sui ordinarii
litteris ab Episcopo ad divina celebra-
da admittatur.

*e. Cum
nullus de
temp. or-
din 128.*

*tota dist.
71.*

*can. Ec-
cles. in for
dist. 68.
c ult. dist
71. &
dist. 73.
ubi exē-
plar. &
forma
est har. it
De litterar. ar.*

De litterar. ar.

De officio Archidiaconi

TIT. XXIII.

Sess 29. de re- form. c. 26. Deinceps de munere & officio eorum, qui in dignitate aliqua Ecclesiastica constituti sunt, tractatorus Pont. incipit ab hoc Tit. De officio Archidiaconi.

Quis dicitur Archidiaconus?

ecun. sup. de scrut. in ord. sac. c. 2. h. t. c. 7. eod. **A**rchidiaconus (ita dicitur, quasi Princeps aut prior Diaconorum) est vicarius proximus ipsius Episcopi, & major est post Episcopum, qui omnibus sub Episcopo præest, atque ordinaria jurisdictione fungitur. Et quia loco Episcopi per Episcopatum prospiciens, quæ corrigenda viderit corrigit & emendat, hinc *Oculus Episcopi* appellatur.

Quod dicitur officium est Archidiaconi?

c. 2. c. 3. h. t. c. 7. c. 9. eod. c. 6. eod. can. Non debere dist. 80. Providere, ut officium divinum ritè fiat, ut res Ecclesiæ ac sacra cimelia benè custodiantur; examinare ordinandos & sistere Episcopo; investire seu mittere in possessionem eos, quibus provisum est de beneficio; visitare lingu-
lis

lis annis suæ jurisdictionis Ecclesiam, *l. 42. §.*
unde & *Visitatores* dicuntur *apud eum*, *9. C. de*

De officio Archipresbyteri. *Episc. &*
Cler.

TIT. XXIV.

Archidiaconum sequitur Archipresbyter, qui quidem si dignitatem & jurisdictionem spectes, minor est Archidiacono; attamen Ordinis habita ratione, etiam quilibet Presbyter est major Archidiacono.

Quis dicitur Archipresbyter?

Qui cæteris præest Presbyteris, sive in civitate, ubi sedes est Episcopi, & *c. 2. h. t.*
Ecclesiis majoribus, sive in parochiis ruri existentibus. Unde Archipresbyterorum alii sunt *Urbani*, alii *Rurales*, seu *Foranei*, qui & *Plebani* seu *Decani Rurales* dicuntur, vulgò *Decani Christianitatis*. *can legi-*
Per similes illis Presbyteris, qui olim vocabantur *Choriepiscopi*, vicisque *Episcoporum* ruri subibant. *98.*

Quod est officium Archipresbyteri Urbani?

Inter alia hoc ejus est officium, *Missarum*

larum solemnia in Episcopi absentia celebrare, cantumque Horarum auspicari, Orationes, quas vocant collectas, recitare, benedictiones impertiri: eamque in

6, 1. 2. c. Ecclesia metropolitana aut cathedrali
3. h. t. cā. habet facultatem, quàm ferè quilibet
1. § presb. presbyter in sua Parochia.
dist. 25.

Quod est officium Archipresbyteri Ruralis?

c. ult. h. t. Non solùm vulgi, verùm etiam Presbyterorum curam gerere, & quàm quisque industriam divinum opus exerceat, Episcopo suo renuntiare. Cujus etiam decreta in parochiis per se vel alios executioni mandabit.

De officio Primicerii.

T I T. XXV.

Hujus quoque olim fuit dignitas certa, ei que jus quoddam coercendi annexum.

Quis dicitur Primicerius.

Primicerius hoc loco dicitur Cantor seu Præcentor, sic dictus, quia primus

mus in cera erat descriptus, in qua psal-
lentium ordo describi solet. Quamvis alii
putent simplex esse vocabulum, non
compositum, & *cerius* nihil significare,
sed tantum esse productionem sive addi-
tamentum. Designari aliàs hoc loco so-
let is, qui in dignitate aliqua eminet seu
primus est; unde *Primicerius mensorum*,
Primicerius Fabrica, *Primicerius Nota-*
riorum. &c.

l. 2. C. de
mensu-
rib. li. 12.
c. l. 2.
C. de fa-
bricent.

Quid est officium Primicerii ?

Præesse Diaconis & cæteris Clericis
tum in moribus, tum in officio divino,
ac præcipuè in cantu dirigendo, atque
adsignando ea, quæ alii carere debeant.
Sunt autem illi *Præcentores*, qui princi-
pium faciunt *Psalmodiæ*, *Sucentores*,
qui *Psalmum Davidis* juxta tonum An-
tiphonæ inchoant, & *Concentores*, qui
totam *Psalmodiam* universo Choro ab-
solvunt.

c. un. h. t.

De officio Sacristæ.

TIT. XXVI.

Quis dicitur Sacrista ?

NOmen habet à sacris, quarum re-
rum custodia illi incumbit, aliàs vo-
catur

l. Sancimus 21.
C. de SS.
Eccles.

catur *Theaurarius*, à thesauri sacri custodia, item *Custos sacrorum vasorum*,

Quod igitur ejus officium?

Præter vasorum sacrorum, vestium consecratarum, & id genus aliorum ornamentorum custodiam, etiam luminarium in sacratio præparandorum, thuris incendendi, baptisterii instituendi, & aliorum quorundam cura ei committitur. Eadem ratione dicitur alibi *Cellerarius*, qui in monasteriis veluti economi & dispensatoris munere fungitur, pro quo tamen aliis legendum videtur *Cellerarius*.

cc. un. h. t.
can. Præ-
lectis §.
ad the-
saurarii
dist. 25.
c. 6. §. 1.
inf. de
statu
Monach

De officio Custodis.

T I T. XXVII.

In quo Custos distinguitur à Sacrista

Quod Sacrista eorum custodiam habeat, quæ ad usum altaris & ministrorum Ecclesiæ spectant. Custodis cura versetur in palliis vel lintheamentibus altaris, & cæteris id genus, quæ ad Ecclesiæ ornatum & decus spectant.

N
ca c
miss
nica
sing
gulis
ut or
parat
Die
co
pa
su
ru
di
d
id
p
ex
g
V
Quod

Quod ergo officium est Custodis?

Non tantum ornamenta Ecclesiastica curare, & custodire ea, quæ ipsi commissa sunt, verum etiam ad Horas Canonicas pulsare, lampades accendere & extinguere, oblationes & elemosynas singulis Clericis distribuere ac procurare, ut omni tempore ad missam habeat paratum panem & vinum.

De officio Vicarii.

TIT. XXVIII.

Dictum de officiis eorum, qui ab Episcopo vel Canonicorum collegio in partem sollicitudinis peculiariter adsumpti proprio quasi munere funguntur, & non nisi abusive & improprie dici Vicarii possunt: sequitur nunc de Vicariis quibusdam proprie dictis, id est qui ab aliis adsumpti, non proprium, sed alienum, seu quod alteri ex officio incumbit, munus peragunt.

Quis ergo dicitur Vicarius?

Vicarius est, cui mandata est jurisdictionis, quam exerceat alterius nomine

mine, siue voluntariam, siue contentiosam.

Qui, & quibus ex causis, instituere Vicarium possunt?

e. Exstir-
panda §.
qui vero
de prob.

e. de Mo-
nachie
sod. tit.

In primis Episcopi, qui per quotidianas occupationes officio suo in omni parte superesse non possunt, tripliciter Vicarios eligere solent, Suffraganeum, Officiale & Vicarium in spiritualibus. Tum etiam alii Episcopi inferiores, ut Canonicatum aut dignitatem Ecclesiasticam in Ecclesia aliqua cathedrali obtinentes; ut Monasteriis quibus Ecclesie aliqua parochiales annexa sunt; ut alii beneficiorum posseditores, qui per aetatem & per studium, aut per graviores occupationes, aliam legitimam causam impediri absunt, omnes per vicarios Ecclesiis deseruiunt, eosque vel temperantes vel perpetuos, de quibus hoc Tit. precipue agitur.

Quod est officium Suffraganei?

Hic subleuat Episcopum, à quo suscipitur, sacros Ordines conferendo, baptizatos confirmando, altaria consecrando, & id genus alia exercendo, quae

peculiariter ipsi Episcopo competunt. Solet autem Suffraganeo, ne videatur promotus sine titulo, adsignari locus in Gracia, vel alia regione, per infideles occupata.

Quis dicitur Officialis Episcopi?

Qui nomine Episcopi contentiosarum tantum jurisdictioni preest, causasque tam civiles quam criminales cognoscit, & eas dirimit. Requirit autem Concil. Trid. ut Officialis sit vel juris Doctor vel ad licentiam promotus.

*c. Non
pus amos
de con
suet. in
a. Sess. 4.
c. 10.*

Quis Vicarius Episcopi in spiritualibus?

Quem Episcopus eligit ad hoc, ut in aliis causis spiritualibus, & sic voluntariam jurisdictionem respectentibus, Episcopum subleuet, nimirum confessiones excipiendo, poenitentiam injungendo, aliosque actus spirituales exercendo. Qui tamen actus etiam Suffraganeis, dum pares esse possunt, committi possunt.

*c. Inter
cetera
15. de off.
ord.*

Vicarius temporalis & perpetuus in quo conveniunt?

Quod uterque jurisdictionem exerceat voluntariam in foro conscientiarum, id est

T. 2 est

est confiteri volentes absolvat, & po-
nitentiam injungit.

In quo differunt?

c. 2. & c. Prater ea sup. De arat. & qualit. presic. Quod Vicarii temperarii instituuntur ad modicum tempus, ut dum forte studiorum causâ absens redeat vel dum moratur maturelcat. Vicarii verò perpetui dicuntur, quibus omnis Ecclesiæ curam alterius nomine commissa est. Quod Vicariatus sive Vicariæ perpetuæ instat beneficiorum Ecclesiasticorum, idè constitui non potest Vicarius, nisi cum consensu Episcopi, qui eundem instituire debet; ut & alium quemlibet cui est collatum beneficium.

Potestne quis esse Vicarius perpetuus in diversis Ecclesiis?

c. 1. & 2. h. s. c. ult. eod. Non magis quàm quis geminam animarum curam seu duas parochias obtinere potest: quia & in Vicariis perpetuis debet Vicarius per se servire, & non serviat, compelli potest per decem rationem fructuum, vel ipsarum Vicariarum.

*Potestne quis sibi substituere alium
Vicarium?*

Non potest, cum Vicarius non ha-
beat officium sibi mandatum proprio *c. 4. h. t.*
nomine, sed alieno: idque ratione indu-
striae ejus, quae industria ita adhaeret
personae, ut ab ea avelli non possit, quam-
diu talis manet, & ne quidem licet po-
nas in alio, cui mandare vult Vicarius
munus, aequalem esse industriam, aut
etiam majorem, quia hoc non est Vica-
rii judicare, sed superioris.

De officio & potestate Judicis
delegati.

TIT. XXIX.

Agitur deinceps de jurisdictione Eccle-
siastica contentiosa, ac Judicibus Ec-
clesiasticis, qui foro contentioso praes-
sunt, quorum Judicium tribus sequen-
tibus. Tit. tria proferuntur genera
scilicet, Delegati Legati & Judicis ordi-
narii.

Quis dicitur Index delegatus?

Index delegatus est iudex, qui juris-
dictionem habet contentiosam, non
D 33 jures

jure suo, sed ab alio sibi mandaram, eam
que exercet alieno nomine.

*Quot modis accipitur hic nomen
Delegatus ?*

Duobus modis ; scil. interdum proprie, pro eo, cui potestas judicandi mandata est, non in unum, sed una aliqua causa, vel etiam in pluribus, sed certo numero definitis; qualem dicunt, textus juris civilis sapienter appellant Judicem datum vel pedaneum, cuius jus jurisdictionis lata sententia exprimitur. Interdum improprie, pro eo, cui uniusmodi jurisdictionis mandata est, vel certis aliquod genus causarum, quem jus civile vocet Judicem, cui mandata est jurisdictionis, de qua totoris, D. De eo, cui mandata est jurisdi.

Qui possunt delegare ?

In primis S. Pont. idque in universis orbis partibus; tum propter latitudinem Ecclesiasticæ jurisdictionis, tum semet per se non sufficit dirimendis causis ad sedem Apostolicam deferri solentibus: tum ut parcat laboribus, & expensis partium, in remotioribus regionibus commorantium, tum denique quia longe melius veritas in regione, ubi partes litigant

*tototit.
C. de
pedan.
judicib.
l. 5. §. ff.
Judex D.
de re
jud.*

bit. ut, per testes vel alia documenta cognosci possit, quam Romæ apud Pontificem & c. II. Delegatus Summi Pontificis, Potest subdelegare. III. Delegare quilibet iudex ordinarius potest iudicem vel ad unam aliquam causam, vel, quod jam ferè fit, ad causas universas eujusmodi delegatus est officialis Episcopi.

Qui delegari?

Habenda hic vel potissimum ratio ætatis, vel industria, ac proinde delegari nemo potest, nisi xx. annos natus. Si tamen vel partes consentiant in aliquem annorum duntaxat xviii. vel Pont. aut Princeps ætate minorem deleget, is hoc ipso habetur idoneus, qui iudicet. Secundo: Nemo delegari utique à S. Pont. vel ejus Legato, potest, nisi in dignitate aliqua Ecclesiastica constitutus, vel saltem Canonicus alicujus cathedralis Ecclesiæ. Nam Episcopus seu Ordinarius loci causam aliquam delegare potest etiam simplici Clerico suæ diœcesis, id est, qui nullâ dignitate fungitur; quippe qui industriam ac probitatem suorum subditorum, qui pauciores sunt, magis exploratam habere possit. Quam S. P. totius orbis Christiani, Cæte

c. 41. bit.

d. e. 41.

c. Statutum II. de resc. in 6.

Gl. in d. c. Statutum ad V. Sedis Apostoli.

rùm ratio quoque dicitur, delegatum S
Pont. debere esse excellentioris conditio-
nis, quàm qui vices tantum Episcop
inferioris gerit, eosque qui ad dignita-
tem aliquam promoti sunt, quemad-
modum dignitate & honore, ita mori-
bus & scientia cæteris præstare.

Quâ formâ & qualiter?

Delegatio fieri solet vel uni alicui, qu-
tunc solus cognoscit & iudicat, ve-
pluribus. Idque trifariam; quia sit dele-
gatio vel pluribus simpliciter, quo ca-
su omnes simul cognoscunt & iudicant,
unoque delegatorum absente, vel etiam
mortuo, cæteri nihil agunt, & potest
reus, si quid agere velint, impunè non
parere. Vel quasi sub conditione, hæc
vel simili clausulâ; Si omnes interassene-
qui verine; vel, Si aliquis ex ipsis adesse
non possit, vel etiam non velit, ut reliqui
nihilominus procedant. Vel sub distinc-
tione hoc modo, ut vel omnes simul ju-
dicent, vel duo aut unus ex ipsis, quo casu
singuli per se exercere possunt jurisdic-
tionem. Et hæc forma hodie est valde
frequens.

Quod est officium iudicis delegati?
Mandati formam sibi à delegante
prescriptam præcisè observare; quid-
quid

quid enim extra fines faceret, esset nullum; vel formam à jure communi præscriptam, cui in dubio non præsumatur Pont. derogare velles.

c. 22. sup. de resc. l. dili. gent. D. Mandati c. ex parte 13. hoc tit.

Qua potestas?

Non tantum de causa sibi mandata cognoscere & judicare, sed etiam punire contumaces actorem vel reum, & quemlibet alium impediendum, quod minus jurisdictionis sua progressum habeat; item sententiam à se in causa delegata latam intra annum exequi, imò & cogere ordinarium judicem, v. g. Episcopum, ut sententiam mandet executioni, saltem si sit S. Pont. vel principis delegatus de quo Canones fere loquuntur: quamquam idem videatur dicendum de delegatis Ordinariis, qui totam jurisdictionem causarum seu universitatem sibi demandatam habent, & Officiales seu Vicarii generales appellantur.

c. 1. §. 11. c. 29. hoc tit. c. 7. §. 26 c. 28. §. vero

Quid igitur interest inter delegatum à S. Pont. & delegatum, cui mandata est jurisdictio ab Ordinario?

Quod à delegatis Ordinariis non possit appellari ad ipsos delegantes, ut v. g. ab Officiali Episcopi non potest appellari.

D 5

appella-

appellari ad ipsum Episcopum perinde
atque à delegato S. P. ad ipsum Pontifi-
cem: cum idem sit tribunal Officialis
Episcopi; appellatio autem ab eodem
non ad eundem, sed ad alium superi-
riorem seu majorem, puta Archiepiscopum
vel S. Pontificem interponi de-
beat.

*c. 27. h. t.
c. 2. de
consuet.
in 6. Eccl.
Romana
de appel.
in 6.*

*Quibus modis finitur potestas dele-
gati.?*

Relatum.

19. cum

a. seq. Eccl.

Licet 30.

h. t. l. 26.

D. man-

dati c.

Quonia

14. Eccl.

yno 42.

h. t. c. Ve-

nerabi-

lem 37.

b. r. §.

tristè

quoque

inst. de

mandate.

Finitur variis modis. I. Morte dele-
gantis, modo res adhuc sit integra,
est si delegatus necdum ceperit uti
iurisdictione suâ delegatâ; quia morte
mandantis extinguitur mandatum.
Morte delegati, si delegatio nomi-
tim sit facta personæ ipsius delegati;
cui, si non expresse nomine proprio, sed
dignitatis. III. Revoatione reintegrata
adhuc; quemadmodum omne manda-
tum re integra revocari potest. IV. Tem-
poris lapsu, ut si delegato causa commissa
sit intra certum tempus decidenda,
quod tamen tempus partium concessum
potest prorogari. V. Finita lite, & sen-
tentia iudicis mandatâ executioni.

De officio Legati.

TIT. XXX.

Legati, inquam ipsius Pont. qui cum *c. 4. h. tit.*
 in diversis provinciis sæpè multa oc- *c. in lit-*
 currant negotia, quæ ejus vel præ- *teris q.*
 sentiam vel certè auctoritatem requi- *est.*
 rant, nec ipse ubique præsens esse
 queat, præter delegatos particula-
 rium causarum etiam Legatos cum
 pleniori potestate substituere loco suo
 solet.

In quo ergò Legatus differt à Iudice dele-
gato?

Quod Legatus jurisdictionem ha- *c. 2. h. tit.*
 beat ordinariam, id est quam exer- *in 6.*
 cet jure suo. Delegatus verò jurisdic-
 tionem mandatam, quæ etiam à quolibet
 iudice ordinario, imò & à delegato S.
 Pont. aut Principis dari potest.

Quotuplices sunt Legati?

Sunt triplicis generis, Legati à latere
 seu Laterales, Legati constituti seu mis-
 si, & Legati nati.

D. 6.

c. 1. h. ec.

*Quid dicuntur Legati à Latere?*c. 3. Et s.
hoc. tit.

Qui de Collegio Patrum purpuratorum seu Cardinalium desumuntur, sicut dicti, quasi de latere S. Pont. missi sunt quemadmodum & circa latus Principis agere dicuntur, qui in ejus sunt comitatu.

l. 30. D.

Qui Legati constituti?

de excus.

Qui ex numero inferioris Cleri accipiuntur, & aliter Legati missi dicuntur non quasi priores non mittantur, vel utro se ingerant, sed quod minus solemniter mittantur, id est, non ex Collegio Cardinalium, quos Pontifex Frater appellat.

c. 1. de
off. leg. in
6.*Qui Legati nati?*

Quorum dignitati Ecclesiasticae majoris Legationis annexum est; sic dicti, quasi cum eliguntur ad dignitatem unam etiam veluti nascantur Legati, qualis est Archiepiscopus Pitavus in Italia, Remensis in Gallia, Salisburgenis in Germania, Cantuariensis & Eboracensis in Anglia.

*Quod est Legati officium & quae potestus?**De causis provincialium ad se delatorum cognoscere.*

cogroscere & judicare, & eas aliis delegatis: sententias à delegatis latis confirmare. Concilium provinciale cogere, simulque statuta condere etiam perpetuò duratura, quibus noxia evellantur & dissipentur, salutaria inducantur & promoveantur.

*d. c. i. h. b.
tit. c. ult.
cod. c. 2.
cod.*

Estne Legatio omnibus aequalis potestas?

Minimè, quia cæteris eminentior est, & majorem potestatem habet Legatus à Latere. Nam is Româ egressus adinstar Proconsulis, cui comparatur, liberius jurisdictionem, tam contentiosam quàm voluntariam, exercet: eoque præsentè, suspenditur interim alterius Legati, si quis forè in ea provincia extiterit, officium. Idem excommunicatos quoscunque propter manuum injectionem in Clericos, tam extra provinciam sibi commissam, quàm in provincia, & tam extraneos quàm subditos, absolvere potest: cum Legatus constitutus eos tantum absolvere possit, qui sunt subditi provincie sibi commissæ, vel qui in ea deliquerint. Provinciarum sua beneficia vacantia liberè confert, etiam invito, & inconsulto patrono Clerico, atque vacatura collationi suæ.

*c. 2. cod.
in 6.*

c. 8. h. r.

*c. pen. h. 2.
c. 20.*

*de sent.
excom.*

D 71 refer

De officio Legati.

reservare potest; exceptis dignitatibus
& iis, quæ speciale mandatum desiderant, quæque Pont. non solet in quemquam transferre. Legationis etiam enim officium pars est Apostolicæ sollicitudinis, non plenitudo potestatis.

a. 6. h. t. c.
1. in fin.
eod. in 6.
e. 3. & 4.
eod. in 6.
e. Mul.
rum 2. q. 9.

Quibus modis finitur jurisdictio Legati?

Morte ipsius Legati, revocatione mandati, temporis lapsu, discessu a provincia cum animo non redeundi. Non etiam morte Pontificis, qui eum constituit. Quamvis enim Legati vires alterius gerunt, reputatur tamen velut ordinaria eorum jurisdictio, & fit magis durabilis, quam sit delegatorum.

Glad. c.
3. v. finitar eod. in 6.
a. 2. eod. in 6.

De officio Judicis ordinarii.

TIT. XXXI.

Post judices, qui extra ordinem à Pontifice constituantur, quique etiam ordinariam jurisdictionem exercent, quales sunt Legati, sequitur de judicium ordinariorum officio in genere.

Quis dicitur iudex ordinarius.

Iudex ordinarius est, qui propriam habet

habet jurisdictionem, quam jure suo seu jure Ecclesiasticae dignitatis ac magistratus, quo fungitur, exercet, quae hoc jure dicitur *Audientia*.

Jurisdictio ordinaria quibus modis acquiratur ?

Tribus, vel jure communi, id est Regum & Canonum dispositione, vel praescripta consuetudine, vel privilegio S. Pont. aut Principis.

Quibus competit haec jurisdictio ?

Competit Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, in suis provinciis, id est singulis in sua diocesi; Abbatibus in suis coenobiis, & praefectis in suis collegiis. Sed & S. Pontifex, quamvis ordinarios sub se habeat, tamen tanquam Pastor & Judex totius orbis Christiani judicat & corrigit.

a. 3. *Episc.*
Quanto
7. *h. t. c. de*
concl.
ix. q. 3.

In quos competit ordinaria jurisdictio ?

Competit Episcopo in Clericos suae diocesis, imò & respectu criminum Ecclesiasticorum (ut sunt Simonia, haeresis, adulterium, quando agitur ad separationem tori) etiam in laicos, tamen quidam Clerici alios judices rameri quidam Clerici alios judices *c. tua inf de procur* habeant.

eam de
persona
21. qu. 1.
e. pen. h. de

habeant Episcopis inferiores ; quibus
immediate sunt subiecti , ut Decanus
& Capitulum : quia Episcopi sunt iudices
ordinarii omnium & singulorum
Clericorum suae dioecesis , nisi quibus
ordinaria iurisdictione fiat exempti.

Circa qua versatur officium & potestas huius
iurisdictionis ?

e. h. t. c.
c. 7. eod.
in 6.

e. Postul.
21. de ho.

e. 15. h. t.
de 7.
eod.

Præter ea , quæ sunt ordinis Episcopalis , puta ordinare Clericos , consecrare
Ecclesias & altaria , Chrisma consecrare
&c. potestas iurisdictionis Episcopalis
in his ferè versatur : in vitia subditorum
inquirere , pro tribunali in qualibet parte
dioecesis sedere , causas tam civiles
quàm criminales per se vel per Vicarium
suum examinare , crimina punire
implorato etiam , si opus , brachio (ut
loquuntur) seculari , id est auxilio iudicis
laici : Parochias & Monasteria dioecesis
suae visitare , mores corruptos
inter visitandum corripere & corrigere
& negligentiam eorum supplere , qui
in subditis suis corrigendis fuerint
negligentes , & id genus alia multa.

Habim

*Habentne jurisdictionem Archiepiscopi
in sua provincia Episcopos, aut
eorum subditos?*

Habent quidem in Episcopos omnes
sue provincie, verum in eos, qui in
provincia Episcopis subjecti sunt, jurisdic-
tionem in prima instantia, id est ante
appellationem, non habent, sed de-
mum causam per appellationem ad eos de-
volutam: nisi alias vel consuetudine, vel
ex privilegio jurisdictionem in eos ac-
ceperint. Unde nec cogere Suffraga-
neum alicui subditum Archiepiscopus
potest, ut causas alicujus delegationem
invitus suscipiat.

*c. 8. c. 9.
h. t.*

*d. c. 9. c.
Pastoralis
lis 11. eod.
c. 8. §. fin.
inf. de
excess.
Prælati.*

De officio Judicis.

T I T. XXXII.

Superius actum fuit de diversorum Ju-
dicum, ut Delegati, Legati & Or-
dinarii officiis & potestate in specie,
hic exponitur officium Judicis in ge-
nere.

Quis dicitur Iudex?

Iudex est, qui publicam habet de-
causis & cognoscendi & judicandi
pote-

potestatem, quam appellant jurisdictionem, vocabulo jurisdictionis laet sumpto.

*l. i. D. de
jurisd. o.*

l. h. t. c. 3.

sup. de

postul.

Præl. &

l. un. l. C.

Ut qua

desc. ad

voc part

l. 2. h. t.

Quod est officium iudicis?

Est potestas litis dirimendi, puniendi, aliaque gravamina tollendi. Nam pleraque alia ad officium iudicis seu iudicantis (quod latissimum esse scribitur l. C.) pertinere dicuntur, tam extrajudicium, quam in iudicio: ut cum litiganti, qui caret Advocato, dat Advocatum; cum supplet ea, quæ vel partibus & Advocatis partium desunt, eum petentibus iudicium seu actum iustitiæ, veluti restitui in integrum, impendit officium suum nobile.

Quotuplex igitur est officium iudicis?

Duplex, Nobile & Mercenarium. Nobile dicitur, quod per se stat & imploratur, nec ulli actioni ex præscripto subservit: veluti dum sponte sua iudicari ne turbetur. Resp. inquit & punit malefactores. Item dum non sponte, sed ad petitionem, nobili suo officio, minorem ætate lapsam, aut Ecclesiam per suos administratores aut procuratores contrahendo ejus nomine læsam, in

o. Qua-

liter 24.

inf. de

accus.

l. 2. h. t.

dixi ad

integrum restituit, siue pars contradicat, siue non. *toto tit. D. De minoribus & inf. De restit. in integrum. Dixi ad Instit. De offic jud.* *Instit. tit. de off jud.*

Mercenarium Judicis officium dicitur, quod actioni propositæ subservit, ut scilicet instituta actio melius procedat, & exitum suum habere possit. Ita ex mercenario Judicis officio pendet, ut jubeat judex reum satisfacere judicatum solvi: item alieno nomine experiri iudicio volentem cogere, ut satisfacat, dominum, ad quem res pertinet, ratum habiturum, quidquid in iudicio ejus nomine egerit.

toto tit. D. iudic. sol. & r. ratam rem hab.

De majoritate & obedientia.

TIT. XXXIII.

Ex eo quod in Ecclesiastica Hierarchia seu sacro Magistratu iudicium alii aliis sunt majores: resalcat quædam præminencia, quæ hic dicitur *Majoritas*, ratione cujus qui minor est, obligatur majori ad *obedientiam*.

Quid igitur est Majoritas?

Est prærogativa, qua quis aliis est dignior

92 De majorit. & obed.
dignior & honorabilior. Vel est excel-
lentia unius personæ præ alia.

Majoritas illa unde oritur?

c. Statu-
mus 15.
h. 1.

c. 8 de of-
fic. Ar-
chid. &
c. 11. h. 1.
c. 12. 16.
& pon.
h. 1.

c. 7. eod.
c. 1. eod.

Majores habentur alii ratione jurisdic-
tionis, alii ratione ordinis, vel anti-
quioris promotionis, vel representatione
personæ eminentioris &c. I. Ratio-
ne ordinis Diaconus major est Subdia-
cono, Diacono Presbyter, Presbytero
Episcopus. II. Ratione jurisdictionis
& dignitatis Episcopus major est Archi-
diacono, Archidiacono Archipresby-
tero, Presbyteris verò ratione dignita-
tis major est Cardinalis etiam non Pres-
byter vel Episcopus. III. Ratione
consecrationis vel benedictionis Epi-
scopus consecratus major est electo, Ab-
bas & Abbatisa, Monachis & Moniali-
bus. IV. Ex dignitate ordinantis præ-
fertur, cæteris paribus, qui à S. Pont. est
ordinatus, licet per hoc non eximatur à
jurisdictione sui Episcopi. Deinde ratio-
ne antiquitatis prior in ordine prior &
major habendus est.

In quo consistit obedientia quam mi-
nor majori debet?

In confesso, in suffragio, in honoris
exhibitione, & potissimum in eo, ut mi-
nor

non dicto audiens majori morem gerat nisi major extra officium suum, vel supra potestatem, aliquid mandet, & modò licita atque honesta sint, quæ imperat.

Quid si quis dubitet, an quod imperatur licitum sit, nec ne?

Tunc obediendum potius quam tergiversandum; quia ut inquit D. Augustinus etsi fortè Regem iniquitas imperandi reum facit, inquit tamen ordo serviendi seu obediendi ostendit innocentem.

*can. quod culpatur
xxiii.
q. 1.*

De treuga & pace.

TIT. XXXIV.

Officium eorum, qui in Ecclesia Christiana præsunt jurisdictioni, in eo ferè consistit, ut per amicam potius conventionem sopiantur lites, sive publicæ sive privatæ quàm ut ab incerto eventu pendeant, quò spectant libri hujus Tituli sequentes.

Quid est Treuga?

Treuga (Italica vel Gallica potius quàm Latina nomenclatura) sunt *Vide l. 19. indu. §. 1. De*

cap. 6. Induciæ & cessatio ab armis ad tempus
 possil. re- Induciæ verò inde dictæ, vel quod in
 ver. Gell diem dentur, quòd in dies otium præ-
 lib. 1. beant.

Quotuplex est Treuga?

Duplex vel enim induciæ ejusmodi
 sunt Conventionales, quæ ex conven-
 tione & pacto belligerantium recipiunt
 formam, quia & hosti data fides est ser-
 vanda: vel *Canonica*, ex dispositione
 Canonum, qui in Quadragesima, Ad-
 ventu, & aliis quibusdam diebus volunt
 abstinere ab armis. Deinde statuunt,
 ut etiam tempore belli Sacerdotes &
 Monachi, mercatores & agricolæ,
 item animalia, quorum usus est in a-
 rando, effectu induciarum fruatur.

can. Noli
 vers. fi.
 des
 xxiii. q.
 a. c. 1. b. t.

Quid Pax?

Est conventio, per quam, ut dissi-
 dium inter principes componatur, secu-
 ritas & vitæ quies utrimque promittit-
 tur. Aliquando extenditur etiam ad con-
 ventiones eorum, qui sunt subditi; quo-
 rum tamen casu non tam Pacis, quam Con-
 cordatorum nomine utuntur.

c. 1. & 2.
 eod. in
 Extra-
 vag. cõ.

De

De Pactis.

TIT. XXXV.

Quia plerumque & ferè semper est dubius litis eventus, solent litigantes si fieri possit controversias privatas inter se componere per pacta & transactiones, atque ita discedere à litibus.

Quid est Pactum?

Pactum seu Pactio, definiente Ulp. J. C. est duorum vel plurtum in idem placitum consensus. Dicitur, *in idem placitum*, hoc est in eandem conventionem, ad aliquid dandum vel faciendum: quia placitum idem significat quod conventum.

*c. 1. §. 2.
D. de pa.
§o.*

Quotuplex est Pactum?

Pacta variè dividuntur, quas divisiones ex jure civili & Wesenb. *ad D. h. r.* repetere licet. Præcipua, & quæ maxime est hujus loci, divisio est hæc, quod Pactorum alia sint *nuda*, quæ in puris placiti seu conventionis stant terminis, neque causam aliquam habent obligandi, quippe nullo aus dato aut facto

facto interveniente, propter quod oportet alterum dare aut facere, quod promiserat; alia *non nuda*, quæ vulgò vocantur *vestita*, quæque in specificum contractus nomen abeunt, ut emptionis, locationis, pignoris &c. & causam obligationis habent.

ll. 7. in pr.
D. de
pact.

Quis est effectus hujus divisionis?

Quod pacta non nuda pariant actionem seu jus petendi validum utroque jure, id est, is qui pacto non nudo promittit aliquid, cogi judicio, ut promissum impleat, potest; pacta vero nuda non item, saltem jure civili; nisi sint pars contractus, veluti si inter vendendum nudo pacto agatur, ut venditor in ædibus ad tempus manere possit,

ll. 1. C. de
pact. in-
ter empt.
& ven-
dit.

Anneque jure Canonico nudum pactum parit actionem?

Controversa hæc quaestio est. Sunt qui affirmant, obligationem scilicet & actionem nasci ex nudo pacto, quia pactum illo jure suam debeant obtinere firmitatem, & quia studiosè agendum, ut ea quæ promittuntur, opere compleantur. Sunt & qui negant, quasi mens Canonum non sit, homines statim verbis captare, & sic infamis litibus fenestras

c. 1. & 2.
hoc tit.

aperire; imò pactum, de quo agitur lo-
co citato, videri fuisse solemne pactum,
mediante stipulatione conceptum, ad
querimoniam Antigoni.

*Valerne pactum turpe aut rei turpis vel
impossibilis, de facto vel de jure?*

Non valet, nec ullam obligationem
inducit tale pactum; veluti si quid pro-
mittatur, quod per se inhonestum sit,
ut sacrilegium vel homicidium, aliave
res peccato obnoxia; si quis stipuletur,
quod existere non potest, vel per rerum
naturam fieri; si quis accepta pecunia
beneficium promittat, aut jus patro-
natus, aut simile quid. Sic & pactum
de succedendo in alterius beneficium
rejicitur.

*c. ult. h. e.
can. Non
malis,
c. c. Non
semper
xxx. q. 4.
c. 4. c. 6
h. t. c. 5.
ead.*

De Transactionibus.

TIT. XXXVI.

Transactio quoque, ut controversiæ
finiantur, aptissimum est instru-
mentum. Differt à Pacto, quòd
omnis Transactio sit pactum, sed
non è contra, & quod pactum etiam
gratis & donationis causâ fieri pos-
sit, non etiam transactio.

E

Quid

Quid ergo est Transactio?

Est rei dubiæ ac litis incertæ, non finitæ, conventa, & non gratuita decisio. Dicitur, incertæ: quia transactio non fit de qualibet re dubia, sed dubia propter litem, sive præsentem sive futuram, idque aliquo dato, vel retento vel promisso,

Quid si jus alicujus sit certum, & tamen super eo lis pendeat?

Valebit transactio: quia etsi jus alterius certum sit, tamen quia super eo lis pendet, res dicitur simpliciter esse incerta, quia incertus litis eventus.

*l. in sum-
ma c. 5. in
pr. D. De
condict.
indeb.*

Licetne transigere super beneficio Ecclesiæ, vel alia re spirituali?

Non licet: cum enim transactio fit aliquo dato vel accepto, si super beneficiis vel aliis rebus spiritualibus transigere liceret, incideret ea res in crimen simoniæ, ut pro quibus nec pretium nec aliam rem pretio æstimabilem dari vel accipere liceat. Nisi ad redimendam vexam, hoc est dum non illud agitur, ut numerato pretio beneficium vel alia res spiritualis acquiratur, sed ut bonum

*c. 4. s. &
passim.
h. t.*

jam acquisitum, ne litibus à potenti
adversario vexemur, illa sum retinea-
mus aliquo dato.

*c. Dile-
tus 28.
inf De
simon.*

Qua est vis & effectus transactionis?

Quòd lis semel transactione finita
non possit amplius resuscitari, ne qui-
dem sub prætectu novorum instru-
mentorum post ab actore reperorum.

*c. i. h. t.
& l. sub
prætextu
C. eod.*

De Postulando.

TIT. XXXVII.

Si nec pacto nec transactioni locus de-
tur, tunc ad tribunal judicis eun-
dum est, ubi Actor petitionem suam
intulit, Reus verò petitioni acto-
ris contradicet: idque uterque fa-
cere potest, vel per se, vel per alios,
Advocatos, Procutatores, Syndi-
cos.

Postulare quid?

Postulare (quod est proprium Ad-
vocatorum officium) est desiderium
suum, vel amici, in jure, id est, in judi-
cio, apud eum, qui jurisdictioni præest,
exponere, vel alterius desiderio con-
tradicere,

*l. i. s. po.
stulare
D. h. t.*

E 2

Qui

Qui possunt postulare?

Postulare omnes rerum forensium
d. l. 1. §. 4. periti possunt, nisi qui nominatim pro-
¶ seqq. hibentur, quorum jure civili statutum
c. 7. De tur tres ordines, quibus Canonice
Judic. jungunt excommunicatos & hær-
 eos.

An & Clericis permiffum est postulare?

Clericis, qui sacris initiati Deo mar-
 cipantur, postulare sive agere advoca-
 tum coram judice Ecclesiastico per-
 mittitur; non etiam coram laico, nisi
 propriam causam, vel sanguine
 conjunctorum, aut Ecclesiæ suæ, vel
 miserabilium personarum, ut orpha-
 norum, viduarum, prosequantur. Simi-
 liter Clericis, qui in minoribus ordina-
 bus adhuc constituti sunt, permittitur
 postulare coram judice laico, si stipen-
 diis sustententur Ecclesiasticis; si mi-
 nus, victum sibi ex postulatione qua-
 rere possunt, dummodò à causis ablu-
 neant criminalibus.

*c. 1. &
 ult. hoc
 tit.*

An Monachis?

Nequaquam, neque etiam Religio-
 sis, et si Clerici non sint, advocatum ago-
 re licet, & ne quidē monasterii sui, nisi

id monasterii utilitas exigat, Abbatis
accedat mandatum, sive agatur coram
iudice Ecclesiastico sive laico. *c. 2. h. t.*

De Procuratoribus.

TIT. XXXVIII.

Advocatorum publicum est munus &
honorificum, Procuratorum vero
munus est privatum, & minus ho-
noricum, quippe qui ferè solhei-
tando simplex præstent ministeri-
um, idque sive extra iudicium sive
in iudicio.

Quis ergo dicitur Procurator?

Qui aliena negotia mandato domi-
ni administrat. *l. i. D. h. t.*

Quotuplex est?

Duplex: nam Procuratorum alii ad
negotia, alii ad lites constituuntur (de
quibus hic potissimum agitur) qui
scilicet in iudicio versantur alieno no-
mine, domini mandat.

Quis constituit Procuratorem?

Qui litis vel negotii, quod agendum
est dominus, vel saltem talis, ut plenam
E 3 rerum

l. 9. h. t.
& l. Ne-
que tu-
tores C.
eod. c. 7.
h. t.

rerum administrationem sibi commissa
 sam habeat, ut Episcopus, Prælatu
 tutor, curator; quamvis hi non tan
 procuratorem, cum verè domini no
 sint, quàm actorem vel syndicum co
 stituere dicantur, & non nisi latius
 cepto procuratoris vocabulo, ut de
 niversitate Scholarum rescriptum est

An excommunicatus?

e ult. h. t.
& can.
Nemo
xl. q. 13.

Talis nec constituere pcuratorem
 ad agendum potest, nec constitui
 procurator; quia excommunicatus
 ris fictione habetur pro mortuo. Ad
 defendendum verò se & potest & debet
 procuratorem constituere.

e Intelle-
ximus
in. de ju
c. pen. h. t.
l. Exi-
gendi 12.
C. eod.

Quis constitui potest procurator?

Non prohibitus nominatim, ne
 tantum paterfam. qui sui est juris, ve
 rum etiam filiusfam. licet adhuc in po
 tris sit potestate, modò non sit minor
 xxv. annis.

Potestas hac procuratoria quibus modò
expirat?

Primò, sententia lata potest quidem
 imò debet interponere appellatione
 procurator, verum causam appellatione
 nis prosequi non tenetur in vitus. II. Ro
 voc

vocatione mandati re adhuc integra, *l. c. pen. h. t.*
modò revocatio ad notitiam pervenerit non tantùm procuratoris, verùm etiam adversarii vel judicis. III. Morte *c. 4. eod.*
constituentis, etiam quoad negotia jam cœpta, vel causas, in quibus per eum ante mortem fuerit contestata lis, *Clem. ult. eod. 3.*

De Syndico.

TIT. XXXIX.

Tit. hic est veluti appendix præcedentis, eique adharere videtur, ob vicinitatem, quæ est inter Procuratorem & Syndicum.

In quo ergò Syndicus differt à Procuratore?

QUOD procurator sit persona privata, & quòd constituatur à domino ac privato; Syndicus verò sit persona publica auctoritatem habens agendi vel defendendi causas in judicio ab universitate, collegio vel corpore aliquo.

Quis constitui Syndicus potest?

Syndicus constitui potest, sive sit de collegio, sive extraneus. Suadent tamen *c. Petitio 9 sup. De Sacri Canones Religiosis, ut constituto E 4 stipen. procur.*

s. un. h. t.

stipendio Syndicum extraneum eligant qui causas monasterii sui agant cum expediat servos Dei etiam cum aliquo suo incommodo à strepitu forensi abstinere.

De his, quæ vi metusve causæ fiunt.

TIT. XL.

Restitutio in integrum merito inter reputatur, quibus vel ante litam illos, qui nos impetunt, repellere limine iudicii possumus, vel saltem quibus causæ nostræ fundamentum stabilire licet, de qua Tit. hic specialis est.

Quid est Vis & Metus?

Vim definiunt majoris rei impetum, qui repelli non potest. Metus vero mentis trepidationem, ob instantem vel futurum periculum. Rursum est sic, quæquam vis subinde unum pro altero accipiatur, Vis tamen proprie intelligitur quando externum agens necessitate voluntati contrariam alicui invito imponit; Metus autem, quando vel vis, vel aliud malum quidem concurrat, sed ra-

c. 5. h. t.

men ab ipsa voluntate quamvis coacta
exurgit actio.

Quotuplex est Metus?

Metus est vel levis seu nullius mo-
menti & timor vanus, cujus nulla ex-
cusatio est; vel justus & probabilis,
qui dicitur cadere in constantem vi-
rum, qui scilicet illatus cogeret etiam
quemlibet virum prudentem & con-
stantem, eligere potius quod electum
est, quam gravius quid, quod intenta-
batur, incurrere: ut si quis in periculo
naufragii constitutus, vel aliter metu
mortis votum emittat, ne vitam per-
dat, aut totum patrimonium, quod est
sanguis & secunda vita.

*l. Vanus
184. D.
De R. I.*

*c. Sicut
17. inf.
De reg.
C. c. 2.
h. t.*

*Qui ergo ex causa metus restitui
poterunt?*

Non quidem qui merâ vi coguntur;
quia tales non agunt, sed patiuntur,
ut restitutione non egeant, sed qui ju-
sto metu coacti promiserint aliquid,
fecerintve, quod erat viri prudentis, è
duobus malis eligendo minus, digni e-
runt restitutione.

*d. c. 5. h. t.
c. 1. 2. C.
4. h. t.*

*Quod si quis iusto metu aliquid promise-
rit & juraverit?*

Eo casu non fore locum restitutioni

E 5 verum

c. 3. § 6.

h. t. aut.

Sacra-
menta

pub. C.

si adv.

vend. c. 8

§ 28.

De jure-

jur.

verum servandum esse id, quod juratum est, modò non vergat in dispendium salutis æternæ, sacrorum Canonum natuit auctoritas. Non obstante declaratione juris civilis, annullantis tale iuramentum: quia prævalet hic jùs Canonicum, quod vult etiam metu et tortum jusjurandum servari, modò fiat sine detrimento animæ jurantis.

De restitutione in integrum

TIT. XLI.

Tit hic est quidem generalis, specialiter tamen in eo agitur de restitutione minorum, & quæ jure minorum gaudet, Ecclesiæ

Quid est in integrum restitutio?

ita Vlp.

l. 1. de eod

In integrum restitutio nihil est aliud quam remedium quoddam extraordinarium, quo iudex lapsis vel circumventis subvenit, sive metu, sive calliditate, sive ætate, sive absentia inciderint in captionem.

Qui eam impetrare possunt?

In primis minores xxv. an ob fragilitate.

gilitatem ætatis, si probent se contra-
hendo vel omittendo ab adversario esse
læsos. Tum & majores, si justa subfit *c. 8. h. 1.*
causa restituendi, veluti si quid dolo *¶ l. 1. C.*
adversarii inducti fecerint, vel iusta ex *eod.*
causa absentes aliquid non fecerint.

An & Ecclesia læsa restituenda?

Est sanè, quoquo modo læsa sit, sive
alienando, sive contrahendo, sive extra
judicium, sive in judicio, per Episco *c. 1. h. 1.*
pum, procuratorem, vel Syndicum; *c. 2. 3. ¶*
quia Ecclesia jure gaudet minoris & se *7. h. 1. di*
ac bona sua defendere ac tueri ipsa ne- *c. 1.*
quit.

An contra aliam Ecclesiam?

Omninò; quia hic non habet locum
Reg Privilegiatum non posse uti suo
privilegio contra alium privilegiatum,
quia intelligenda in casu, ubi par utri-
usque causa est, veluti si uterque sit læ-
sus & uterque æquè certet de damno
vitando; secus, si una Ecclesia esset læ-
sa, & altera non, vel utraque læsa, sed
altera certaret de damno vitando, & al-
tera de lucro captando.

A quo judice petenda restitutio?

Olim à Prætore, hodie à Principe,
E 6 vel

vel iudice ordinario, administratione
habente, aut ejus delegato, siue causa
ei spiritualiter demandata fuerit, si
incidenter in iudicium coram se habi-
tum veniat in integrum restitutio.

c. pe. h. t.

De alienatione iudicii mutati
di causa facta.

TIT. XLII:

*Quando dicitur fieri alienatio mutati
iudicii seu fori causa.*

Quando quis timens, ne iudicio con-
veniat, ut quia forte intelligitur
contra se à S. P. impetratum esse rescrip-
tum, super aliqua re, quam possidet
transfert eam rem in alium, qui potest
tior est ac durior, ut hoc pacto frustra
tur adversarium, & rescriptum eluda-

c. 1. h. t.

*§. 1. 2. C.
Ne liceat
potentio-
rib.*

*Qua est poena actiones ejusmodi in se
quam à se in alios transferentium.*

Tales Ecclesiasticis censuris sunt
compescendi, & possessiones suas
prædicta causa in alios transferendo
nihil agere dicuntur: poteritque im-
perans rescriptum eo uti etiam adver-
sus eum, in quem res est alienata, licet
ejus in rescripto non sit facta mentio.

§. 1. h. tit.

De arbitris.

TIT. XLIII.

Officium arbitri pertinet quoque ad ad lites finiendas, quod ut suscipere vel recusare ab initio est voluntatis, ita susceptum sit necessitatis adeo ut, qui in arbitrium susceperint, cogi possint à iudice sententiam dicere.

*l. 3. §. per
D. de re-
cept. arb.*

Quomodo differunt Arbitri & Iudex

Conveniunt quidem in eo, quòd & sententiæ iudicis & arbitri sententiæ stari debeat, sive æqua sit, sive iniqua. Differunt verò, quod iudex auctoritatem iudicandi habet publicam quam vocamus jurisdictionem. Arbitri nullam habet jurisdictionem, utpote consensu privatorum adsumptus ad litem dirimendam: atqui privati publicam auctoritatem, quam non habent, dare non possunt.

Quomodo ergo differunt Arbitri & Arbitratores.

Quòd Arbitri, ut dixi, jurisdictionem non habeant, neque ordinariam neque

l. Cum
lege 4.
D. eod.
d. l. 1.

neque delegatam, nec pacis solius causa loquantur, sed ex compromisso partium adsumpti (unde & *iudices compromissarii* dicuntur) ad instar iudicum ordineque judiciario, auditis hinc inde partibus, procedunt ad sententiam,

Qui adsumi arbitri possunt?

Omnes, qui neque legibus, neque Canonibus prohibentur. Prohibentur autem pupilli & minores xx. annis, imbecilli, surdi, mulieres, si mos regionis non habeat; laici in rebus spiritualibus nisi fortè mixtim laicus cum Clerico adsumatur.

Quid si plures numero adsumendi?

d. c. 12.

Tunc expedit arbitros elegendi in numero, ut dissensio oriatur, iudicium majoris partis arbitrium finiatur.

d. c. 12.

Quamvis & in plures pari numero compromitti possit; non ita tamen, si inter eos conveniri nequeat, ipsi tertium aliquem eligant.

Super quibus rebus;

e. 10. h. r.
c. c. 21.
inf. de
prob. c. 9.

Super omnibus non prohibitis nominatim. Prohibent autem & Canonibus compromitti in arbitros super rebus spiritualibus, ut super beneficiis & ecclesiasticis.

Judicis, nisi id fiat auctoritate superioris. *c. ult. sup*
Item super causa matrimonii, & ex- *de trans.*
emptionis.

Qualiter compromittitur in arbitros? c. 5. h. t.

Vel specialiter, vel cum jurejurando,
quo compromittentes promittunt, se
velle acquiescere sententiæ arbitro-
rum, quæcunque dicta fuerit, sive æ-
qua, sive iniqua; vel etiam adjecta pæ-
na, quam luat is, qui arbitrio stare no-
let,

Ex sententia arbitri daturne actio?

Jure Digest. non datur neque actio
neque exceptio, ut iradistinguat ar-
bitrium à sententia judicis, sed necesse
erat adjici pœnam. Jure Codicis datur *l. 1. D.*
& actio & exceptio ex sententia arbitri
vel expressim vel tacitè, nimirum 10.
dierum silentio homologatâ, id est ap-
probata, sive pœna adjecta fuerit, sive
non; Jure verò Pontificio indistinctè
standum est arbitrio, sive homologa- *l. Cum*
tum fuerit, sive non, adjectâ vel *antem C.*
non adjecta pœna.

Finis libri I.

JURIS

(112)
JURIS
CANONIC

Per
EROTEMATA
DIGESTI & ENUCLEATA

LIB. II. TIT. I.

De Judiciis.

Haftenus vidimus de preparatorum
judiciorum, de quibus agitur in
primi parte posteriori: deinceps
quuntur quæ principaliter ad
judicia pertinent, & quidem hoc
bro secundo, quæ ad ordinem ju
ciorum,

Quid est Iudicium?

IUDICIUM est causæ apud iudicem
competentem legitimè facta disc
sio atque determinatio.

Quotuplex est Iudicium?

Primò, Aliud est Ecclesiasticum
quod

quod coram iudice Ecclesiastico peragitur; aliud Sæculare seu laicum, quod coram iudice laico. II. Aliud est Civile, quo agitur vel in rem, vel in personam civiliter, & ad commodum privatum, de re, aut merè profana ac temporali, vel spirituali, civili annexa, aliud Criminale quo agitur ad vindictam publicam & commodum publicum. III. Aliud est Ordinarium, aliud Extraordinarium.

Quod vocas Iudicium Ordinarium.

In quo omnia peragi debent, certò servato ordine & solemniter; aliàs omissio aliquo, quod sit de solemnibus, iudicium redditur ipso iure nullum. Ordo præposterus non quidem reddit nullum iudicium, ut si testes auditi sint ante litem contestatam, sed inde rectè appellatur.

Quod Extraordinarium?

In quo proceditur simpliciter, & d^o plano sine strepitu & forma iudicii, id est, non observatis ad amissim omnibus solemnitatibus & terminis iudicialibus, sed summarim tantùm examinata causâ,

c. Exhibita 19. eod.

Iudi-

Clem. *Judicium quibus constat personis?*
sape de V, *Judicis, Actoris vel Accusatoris,*
S. *Rei: vocabulo Accusatoris καραχιστο*
6. 10. inf. *accepto pro actore; nam & Accu*
de V.S., l. *quandoque idem est quod agere. Ad*
4. C. de *intentionem suam proponendo ag*
iden. *dicitur in judicio: Reus exceptio*
 suas opponendo, se rueri & defendi
 Judex inter Actorem & Reum vel
 disceptatos & sententia sua litem dis
 mit. Ipsæque disceptationes appella
 tur judicia.

De foro competenti

TIT. II.

In hoc conflictu forensi oportet primò
 Judicis personam constitui. Neque
 enim cogitur Reus coram quocumque
 judice respondere, sed tantum coram
 Judice suo, quem vocant competens
 rem.

Quid dicitur forum competens?

TRibunal illud, ubi Reus forensis
 forum; id est, sub cujus est jurisdic-
 tione; quia regulariter Actor sequitur
 forum Rei debet.

Quot modis sortitur forum Reus ?

Quinque modis. videl. ratione domicilii, rei sitae. contractus, delicti, privilegii, id est, jus iudicis jurisdictioni Reus subest, in cuius territorio vel domicilium habet, vel res, de qua controversitur, sita est, siue mobilis siue immobilis, vel in quo contraxit, licet alibi domicilium habeat, aut deliquit. Denique ex privilegio Clericus non nisi coram iudice Ecclesiastico conveniri potest.

*c. Dilecti
17. &c.
ult. h. t.
d. c. utl.
& l. ult.
C. ubi in
rem actio
d. c. ult.,
& c. 14.
eod. c. 13.
& d. c.
14.*

*Potestne ille qui extra domicilii locum a-
libi ex aliis causis forum sortitur, in loco
domicilii sui conveniri ?*

Potest, si ibi agere velit Actor: quia et si quis sit extra territorium sui iudicis, non tamen desinit esse subditus suo iudici.

d. c. 17. h.

*Quo loci quis domicilium habere
dicitur ?*

Ubi larem, rerumque ac fortunarum summam constituit vel saltem ubi maiorem honorum suorum partem possidet.

*l. Cives
C. de in-
col. lib. 10
l. 2. C. V.
bi Sena-
tores & e*

*Potestne renuntiari foro, & proroga-
ri iurisditio iudicis non sui ?*

Laicus quidem renuntiare potest, etiam

etiam

e. 18. h. t.
l. pen. C.
D. pacto.

etiam absque consensu iudicis sui, qui
 cuilibet licet renuntiare favori suo, et
 go & exceptioni declinatoria fori sui
 competentis. Clericus vero non potest
 in se prorogare jurisdictionem iudicis
 laici, ne quidem cum iurejurando
 quia privilegium hoc est datum Cle-
 ricis in favorem totius ordinis clericali-
 ac proinde publicum, cui privatorum
 pactio derogari nequit.

*l. 7. §. pa-
 eiscar.
 14. D. de
 pact. & l.
 38. D. de
 transa.*

De libelli oblatione.

TIT. III.

Constituto Iudice competente, con-
 sequens est videre, quo ordine apud
 eum agi debeat, Ubi primò offerretur
 Iudici libellus, cuius copiam dari si-
 bi petit Reus.

Quid est Libellus ?

Libellus nihil est aliud, quam scrip-
 tura continens intentionem Acto-
 ris, petitionem scilicet & causam pe-
 tendi; præterea nomen Iudicis, coram
 quo petitur, nomen Actoris & nomen
 Rei, prout insinuat hic versiculus:

*Quis, quid, coram quo, quo jure
petatur, & à quo.*

*Qua sunt igitur partes praeipuae
Libelli?*

*Hæ duæ, petitio Actoris, & causa pe-
tendi, ut scilicet clarè & dilucidè expona-
tur, quid, & ex qua causa petatur, si ve
res sit mobilis, si ve immobilis, quæ pe-
titur, si ve in rem, si ve in personam aga-
tur.*

*Estne hic differentia aliqua inter actionem
in rem & in personam?*

*Est utique: nam si agatur in rem a-
ctione si ve reali, sufficit exprimere in
libello causam proximam petendi, id
est dominium, vel quasi; non etiam re-
motam, ex qua scilicet causa fundus v. g.
sit petitoris, an ex empto, ex donato,
legato &c. Quando verò agitur actio-
ne in personam, non sufficit exprime-
re causam petendi proximam, id est o-
bligationem, nisi & remora exprima-
tur, ut quia Titius v. g. mihi Actori
obligatus est ex empto &c. Alias enim
nimis obscurus erit libellus.*

*Cur potius in actione personali erit ob-
scurus, quàm in reali?*

*Quia cum dominium rei petita non sit
solum rem*

Inst. de strum esse non possit nisi ex una aliquo
legat. G. causa, is qui simpliciter agit reali acti
l. 14 §. 2. one, nullâ causâ remotâ expressâ in
D. de ex- telligitur unam illam causam, vide
cept. rei dominium, in iudicium deduxisse. *in*
jud. verò in actione personali libellus ob
 scurus est, nisi etiam causa remota ex
 primatur quia una & eadem res non
 ex pluribus causis deberi potest, puta
 causa empti ab uno, & ex donato for
 ab alio, unde Reus posset non sufficie
 ter certior fieri, utrum cedere, ac con
 tendere debeat.

De mutuis petitionibus

TIT. IV.

Contingit subinde Reum iudicio con
 ventum petere vicissim sibi ab Acto
 re debitum, idque per Reconventio
 nem, quæ hic dicitur mutua petiti

Quid igitur est Reconventio?

EA nihil aliud est, quàm conventio
 ex parte Actoris, & reconventio ex
 parte Rei, quâ scilicet Reus, viso A
 ctoris libello vicissim aliquid ab eo pe
 tit idque coram eodẽ Iudice, sive ordina

c. 1. h. 3.

zio, sive delegato non etiam coram arbitro.

c. Cum dilectus sup. de arbitr.

An & coram iudice aliàs incompetente ?

Omninò, ut si reconventus aliàs subiectus non sit iudici Rei convenit vel luti Clericus, qui reum convenit coram iudice laico, reconvètus coram eodem iudice, quia reconventio tollit exceptionem incompetentiæ: cum non debeat quis quem dedignari iudicem, cuius in agendo arbitrium secutus est.

l. 14. C. de sent. & inter loc om. jud. & can. 1. §. cuius 112

In quibus causis habet locum reconventio ?

q. 8. Clè. Sèpè de V. S. cã negan- da 2. c. 3. 11. q. 11. c. 2. sup. de jud. & c. 25. de decim. c. ult. de ordin. co-

In omnibus causis iure non prohibitis, sive in rem, sive in personam agatur. Prohibetur autem in causis criminalibus, in causis præjudicialibus; in causis spiritualibus coram laico; in causa spoliationis, depositi, momentaneæ possessionis.

Quando proponenda ?

gnit. c. 2. de Depof. Gl. in d. c. fin de ord. cogn.

Proponi potest mox ab exordio litis scil. vel ante litem contestatam, vel statim post, ut sic pari passu ambulet cum conventionem: aliàs etiam usque ad sententiam, vel saltem ad conclusionem

d. Clem.
Sape §.
verum
arg. c. 3.
vers.
reus de
rescript.
in 6.

nem in causa, durante iudicio conventionis. Illam vocant *Propriam*, hanc vero *Impropriam* reconventionem.

Quâ formâ & ordine?

Oblato libello conventionis ex parte Actoris, & libello reconventionis ex parte Rei, tum prius Reus ad libellum Actoris deinde Actor ad libellum Reus respondebit, & sic deinceps utriusque causæ singuli actus judiciales vicissim ac simulranè ad finem usque litis decurrunt, iudexque, causa utrimque cognita, si de utraque pariter liqueat, utramque unâ eademque sententiâ decidiet ac terminabit.

d. c. 1. in
fine h. t.

De litis contestatione.

TIT. V.

Vidimus obiter de iis, quæ litis ingressum præcedere solent, suntque velut præludia quædam ipsius iudicii, sequitur modò de litis contestatione, quæ est primum iudicii fundamentum, ipseque litis ingressus.

Quid est litis contestatio, & quomodo ea fit?

Litis contestatio est Rei ad petitionem

nem Actoris, vel contra (ut fit in recon-
ventionem) Actoris ad rei petitionem,
negando vel affirmando, responsio ani-
mo litem contestandi facta. Fit enim
litis contestatio non per positiones A-
ctoris ad eas Rei responsiones, sed
per petitionem in jure propositam, &
per responsionem securam.

*Estne necesse, ut Reus respondendo dicat, se
respondere animo litem con-
testandi?* *c. un. h. 2*

Non est, quia hoc ipso, quo ad pe-
titionem Actoris simpliciter respon- *Dd. in d.*
det; præsumitur respondere animo con- *c. un. G.*
testandi, Nisi respondeat cum protesta- *l. un. C.*
tione de non contestando, quia hujus- *eod.*
modi protestatio impediret litis conte-
stationem.

*Estne necessaria in omni causa litis
contestatio?*

Est, in causa utiq; judicii ordinarii, de
cujus substantia est litis contestatio, &
sine qua judicium ordinarium est ipso *d. c. in fin*
iure nullum. In iudicio verò extraordi-
nario, & summario, ubi proceditur
simpliciter & de plano, absq; figura iu-
dicii, litis contestatio omitti potest, ut *Clem. 6.*
iudex, auditâ utrimq; facti narratione *Ped. V. S.*

F iudi-

Quis est effectus litis contestationis?

Inter alios plures est & iste, quod litem contestando Reus excludatur a omnibus suis exceptionibus dilatoriis quibus hoc modo intelligitur renunciasse: & quod in persequendo Adversarius conditionem suam faciat meliorem per litis contestationem; Rei vero contestatio litis contestatione fiat deterior.

l. 19. C. de prob. & c. 20. inf. de sent. & re jud. l. 27. & 36 De R. l.

Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem vel ad sententiam definitivam.

TIT. VI.

Cur lite non contestata procedi ad testium receptionem vel sententiam non potest?

Quin lite nondum contestata adhuc extat in iudicio, super quo testes produci possint; nihil adhuc peractum, de quo sententia ferri. Neque enim ante litem contestatam dici potest etiam

cepta lis, nec Actor quicquam petiisse, sed tantum petere voluisse.

l. 1. C. de iud. & l.

Amplius

Quid si Reus citatus tertio, vel semel per emptorie, non compareat, atque ita impediatur contestatio?

15. D. raram rem hab.

Nec eo casu recipi testes poterunt; sed Reus habebitur pro contumace, Actorque mittetur in bonorum possessionem rerum petitarum, custodia causa, ut hoc modo cogatur tandem Reus comparere in iudicio ac respondere, litemque contestari.

Suntne casus, quibus circa litem contestationem recipi testes possunt?

c. 3. & c.

ult. in fine h. t.

Sunt; veluti primò in causa matrimonii siue spiritualis (quale est inter Prælatum & ecclesiam) siue carnalis, an illud valeat, vel non, & Reus per contumaciam absit, recipi testes possunt, dum periculum est in mora; veluti in electione Prælati confirmanda, ne Ecclesia destituta Pastore detrimentum patiat; & in causa matrimonii, ne conjugum alter vota sua diutius eludi patiat, vel alterutri detur occasio fornicationis.

l. 2. C. de sponsal.

c. ult. §.

porro h. t.

d. c. ult. §.

II. Quando agitur per viam inquisitionis,

sunt &

F 2

III. aliq.

*c. Cum
olim 34.
inf. de
testib.*

III. Quando testes petuntur ad perpetuam rei memoriam, veluti testes sint velerudinarii, si senes, si peregrini, ne ob mortem vel absentiam testimonium post litem contestatam verum possit elici. Id quod hodie fieri solet scripto impetrato à Principe.

De Iuramento calumniæ

TIT. VII.

Lite contestatâ, ne vel actor vexatâ tantum causâ, vel Reus tantum de ferendâ solutionis gratiâ, litem contestituere foveereque videantur, succedit iuramentum calumniæ utrimque præstandum.

Quis dicitur Calumniari?

l. i. D. ad S. C. Tur. pill. **Q**ui sciens & prudens vel falsum defendit, vel verum oppugnat, tergiversatur.

Quid igitur est Iuramentum Calumniæ?

c. 5. &c. ult. h. t. Est iuramentum a litigantibus etiam Clericis, si causam propriam agant super lite bona fide susceptâ præstandum.

Qualiter iurandum de Calumnia?

Jurat Actor, quod non calumniandi animo litem moverit, sed quod existimet & credat se justam habere causam litigandi. Reus jurat, quod putans se bonâ instantiâ uti, ad reluctandum & contradicendum pervenerit. Deinde jurat uterque; quod nullam ab adversario superfluum exiget probationem, extrahendæ litis causâ; quodque nihil dediderit aut promiserit judici, ejus corrumperendi gratiâ.

*l. 2. in pr.
C. h. t. d.
l. 2. cum.
Auth.
seq Nov.
134. in
pr. &
Auth.
Principales. C
eod.*

Iurane & procurator, domini sui nomine?

Jurat, nec enim refert ipse principalis in propria persona hoc juramentum præster, an ejus nomine procurator, modò hic mandatum speciale habeat ad iurandum, & tunc iurat in animam domini sui ac suam, Exceptis Syndicis & Oeconomis, id est administratoribus Ecclesiarum, monasteriorum, & universitatum, qui etiam sine mandato & in proprias animas, non in animas singulorum, qui de Ecclesia aut universitate sunt, iurant.

c. ult. h. t.

*c. 3. &
4. h. t.*

Quid si litigantes recusent jurare?

Tunc quidem Actor tamquam improbus

probus litigator ab instituta cadet a-
 ctione. Reus verò habebitur pro con-
 fesso, id est perinde ac si debitum esse
 confessus ac condemnatus. Cuiusmodi
 pœnæ non est locus in causis spiritali-
 bus, ut cum agitur de decimis, iure
 tronatus &c. ne inde detur vitiosus
 talia ingressus.

*d. c. ult.
 in fine
 Vallen.
 hic §. 3.
 n. 3.*

De Dilationibus.

TIT. VIII.

Dilationes dari solent, aliæ ante litem
 contestatam, aliæ post. Ante litem
 contestatam dantur dilationes ad
 liberandum, de quibus est hic Tit.

Quid est Dilatio, & quotuplex?

Dilatio in genere est iustum tempus
 et spatium, quod ad actum aliquem
 iudicalem perficiendum conceditur
 actori vel Reo, à lege, à iudice, vel ex con-
 ventione partium. Unde Dilatio
 est *Legalis*, quæ à lege absq; ministerio
 iudicis aut litigantium conceditur
iudicialis, quam dat iudex ipse ex præ-
 cepto seu permissione legis, *Conven-*
tionalis, quæ ex conventionem partium
 competit. Dilationum verè *Judicialium*

um alia sunt *Citatoria*, alia *Deliberatoria*, alia *Probatoria*.

Qui dicuntur Dilationes Citatoria?

Quæ dantur citatis & injus vocatis, ut commodè pervenire possint ad iudicium, idque primò, secundò & tertio, justo temporis intervallo inter singulas citationes. Quod tempus hodie variat ex stylo Curiaë cujusque, & ferè est arbitrarium. Pro ternis citationibus potest iudex, si causa justa subsit, uti unica peremptoria: quo casu citatus peremptoriè, si non veniat, perinde habetur, & punitur ut contumax, ac si ter citatus fuisset.

*vallen.
hic §. 1.
nu. 5. &
6.*

*l. 70. D.
de jud.
vallen. ubi
sup. n.
7.*

Quæ Deliberatoria?

Deliberatoria dilatio datur Reo, ut, viso Actoris libello, secum deliberet, cedatne, an contendat, & ut se instruat, cogitetq; quid Actori in iudicio respondeat. Unde si ex litteris citatoriis Reus plenè instrui possit, induciæ deliberatoriæ non concedentur. Tempus verò hujusmodi dilationis olim fuit 24. diebus à porrecto per Actorem libello, hodie est arbitrarium, & à stylo Curiaë pendens, prout de citatoriis dictum.

c. ult. h. t.

c. 2. h. t.

Auth. of-

feratur

C. de litis

contest.

Quæ Probatoria ?

Quæ dantur Actori ad suam intentionem, & Reo ad exceptionem probandam. Et ne in his modum excederent iudices, certum tempus præscriptum est ad probandum seu producendum testes scilicet trium mensium in eadem provincia, sex mensium, si trans mare: quod hodie quoque est arbitrium.

De Feriis.

TIT. IX.

*l. i. Gult
C. b. t.*

Quemadmodum dilatione durante Judicis officium interim conquirit, ita & durantibus feriis.

Quid sunt Feria ?

*c. 5. h. t.
C. l. 5 D.
eod.*

Sunt dies ab actibus judicialibus vacui: quibus scilicet forensis strepitus & iurisdictionis exercitium conquiescere iubetur.

Quotuplices sunt ?

Aliæ sunt Solemnes & Ordinariæ, ut sunt ad divinum cultum institutæ, ut sunt dies festi, vel ad fructus colligendos, ut sunt

sunt feriæ messium & vindemiarum : *c. v. & ult. h. r.*
 aliæ *Repentina* seu *Extraordinaria*, quæ *ult. h. r.*
 scil. pro rebus occurrentibus ab Imp. *d. c. ult.*
 (unde & *Imperiales* dictæ) vel Rege in- *in fine l.*
 dicuntur. *A. nullor.*

C. eod.

Interestne inter has ferias?

Plane interest, quod quidem ad iudi-
 cium attinet : quia actus iudicialis die
 festo, sive ferus ad divinum cultum in-
 stitutus, celebratus, licet ex utriusque
 partium consensu, est ipso iure nullus ;
 non etiam actus iudicialis tempore fe-
 riarum ob messem & vindemiam mu-
 tuo litigantium consensu celebratus.

Ratio diversitatis est, quia in priori ca- *d. c. ult.*
 su feriæ iuris sunt publici, non tam in *in fine.*
 singulorum gratiam, quam totius Reip.
 causâ introductæ, & mandata aucto-
 ritate Ecclesiæ, quibus propterea pri-
 vatâ pactione renuntiare non potest.
 Posteriori verò casu feriæ in singulo-
 rum potius gratiam, quam Reip. causâ,
 introductæ sunt, unde & singuli renun-
 tiare his feriis possunt.

d. c. ult.

in princ.

De ordine cognitionum.

TIT. X.

Aliquando incidunt quædam in iudi-
 cium

F 5

cium

cium definienda, antequam in causa principali procedatur, vel de quibus disceptatur inter actorem & reum quæ causa prior & quæ posterior cognosci debeat, idcirco hic sequitur Tit. De ordine cognitionum.

Quid si igitur questio prejudicialis, vel natalium, an quis sit filius, vel proximus cognatus, incidat in iudicium petitionis hereditatis?

Tunc prius cognoscendum & pronuntiandum erit, quem esse filium legitimum, vel cognatum proximum, quam an hereditas ei restituenda sit, vel non: quia causa major (qualis est questio natalium) trahit ad se causam minorem, id est, causam de hereditate restituenda, siue coram eodem iudice agatur, siue etiam coram diversis, veluti de causa natalium coram iudice Ecclesiastico & de causa hereditatis coram laico. Sic & exceptio cognationis obiecta mulieri, videlicet, quando cantu aliquem in maritum, est prejudicialis, prius discutienda, quam super matrimonio pronuntietur.

Quid, si agenti spoli nomine vicissim obijciatur spolium?

*c. 54. de
jud. c. 1.
h. t.*

c. 1. h. t.

Tunc refert, an per modum excep-
tionis, an verò per modum actionis
spolium objiciatur. Nam si reus exci-
piat se vicissim spoliatum, prius de hac
spolii exceptione cognoscendum,
quam de actione spolii. Quia licet spo-
liatus ante omnia sit restituendus, ita ut
ante restitutionem non cogatur regu-
lariter respondere suis spoliatoribus; ta-
men quando regeritur spolium in mo-
dum exceptionis, prius cognoscitur de
spolii exceptione. Secus, si per modum
actionis, id est, si Reus non excipiat,
sed vicissim agit, se esse spoliatum,

*c. 2. vers.
sed quo-
niam h.
t.
c. ult. h. t.*

*Quid si actio criminalis & civilis si-
mul concurrant?*

Tum criminalis principaliter inten-
tata excludet civilem. Ubi verò civilis
præjudicat criminali, vel contra, præ-
cedere illa debet, uti præjudicialis, &
altera sequi. Quando autem altera al-
teri non est præjudicialis, tunc crimi-
nalis & civilis conjungi possunt.

*can. Ci-
vilis l. 11.
q. 11.
c. Si cri-
mē 11. q.
11. Vide
Fachin.
c. 2.*

De plus petitionibus.

TIT. XI.

Inter incidentes quæstiones est & hæc
de

*Plus peti quando & quibus mo-
dis dicitur?*

Quatuor modis. Re, tempore, loco
& causâ. Re plus petere dicitur
qui maiorem summam vel quanti-
tatem petit, quam debetur. *Tempore*, qui
petit ante diem, vel conditionem obli-
gationi objectam, necdum scil. existere
tem. *Loco*, qui petit alio loco, quam
convenit, ut solveretur. *Causa*, qui
quod in genere vel alternatim debetur
in specie, vel præcisè petit.

Qua est poena plus petentium?

*c. un. in
pr. h. t.*

*d. c. un.
vers. ei*

*vero. d. c.
un. vers.*

*loco. §. sed
hoc qui-*

*dem in
sit. ait.*

Re plus petens, absque dolo malicia
in eo perseverans usque ad sententiam
condemnatur adversario in expensis
litis. *Tempore* plus petente Actor
duplicantur Reo induciæ, nec cogitur
postea litem excipere, nisi solutis ex-
pensis litis prioris ante diem mora-
loco. §. sed Loco plus petens tenetur quanti re-
hoc qui- terest alio loco peti quam ubi oportet
dem in- bat. Causâ plus petens in expensas om-
sit. ait. nes, & damnum, quod reus occasione
instituta actionis tulit; condemnatur.

De causa proprietatis & possessionis,

TIT. XII.

Incidit quoque frequenter quaestio inter Actorem & Reum, de causa proprietatis & possessionis instituenda, instruenda, deservienda, utrum simul in eodem iudicio proponi possint, an verò singulae causae singulis iudiciis tractandae sint.

Qua dicitur causa proprietatis?

In qua principaliter agitur de proprietate seu dominio, vel quasi dominio, quando scilicet Actor contendit se esse dominum rei controversae, Reus verò è contrario negat; & hoc appellatur iudicium petitorium.

c. 4. h. t.

Qua possessionis?

In qua principaliter agitur de possessione, vel quasi; veluti ubi Actor contendit, possessionem rei esse sibi restituendam, & Reus negat; quod vocatur iudicium possessorium.

Quid est possessio?

Est jus reale insistendi vel incumbendi.

F 7

di

d. 4.

di rei corporali, siue mobili siue immo-
bili. *Ius*, inquam, *reale insistendi*, &
quia non statim qui rem aliquam de-
tinet, ejus rei possessor dicendus est; sed
enim commendatarius, depositarius
inquilinus atque colonus, quam-
rem detineant & occupent, non tantum
dicuntur possidere: quia non habent
jus aliquod insistendi rei, sed tantum
jus personale ex contractu. Dicitur
corporali; quia rei incorporalis proprie-
loquendo nulla est vera possessio, sed
dicuntur hujusmodi res tantum quasi
possideri.

c. 3. h. 2.

Quotuplex est possessio?

Triples. Naturalis tantum, Civilis
tantum, Naturalis & Civilis simul.

Naturaliter tantum possidere dicitur
qui rei alicui incumbit, quam eandem
aliquis alius possidet civiliter.

Civiliter tantum, qui a re corporea
discedens, animo possessionem retinet.
Ut qui ad nundinas profectus est, nullus

l. 6. §. qui
ad nun-
dinas, D.
De acq.
poss.

lo in possessione fundi relicto, quem
eo absente alius aliquis forte occupa-
vit. Hic absens dicitur civiliter tantum
possidere: is autem, qui eo absente
fundum occupavit, *Naturaliter & civiliter
simul* rem possidet, quam scilicet alius
nullus ullo modo detinet, aut possidet.

Quia

Quot modis agitur de possessione?

Tribus ; atque ita triplex est iudicium possessorium: vel enim agitur interdicto adipiscendæ possessionis, vel retinendæ, vel recuperandæ, quæ plenius alibi explicantur.

Instit. de interd.

In hoc iudicio possessorio quis est iudex competens?

Non conveniunt hic Dd. Sunt qui possessorium retinendæ & recuperandæ possessionis ad iudicem sæcularem spectare volunt, etiam cum de possessorio beneficiorum Ecclesiasticorum, juris decimarum, & juris patronatus agitur ea ratione, quod possessorium rei spiritualis non sit quid spirituale, sed temporale, & potius in facto quam in jure consistit. Et hanc sententiam usus iudiciorum in Gallia ac Belgio ferè passim recepit ; quamvis contraria de jure verior appareat.

*Vide Val-
lens. hic
§. 3.*

Potestne iudicium possessorium & petitorium cumulari, id est simul tractari causa possessionis & proprietatis?

Utrumq; hoc iudicium ab initio simul proponi, tractari & finiri posse, eorum uno eodèq; iudice, & adversus eundem adversariū rescriptum est. Non ob-

§. 1. 4. &
 6. h. t. l.
 18. De vi
 & vi
 arm. l.
 43. §.
 quoties
 De R. l.

l. Natus.
 valiter. §.
 nihil
 commu-
 ne. D.
 De acq.
 poss.

obstante regulâ, quòd, quando alicui
 competunt plures actiones ejusdem re-
 nomine, una aliqua eligenda sit, & una
 tantum experiri oporteat, quia regula
 illa accipienda, quando plures actiones
 competunt ad unam & eandem pro-
 lusrem. Hic autem duæ quidem sunt
 actiones, sed quæ competunt ad diversa,
 nimirum possessorium ad possessionem,
 & petitorium ad proprietatem
 seu dominium: atqui possessio & do-
 minium nihil commune habent. De
 inde interest Reip. minui lites, quæ
 admodum hic fieri videmus, quia
 pluribus fit una. Et de hoc minor dis-
 cultas est, quando causa proprietatis
 concurret cum possessorio ad adipiscendam
 & recuperandam, respectu diversarum
 possessionum.

Quid si causa proprietatis seu petitoria
 concurrat cum possessorio re-
 tinenda?

Vid. Val-
 len. h. §.
 4. nu. 3.
 & seqq.

Etiam eo casu cumulationem ad-
 mittendam, respectu ejusdem possessio-
 nis, verior sententia est.

De Restitutione spoliato-
rum.

TIT. XIII.

Interdum & hoc incidit in iudicium, quis ordo servandus sit, quando quis actionem instituit de spoliatione: nam id in hoc iudicio spoliationis, seu interdicto recuperandæ possessionis, singulare est, ut qui agit tamquam spoliatus ante omnia sit restituendus.

Spoliatus quis hic dicendus?

Qui vel vi, vel clam, de possessione ei alicujus corporalis vel incorporalis veluti beneficii Ecclesiastici, aut alterius juris, ejectus est, vel aliàs injultè privatus.

Cui & adversus quem datur hoc interdictum restitutorium?

Datur ei, qui dejectus est, sive dominus rei fuerit, sive non, puta usufructuarius. Item heredibus, eorumque successoribus, adversus eum qui per se aut per alium dejecit, aut dejici mandavit.

l. 1. §. 12.

l. 3. §. fin.

D. De rei

Da. & vi ar.

Daturne adversus tertium mala fidei possessorem, qui non spoliavit?

Non quidem hoc restitutorium interdicitur. Unde vi; sed aliud ei sit actor, non obstante juris civilis restitutio (quod tamen jus alias etiam jure canonico confirmatur, ut scilicet interdicitur Unde vi locum habeat, nisi adversus ipsum spoliatorem, vel qui ratum habuit) agere potest ad recuperandam possessionem contra quemlibet possessorem, qui conscius sit spoliationis, et sine intermedio, etiam à bonæ fidei possessore intermedio. Est & in hac parte aliud remedium recuperandæ possessionis ex *can. Redintegranda III. q. 1. q. 1.* datur adversus quemlibet possessorem licet ipse non spoliaverit, nec confecerit spoliationis, quoquo modo, aliqua etiam mobilis, ad eum pervenerit, idque absque ulla temporis præscriptione.

Quid si Reus excipiat de dominio, de beneficio non canonicè acquisito, aut de alio aliquo crimine?

Non audietur, si de dominio agatur etiam in continenti probando, si

c. Sape 18 hoc 1.

c. Cùm ad sedem 15. eodem l. 1. §. ait Prator. II. D. De vi & vi arm.

Vallens. hic §. 3. Maran. rap. 4. dist. 7. n. 52.

de beneficio & non canonicè factâ institutione, sive de aliquo crimine, ut quia aut clam possederit, nisi prius possessionem auctori spoliato restituerit. Non obstante, quod juris ordo flagitare videatur, ut Reus audiatur in suis exceptionibus, sicut Actor in sua intentione, quodque favorabiores Rei potius quam Actores habeantur: quia à Reg. ista excipitur casus spoliationis, quo favorabilior habetur causa Actoris quam Rei, idque in odium violenti spoliatoris.

*c. 5. h. 2.**c. 6. eod.**l. 125. D.**De R. l.**Vallen.**hic n. 5.*

4.

Quid probare Actor debet, ut obtineat in hoc interdicto Unde vi?

Hæc duo: Primò, se fuisse in rei possessione, vel quasi, tempore factæ spoliationis, Secundò, se spoliatum fuisse ab eo, in quem agit, vel ab alio ejus nomine vel spoliationem ab alio factam ratam habuisse. Quod si in alterutro horum probando deficiat, causâ cader.

De dolo & contumacia.

TIT. XIV.

Interdum etiâ quaritur de dolo & contumacia Actoris vel Rei puniendâ, ut quia spoliatus dolo vel contumacia.

Rei

Rei restitutionem consequi non potest.

Quid est Dolus?

l. 1. §. 1.

D. de dolo malo.

Dolus malus est omnis callida machinatio, fallacia, ad circumveniendum, fallendum, decipiendum rerum adhibita. Dico, dolus malus nam est & dolus quidam bonus, quo hic non agitur. Agitur verò hoc Tit. non de quolibet dolo malo simpliciter, sed quatenus contumacia haberet.

Contumacia quomodo incurritur, & quomodo dicens Contumax?

l. Contumacia.

53. D. de re jud.

Contumaciam incurritur dicitur fieri Contumax, qui tribus edictis pro uno pro tribus (quod tantum temporis, quantum tria illa edicta, contumacia debet, & vulgò peremptorium appellatur) evocatus, & nulla justâ causâ impeditus, præsentiam sui facere contemnit, sive per se, sive per procuratorem.

Qua est poena contumacia?

Distinguendum hic est inter Actorem & Reum, quia & Actor contumacia fieri potest. Reo facto contumace actionem contestatam, mittitur Actor in possessionem bonorum ipsius Rei, pro

modo declarati debiti. Post litem verò
 contestatam, si judici ex actis liqueat
 de rei veritate, poterit sententia sua li-
 tem terminare. Neque tunc licebit con-
 demnato appellare, saltem jure civili;
 cum non de iudice, sed de seipso queri
 debeat: æquitate Canonica juris civilis
 rigorem non nihil remittente personis
 Ecclesiasticis. Quòd si de causa non li-
 queat judici, tunc veram rei possessio-
 nem Actori adjudicabit, Reo absenti
 sola proprietatis relicta quæstione.

*c. 1. C. de
 pen. h. r.
 c. 4. eod.*

*l. 13. §. fin
 antem
 C. de
 jud.*

*d. c. 4. in
 fine C. d.
 §. fin. au-
 tem.*

*Quid ergò si Actor fuerit factus
 contumax?*

Tunc antelitem contestatam Actor,
 ad terminum citationis non cõparens
 Reo condemnatur in expensas, nec ad
 novam citationem admittitur, nisi ca-
 veat se ad signato termino comparituru-
 rum: permittiturque Reo adversus A-
 ctorem legitime citatum probare ex-
 ceptionem suam: Judexq; postquam ei
 constiterit ex actis de rei veritate, Re-
 um à petitione Actoris absolvet. Si de
 eo non constet satis, tunc quoq; absol-
 vere Reum poterit, non quidem ab A-
 ctoris petitione: sed tantum ab instan-
 tia, salvo Actoris suo jure, facultateque
 de novo agendi, novaq; instantia uren-
 di.

*c. Actor.
 h. r.*

c. 9. h. r.

*d. c. 4. in
 fine.*

di. cum refusione expensarum prior instantiæ. Lite verò contestatâ, si deus Actor contumaciter absit, & tempore instantiæ, puta triennium usque ad semestre præterlapsum sit, poterit Judex ad definitivam procedere, etiam in favorem Actoris; alias Reus absolvitur.

*d.l. 13. §.
& si
quidem.*

De eo, qui mittitur in possessionem causâ rei servandâ.

TIT. XV.

Dictum paulò antè, Actorem ob contumaciam mitti in possessionem bonorum seu rei petitiæ; hic docetur quid juris ex hujusmodi missione consequatur.

Quotplex est hac missio?

DUplex, ex primo & secundo decreto.

Quid juris consequitur Actor ex missione in bonorum possessionem ex primo decreto?

Tunc neque dominium rei, neque etiam veram possessionem consequitur, sed tantum detentionem; quia eiusmodi missio

missio fit duntaxat rei servandæ causâ,
 ut eam custodiat Actor, dum interim *c. 1. &*
 veniat responsurus Reus; idque in acti- *ult. h. s.*
 one tam in rem quam in personam.

Quando secundo decreto opus est?

Hic distingue inter actionem realem
 & personalem. Nam in reali actione o-
 pus non est hoc secundo decreto, scili-
 cet Reo post missionem non compa-
 rente intra annum; quia tunc Actor, e- *d. c. 1. h. s.*
 lapsa anno, statim, id est absque alio
 Judicis decreto, consequitur veram rei
 possessionem, in quam missus est. Ve- *c. 5. §. in*
 rum in actione personali, quia Reo *aliis sup.*
 contumace intra annum non compa- *ut lite nõ*
 rente, eo anno elapso non statim ac- *contest.*
 quiritur Actori possessio rei, in quam *Vallen.*
 missus est, opus est secundo Judicis de- *hic n. 3.*
 creto, ad hoc, ut veram rei possessionem
 consequatur.

Ut lite pendente nihil inno-
 vetur.

TIT. XVI.

In ea quisque possessione, aut quasi,
 manere debet, quam initio litis ha-
 buit, adeoq; lite pendente nihil est in-
 novandũ, id est nihil fieri potest, quo
 litis

litis qualitas statusve immutetur alio
quo modo.

Pendere lis quando dicitur?

*Clem. 2.
h. t.*

Pendere lis dicitur inter aliquos, non
tantum quando lis est contestata
sed simul atque Reus ab Actore in
vocatus est, addita & clarè expressa
causa, ob quam vocetur.

*Non licebit ergò in jus vocato super alia
re eam rem alienare?*

*c. 3. & 4.
h. t.*

Nequaquam: neque per huiusmodi
alienationem possessio aut dominium
in alium transferetur. Imò is, qui aliena-
navit, si recuperari ea res non possit,
nec ut aliam in eius locum surrogare

*An neque rei controversa possessio pro
dente lite auferri alicui
poterit?*

c. 12. ver. Non poterit, licet quis proferat
quia ra- *beat*ur: quia tale rescriptum non pro-
men sup. *mitur* à Principe aut S. P. profectum
De off. nec Pont. præsumitur alicui suo re-
jud. ord. pro ius suum auferre velle sine
c. ult. h. t. causa. Hinc etiam rescriptum lite pen-
dente impetratum, litis nulla facta
tione, tanquam subreptitium reijci-

De sequestrationibus possessionum & fructuum.

TIT. XVII;

Quamvis sequestratio rei, de qua inter aliquos lis est, eâ pendente regulariter prohibita sit, certis tamen casibus permillum est, rem in iudicium deductam, ejuſque fructus apud sequeſtrem deponi.

l. 1. C. de prohib. sequest. pec.

Quis dicitur Sequeſter?

A Pud quem plures (ſcilicet Aſtor & Reus) eandem rem, de qua inter eos controverſia eſt, depoſuerunt.

l. Sequeſter. 110. De V.S.

Quotuplex eſt Sequeſtratio?

Duplex, alia *Voluntaria* quæ fit partis utriuſque conſenſu, eaq; ſemper permiſſa; alia *Necceſſaria*, quæ fit per iudicem, idque vel ex officio, dum rem litigioſam mandat ſequeſtrari, ſimiliter permiſſa; vel ad petitionem partis uniſus, alterâ contradicente, quæ regulariter eſt prohibita; cum non oporteat iudicium ab executione inchoare, nec poſſeſſorem durante lite; privare commo ſuæ poſſeſſionis.

G *Quibus*

Quibus casibus licita est sequestratio?

c. 2. h. t. Primò, si Actor missus in bonorum possessionem ex primo decreto, fructus quos ex bonis percepit, distrahatur & dissipet pro arbitrio suo. Secundò, *c. ult. eod. Gl. in d.* item Reus possessor condemnatus à sententia contra se lata appellaverit, & fructus ex re possessa dilapidet. Actor rectè petit pendente appellatione reus & fructus sequestrari: pluresque calidè alibi recensentur.

De confessis.

TIT. XVIII.

Expeditis iis, quæ incidere in iudicium solent à Tit. X. *De feriis*, sic tractatus ad ipsam causam principalem. Actorque accingit se ad probandum. Certissima verò probatio est ipsius Rei confessio,

Qualis est hac confessio?

Quam facere Reus solet, præsertim prius juramento calumniæ, vel veritate dicenda, ad positiones Actoris iudicio, sub simili juramento pro-

positas, per verbum *Credo*, vel *Non credo*. Nam si Reus præfractè & absque causa detrectet respondere ad positiones Actoris, habetur pro confesso. Ad quas verò respondet per verbum *Credo*, eas probandi Actoris non incumbit necessitas.

c. 2. h. 2. in 6. C. c. 1. sup. de lite contest.

Quid differt confessio per verbum Credo ab ea, qua fit simpliciter in iudicio?

Quòd illa ad probationem tantùm faciat, & releuet Reum ab onere probandi; hæc verò, quæ simpliciter in iudicio fit, & contra ipsum confitentem, non modò releuet ab onere probandi, verùm etiam faciat, ut confessus pro iudicato habeatur, tametsi nullam causam adjecerit, cur id quod confessus est, ita se habeat; quia nemo præsumitur in iudicio temerè quid confiteri. Quamvis hodie receptius sit, ut taliter facta confessio vim probationis potius habeat, quàm sententiæ, quâ proinde semper est opus.

d. c. 2.

l. unica C. eod.

Wesenb. D. h. s. n. 8.

Confessio extrajudicialis quam vim habet?

Confessio talis nullum præjudicium

G 2

cium

*c. Si cau-
tio inf.
Deside
instrum.*

cium infert confitenti; quia extra judi-
cium quidquam confiteri, etiam cor-
am duobus testibus, sine causa tamen
non relevat actorem ab onere proban-
di, quæ indiscretè confessus præsumit
tur.

*Quid si confessus in judicio erraverit,
si licitum erit errorem suum
revocare?*

*l. Leges
C. De
LL. c.
ult. h. r.*

Distinguendum est; quia aut erravit
in jure & hic error nocet confiteenti
cum in jure communi errans sit in
culpa, quæ non meretur excusationem
sed pœnam, quia jura omnes scire de-
bent; aut erravit in facto, & hoc revoca-
re potest usque ad sententiam.

De probationibus.

TIT. XIX.

Si Reus non confiteatur de intentione
Actoris, sed ad quasdam ejus positio-
nes respondeat per verbum, *Non
credo*, necessitas eas probandi incurrit
bit Actor; & hinc post Tit. De conf-
fessis rectè sequitur Tit. De probatio-
nibus in genere.

Qui

Quid est probare & Probatio?

Probare est iudici fidem facere de facto aliquo dubio, de quo in iudicio est disceptatio. Probatio aliud non est, quàm rei dubiæ, apud iudicem controversæ, per legitimos modos facta ostensio.

Quoruplex est Probatio?

Primò, alia est Artificialis, alia Inartificialis, *Artificialem* vocant, quæ ex ipsa causa argumentis & indiciis deducitur. *Inartificialem*, quæ extra causam desumitur vel à legibus, vel à testibus, tabulis, confessione, juramento, aut aliis similibus. Ita vulgo Rhetores dividunt.

II. Alia est Plena, alia Semiplena, quæ est divisio Interpp. juris, *Plenam* vocant, quæ plenam fidem facit iudici, per idoneos testes aut instrumenta publica, ita ut secundum eam Iudex sententiam ferre possit. *Semiplenam* verò, quæ iudici non facit plenam fidem, sed tantum opinionem ingenerat; nõ tantam tamen, ut inde moveri possit ad ferendam sententiam: veluti si quid probeatur per unicum testem omni exceptione majorem, vel per privatam scripturam, quàm Reus nõ sit confessus.

c. 2. b. e.

III, Alia est Judicialis, quæ fit in iudicio post litem contestatam, alia Extrajudicialis.

*c. 2. eod.
l. 2. D.
eod.*

Probandi onus cui incumbit?

Illud regulariter incumbit Actori, cuius est probare suam intentionem, nimirum ejus qui ait, non qui negat.

Actore laborante in sua probatione an Reus poterit ei propria edere documenta?

e. 1 h. r.

Nequaquam: quia ipse Actor proprias adferre debet probationes, non petere ab adversario: qui etiam urgetur.

l. 7 C. D. testib. & l. 4 C. de edend.

nequit ad exhibitionem eorum, pro qua sibi negotium fiat. Actoreque non probante absolvendus est Reus, nisi nihil ipse præstiterit.

Quid si probandi onus utriusque partis incumbat, ut puta in judiciis communibus?

§ 3 & c. Licet. 9. h. t. l. 37. §. invita D. De O. & A.

Tunc is obtinebit, qui suam probaverit intentionem, altero non probante; ut in iudicio communi dividundo familiae exciscundæ, finium regundorum, item in interdicto retinendæ possessionis, quia in his judiciis uterque litigantium velut Actor est, uterque

Quid si probet uterque?

Tunc Judex dispiciet, uter melius probet, & utrius testes sint magis idonei; vel in possessione uter antiquiorem possessionem & justiorem titulum probaverit.

*d. c. 9. h. tit.**d. c. 3.*

Quid si Añore probante suam intentignem, Reus interim persistat in sua negatione, & super ea petat audire testes?

Non audietur; cum per rerum naturam factum negantis probatio nulla fit, saltem directa; nam indirectè aliquando probari negativa potest.

*c. 12. h. t.**l. Añor. 21. C. de probat.**Probatio quibus modis fit?*

Fit ea per libros antiquos, testes, famam; & per alia adminicula. Fama, veluti publicum testimonium, auget quidem & confirmat rei, de qua quæritur, fidem; non tamen cedit in vicem justæ probationis.

*d. c. 13.**h. t.*

De Testibus & attestationibus.

TIT. XX.

Inter modos probandi, de quibus sigillatim tractant Tit. sequentes, frequentissimus est, qui fit per Testes.

G 4

Testes

Testes in quibus causis adhibere possunt?

IN omnibus omninò causis, tam criminalibus, quàm civilibus, & tam causis Ecclesiasticis ac spiritualibus quàm profanis.

Quales testes probant?

e. i. h. r. Oportet eos esse idoneos, & fide dignos, seu, ut dicitur, omni exceptione majores. Quales habentur omnes, qui nominatim per Canones aut leges prohibentur testimonium dicere,

Qui ergò prohibentur esse testes?

e. 24. h. r. Prohibentur, Primò. Impuberes, furiosi, mente capti; ob defectum vel infirmitatem judicii. Secundò. Domesticis consanguinei, vel affines ejus, quo & pro quo producuntur; propter affectionem & favorem erga suos. Tertiò. Periuri, infames, sive infamatiuris, sive etiam facti, saltem secundum Canones, ac famoso aliquo iudicio condemnati, veluti furti, de dolo, & c. imò & accusati tantum, iudicio adhuc pendente.

e. Testimonium 54. & l. ult. eod.

An Clerici & Pralati in causa Ecclesia sua?

Quamvis aliàs testis idoneus nemo sit in propria causa, quæ directè vel indirectè ad se pertineat, non tamen prohibentur Clerici in causis suæ Ecclesiæ, modo non sint illius procuratores; quia res Ecclesiæ non sunt reverà res singulorum.

l. 10. D.
De test.
& l. Omnib. 10.
C. cod.

An Monachi vel alii Religiosi?

Verius est, nec illos arceri à testimonio dicendo: quia contra eorum professionem non est, prodere veritatem, quamvis aliàs prohibeantur, se negotiis immiscere secularibus.

c. 30. &
c. 51. h. t.

An laicus contra Clericum?

Nullò modo; in causa utique criminali, & quoad plenam probationem. Secus quoad iudicium faciendum, sufficiens ad torturam.

c. 14. h. t.
Abbas in
d. c. 14.
v. 5.

An mulieres?

In causa civili, veluti in contractibus, non prohibentur; in causa verò criminali prohiberi, communior habet sententia. Nisi agatur de crimine per modum inquisitionis vel exceptionis.

c. 3. h. t.
contra

G 5

Testes

Vallen.
hic §. 2.
n. 23.

Testes quomodo & qualiter producendi ac
recipiendi?

c. 2. h. t.

c. 2. eod.
in 6.

c. Cum
causam
37. h. t.
Vallen.
hic §. 2.
nu. 11.

In primis petere à iudice debet, sive
Actor sive Reus, admitti ad proban-
dum, & dari sibi terminum probandi,
id est statui diem, intra quem testes suos
producat, & præterea citari ad verifi-
candum, ut videat testes produci & jurare
una cum exhibitione articulorum, su-
per quibus testes producere intendit, &
nominibus testium, si quid forte in
personas eorum objiciendum habeat.
Exhibitis insuper etiam ab adversario
si velit, Judici suis quoque interroga-
toriis super articulis sibi prius exhibi-
tis, ut, si forte testes à producente sint
subornati, id iudex ex interrogatoriis
adversæ partis facilius deprehendat.
Exceptoque deinde à singulis testibus
juramento, de eo, quod testimonium
ex animi sententia dicent, singuli sigil-
latim ac sepatatim, remotis litiganti-
bus, examinandi de singulis causæ
circumstantiis, de personis, loco tem-
pore, visu, auditu, scientia, credulita-
te, fama & certitudine rei: & potissi-
mum de ratione sui dicti seu deposicio-
nis.

*Permittine debet super iisdem articulis
secunda aut ulterior testium pro-
ductio?*

Permissa quidem secunda & tertia,
non etiam ulterior. Nisi qui quartam
productionem postulat, affirmet jura-
mento, se eam dolo malo non petere,
neque testificata aliquo modo didicif-
se, id est, testimonia intellexisse, sed quia
quos producere de novo desiderat, pri-
us habere nequiverit.

*c. 13. C.
c. pen.
eod.*

*Publicatione attestacionum facta, an alii
testes super iisdem vel contrariis arti-
culis produci po-
terunt?*

Non poterunt, ne quidem in causa
appellationis; quia qui semel didicit
testificata, facile posset super iisdem
vel contrariis articulis falsos testes sub-
ornare. Super aliis vero articulis nihil
prohibet alios testes producere,
non facta ulteriori te-
stium productione.

*c. 17. C.
25. eod.
c. Cau-
sam 19.
eod.*

De testibus cogendis.

TIT. XXI.

*Possuntne cogi testes ad testimonium
dicendum?*

OMnino, in causis utique civilibus
Idq; tum ob publicam utilitatem
ne veritas in alienius præiudicium oc-
culterur; tum etiam, quia testimonium
perhibere est muneris publici, ad quod
etiam invitus quis compellitur.

An & in causis criminalibus?

can. Ex delicto 21. q. 1. Id quidem aliqui negant; ea ratione
quod nemo alteri debeat detrahere, de-
clarando eius delicta, ergo neque ad
cogi; sed verius alii affirmant, quod tes-
tificari in causa criminali non tam
alicui detrahere, quam veritatem dice-
per c. 4. 5. 8 & c. ult. h. t. re, atqui expedit Reip. ne crimina ma-
neant impunita.

De fide Instrumentorum.

TIT. XXII.

Non solum testibus, sed & instrumen-
tis quis Judici fidem facere potest.

est, intentionemque suam probare :
unde operæ pretium est, nosse, quæ in-
strumenta fidem iudicii faciant quæ
non.

Quid est Instrumentum ?

l. 1. D. h.

1. & c. 4.

sup. tit.

Instrumentum in generali sua accep-
tione significat id omne, quod causam
instruit, & quo fides fit iudici; atq;
ita & testes & testimonia Instrumenti
nomine veniunt. Specialiter verò &
propriè accipitur pro qualibet scriptu-
ra, quæ fidem rei, quam continet, iudi-
ci facit, & causam instruit.

Quotuplex est Instrumentum?

Duplex, aliud *publicum*, quod à pu-
blica persona, veluti a tabellione vel
Notario publico, solenni ac debita for-
ma est conscriptum, aut publico & au-
thentico sigillo, Principis, Episcopi vel
Capituli signatum, auctoritateve Ma-
gistratus interveniente publicatum. A-
liud *Privatum*, ab homine privato, nul-
la auctoritate publica confectum, ut
chirographum, apocha, antapocha, syn-
grapha, epistola.

c. 2. & c. 6.

6. h. 1.

c. 9. h. 2.

& c. 7.

sup. de

probat.

*Interestne quoad fidem faciendam
ter hac duo genera?*

Interest sanè; quia instrumenta publica de eo quod instrumento continentur, plenam fidem faciunt; & non tantum ipsa authentica, ut vocant, sed etiam auctoritate iudicis confecta. Privata vero instrumenta regulariter non faciunt fidem pro scribente, nisi iurium testimonio subscriptione fuerint munita; cum ea accipiuntur quasi publicè confecta.

c. ult. h. t.

*l. Scrip-
turas 11.*

*in fine
cū Auth.
seq. C.*

*qui pot.
in pig.*

*c. si cau-
tio 14.
h. t.*

*Cur addis, non facere fidem
pro scribente?*

Quia contra scribentem, dummodo causam expressam habeant, ex qua liquet debitum sit, puta ex mutuo, plenam fidem faciunt etiam nullo teste adscripto: secus, si causam expressam non habeant.

*Suntne casus, quibus contingit fidem
instrumenti publici, vel etiam
privati, enervari ac
destrui;*

Sunt utique: veluti Primò per contrarios testes, qui deponant rem non ita contigisse, ut tabellio vel Notarius profiteretur, eosque ad minimum tres, testes

testes
sint:
sit. de
exce
dem
prod
rand
duca
dex,
habe
buli
stant
rafur
fectu
strum

Con
di
m
&
ad

ES
struc
telles

testes instrumento inscripti mortui
 sint: quamvis communiùs receptum
 sit. duos sufficere fide dignos & omni
 exceptione majores. II. Si ab uno co-
 demq; contraria instrumenta fuerint
 producta, quod ea producenti impu-
 tandum. Quod si à diversis diversa pro-
 ducantur instrumenta, æstimabit ju-
 dex, cui standum putet. III. Si rasuram
 habeat instrumentum alicujus voca-
 buli, vel syllabæ, quæ rei mutet sub-
 stantiam. Secùs, si sensum instrumenti
 rasura non mutet. IV. Si probetur con-
 fectum ab alio Notario, quàm qui in-
 strumento subscripsit.

crilo. &
 15. Gl. 46
 Dd. h. t.
 c. impu-
 tari 13.
 h. t. d. c.
 13. & ibi
 Doct.
 c. 6. vers.
 instru-
 mentum
 h. t. c. 3.
 eod. di-
 vers.
 instrum.

De Præsumptionibus.

TIT. XXIII.

Continent & probationem aliquam in-
 dicia & argumenta, fidemq; faciunt
 modò plenam, modò semiplenam,
 & interdum alias præsumptiones
 adjuvant.

Quid est Præsumptio?

Est coniectura probabilis, ex certo
 aliquo signo proveniens, ad ad-
 struendam rei dubiæ fidem. Vel, est
 anticip-

Menoch.
de præf.
lib. 1. qu.
7. nu. 4.

anticipata de re dubia opinio, ex argu-
mentis, iudiciis & conjecturis, per
vias rerum circumstantias plerumque
evenientibus, sumpta.

Quotuplex est?

I. Præsumptio alia est hominis, alia
legis. Præsumptio hominis est con-
jectura, quam facit homo, ex facti qua-
ratibus & circumstantiis aliquid con-
jiciendo, & adsumendo pro vero, si
nec aliud demonstratur ac doceatur.
Præsumptio legis est, quando ipsa
aliquid conicit & pro vero adsumit
donec contrarium proberetur.

II. Rursus, præsumptio legis vel
necessaria; vel probabilis. Necessaria
(quæ & violenta, & vehemens & vehe-
mentissima (subinde dicitur) est, quæ
signis certis & necessariis oritur. Vel
dispositio legis aliquid præsumentis
& super præsumpto tanquam sibi com-
peto statuentis. Hanc vocant præ-
sumptionem iuris & de iure. Unde qui
semel declaratus est peierasse, eum præ-
sumit canon seu lex semper in poste-
rum peieraturum, idque præsumptio
de iuris & de iure quæ probationem
contrarium non admittit, Præsumptio
proba-

probabilis est, quæ ex signis probabili-
 bus colligitur: eique propriè præsump-
 tionis vocabulum competit & dicitur
 præsumptio juris, qua scil. jus in dubio
 aliquid præsumit, sed tamen non sta-
 ruit in illo jus, id est non habet hoc
 pro jure & indubitato. Sic qui ignorat
 res alterius, præsumptione juris juva-
 tur, nisi probetur scire. Sic pro eo, qui
 & instrumenta, stat juris præsumptio,
 quam sequetur Judex, nisi contrarium
 probetur.

*c. 47. de
 R. l. in 6.*

De Jurejurando

TIT. XXIV.

Est denique modus probandi, qui fit
 per delationem aut relationem juris-
 jurandi, sive ex pactioe ipsorum
 litigatorum, sive auctoritate judicis
 deferatur; maximumque remedium
 expediendarum litium est jurisju-
 randi religio.

*l. 1. D. de
 jurejur.*

Quid est jurisjurandum?

Est invocatio divini Numinis in te-
 stimonium, sive promittendo ali-
 quid

quid in futurum, sive adferendo
quid in præteritum.

Quotuplex est iurisjurandum?

Duplex, *Promissorium*, quo quis se
ad promittit ac iurat se quid dare
vel facturum, & *Adfertorium*, quod
dicitur litis decisivum, quo alter litig
torum aliquid iureiurando adferit
que affirmat, quo lis vel alterca
finitur.

*Qua est vis & effectus iuramenti
promissoris?*

Primo, inducere obligationem
cundo, confirmare ipsam promissio
nem & aliquando etiam contractum
quando scilicet alteri, in cuius favore
prættatur, ius tribuit, & contractum
sua specie efficit validum.

*Vallen.
hic §. 8.
n. 4.*

*Quid si dolo, vi vel metu sit extortum
iuramentum?*

*Auth.
Sacra-
menta
pub. C. Si*

Hic distingue inter ius civile & Ca
nonicum. Jure enim civili extortum
extortum iuramentum est ipso iure
nullum, defectu consensus, cuius
tam contrarium quam vis & metu
iure Pontificio non licet contravenire
iuramento etiam per vim aut iustitiam
metu

metum extorto, nisi antea superiori im- *advors.*
petrata absolute: quia etiam coacta *vend. &*
voluntas est voluntas, & coactus con- *l. 16. D.*
sensus est utiq; consensus. *de R. I. c.*

2. h. t. è
Sacris
sup. de his
que vi
&c.

Quotuplex est juramentum ad-
sertorium ?

Triplex, Voluntarium, Judiciale &
Necessarium. *Voluntarium* est, quod ex-
tra iudicium & ante susceptum iudici-
um pars parti defert; dictum ideo vo-
luntarium, quia non cogitur quis illud
deferre, vel referre. *Judiciale* est, quod
suscepto iudicio, iudice approbante,
pars parti defert vel refert. *Necessarium*,
quod a iudice, propter probationum in-
opiam, defertur, vel Reo ad sui purgati-
onem, si pro eo stet praesumptio; vel A-
ctori ad causae victoriam, si iudex, in-
spectis personarum & causae circum-
stantiis, illud videat Actori potius defe-
rendum esse, ut quia forte plus quam
semiplene probavit, vel etiam tan-
tum semiplene, Reo contra
per se nihil probante,

c. ult. §.
sanè h. t.

De

De Exceptionibus.

TIT. XXV.

Postquam Actor aliquo ex prædictis modis probavit intentionem suam audiendus deinde est Reus, qui defensionem sui uti solet exceptionibus, quibus actiones jure competentes vel saltem de facto intentæ excluduntur.

Quid ergo est Exceptio, & quotuplex?

Est actionis vel intentionis exclusio. Et in genere duplex, alia facti, quæ Reus repellit Actionem nullo jure competentem v.g. si quis agat ex mutuo, quod mutuum nunquam dedit: alia Juris, quæ reus excludit actionem, ipso quod eadem jure competentem, sed cujus nomine iniquum sit Reum condemnari.

II. Exceptionum juris alia sunt Dilatoria, alia Peremptoria. Dilatoria sunt, quæ principalem causam & actionem non perimunt, sed tantum differunt ad tempus, ut exceptio declaratoria fori; exceptio procuratoria &c. Peremptoria actiones sunt, quæ non differunt.

differunt tantum, sed & perimunt atque elidunt actionem, ut exceptio pacti conventi de non petendo, exceptio rei judicatae, exceptio transactionis & jurisjurandi.

Quando proponenda sunt haec exceptiones ?

Dilatorias quidem regulariter objici oportet ante litem contestatam, vel intra terminum à iudice constitutum, nisi in casibus exceptis. Peremptoriae verò regulariter objici possunt ante & post litis contestationem, usq; ad sententiam, quia post sententiam res judicata habetur pro veritate.

*c. Inter
20. inf.
de sent.
& rejud
c. 4. &
12. h. t.*

*l. 207. de
R. l.*

De Præscriptionibus.

TIT. XXVI.

Non tantum exceptionibus, sed & præscriptionibus sive usucapionibus se defendere Reus potest, objiciendo Actori, quod rem vel jus, de quo agitur, justè præscripserit, estque hæc exceptio peremptoria præscriptionis.

Quid est Præscriptio seu Usucapio ?

Est adjectio domini per continuationem

Inst. h.t. in pr. tionem possessionis temporis lege definiti,

Qua sunt requisita ad praescriptionem?

Posseſſio continua, bona fides, iustus titulus, id est iusta causa acqui-
rendi: ut quidem res mobilis triennium
immobilis decem annis inter praescri-

l. ult. C. Depra- script. longi tēp. c. 4. 6. 8. 9. C. c. 23. h. t. tes. xx, in e absentes, res vero Ecclesie alicujus xl annis, jus denique Ecclesie Romanae non nisi centum annorum spatio praescribatur.

9. C. c. 23. h. t. *Quid si ab initio quis bona fide posside- rem, verum ante completam usucapionem superveniat mala fides?*

Hæc quidem jure civili non inter-
rumpit usucapionem, eò quòd mala
de- superveniens sit facti, usucapio
rò juris: at jure Pontificio non au-
ditur subtilitas juris civilis, quippe
volvens peccatum mortale, ut non
valeat absque bona fide praescrip-
tio tam canonica quam
civilis.

c. ult. h. t.

De Sententiis & re iudicata.

TIT. XXVII.

Postremò, allegatis omnibus ex parte
tum Actoris tum Rei, quæ ad causæ
instructionem pertinere videbuntur,
concluditur tandem in causa, & u-
trimque petitur ferri sententia.

— *Quid per Sententiam & Rem iudica-
tiam intelligis hoc loco?*

PER sententiam intelligitur ipsa pro-
nuntiatio iudicis, quæ absolute
vel condemnatione finem controver-
siæ imponit, quam vocant Sententiam
definitivam. Res verò iudicata est ipsa
causa controversa, quæ finem contro-
versiæ pronuntiatione iudicis accepit.
Et differt à sententia tanquam affe-
ctus à sua causa: nam res iudicata est
effectus sententiæ jam à litigantibus
tacitè vel expressè approbatæ.

*l. r. D. de
re jud.*

*Sententia definitiva in quo differt
ab interlocutoria?*

Quòd definitiva totum negotium
principale definiat ac terminet, vel
absol-

c. *Cum*
cessante
 60 *& ibi*
Dd. inf.
de appel.
Vallen.
hic. §. 2. 8
n. 4. l. 55.
D. de ro
jud.

absolvendo vel condemnando: sententia vero interlocutoria non finiat controversiam, sed tantum incidens aliquid quod impedimentum removeat, ut si instituta expeditius procedat, & exitum suum consequatur. Unde & sententia interlocutoria semel lata ab eodem iudice revocari poterit. Definitiva revocari non potest, quia postquam iudex semel sententiam dixit, jam definit in causa esse iudex, quippe officio functus.

Qua dicitur sententia interlocutoria vim habens definitiva?

Vide
Myns.
cent. 3.
Obs. 88.
Gail 1.
Obs. 130.
Hunn.
Encyc. p.
2. tit. 22.
6. l. n. 7.

Quæ quoad id, super quo fertur, præjudicium irreparabile per definitivam, & quoad juris effectus per omnia æquiparatur sententiæ definitivæ. Talis est sententia interlocutoria per quam repellitur vel admittitur exceptio aliqua peremptoria; quæ iudex pronunciat se incompetentem, & quæ pronunciat appellationem esse decessatorum revocatoria vim habentem, vel fatalia elapsa. Sed & sententia definitivæ; item sententia excommunicationis sive banni.

Qualiter ferenda sententia definitiva?

In primis, utraque parte litigantium citata ad audiendum ius dici, & sententiam ferri. Iudex deinde die dicto & in loco solito pro tribunali sedens, per se & in scriptis sententiam pronuntiabit, idque in omnibus servato iuris ordine, ac prævia causæ cognitione.

Quis est effectus hujusmodi sententia?

Finire litem, & potestatem iudicis, quoad causam, in qua ius dixit: item facere ius inter partes, inter quas lata: quia res inter alios acta ac iudicata ius non facit, nec aliis præiudicat regula *c. pen. h. t.*

De Appellationibus, Recusationibus, & Relationibus.

TIT. XXVIII.

Sententia à Iudice lata, si hæc victo videatur iniquior, poterit ab ea appellare: estque frequens & necessarius appellandi usus, quippe iniquitatem iudicantium vel imperitiam *l. d. h. t. in pr.* corrigens.

H

Quid

Quid est Appellatio?

Appellatio est ab inferiore iudice ad superiorem facta provocatio, ratione gravaminis illati vel inferendi.

Quotuplex est Appellatio?

Duplex, alia *Judicialis*, quæ proprie & strictè dicitur Appellatio, alia *Extra-judicialis*. Illa in iudicio à sententia vel definitiva sive interlocutoria interponitur ut ea corrigatur, hæc verò ab actis sive decretis extrajudicialibus, dum appellatur ab electione, spoli-

Clem. 3.
eod.

tione, & similibus.

An ergo etiam à sententia interlocutoria appellare licebit?

c. 5. §. 1.
verò c.

51. & 59

h. t. Sess.

24. c. 20.

de refor.

c. 5. in fi-

ne c. 11.

& 13. b.

2.

Jure quidem civili regulariter non licet, nisi certis casibus, quibus interlocutoria habet vim sententiæ definitivæ; at jure Pontificio ab omni interlocutoria, imò & ab omni gravamine etiam extra iudicium alicui illato vel inferendo, rectè appellatur. Hodie ex decreto Conc. Trid. non aliter permittitur appellare à sententia interlocutoria, quam si vim definitivæ habeat, & gravamen contineat irreparabile.

In quibus causis permissa est appellatio ?

In omnibus causis, tam civilibus & levioribus, quam criminalibus & majoribus. Attamen si crimen fuerit notorium, Reus condemnatus appellans non auditur ; quia tum constat eum tantum appellare differendæ pœnæ causa, quod non debet admitti Pluresque alii sunt casus & causæ, in quibus non appellatur.

l. 14. §. l.
29. C.
eod. d. c.
13. §. c.
61. §. por-
rdeod. Va-
len. hic §.
4. n. 6.
§. seq. c.

Quoties permissum appellare?

Ab una eademque sententia tertio appellare non permittitur : quia præsumit lex & canon illud esse iustum, quod tribus diversorum iudicum conformibus sententiis est firmatum ; eaque est præsumptio iuris & de iure,

65. h. t. l.
un. C. ne
lic in u-
na ca-
demque
causa.

A quo, & ad quem iudicem est appellandum ?

A iudice inferiori, qui sententiam tulit, ad eius proximè superiorem, & sic gradatim ad huius quoque proximè & immediate superiorem, ne alias contingat confundi iurisdictiones: adeo ut, omissa iudice aliquo intermedio, nequidem ad ipsum Principem liceat appellare, saltem iure civili. Nam iure

l. 21. in
pr. D.
eod.

H 2 Pon-

Pontificio permittitur cuilibet appellare à quolibet iudice inferiore ad

l. 7 §. 1. Pont. omiſſis iudicibus intermediis. l. 34. §. 1. Pont. omnium inferiorum iudicum iuriſdictionem habet, omniumque & ſingulorum iudex. At princeps inferiorum iudicum iuriſdictionem à ſe abdicavit.

Coram quo?

Regulariter interponenda eſt appellatio coram eodem Iudice, qui ſententiam tulit: niſi vel iuſtus metus prohibeat vel is, qui appellare deſiderat, copiam iudicis à quo habere nequeat, quo casu ſufficiet coram probis viris, vel coram Notario & teſtibus appellare.

c. ult. h. t. & ibi Gl.

Quando appellandum?

Vel ſtatim à ſententia lata, quod dicunt, *illico appellare*, ſine libello, & riva voce. Eſtque hoc turiffimum, quod ubi ſatis eſt, ſi dicat tantum, *Appello*. Vel ſi non appellaverit illicò, appellandum eſt intra decennium, id eſt decem dies à die latæ ſententiæ, vel à die quo ſententiam latam eſſe intellexerit is, qui appellare vult, & quidem in ſcriptis.

l. 14. C. eod. l. 2. D eod. l. 6. §. ſin. autem C. eod.

Qui dicuntur Apostoli ?

Sunt litteræ dimissoriæ, quas Judex à quo transmittit ad judicem superiorem, ad quem appellatum est, in testimonium & fidem appellationis interpositæ.

Quotuplex sunt Apostoli ?

Triplices, Dimissorii, Reverentiales & Refutatorii. *Dimissorii* jam definiti sunt. *Reverentiales* sunt, quando non ob causæ justitiam, sed solum ob reverentiam Judicis superioris, ad quem appellatur. Judex à quo defert appellationi. *Refutatorii* sunt, quibus Judex à quo reddit causam Judici ad quem, cur appellationi non detulerit. Nam cum appellans petit apostolos dimissorios, ex adverso appellatus seu intimatus, ut hodie loquuntur Pragmatici, petit sibi dari apostolos refutatorios.

Intra quod tempus petendi ?

Intra xxx. dies, à die, quo lata est sententia, idque sæpius & instantè, instantius, instantissimè. Aliàs si neglexerit eos petere appellans, præsumitur appellationem interpositam deleruisse; quæ præsumptio est juris & de jure.

H 3

Intra

Intra quod tempus causa appellationis finire debet ?

*Clem. Si-
cut eod.
c. S. h. t.*

Intra annum, vel si sit iusta causa, cur intra illud tempus finire non possit, saltem intra biennium, à die interpositæ appellationis computandum. Alio intelligitur appellatio esse deserta, nisi per restitutionem in integrum iudex quem ex iusta causa indulserit appellatori restitutum annum.

Quid est Recusatio ?

*l. Eum
quem 79
§ 2. D.
de iud.*

Qua alter litigantium recusat iudicem, & negat se eius stare velle iudicio in præsentis causa, quamvis alias sit iudex competens, eo quod ex iusta causa sit suspectus. Causæ autem suspecti iudicis sunt variæ, & ferè arbitrariæ. Effectus recusationis est, quod causa recusationis pendente, iudex in lite se perfedere, nec progredi ulterius debeat.

Quid est Relatio ?

Est iudicis inferioris de iure dubitantis ad superiorem, Pontificem vel Principem, transmissa consultatio, ut sciat, quid in iudicando sequi debeat.

De Clericis peregrinantibus.

TIT. XXIX.

Quis dicitur Clericus peregrinans ?

Qui ad Sedem Apostolicam, vel ad
limina Apostolorum peregrina-
tionis aliave ex causa proficiscitur.

Quid hic simile habet cum appellante ?

Quod sicuti qui appellat ad S. Pont.
eximit se à iurisdictione Judicis à quo,
ita & qui Romam peregrinationis er-
go iter instituit, intelligatur ipso facto
ad S. Pont. appellare. Ideoque sicuti
pendente appellatione nihil est inno-
vandum, ita nihil est immutandum
circare eius, qui Romam profectus
est.

De confirmatione utili vel
inutili.

TIT. XXX.

Qua hic dicitur confirmatio utilis ?

Quando S. Pont. sententiam ali-
quam, si privilegium, sive aliud
quid confirmat ex certa scientia : quia

H * tunc

l. 1. 2. &
pen. h. 1.

tunc index inferior de eo amplius cognoscere non potest, & talis confirmatio tribuit illi, cuius negotium confirmatum est.

Qua inutilis?

Quando rescriptum confirmatio à S. Pont. facta probatur esse subreptivum vel obreptivum, scilicet receptis falsis intellecta, ut se habebat, sed falso narrato, vel vero subdito. In hoc vero est inutilis confirmatio taliter facta, quia licet ipso iure non sit nulla, tamen per exceptionem repellitur.

Finis libri II.

(177)
JURIS
CANONICI

Per
EROTEMATA
DIGESTI & ENUCLEATI

LIB. III. TIT. I.
De vita & honestate Cleri-
corum.

Absoluto tractatu ordinis-judiciarii
agitur deinceps toto hoc lib. III. &
IV. de rebus quæ in iudicium veni-
re solent, quarum quædam sunt Ec-
clesiasticæ & Clericorum propriæ,
quædam profanæ. De illis agitur
hoc lib. III, & primo quidem de ip-
sorum Clericorum statu & moribus.

*Vita statusque Clericorum circa qua po-
tissimum versatur?*

Vel particulariter circa negotia &
officia Clericorum, vel circa ha-
bitum & vestitum, vel circa vitam &
mores.

H 5 Quid

Quid igitur circa officia & negotia incumbit Clericis ?

Ut negotiis & commerciis secularibus non se immisceant, implicentque usuras non exerceant, mimis, iaculatoribus & histrionibus operam suam non impendant ; ad aleas & taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis interficiantur.

9. ult. h. t.
c. 2. eod.
c. 12. 15.
& pen.
hoc tit.

Quid circa habitum & vestitum ?

Ut vestes suo ordini congruentes deferant, ut neque comam nutriant neque barbam; ut arma non sumant nec armari incedant.

d. c. pen.
6. 4. 5. &
7. eod. d.
c. 2. h. t.
& Clem.

Quid circa vitam & mores ?

Ut ab avaritia maximè sint alieni, ut à crapula & temulentia (quam gastrimargiam Græci vocant) diligenter abstineant, atque ut vinum sibi temperent, & se vino; ut continenter & castè vivere studeant. In summa sic decet omnino Clericos in sortem Domini vocatos, vitam moresque suos omnes componere, ut: habitu, gestu, in cella, sermone, aliisque omnibus nil nisi grave, moderatum ac religione plenum præ se ferant,

Concil.
Trid. sess.
22. c. 1. de
reform.

De cohibitione Clerico-
rum & mulierum.

TIT. II.

Clericorum propria & præcipua virtus est continentia & castitas, quæ ut illibata seruetur, & suspicio mali omnino absit, prohibetur hic, ne Clerici cum mulieribus habitent.

An neque cum Matre, avia, matertera, amica vel sorore?

Nequaquam; quia in talibus personis naturale fædus nihil permittit *c. pen. h. t.* sævi criminis suspicari. Nisi & illæ de vita lubrica suspectæ sint, ut permitti non debeant cum Clericis, nepotibus vel fratribus morari.

Clerici concubinarij vel fornicarij quâ panâ affiendi?

Tales si notorii fuerint ab Ordinibus ipso jure sunt suspensi. Cum suspectis verò mulieribus versantes, si moniti ab Episcopo concubinas non deserant, suspendendi sunt à beneficiis suis, *c. 4. h. t.* & correctione non secuta deponendi, & sacrifque exuendi Ordinibus. *c. 6. eod.*

H 6

Quis

Quis dicendus notorius fornicator?

e. ult. eod.
c. tua nos
s. eod.
 Qui vel palam in jure fornicatione
 suam confessus est, vel talis esse legi-
 mè est probatus, vel sententia judicis
 condemnatus; quod vocant notorium
 juris; vel denique cujus crimen est pu-
 blicum per evidentiam rei, ita scilicet
 ut nulla possit tergiversatione celari
 quod vulgò appellant notorium
 facti.

De Clericis conjugatis,

TIT. III.

*An Clericis permittendum uxores
 ducere?*

e. 2. h. t.
e. 3. eod.
A Ut Clerici sacris sunt Ordinibus
 initiati, & prohibentur uxores du-
 cere: heino enim admittitur ad sacrum
 Ordinem, nisi qui castitatem voverit
 aut in minoribus Ordinibus sunt con-
 stituti, & non prohibentur matrimo-
 nium contrahere: ut tamen beneficium
 si quod habuerint, statim ducta uxore
 amittant.

An & amittent privilegia aliàs indulta Clericis?

Retento privilegio Canonis Si quis suadente xvii. qu. 4. & privilegio fori, cætera amittent privilegia eo ipso, quo matrimonium contrahunt; imò & privilegium canonis & fori, eo ipso, quo non servant condiciones requisitas, deducendo unicam eamque virginem, deque gestando habitu ac tonsurâ clericali. Itaque tales non gaudent immunitatibus à vectigalibus, & aliis muneribus personalibus, quemadmodum alii Clerici in minoribus constituti, non conjugati.

c. un. h. 20
Conc.
Trid. sess.
23. c. 6.
de refor.
c. Quam-
quam de
censib. in
6. Cov.
Pract.
9. c. 32.
n. 9.

De Clericis non residentibus in Ecclesia vel præbenda.

TIT. IV.

Quia beneficium Ecclesiasticum datur propter officium, ideò nemo ad illud adsumendus, nisi qui in loco ejusdem residere, ac per se deservire, & velit & possit.

H 7

Quinam

Quinam ergo tenentur residere person
liter?

IN primis omnes, dignitatem Eccle
siasticam vel curam animarum anno
xam habentes, ut sunt Decanus, Pa
storatus, qui per seiplos, & non per vic
carios, officium facere debent. Tum et
tiam de jure communi omnes, benefi
cium simplex obtinentes, id est, qui
nullam jurisdictionem aut eminentiam
adjunctam habeat, nec etiam curam ani
marum in ea Ecclesia, ubi illud obti
nent: quia in omni beneficio, ejusque
collatione, semper intelligitur electi
industria personæ. Talibus enim benefi
cium Ecclesiasticum conferri debet,
qui residere in loco, & curam ejus per
seiplos valeat exercere. Veruntamen
contrarium ferè passim consuetudine
obtinuit, ut in beneficiis simplicibus
non cogatur Clericus residere person
liter, sed per vicarium obire ministeri
um suum possit. Quæ consuetudo nisi
quam per Canones prohibita invenit
tur.

*Clerici non residentes an privantur benefi
ciis suis?*

Clericus non residens primò monen
dus est per suum Superiorem, ut ad Ec
clesiam

clesiam suam redeat, præ finito justo temporis spatio, intra quod commode redire possit; cætero quin privandus beneficio suo, si non redeat, nec justam alleget absentia diuturnioris causam, quod tunc poterit alteri conferri.

c. 8. 9. &
ult. h. t.

Qua sunt justa causa absentia? c. 4. h. t.

Si quis absit ut familiaris & in servitio existens summi Pont. vel Episcopi sui, aut propriae Ecclesiae negotia curet; si studiorum gratia ad tempus in universitate aliqua commoretur, petita tamen prius à Superiore licentia.

c. 13. eod.
c. 12. eod.
d. c. 12.
c. 14.

Quibus casibus absentes etiam grossos fructus (ut loquuntur) beneficiorum percipere poterunt.

Quid intelligis nomine Grossorum fructuum?

Eos scilicet fructus, qui non singulis diebus, uti quotidianæ quas vocant distributiones, sed vel annuatim, vel singulis semestribus, vel alia anni parte, juxta Ecclesiae cujusque consuetudinem, percipiuntur. Dicti Grossi, tanquam majores utilioresque, ut qui consistunt in fundis, in prædiis, in pratis, in vineis, in redditibus; & vocantur fructus de mensa grossa.

Ioann. Cep. de Fruct. lib. 2. c. 6. c. un. & lib. 4. c. 2. Felin. in c. Iacob. 44. inf. An de Simon.

An & ex justa causa absentes percipiunt
distributiones quotidianas?

c. un. h. t.
in 6.

Nequaquam: quia illæ tantum dantur & dantur præsentibus, pro vino officio, qui statis horis interlucunt. Excipitur tamen absens propter morbum, si aliàs dum sanus erat, solitus fuerit interesse divinis; aut propter infirmitatem graviolem, cum senectus ipsa per se morbus sit; aut si aliàs evidenter Ecclesiæ utilitas Clericum cogat abesse.

Quas vocas Distributiones quotidianas?

Quæ distribuuntur quotidie; aut ferè quotidie. Clericis actualiter in divino officio præsentibus: & alio nomine *Manualia* vel *Visualia* appellantur, quod communiter ad manum solvantur, quemadmodum fieri videmus in plumbetis; vel etiam *Panes diarii*, quod alibi hujusmodi portiones quotidianæ in panum distributione consistant: & quia à præsentibus præcipiantur, etiam *Præsentiam* vocant?

De Præbendis & Dignitatibus.

TIT. V.

Præbendæ & Dignitates, cæteraque beneficia, sunt bona Clericorum externa, quæ scilicet Ecclesia illis suppeditat ratione ministerii Ecclesiastici cum qui altari servit, de altari etiam vivere debeat.

Quid nominis est præbenda?

Præbendæ nomine venit hic generaliter quodlibet beneficium Ecclesiasticum, & sumitur pro ipso titulo beneficii. Aliàs propriè loquendo Præbenda est Canonica portio, quæ de communi bonorum proventuumque Ecclesiasticorum massa sumitur, & præbetur singulis pro sua portione; unde & Præbenda nomen: accipiturque pro patrimonio & redditibus ipsius beneficii, atque ita accessio quædam est ad titulum Canonici.

c. 8. 9. 26. h. t. Gonz. ad R. 8. Cæ. cell. §. 1. gl. 5. n. 4.

In quo ergò differt Canonicatus vel Canonia à Præbenda?

Quòd Canonia, ut dixi, sit titulus ipsius beneficii, & quoddam jus spirituale, nec in commercium cadat: Præbenda

c. Dile-

ctus 19.

h. t. & c.

Si Cleri-

cus 11.

eod. in 6.

Staphil.

de lit.

grat. tit.

De form.

exspect.

Boet. Ep.

Heroic.

99. lib.

6. n. 72.

c. 73.

ann. Re-

gēda & c.

Nove-

rint x.

94. r.

benda verò considerata in abstracto
temporale quid significet. Ut tanquam
diversa, Canonicanus & Præbenda
nam sine altero conferri possit, scilicet
nonicanus sine Præbenda, quamvis
sine spe & expectatione proximè
curatur; & contrà, per collationem Præ
bendæ non videatur collatus Canoni
catus. Et tales Canonici (quibus quæ
dem competit stallum in Choro, & sedem
in Capitulo, verum antequam ad
quantur Præbendam, non participant
de communibus redditibus, fructibus
juribus Canonicalibus) honorari
nonici appellantur, & Canonici in
bis; quemadmodum Canonici præ
bendati dicuntur Canonici in floribus.

Quid est beneficium Ecclesiasticum?

Est jus perpetuum percipiendorum
fructuum ex bonis Ecclesiæ dicatis, in
tione ministerii Ecclesiastici, auctoritate
rate Ecclesiæ constitutum. Nam
hoc, ut sit beneficium Ecclesiasticum,
pro titulo Ecclesiastici beneficii con
ferri & haberi possit, debet spiritualiza
ri, hoc est, per Episcopum & Ordinari
um loci in titulum beneficii creati
erigi. Dico esse jus perpetuum; quia hoc
proprium est beneficii Ecclesiastici
non conferri ad certum tempus, &

perpetuò, id est, ad vitam ejus, cui confertur. Nam & matrimonium spirituale, quod contrahitur inter beneficium & Ecclesiam est perpetuum, ad instar matrimonii spiritualis.

*Wamesf.
conf. 231.
n. 4. h. s.*

Quotuplex est?

Beneficia Ecclesiastica variè dividuntur: in Sæcularia & Regularia; in Majora & Minora; in Curata & non Curata; in Simplicia & non Simplicia; in Manualia & non Manualia; in Patrimonialia; & non Patrimonialia; in Electiva & Collativa.

Qua dicuntur Beneficia Sæcularia, & qua Regularia?

Sæcularia vocant, quæ Clericis sæcularibus, id est, nullam Religionem professis, addicta sunt, & conferri solent: ut sunt Præposituræ, Decanatus, Canonicatus, Capellania, in Ecclesia sæculari.

Et notandum Beneficium omne præsumi sæculare, nisi contrarium probetur. *Regularia* verò, quæ per Regulares seu Religiosos regi consueverunt, id quod vel ex fundatione, vel ex institutione Ordinarii seu Superioris; vel ex consuetudine, præscriptione vel XL. aut plurius annorum, ut sunt Abbatia, Prioratus.

Qua chid.

*Qua Curata & non Curata ; & quae
Curata?*

Curata sunt ; quibus incumbit
& ars artium, regimen animarum, ut
Innoc. III. Pont. Nomine *Cura* significat
accepto pro potestate ligandi & solvendi
in foro poenitentiali. Alias sumpta vox illa
significat potestatem fori contentiosi, qualis est potestas
communicandi, absolvendi, visitandi, & cetera
quae id genus faciendi, quaeque ad correctionem
morum pertinent, cuiusmodi curam habent Archidiaconi
& alii inferiores Praelati. Beneficia, quae
potestatem fori poenitentialis aut poenitentialem
tam parochiam non habent, neque poenitentialem
jurisdictionem aliquam, aut aliquid potestatis
cellentiae, dicuntur non Curata. Simplicia
beneficia, ut Canonici, Capellania.

*Quae non Simplicia ? & quid Dignitas
quid Personatus?*

Beneficia non Simplicia sunt beneficia
illa, quae praeter ministerium ecclesiasticum
habent praeminentiam rerum administrationem ;
eamque vel cum imperio & jurisdictione, ut Episcopus,
Decanatus vel Archidiaconatus, &c. & haec est Dignitas, scilicet praeminentia

mentia quædam cum administratione vel jurisdictione. Vel sine jurisdictione, cum aliqua tamen præ eminentia si ve prærogativa, v. g. loci honorifici in Choro, in processionibus, &c. ut beneficium & officium Cantoris, Thesaurarii &c. & tale beneficium vocatur *Personatum*. Verùm hac in re, quod scilicet beneficium reputetur pro dignitate, vel non, quia non ubique eadem ratio dignitatum observatur, spectanda est consuetudo cujusque loci & Ecclesiæ.

Quæ Manualia?

Quæ ad nutum conferentis seu superioris, vel certo modo sunt revocabilia, occurrente saltem legitimâ causâ. Qualia de sui natura præsumuntur esse beneficia omnia, nisi vel in fundatione, vel statuto, à S. Apostolica confirmato, aliter sancitum fuerit.

Quæ Patrimonialia?

Quæ conferri non possunt nisi Clericis patriæ, loci vel parochiæ alicujus originariis. Ut è diverso non patrimonialia, quæ cuilibet alteri, si ve ex patriâ si ve aliunde oriundo, rectè conferuntur.

Quæ Consistorialia?

De quibus S. P. in suo consistorio, cum

Staphil. de form. impetr. §. Transseo, Rebus, in Praxi benef. t. de sacul. benef. nu. 7.

Gonzal. ubi sup. gl. 5. §. 6. nu. 6.

Gonz. gl. 9. §. 1. n. 3.

Gomez.
ad R. de
inf. resig.
q. 24.

cum interventu Cardinalium provi-
re solet, prout sunt Abbatia, & qua-
dam alia dignitates, tam saeculari-
quam regulares.

Quod dicitur beneficium de Mensura

Quod est Perperuò incorporatum
mensurae sive Episcopali, sive Abbatia
&c. Quod proinde nunquam valet
dicitur, nec in tali beneficio datur
gligentia quoad provisionem.

Quod item de Pertinencia

Gomez.
ubi sup.
q. 19.

Quòd secundum consuetudinem
effectum permutationis faciendae
solet, ut quando beneficium pingue
cum tenui ac macilento, nulliusque
re momenti, adeoque cum non benefi-
cio, fictè & imaginariè permuratur.

Quod denique Monoculum

Rota de-
cis. 40.
de refor.
in antiq.

Quod Praelatus seu collator unicu-
duntaxat habet conferendum. Acci-
men non dicitur beneficium monoco-
lulare, si praeter unicum illud, cuius libe-
ram habet collationem, habeat prae-
rea simultaneam cum alia persona, vel
collegio, aliorum beneficiorum colla-
tionem.

*Beneficii Ecclesiastici nomine an dicen-
dum venire Præstimonia?*

Distinguendum. Vel enim Præstimonia, seu Præstimoniales portiones, dantur in titulum perpetuum beneficii Ecclesiastici, habentque annexum a- *Staphil.*
liquod obsequium spirituales, & dicen- *t. de for.*
dum ea venire nomine beneficii, sal- *expectat*
tem largè accepto hoc nomine. Secus, *§. Quin-*
si in titulum perpetuum non dentur, *ta form.*
neque annexum habeant aliquod onus *Gonz. d.*
aut servitium spirituale. Sunt autem *gl. 5. §. 2.*
Præstimonia, seu portiones Præstimoniales, seu portiones Præstimoniales, fructus, census seu emolumenta, quæ detrahuntur à beneficio, & seorsim dantur personæ alicui Ecclesiasticæ, absque aliqua Ecclesia. *nu. 10.*

An & Personatus?

Omnino, prout Personatus communiter accipimus, nec aliud esse videntur quàm Præstimonia quædam seu Præstimoniales portiones. Suntque proveniunt Pastoribus seu animarum curatoribus, è decimis, aliisque Pastoralibus prædiis, atque emolumentis subtrahunt. Ahàs *Vide D.*
Personatus denotat munus personale, *Cuyck. in*
quod in Ecclesiis parochialibus gerunt Clerici, docendo & curando *Spec. cõ-*
animas *cubin.*
c. 2.

animas diocesanoꝝ, eisq; imperando Sacramenta ad salutem necessitate

An & Vicaria?

e. Ad hoc de offic. vic. Rebuff. tit. de Vicar. perpet. n. 14 Gon. §. 3. n. 19. & seqq. Distinguendum & hic inter Vicarias perpetuas, quæ dantur in titulum beneficii, & sunt verè beneficia Ecclesiastica & inter Vicarias temporales quæ non dantur in titulum, nec in perpetuum, sed ad certum tempus, atq; ita nec sunt verè beneficia.

An Commenda?

e. Dudū 54. sup. de elect. Gonz §. 8. n. 2. & per tot. Peck. ad c. 1. n. 27 de R. l. in 6. Distingue, ut antè, inter Commendam perpetuam, ad favorem personæ & ad vitam commendatarii, eam esse beneficii titulum canonicum, nihilque aut parum distare à reliquis provisionibus beneficiorum: & inter Commendam temporalem, ad utilitatem Ecclesiæ, ac commendatarii temporalem, qui tanquam Vicarius temporalis non potest dici habere titulum beneficii. Verùm commendarum huiusmodi nimia indulgentia (præsertim quando Clerico saculari beneficium regulare, Prælaturo conceditur in commendam) saepe commoda est, & perniciem adfert Religioni Christianæ, quippe per quam cultus divinus diminuitur, religio Monasteriorum

absente Pastore, debilitatur, jus hospitalitatis perit.

An Coadjutoria?

Id quidem dicendum videtur, ex eo, quòd Coadjutor vocetur etiam Prae-
latus, & ut talis curam habeat anima-
rum, simulq; plenam & liberam admi-
nistrationem, non tantum in tempora-
libus, sed & in spiritualibus, proindeq;
beneficia Ecclesiastica conferre, ac be-
nificiorum resignationes admittere
possit. Quibus tamen non obstantibus,
sunt qui contrarium adserant, nimirum
Coadjutoriam, quæ simpliciter datur;
sine futura successione, non esse benefi-
cium, nec Coadjutorem dici aut esse
verè beneficiatum, utique ad effectum
Reg. VIII. Cancellariæ

Gonz.
gl. 5. §. 9.
n. 2. &
seqq.

Gonz. d.
loco. nu.
19. &
seqq.

Quibus modis acquiritur beneficium?

Duobus, Collatione & Electione; un-
de Beneficiorum Ecclesiasticorum alia
dicuntur esse Collativa, alia Electiva.
Conferuntur beneficia simplicia, &
quæ non sunt dignitates, ut Personatus,
cura animarum, &c. ipsaque collatione
tribuitur plenum jus in beneficio. Per
electionem mandantur dignitates Ec-
clesia-

clesiasticæ, in quibus post electionem opus est confirmatione.

Quid est Collatio?

Est beneficii vacantis assignatio gratuita, facta alicui Clerico ab eo, qui jus conferendi habet. Dicitur, gratuita, ut excludantur pactiones simoniacæ.

Quotuplex est?

Duplex, Libera & non libera. Libera est, in qua is, qui conferendi potestatem habet omninò liber est, non alio iure vel præsentationi, vel ulli nominationi ab alio factæ. Non libera, quæ alicui conferendi habet, conferendum cogitur, quem patronus præsentaverit, vel alius nominaverit, ex privilegio Pontificis, ut Reges seu Principes & Universitates Studiorum, vel cui Pontifex mandaverit provideri de beneficio.

Qui conferendi Beneficia jus habent?
In primis S. Pontifex, qui in beneficiis Ecclesiasticis (quæ Christi patronium appellantur, cujus est Vicarius) plenam habet potestatem, quatenus vis eam regulariter non utatur: cum alii ordinarii collatores, idque variè, per consuetudinem alia atque alia in singulis Ecclesiis. Quædam com-

à solis Prælatiſ , quædam à Ca-
pituliſ , quædam etiam à ſingu-
liſ Canoniciſ in turno exiſtentibuſ
conferuntur. Secundùm Canoneſ ve-
rò in Eccleſiſ quideſ cathedralibuſ col-
latio beneficiorum pertinet ad Epiſco-
pum, adhibito conſenſu ſui Capituli; in
collegiaſ autem electio ſeu præſenta-
tio ad Canonicatuſ & dignitateſ com-
petit Prælato Eccleſiæ, ut Præpoſito &
Capitulo; inſtitutio ſeu confirmatio ad
Epiſcopum ſpectat.

*c. 29. &
c. 31. ſup.
De elect.
& ibi
Abbas c.
3. inf De
inſt. &
ibid. Val-
len. ſ. 2.
n 5.*

An & laico juſ illud competere poteſt?

Nullò modo; quia collatio beneficii
Eccleſiaſtici eſt juſ ſpiritualiſ, cujuſ
laicuſ eſt incapax. Quòd ve-
rò juſ quoddam conferendi videantur jam
olim exercuiſſe, & etiamnum hodie ex-
ercere videamus Reges ac Principeſ
quoſdam, id in illiſ, quoad beneficia
ſingularia & juſ ſui patronatuſ, ſin-
gulare eſt: quippe qui ſimplici nudo-
que juſe præſentandi, patroniſ omni-
buſ communi, minimè contenti, etiam
conferendi poteſtateſ quandam ſibi
vindicarunt. Idque non alio titulo
(quamviſ eoſ plureſ allegare ſoleant,
qui Regum hic cauſam agunt, Regali-
umq; juſibuſ etiam juſ hoc conferen-
di ad-

*c. Dila-
ctus 34.
h. t. Boet.
Epo. He-
roic. qu.
lib. 1. quiſ
eſt.*

Regalib.
in pr. Gi-
gas de
Pens. q.
21. Ab-
bas inc.
36. §. qui
vero h. t.
Placent.
in Catal.
Episc.
Leod.

di adscribunt) eos facere potuisse pro-
randum est, quam solius privilegii
Pontificii, ex mera gratia ac benigne
re; uti etiam nec alio titulo beneficia
ibi retinere possunt. Hinc enim legimus
Galliæ Reges in Ecclesiis Turonensi
Pictaviensi, & alibi Canonicos esse,
Carolus V. dum Aquisgranum con-
nandus properaret anno 1520. Trajectum
ad Mosam in D. servatii tanquam Ca-
nonicum, sacrâ amictum veste, penitentia
que almusho, divinum cum aliis Cano-
nicis cultum peregriss: Hannoniæ inter
Comitissam Montibus in primario
templo Abbatissæ dignitate illustre
esse.

Quibus rectè conferuntur Beneficia

c. 2. 9. h. t.
c. pen. eod.
c. 35. eod.
Vallen. d.
§. 3. n. 4.

Clericis tantum, ordine, ætate, scien-
tiâ, vitæ morumque probitate idoneis
qui velint & valeant Deo & Ecclesiæ
gratum impendere famulatum, si-
nobiles sint, sive ignobiles, modò non
minores xvii. annis.

Rectène plura beneficia uni conferuntur?

Constat ei, qui dignitatem, vel perso-
narum, vel curam animarum habet,
non posse aliam dignitatem, personarum,

vel curam conferti, neque in eadem, neque etiam in diversis Ecclesiis. Ad eod ut beneficium non simplex obtinens, per receptionem alterius similiter non simplicis, ipso jure amittat primum; etiam altero spoliandus, si primum retinere voluerit. Ex idco hæc non simplicia beneficia interpretes vocant incompatibilia; in quibus tamen dispensare S. Pont. potest, & solet cum sublimibus & literatis personis.

c. 13. cum duob

seqq. & c. 18. h. t.

6. De multa

28. h. t.

d. c. 28. in fine.

Quid de beneficiis simplicibus statutum?

Verius est de jure, neque plura beneficia simplicia posse ab uno eodemque obtineri & retineri absque dispensatione: tum quia Canones indistinctè loquuntur: tum etiam, quia beneficia quoq; simplicia residentiam requirunt personalem; tum denique quia multitudo præbendarum invitat ad dissolutam vitam & divagationem de Ecclesia in Ecclesiam, cum certo animarum periculo. Hodie verò ex inveterata passim consuetudine plura beneficia simplicia licitè obtinentur & possidentur, etiam absque dispensatione.

c. 5. eod.

1. Vide

Vallen.

ins. t. De

concess.

præb. §. 4.

De Clerico agrotante vel debilitato.

TIT. VI.

De hoc dubitari poterat, an non excedendus esset beneficio, cuius inuiti officium & ministerium suum obire non posset, quia supra dictum est, beneficium dari propter officium.

Poteritne igitur Clericus agrotans vel debilitatus privari suo beneficio?

Non poterit; imò neque privandus est fructibus aut beneficii distributionibus quotidianis, quæ illi cedunt perinde atque si sanus esset & residens in Ecclesia. Quia, ut ait Pont. afflictio non est addenda, imò potius ipsius miseriam miserendum.

*s. 1. & 2.
h. t. c. pen
eod.*

Quid si Rector Ecclesia lepra aut alio morbo incurabili laboret?

*c. 3. & c.
eod.*

Tunc ei siue is Episcopus sit, siue alius Episc. inferior, dandus est Coadiutor, qui vices ejus suppleat, alendus ex fructibus beneficii agrotantis, si sit opulentum, sin minus, ab Ecclesia, cui servit.

De

De Institutionibus.

TIT. VII.

Regula est, Beneficium Ecclesiasticum non possit licite sine Canonica institutione obtineri. Diciturque Canonica institutio, id est collatio, præsentatio, electio, provisio, quæ secundum præcepta Canonum fit, nomine Institutionis generaliter accepto.

D. in eod. c. 1. n. 53. De R. l. in 6. c. n. 23.

Quid ergo est Institutio sic largo modo sumpta?

Est libera beneficii Ecclesiastici collatio. Vel est receptio ad beneficium Ecclesiasticum, juxta præscriptum sacrorum Canonum, idque per legitimam electionem, postulationemve & confirmationem, vel per collationem simplicem, quæ vel fit ad præsentationem patroni Ecclesiæ vel beneficii Ecclesiastici. Hæc enim nomine institutionis Canonice veniunt.

Canis. ad d. c. 1. De R. l. in 6.

Quid est Institutio strictè accepta?

Est collatio vel translatio juris Ecclesiasticæ non libera, à superiore ad præsentationem patroni facta. Dicitur non libera;

I 4

bera; quia superior velir nolit tenet
jus illud conferre in presentatum, sed
idoneus.

*Quomodo igitur differunt hac in breui
cialibus, presentare, conferre, providere,
instituire?*

Quod presentate plerumque solent
fit patroni laici, qui jus patronatus ha-
bet: conferre vero & providere refer-
tur magis ad patronum Ecclesiasticum,
cum, ut qui plus juris conferat ei, et
providet, quam consequeretur ex
presentatione. Ut vero cujus est institu-
tuere presentatum, is eidem conferat
titulum & jus in re.

*Ad quem pertinet jus institutionis seu
lationis non libera?*

c. 3. h. t.

*c. 4. 5. 6.
passim.
inf. De
jure pa-
tron.*

Illud jure communi pertinet ad
lum Episcopum, vel ejus Vicarium, qui
mandatum instituendi ab Episcopo
habet, ac Sede vacante ad Capitulum
aut cui alias ex prescriptione vel con-
suetudine competit, ut his in locis pa-
sim Archidiacono.

*Institutione Canonica obtenta cujus de-
inde est dare actualem seu corporalem
possessionem?*

Hoc

Hoc jure communi spectat ad Archidiaconum, qui solet eos, qui ab Episcopo instituti sunt, inducere in realem, actualem & corporalem possessionem beneficii Ecclesiastici. Id quod hodie fieri potest per alium quemcumque, cui id collator mandaverit, vel à quo collatarius requisiverit, imò & per tabellionem seu Notarium publicum, non tantum Clericum, sed & laicum,

*c. Athes
sup. De
concess.
præb. Re-
buff. in
Prax. r.
poss. n. 25.*

De concessione præbendæ &
Ecclesiæ non vacan-
tis.

TIT. VIII:

*Valens provisio de beneficio nec dum
vacante?*

NON valet; imò talis provisio sive collatio & institutio, tanquam continens votum captandæ mortis alterius, est ipso jure nulla; & qui se patitur in beneficium viventis institui juberetur deponi, id est, Ordinibus, quibus est initiatus, spoliari.

*c. 1. 2. 3.
per f. h. r.
d. c. 1.*

*Intra quod tempus beneficia vacantis
sunt conferenda?*

*c. 6. 2. &c.
d. Licet.
sup. De
supplen.
neglig.
Pralat.* Intra sex menses à tempore vacan-
tis, ne Ecclesia diu careat ministro,
si intra illud tempus collator ordi-
narius non contulerit beneficium vacan-
s, amittit pro ea vice jus conferendi,
que locus devolutioni. Tempus autem
hoc est utile, non continuum, quod
propterea non currit ignorantibus, sed
qui scit beneficium vacare, & potest
experiri in iudicio.

*Ne Sede vacante aliquid in-
novetur.*

TIT. IX.

*Cur circa beneficia vacantia nihil in-
novandum, vacante Sede, id est Ecclesia
destituta Pralato?*

*c. 1. h. t.
c. 4. sup.
De off.
ordin.
& c. 40* **T**um quia nusquam invenitur ca-
sum in iure, quòd Capitulum va-
cante Sede fungatur vice Episcopi in
collationibus beneficiorum; tum quia
collatio illorum beneficiorum inter
fructus Episcopi computatur, quos Ca-
pitulum futuro Episcopo reservare te-
netur. Itaque Sede vacante nihil est in-
no-

novandum, id est, nihil faciendum, quod præjudicet Ecclesiæ, quando illa Prælatum, legitimum suum defenso- rem, non habet: quemadmodum & iure civili sententia iudicis est nulla contra minores in defensos lata, tutorem vel curatorem non habentes, quibus Ecclesia comparatur.

De elect.
in 6. c. 1.
§. atten-
dentes. b.
t. l. Acta
45. §.
contra
D. Dere-
judic. c.
ult. h. t.

Quid si collatio beneficiorum simul spectet ad Episcopum & Capitulum?

Poterit tunc, mortuo Episcopo, vel à beneficiorum collatione suspenso, Capitulum, cui totum jus accrescit, vacantes conferre præbendas, Sic & de beneficiis, quæ per negligentiam inferioris collatoris ad Episcopi collationem devoluta sunt, rectè providet Capitulum; cum ejusmodi collatio non proveniat ex dignitate Episcopali, nec censetur inter fructus dignitatis.

c. un. in
pr. eod. in
6. Abbas
inc. 2. h.
t. Zyp. in
sua Ana-
lysi. h. t.
nu. 7.

Cur ergo, quæ jurisdictionis sunt Episcopalis, Sede vacante permissa sunt Capitulo?

Quia hoc pacto nullum futuro Episcopo, vel Ecclesiæ creatur præjudicium; imò levatur illo onere, dum electiones vacantium Ecclesiarum confirmat vel

*c. 9. sup.
De ma
jor &
obed.*

infirmat, dum condemnat, judicat, & solvit, Episcopi nomine.

De his, quæ fiunt à Prælatore sine consensu Capituli.

TIT. X.

Pleraque sunt, de quibus Episcopus disponere non potest sine consensu aut consilio Capituli.

Quid interest consensus, an consilium Capituli requiratur?

*c. 7. sup.
De arb.* **P**lutimum; nam quando requiritur consensus, tunc Episcopus aliud facere non potest, quam quod permittit major & sanior pars Capituli, nec potest eo non consentiente facere. Ubi vero requiritur consilium, sufficit rem communicasse, & aliorum sententiam explorasse, quâ auditâ fieri potest, ut quis sententiam mutet.

In quibus ergò consilio vel consensu Capituli opus est?

In his potissimum, ut quod Episcopus, vel alius Ecclesiæ Prælati, sine consilio sui Capituli non potest abba-

tes, Abbatissas, & alias personas Ecclesiasticas instituere vel destituere, id est eos beneficiis privare, quod neque potest nominatos & presentatos a patronis, vel aliis, ad quos jus nominandi pertinet, confirmare vel illis beneficia conferre, neque Ecclesias sibi subjectas aliis Ecclesiis, vel etiam Monasteriis, attribuere, statumve Ecclesie mutare: quod etiam non potest res Ecclesie alienare, veluti donare, vendere, permutare, nisi ex justa causa, & cum consensu totius Cleri & Capituli, subscriptioneque singulorum.

c. 4. h. t.

c. 5. eod.

d. c. 8.

De his, quæ fiunt à majori parte Capituli,

TIT. XI.

Rectè subjicitur hic Tit. superiori, cuius est velut appendix, ut pateat de consensu Capituli rectè adhibito, vel non, si fortè non omnes consentiant.

Quid ergo tunc erit juris circa consensum vel dissensum ?

Consentietur consensisse Capitulum, si major

I 7

c. l. h. t.

Qua dicitur major pars & quæ sanior?

Dixi sup tit. de elect.

Major pars dicitur, quæ aliam partem numero vincit. Sanior æstimatur dignitate & ex zelo majori. Itaque potest interdum, ut major pars numero non sit tamen sanior, & contra.

Quid si major pars numero dissentiat à saniore, quæ pars sequenda erit?

c. l. & ult h. t. s. pen Inst. D. hered. inst. & l. s. D. de condit. inst.

Neutra, ex communiori & veriori sententia, scilicet neque quod pars major non sanior, neque quod sanior non major senserit: quia requiritur major pars Capituli conjunctim, qui Reg. est, ubi lex duo conjunctim requirit, ibi alterum non sufficere.

Quid si minor pars justiore rationem habeat contradicendi quam major & sanior consentiendi?

Nihilominus major & sanior pars prævalebit, & insequendum erit, quod illa senserit: quia præsumitur major & sanior pars etiam justiore rationem esse secundam non tamen præsumptio

juris, ideoque admittitur probatio minoris partis in contrarium.

can. In ordinatione dist. 61.

Ut Ecclesiastica beneficia sine deminutione conferantur.

TIT. XII.

Cur beneficia sine deminutione conferri debent?

Quia hoc saperet speciem simoniæ, si Prælati concedendo beneficium pacisceretur, aut alias retineret sibi partem aliquam proventuum ex beneficio. Neque etiam permittunt Canones beneficium unum dividi in duos.

c. 7. inf de censib. c. 8. & 26 sup de praben.

Quid si detrahatur pars fructuum ad solvendum as alienum sit necesse?

Poterit Episcopus cum Capitulo suo saltem ad tempus, priusquam beneficium conferatur, retinere partem proventuum beneficii vacantis, ut ita Ecclesiam liberet ære alieno. Quæ tamen retentio fructuum non debet fieri à Prælato, paciscendo cum eo, cui beneficium confert; quia hoc saperet simoniam.

c. pen. inf de v. s. c. un. h. t. & ibi Abbas d. c. un. §. si verò.

De

De rebus Ecclesiae non alienandis.

TIT. XIII.

Clerici in bonis seu rebus Ecclesiae, quibus fructus percipiunt ratione beneficii sui, quaeque Ecclesiae ipsius dominio continentur, praeter administrationem nihil juris sibi vendicare possunt, ut neque alienandi eas jus habeant.

Quid hic venit nomine Alienationis?

can. non licet cum e. seq. 117. q. 2. c. 5. h. t. & l. fin. C. de reb. alien non al.

Acrus omnis, quo vel rei dominium vel jus aliquod reale transfertur quot sit donando, vendendo, permittendo, locando ad longum tempus, in emphytesin, vel in feudum dando, pignori vel hypothecae obligando.

Cur res Ecclesiae alienare non licet, & qua poena eas alienantium?

Tum quia ex parte dominio Clericorum, & multo magis laicorum, etiam Principum, in quorum territorio res illae sitae,

fitæ; atqui regulariter, qui dominus non est alicujus rei eam alienare non potest, tum etiam quia Canones regulariter prohibent ejusmodi alienationem. *c. 2. h. t.*
 Quæ proinde non obstante prohibitionem facta, est ipso jure nulla, & tam qui alienavit rem Ecclesiæ, quam qui eam accipit, excommunicatur; ipseque alienans, & quilibet alius ejusdem Ecclesiæ Clericus eam vindicare à quolibet possessore potest; quia singulorum clericorum interest, nequid rerum Ecclesiæ, cui deserviunt, depercat. *d. c. 2. Et c. 6. h. t. d. c. 6.*

Cur dicis, regulariter prohibitam à Canonibus alienationem?

Quia certis casibus res Ecclesiæ etiam immobiles licite alienantur, si nimirum justa causa subsit, & insuper solemnitates requisitæ adhibeantur.

Quæ est justa causa alienationis?

Urgens necessitas, & evidens Ecclesiæ utilitas. Necessitas inquam; veluti si Ecclesia à re alieno gravata non habeat res ullas mobiles, unde solvat; sic aliunde non suppetat, quo pauperes alantur, vel captivi redimantur. Utilitas verò, ut si res aliqua Ecclesiæ minus utilis alienetur, *can. Ei enim. §. hoc juss. x q. 2. c. 1. Aurum xi 1. q. 43 c. 8. in fine h. t.*

210 De reb. Eccles. non alien-
netur, ad aliam magis utilem compo-
randam.

*Quae solemnitates ad hoc sunt
requisitae?*

Ut alienatio fiat à Præfato cum Ca-
pitulo vel Clero, prius habito delibe-
ratu, id est re prius in deliberatione
nem deducta, an eam expediat alienare
& cum consensu expresso ac subscrip-
tione totius Capituli, vel majoris par-
tis.

d. c. 2.

*Quid si aliquid horum fuerit
emissum?*

Tunc alienatio erit ipso jure nulla
tiam si ex justa causa fuerit facta: quod
factum contra Canones est ipso jure
nullum, quemadmodum jure civili
quod fit contra leges, habetur pro in-
ano.

c. ult. h. t.

l. Nul-
lum C.

De LL.

*Quid si per alienationem legitimi factam
Ecclesia graviter sit
lasa?*

c. Ad no-
stram II.
h. t.

Poterit tunc adversus hujusmodi
alienationem in integrum restitui, & re-
scindi alienatio: exemplo minorum
quibus Ecclesia compa-
ratur.

De Precariis.

TIT. XIV.

Jam si de fructibus, quos Clerici percipiunt ex beneficiis suis, quærat, an de illis disponere possint; dicendum est posse, & super iisdem fructibus perceptis quodlibet genus contractus rectè iniri; unde hic sequitur de Precariis.

Quid est precaria vel contractus Precariarum?

Est contractus, quo veluti precarius usufructus prædii Ecclesiastici alicui ad vitam, vel in perpetuum, aut ad longum tempus conceditur; ea lege, ut de quinquennio in quinquennium renovetur, ad perpetuam rei memoriam. Et quamvis inter precariam & Precarias quidam distinguant, ut Precaria durer ad vitam tantum, nec renovationem desideret; precaria verò etiam ultra, quinto quoquo anno renovanda: tamen veriùs est, secundum Canones non differre. Ut nihil aliud sit Precaria sive Precaria, quam jus percipiendi fructus ex prædio ecclesiastico, concessum alicui vel

*c. 1. h. r.
can. Precaria 1.
q. 2. &
can. Lög.
iniquitate 211,
q. 2.*

vel gratuito, vel certa mercede mutua
ratâ, vel in compensationem ac retri-
butionem dati beneficii Ecclesiasti-
ci.

Quid est Precarium?

a. fin. h. t.
l. i. c. 2.
D. De
Precar-
io. d. c.
fin.

Est contractus, quo alicujus rei
alicui gratis conceditur, revocandi
pro arbitrio ipsius concedentis. Dicitur
à Precariis, quia hæc non possunt ad
bitrium concedentis revocari.

De Commodato.

TIT. XV.

Nunc transit Pont. ad reliquos contractus, tam nominatos, sive re-
sponsive, quam innominatos. Inter nomi-
natos occurrit primo loco Commodatum.

Quid est Commodatum?

Est contractus reinitus, quo res ali-
qua alicui utenda datur gratuito
lege, ut, usu expleto, ad quem tradita
est, eidem restituatur.

De qua culpa tenetur Commodatarius ?

Tenetur de dolo, & de omni culpa, lata, levi & levissima, quia commodatum plerumq; commodatarii tantum gratiâ contrahi solet. De casu vero regulariter non tenetur, nisi tribus casibus exceptis: si culpa casum præcesserit, si intervenierit pactum, vel si commodatarius fuerit in mora restituendi,

*c. un. h. t.
c. l. c. s.
nunc videndum
D. eod.*

Ex Commodato qua actio datur ?

Datur eo nomine duplex actio, altera *directa*, quâ commodator, ejusve haeres experitur, ad repetendam rem commodatam, finito usu: altera *contraria*, quæ datur commodatario si ante expleam usum res commodata repetatur; vel ad repetendas impensas, si quas fecerit in rem commodatam; cum non decipi nos beneficio oporteat, sed adjuvari,

d. c. un.

De Deposito.

TIT. XVI.

Quid est Depositi ?

Est contractus reinitus, quo res aliqua

qua alicui custodienda traditur, nulla mercede ei data vel promissa. Quod si mercedem hic additur, quia mercedem interveniente non depositum, sed locatum est, & quia depositum tantum ad custodiam datur, repeteri illud à depositario pro arbitrio deponentis potest.

*c. 2. vers.
sanè h. t.*

*Depositum repeterenti an compensatio
opponi poterit?*

*d. e. 2. §
l. ult. C.
De com-
pensat.*

Non poterit; ut contractus, qui bona fide oritur, ad perfidiam non referatur.

Ad quid tenetur depositarius si res deposita perierit aut deterior facta sit?

*l. 1. §. com-
venit D.
c. h. t. §.
l. 23. de
R. l. l. 226
D. v. s. d.
l. 23. de
R. l.*

Teneri cum de dolo certum est, etiam si cum deponente pactus esset, de dolo teneretur: ut & de lara culpa, quae de dolo comparatur, non etiam de culpa levi ac levissima; quia depositum regulariter non depositarii, sed deponentis gratia contrahitur.

*Quibus casibus depositarius etiam
de levi ac levissima culpa
tenetur?*

Si aliquid mercedis pactus sit sibi de pro custodia; si deposito se obtulerit

convenerit, ut etiam levem vel levissimam culpam præstaret; quia pacta dant legem contractui, adeo ut etiam casum fortuitum præstare teneatur, si hoc pactus sit; si denique depositarius sit in mora restituendi.

*d. c. 2. h. t.
l. 1. §. sep̄
D. eod.*

Ex deposito qua actio competit?

Duplex, actio depositi *directa*, quæ datur deponenti, ejusve hæredi, ad repetendam rem depositam; actio *contraria*, quæ datur depositario, ad repetenda impendia in rei depositæ custodiam facta.

Quid si dolo vel culpa Clericis depositarii res deposita perierit, vel deterior reddita sit?

Ex casu actio depositi proponenda est, non adversus Ecclesiam, cui depositarius servit, sed adversus ipsum Clericum, qui depositam accepit; quia delictum personæ non debet redundare in Ecclesiam,

*c. 1. h. t.
c. 6. §. licet autē
sup. de
except.*

De

De emptione & venditione.

TIT. XVII.

*Emptio & venditio quando contracta
hi dicitur ?*

Contrahitur, perficiturque emptio & venditio, simulatque inter emptorem, & venditorem de pretio, pro re emptam solvendo, convenerit, quamvis nondum pretium numeratum sit, & res emptam nondum tradita.

*Inst. eod.
in prin.*

Qua igitur necessaria sunt ad hunc contractum ?

Hæc ita r. Res, quæ veniat, sive nunc existat, sive futura sit, ut fructus qui nascitur, sive speretur tantum, quæ potest quis emere spem. II. Pretium, quod consistere debet in pecunia numerata. III. Ut in rem & pretium emptor, venditorque consentiant, verè non simulatè.

s. s. h. 2.

Quæ res vendi possunt ?

Vendere emere licet rem quamlibet sive ea mobilis sit, sive immobilis, corporalis sive incorporalis, modò potest vendi.

si aut quasi possideri possit. Unde & annus census rectè emitur, id est jus præstandi & solvendi annuum census sive redditum; non etiam res & iura Ecclesiastica, ut Ecclesiastici Ordines, beneficia, aliæque res spirituales.

c. 1. & 2. in Extra-
vag. com.
h. 1. c. 9.
& pas-
sim inf.
De simo

Re aliena vendita, aliquid tenetur venditor?

Tunc evictionis nomine obligatus est emptori, id est, re evictâ & advocatâ per verum dominum, tenetur emptori in id quod sua interest, rem emptam per evictionem non esse ablatam.

l. vendi-
tor & &
toto tit.
C. De e-
vict.

Quibus casibus cessat hac evictione actio?

Tribus, I. Si emptor conventus evictionis nomine, id non denunciaverit venditori II. Si denunciaverit quidem, sed per contumaciam absens emptor condemnatus sit, rem restituerit: quia præsumit lex, rem esse victam magis propter emptoris contumaciam, quam quòd malam causam haberet. III. Si emptor, factâ denuntiatione, interfuerit quidè iudicio, sed per injuriâ iudicis res evicta fuerit. Addi his potest & quartus, si emptor sciens re esse alienâ emerit, quia sic præsumitur periculum

t. ult. h. t.
l. Emptor
8. C. De
evict.
l. Siideo
55. C. cod.
d. l. 3.

K empti-

l. 27. C.
cod.

emptionis in se suscepisse.

*Emptio venditio perfecta an alteri
vita rescindi aliquo casu
poterit?*

l. 2. C. de
rescind.
vend.

Poterit; utique ob laesionem
dimidium iusti pretii, si vel venditor
vel emptor (nam & in illo beneficium
legis locum obtinere, habet veritas
tia) decepti ultra dimidium iusti

l. 3. C. de
h. s.

pretii, & est iusto pretio suppletur, non
supplere velit, emptio non rescinditur.

De locato & conducto.

TIT. XVIII.

*Locatio, conductio quando contractus
ae perficitur?*

Simulatque inter locatorem & con-
ductorem de mercede vel pensio-
pro re locata nimirum pro utu alio
jus rei vel opera hominis, solvenda
convenerit.

*Perfecto contractu ad quid tenetur
locator?*

Tenetur conductori prestare re locatam

tam, ut ea utatur fruatur ad tempus
conventum: ad quod etiam cogi po-
test, nec ante tempus conductionis fi-
nitum regulariter expellere conducto-
rem conceditur.

Cur dicitur regulariter?

Quia certis casibus permittitur loca-
tori cogere conductorem, ut ante tem-
pus conventum emigret ex prædio
condu&io. I. Si necessitas id exposcat,
quæ tempore locationis non imminet,
& vel necessariò reficienda sit do-
mus, vel ipse locator eam inhabitare
velit. II. Si conductor in re conducta
perversè agat. III. Si canonem seu
mercedem per biennium non solverit.

*c. pen. §.
verù l.
1. & l.
Aed. 3.
C. cod.*

Ad quid tenetur conductor?

Tenetur locatori mercedem con-
ventam solvere statis temporibus, & si
per biennium cesserit, potest ex prædio
condu&to expelli, etiam si cum loca-
tore pactus esset, ne expelleretur; quia
tale pactum intelligi debet, modo
pensionem statis temporibus solverit.

*l. Quare
54 §. in-
ter D. l.
1.*

*Estne facienda conductori remissio?
mercedis ob sterilitatem?*

Tunc remissio ea re & è petitur & fit, si
K 2 absque

d. c. pen.
in prin.
h. t.

abſq; conductoris culpa ſterilitas
ciderit, & cum ubertate præcedentis
vel ſubſequentis anni compenſari
valeat. Veluti vel tempeſtate, vel
aliquâ, vel incurſu hoſtium ſegre
vehementer corruptæ fuerint.

*Cur aliter conſtitutum in emphyteuſi
penſio non remittatur, licet ſterilitas
acciderit ſine culpa em-
phyteuta?*

Quia in emphyteuſi non ſolus
penſio ſive canon in compenſationem
fruſtuum, qui ex re emphyteutica
cipiuntur; cum fruſtu rei emphyteu-
ticæ plerumque inſinitis partibus cano-
nem ſuperent; ſed canonem ſolvit em-
phyteuta in re cognitionem domini
ut ſcilicet, eum, cui ſolvit, recognoſcat
ſe directum dominum rei emphyteu-
ticæ. At verò conductor mercedem
vit in compenſationem fruſtuum
quos ex fundo percepit, & ad quos
propterea etiam moderanda eſt penſio.

Quid eſt Emphyteuſis?

Eſt contractus in ſcriptis celebratus
ſolitus, quo prædium aliquod ali-
fruendum traditur, vel in perpetuum
vel in longiſſimum ſeu longum tem-
pus, ſub onere annuæ penſionis.

Quomodo finitur vel amittitur Emphyteusis?

Si Emphyteuta non solvat canonem, vel per biennium jure Pontificio; nisi celeri satisfactione sibi providerit, & purgaverit moram: vel per triennium jure civili. Excidit quoque emphyteuta jure suo, si imponemara seu meliorationes (id est prædium emphyteuticum, quod jam suâ culturâ fecundius & melius reddidit) & jus sibi competens alteri vendiderit, nullâ denuntiatione factâ domino directo, vel factâ quidem, sed non expectato duorum mensium spatio, intra quod dominus secum deliberet, num oblato pretio velit emphyteusim recipere ad se.

d. c. pen.
G. e. ubi.
h. t. l. a. C.
de juro
emphyte.

d. c. pen.
G. l. 3. C.
d. t.

De rerum permutatio ne.

TIT. XIX

Contractibus innominatis a censeatur Permutatio; quæ licet proprium nomen habere videatur, non est tamen illud nomen proprium contractus, quod certum contractus speciem & naturam significet, ut est Emptio, Locatio &c.

K 3

Quid

Quid est permutatio?

Est contractus innominatus, qui convenit, ut pro re una detur alia, sive species, sive genus, sive quantitas. Nam ita quoque contrahi permutacionem posse verius est, ut etiam species pro genere, vel genus pro genere datur, vel quantitas pro quantitate, sicut luti decem modii frumenti pro decem doliis vini.

Quae ergo res permutari possunt?

Omnes omnino, quae sunt in commercio hominum, nec permutari prohibentur, etiam res corporales cum aliis corporalibus, dummodo mercatores corporales sint, v.g. fundus compehensio annua.

An & res Ecclesiae?

Regulariter non licet res Ecclesiae permutare, sive immobiles sint, sive mobiles, quae servando servari possunt: nisi ex iusta causa, & servata solemnitate alias ad alienationem rerum Ecclesiae requisita; quia permutatio est species alienationis.

Licetne rem spiritualem permutare pro alia re spirituali?

Licet

Licet: veluti duæ Ecclesiæ parochiales duobus monasteriis adnexæ possunt inter se permutari, etiam permutatis earum possessionibus, & adiecta certa summa pecuniæ ad æqualitatem proventuum compensandam.

An igitur licebit Clericis etiam beneficia sua inter se permutare?

Nequaquam: nisi auctoritate Superioris interveniente, ut Episcopi, qui cognoscat, an justa sit causa, admittendæ permutationis. Aliàs quamvis pro re spirituali, id est beneficio, detur aliud beneficium, similiter spirituale, habet tamen aliquid adjunctum temporale, nimirum fructus, ratione cuius tanquam adnexi etiam contrahi simoniam constat. Est enim permutatio vicina emptioni, venditioni constat autem spiritualia vendi non posse, ergò neque permutari. Constat item in rebus alienis nullam contrahi permutationem; beneficia verò non esse beneficiorum propria, sed solius Ecclesiæ, & nolum nudam duntaxat concedi Clericis.

c. 6. in fine h. t.

c. 5. in fine h. t.

c. Præterea 9. super de transact. l. 1. in fine D. de permut. Gl. in c. Cum olim 7. V. definitivam h. t.

De Feudis

TIT. XX.

Contractibus innominatis sunt qui
numerant Feudum; obtinuit tamen
esse contractum nominatum, & in
men suum accepisse à consuetudine

Quid est Feudum?

Feudum est benevola & libera
immobilis vel æquipollentis con-
cessio, cum domini utilitas translatio-
ne, dominio directo remanente per
concedentem; ea lege, ut vassallus in
fidei & honestis fidelitatem promittat
& præstet domino suo, à quo feudum
accipit.

Quotuplex est Feudum?

Multiplex: aliud Proprium sive
Rectum & Improprum; aliud Antiquum,
Paternum, Novum; aliud Ligium & non
ligium; aliud Sæculare & Ecclesiasticum &c.

*Qui concedere seu dare in feudum
sunt, & quæ res dari?*

Potest quilibet habens liberam rerum
suarum

suarum administrationem, etiam fe-
mina, etiã Clericus, quoad bona pro- *c. un. in*
pria, non intuitu Ecclesiæ acquisita. *pr. 2. F. 3.*
Neq; enim infra summum Pontificem *& arg. l.*
quisquam Prælatorum res Ecclesiarũ *22. C.*
in feudum dare potest; res inquam, *Mand. d.*
antea in feudum dari non solitas; quia *c. un. in*
in feudum datio est alienatio, atqui *fin. c. un.*
regulariter res Ecclesiæ alienare non *2. F. 35.*
licet. *c. 3. tit.*

De Pignoribus & aliis cautio-
nibus.

TIT. XXI.

Contractibus firmandis solent acce-
dere pignora & aliæ cautiones: nimi-
rum vel simplex promissio, vel jura-
toria cautio, vel satisfactio, quæ fit
datis fidejussoribus; vel satisfactio,
quæ datis pignoribus.

Quid est Pignus?

Est contractus, quo creditori jus in
re alienius constituitur, ut debitum
ei tantò sit tutius.

Quomodo contrahitur pignus?

Contrahitur sola conventionem, ea-
que vel expressâ, vel tacitâ; ubi verò &c.

K 5

reii

Item
Serniana
Inst. de
act.

rei traditio intervenit, dicitur proprius
Pignus, nominis notione inspecta, ali-
as magis proprie Hypotheca; quam
sapius confundantur hæc nomina.

Quomodo tacite contrahitur?

Ex le-
teris, 5. h.
2.

Quando ex dispositione legis, vel
statuti pignus introducitur: veluti
maritus dotem uxoris sua accipiendo
intelligitur hoc ipso bona sua omnia
pignori & hypothecæ obligare. Sic
bona tutoris curatoris, administra-
ris Ecclesiæ, civitatis, sunt tacite obli-
gata pupillo, minori, Ecclesiæ civita-
tis.

Quæ res pignori obligari possunt.

De
reb. sig-
davi non
poss. c. 1.
cod.

Regulariter res omnes, quæ sunt in
domino, vel quasi dominio debitoris
non etiam res sacræ, sanctæ, religio-
quia non sunt in commercio: neque
bet homo, non res Ecclesiæ, sive mobi-
les, cultui divino dicata, ut calices, pa-
rina, vestimenta sacerdotalia, sive im-
mobiles alienari prohibita: quia re-
pignori dare est alienare, ut potest iure pi-
gnoris, quod est reale, & afficit rem, ad
quemcunq; tandem possessorem per-
venerit, transiit in creditorem: ideo
q; quemadmodum res Ecclesiæ regula-
riter

ter alienare non licet, ita nec pignori
dare, nisi ex iusta causa.

*Qua actio datur ex pignore, siue expresse,
siue tacite constituto?*

Actio hypothecaria, quæ & Serviana & quasi Serviana dicitur, daturque
creditori, cui pignus constitutum est,
adversus debitorem, vel alium quem-
cumque rei oppignoratæ possessorem,
ad hoc, ut possessionem ejus rei adi-
piscatur, ut ita ex distractione ejusdem
id quod sibi debitum est consequi va-
leat.

*d. §. item
Serviana.*

*Creditor, rei oppignorata possessionem
consecutus. an fructus inde
perceptos faciet suos?*

Nequaquam; verum eos restituere
& in sortem computare debet, id est de-
ducere de principali debito, & quan-
tum fructuum percepit, tantum de sor-
te diminueret: adeo ut si fructus per-
cepti sortem adæquant, teneatur credi-
tor, nulla alia expectata solutione, pi-
gnus restituere: quia perceptione fru-
ctuum, qui sorti æquivalent, debitum
principale ipso jure extinguitur.

*e. d. h. §.
l. 1. §. 2.
C. de pig.
ad. §.*

K 6

An

1. C. De
antichresios?
pig.

An ergo improbatum est hoc iure pactum
antichresios?

Vide inf.
tit. de u.
jur.

Omnino; quia usurarium, ut
fructus pignoris tamdiu cedant lucrum
creditoris, donec fors, sive debitum
extolutum fuerit. Jus vero civile
probat ejusmodi pactum, ut &
Pontificiam certis casibus.

An & pactum legis commissoria?

1. 7. h. t.
C. de pact.
pig.

Tale quidem pactum valet inter em-
torem & venditorem, scilicet ut pretium
intra certum diem conventum non so-
luto, res fiat inempta, & dominium
rei venditæ ac traditæ, redeat ad vendi-
torem; in pignoribus vero non valet
& prohibetur utroque iure; quia im-
probi est hominis, ex dilatione soluti-
onis captare tam justum lucrum,
in fraudem usurarium; cum pignus
pletumque plus sit, quam debitum,
pro quo est obligatum.

De Fidejussoribus.

TIT. XXII.

Contractus firmandis etiam fidejusso-
res cohiberi solent, qui pro alio ac-
cedo.

cessorie se obligant. obligationemque alterius in se suscipiunt.

Qui fide juberere possunt?

OMnes, qui obligari, nisi nominatim prohibeantur. Non prohibetur autem Clericus fidejuberere, si ve pro Clerico, si ve etiam pro laico; ea tamen cautela, ut sapius & pro pluribus fidejubendo non se nimium negotiis involvat secularibus.

c. 2. h. t.

An neque Religiosus?

Religiosus prohibetur, absque Prælati sui licentia: quia velle aut nolle aliquid non potest, nisi auctoritate sui Superioris, cui voluntatem suam renuntiavit.

c. 4. h. t.

Quis est effectus fidejussionis?

Quod, si debitor principalis non solvat, cogi possit fidejussor simpliciter acceptus; cui tamen datur beneficium excussionis, si ve ordinis, ut prius conveniri non debeat, quam excussio debitorum principali.

Quod si plures sint accepti fidejussores pro eodem debitore?

Illi quidem omnes etiam in solidum tenentur.

K 7

tenentur

tenerur ipso jure; sed gaudent beneficio divisionis, ex epistola D. Hadriani Imp. ut in solidum conveni singuli pro sua tantum parte solve et teneantur, modò alij fidejussores litis contestati tempore solvendo sint.

l. 10. §. ita demum

D. h. tit.

Fidejussor quomodo repetet quod pro debitore solvit?

l. 6. h. t.

§. l. inter.

26. §. 3. l.

20 §. 1.

D. eod. c.

3. h. t.

Actione vel mandati, si fidejussor pro debitore, hoc expressè, vel tacite mandante, vel negotiorum gestorum si pro absente fidejussor, etiam Clerico, qui fidejussorem suum tenetur servare indemnem.

Fidejussor an agere adversus debitorem potest, ut se liberet à fidejussione?

c. 3. §. c.

ult. h. t. l.

Lucius

38. D.

Mand. §.

l. Si pro

ec. eod.

Regulariter non potest: tū quia qui fidejuber pro debitore promittit se pro eo soluturū; unde quādin non solvit, non potest dici perfecisse id quod promisi sit: tū etiam quia alias foret invidiosum beneficiū fidejussionis, si statim agere posset, ut liberetur. Quod tamen fallit certis casibus ut si aliter convenit inter creditorem & debitorem; si debitor diu cessaverit in solutione; si bona sua coeperit dissipare; si fidejussor cōdem-

natus fuerit solvere.

De Solutionibus.

TIT. XXIII.

Solutione quando tollitur obligatio?

SI vel ipsemet obligatus principali-
ter. vel alius ejus nomine solvat, *l. 23. D.*
debitore principali licet in viro: quia *h. l. sol-*
etiam ignorantis & in viti licet facere *vere 53.*
conditionem meliorem. *D. eod.*

*Quid si debitor antequam solverit
moriatur?*

Tunc ejus hæres tenetur solvere, quia
hæres succedit in locum & jus defun- *l. 59. G.*
cti, & secundum naturam est, ut ad *l. 62. de*
quem pervenerint bona defuncti, i- *R. l. l. 10.*
dem & subeat onera æris alieni. *D. eod.*

*An igitur Prælati tenebitur solvere
as alienum à suo prædecessore
contractum?*

Non aliud, aut aliàs, quàm quod
pro necessitate vel utilitate ecclesiæ cui
præest, contractum est. Accipit enim bo-
na & possessiones Ecclesiæ velut hære-
dita.

ditatem quandam sui prædecessoris
Non quòd Prælatus successor sit veteris
hæres sui prædecessoris, sed quia in
administratione rerum Ecclesiæ suc-
cedat in ejus locum.

*can. Cum
verior.
vers. ab-
sit XIII.
q. 8.*

*Quid si Prælatus Ecclesiam pro alieno
obliget debitis?*

Eo casu Ecclesia non tenebitur; imò
Prælatus ita obligans & gravans Ec-
clesiam, removendus est ab admini-
stratione rerum Ecclesiæ; quia hoc fa-
ciendo abutitur officio boni admini-
stratoris.

c. 2. h. t.

Quid si debitor sit non solvendo?

Is olim poterat trahi in carcerem.
Quod quia satis durum & inhumani-
tatis videbatur, permittum deinde fuit
debitori cedere bonis; quo illud con-
sequitur, ut & carceres evitet, & in plus
conveniri non possit quàm quatenus
facere potest.

*l. 4. D. De
cess. bon.
c. 1. 1. C.
eod.*

*An etiam hoc in Clerico, qui solvendo
non est, locum habeat?*

*C. l. c.
Da. in c.
Ode.*

Ita veteres plerique, scilicet ad præ-
dictum effectum teneri etiã Clericum
cedere bonis. Alii contra Clericũ pro-
pter debitum civile volunt non indi-
gere.

gere.

gere hoc cessione beneficio; & nihilo- ar deus h.
minus gaudere beneficio competen- t. l. Miles
tia, neque trahi posse in carcerem; ex 6. §. l. 18.
emplo militis. D. de re
jud.

De Donationibus.

TIT. XXIV.

Tit. hunc de donationibus forte idē
S. Pont. segregavi à contractibus,
ut à donationibus propriis, de qui-
bus hic agitur, perveniret paulatim
ad ultimas voluntates, quæ etiam
quædam sunt donationes, sed im-
propriæ.

Quid est Donatio ?

Est liberalitas, quæ fit nullo jure co- l. i. lxx pr.
gente. §. l. Do-
nari 29.
D. h. t.

Quotuplex est Donatio ?

Alia est mortis causâ, quæ fit pro-
pter mortis suspicionem: estque im-
propria hæc donatio, quia non fit ex
mera liberalitate. Alia inter vivos, quæ
fit sine ulla mortis suspitione, ex mera
liberalitate; & est hæc pura, simplex &
proprie dicta donatio.

Dona-

Donatio hac qualiter fit?

*l. 20. D.
de reb.
cred. l. 1.
C. l.
Quisquis
28. C. h. t.*

*e. v. h. t. l.
c. Si quis
argentū
35. C. eod.
C. §. alia
autem
inst. eod.*

Jure veteri non perficiebatur, nisi do-
nator rem tradidisset, aut donatoris
stipulatus esset sibi rem tradit. Nec do-
nator poterat ullâ actione cogi dare,
quod donasset, & non tradidisset: quia
donatio hujusmodi est nudum pro-
stitutum, unde jure civili non nascitur ac-
tio. Hodie verò ex Justiniani Con-
stitutione donatio etiam solo consen-
su seu voluntate perficitur, teneturque
donator rem donatam tradere, quem
admodum venditor tenetur rem ven-
ditam tradere, etiam si fortè donatoris
non esset stipulatus rem sibi tradi-

Quid donare possunt?

Donare possunt omnes, qui liberam
bonorum suorum administrationem
habent; ut clerici de bonis suis patrimo-
nialibus, quorum sunt plenè domini,
& de quasi patrimonialibus; deque bonis
inuitu Ecclesie acquisitis, de fructibus
scilicet, & proventibus suorum beneficiorum
ex magis recepta & probabili sententia.
Res verò ipsius Ecclesie, etiam cui ser-
viunt, Clerici donare non possunt: ut
neque Prælatus res Ecclesie, cui præ-
est, quia non est dominus rerum Ecclesie
sed

fed procurator. Plus tamen juris in rebus Ecclesie suae Praelatus habere videtur, cum certis casibus donare possit res Ecclesie, quam procurator, qui sine speciali mandato domini nihil donare potest.

Sarm. De reatib. Eccles. p. 2. c. 1. §. 2 l. 63. de procurat.

Quibus ergo casibus licet donare res Ecclesia?

Permissum id Episcopo in dioecesi sua monasterium vel Ecclesiam aliquam construenti & dotanti ex rebus Ecclesie, cui praesidet, modò dos definitam quantitatem quinquagesimae vel centesimae partis reddituum illius Ecclesie non excedat. Item permissum Abbati de rebus monasterii sui donationem aliquam facere, modò id modicè fiat, & quatenus fert loci consuetudo.

c. g. h. t. §. can. bona rei 74. XXI. q. 3. c. 3. h. t.

Donatio semel perfecta an revocabilis?

Non nisi iusta causa revocari potest, puta ob ingratitudinem donatarii erga donatorem; ut si manus impias, atrocem injuriam, grave dñum donatori intulerit, aut vitè insidiator fuerit. Quod tamen ad donatoris, qui tacuit nec revocavit, heredem non extenditur, quia revocatio hæc vindictam facit.

l. ult. C. de re voc. donat. §. c. ult. h. t. p. 12.

d. c. ult. in fine. sapit ingratitudinis ipsius donatoris quæ cum persona extinguitur.

Quid censendum de donatione Constantini M. Imp. f. Aa Ecclesia?

l. 6. sacra autè res. D. Derer. divis. can. Derer. xii. qu. 2. can. Constantinus dist. 96. Vid. Covar. 4. Var. c. 16. n. 8. Boet. Epon. Heroic. qu. l. 2. q. 3. per tot. Gudel. de jure noviss. li. 6. c. 2.

Hanc revocari posse, imò revocandam, quidam per se adere conantur: quia nimium profusa & immensa, exhaustiva Imperii vires: tum etiam quæ res donatæ non fuerint Constantini propriæ, sed ipsius Imperii, quæ proprietati alienæ, validè alienari non poterint. At contra adferendum est, eam tamquam sacrosanctam priorius inviolabilem & irrevocabilem esse: cum quod semel Deo dicatum & consecratum esse non sit amplius ad usus profanos traducendum. Fuisse autem reverè factam non factam, hujusmodi donationem (cum & hoc nonnulli controvertant, Ecclesiæ Romanæ aut hostes, aut minus æque de ea sentientes) probatur primis testimonio Gratiani collectio- nis veterum Canonum, tum plurimum aliorum auctoritatibus, diversisque donationis constantinianæ formulis, iisque conformibus,

De Peculio Clericorum.

TIT. XXV.

Quid est peculium?

Peculium est parva & pusilla pecunia servo vel filiofam. à parte vel domino concessa. Peculium ejusmodi competit in primis Clericis, si veteres Canones spectemus, quippe nullam inter se proprietatem, sed omnia communia possidentibus. *can. Duo sunt XII. qua I.*

Quoruplex hodie est Peculium Clericorum?

Triplex: vel enim constat ex propriis clericorum bonis, sive ea patrimonialia sint, sive quasi-patrimonialia, quæ scilicet Clericis ab amicis & cognatis obvenierint, quæq; sua industria & labore acquisiverint; vel ex bonis ecclesiæ; vel ex bonis intuitu Ecclesiæ acquisitis. *de quo passim h. e.*

De Testamentis.

TIT. XXVI.

Sequitur modò dispiciendū, an & quatenus

nus de peculio suo Clerici testamento
vel alia ultima voluntate disponat
valeant.

Quid est Testamentum?

*Il. i D. qui
testam.
fac. poss.*

Est voluntatis nostrae iusta senten-
tia, de eo, quod quis post mortem
suam fieri velit. *Iusta*, id est perfecta &
omnibus suis numeris absoluta: vel
iusta dicitur sententia, id est solemniter
adhibitis omnibus ad testamentorum
ordinationem requisitis.

*In quibus ergo consistit perfectio illa
ac solemnitas testa-
menti?*

In his duobus scilicet septem testi-
um adhibitione, coram quibus, roga-
tis & vocatis ad hunc actum, fiat te-
stamentum, uno & eodem tempore,
unoque contextu, quique testamento
nomina sua subscribant, & subsig-
nent, item in haeredis institutione, hoc
est ut nominetur aliquis, qui in un-
versum jus defuncti sit successurus.

*Quid hic circa testium numerum
jus Pontificium novi juris
statuit?*

Jure isto necesse non est septem tes-
tes

stes adhibeantur, sed sufficit testamen-
tum esse factum coram duobus vel tri-
bus testibus & Parocho: non tantum, si
fiat principaliter ad pias causas, sed et
si principaliter non fiat ad pias caus-
sas, ut cum aliquis laicus hæres insti-
tuitur, maxime in provinciis Ecclesiæ
Romanæ etiam quoad temporalem
jurisdictionem subjectis, vel ubi mori-
bus hoc genus testamenti receptum
est.

*An circa hæredis institutionem
mutatio aliqua hoc jure facta
est?*

Id quidem aliqui putant, scil. jure
Pontificio non requiri, ut pater filium,
quem in potestate habet, hæredem in-
stituatur, vel ex hæredet nominatim, sed
valere testamentum, in quo præteritus
fuerit filius, relicta illi legitima por-
tionem, idque aliquo titulo, vel dona-
tionis vel legati. At verius etiam hoc
jure filios esse hæredes instituendos, &
legitimam portionem ipsis jure insti-
tutionis relinquendam, quia hoc ita
fit jure civili, neque usquam jure
Pontificio contra statu-
tum.

*c. Cum
esset. 10 h.
t. c. Rela-
tum 12.
cod.*

*arg. c. Ra-
in alius
18. cod.
insti. D.
ex hæred.
liber. 5
Nov.
11. §. 1.
lind.*

Filius

stamento
disponere
a senten
t mortem
perfecta &
uta: vel
solemnit
entorum
Filio illa
em testi-
us, roga-
fiat te-
tempore
stamento
subsig-
one, hoc
i in un-
sturus.
orum
prem te-
stes

Filius gravatus fideicommissis an præter legitimam suam portionem etiam quartam detrahat Trebellianicam?

e. 16. §.
18. h. t.

Vide Val-
len. hic.
§. 7.

De hoc extat decisio Pontificia præmittens detrahi utramque quartam, legitimam, ut debitum naturale, & præter legitimam, debicam præter præmio aditionis. Quâ ratione etiam jure civili præter legitimam, detrahitur quartam Trebellianicam posse, communius obtinuit.

Qui testamentum facere possunt
& an Clerici?

e. 1. 4. 9.
§. 12. h.
t. Navar.
de Redi-
rib. Eccl.
qu. 1. n. 39

Testamentum facere possunt omnes qui non prohibentur. Clerici verò testantur de bonis suis patrimonialibus & quasi-patrimonialibus. Item de bonis, quæ suâ industriâ ac personalis, opera acquisiverint, quæque patrius vivendo ex proventibus sui beneficii cõgruæ sustentationi subtraxerunt.

An §. de bonis intuitu Ecclesia, cui servunt, acquisitis veluti de fructibus suorum beneficiorum?

De his Clerici jure Canonũ testantur

rum facere non possunt, siue sint mo-
 bilia, siue immobilia. Quia bona intuitu
 Ecclesie acquisita Clericis, post eorum
 mortem ipso iure redeunt ad Ecclesiam,
 in eiusdem Ecclesie dominio mansu-
 ra. Ut ne quidem ad piam causam Cle-
 rici de his fructibus testari valeant:
 quamvis de iisdem donare inter vivos
 pauperibus & convertere in pios usus
 possint, quantum voluerint.

d.c. l. c. 2.
 79. c.
 12. h. t.
 d. c. 1. in
 fine c.
 d. c. 7.

*An probanda consuetudo, qua hodie pas-
 sim receptum videmus, ut Clerici de fru-
 ctibus beneficiorum suorum liberè testen-
 tur, etiam ad usus profanos?*

Valere dicendum est: quia prohibi-
 tio hæc non est juris divini, neque na-
 turalis, nec gentium, sed est juris merè
 positivi; ut contrario iure positivo &
 contrariâ consuetudine generali tolli
 possit.

*Qua dicitur Canonica portio, qua
 detrahitur delegatis?*

c. Officij
 14. cum
 cap. seq.
 c. ibi gl.
 b. r. c. ult.
 eod.
 d. c. ult.

Est portio illa, id est quarta pars,
 quam Episcopus detrahit delegatis pie-
 tatis causâ relictis Ecclesie, in sua dico-
 cesi sitæ. Quæ tamen portio non dedu-
 citur ex legatis relictis Ecclesie pro or-
 namentis, cereis, fabrica, luminariis &c.
 quia favor divini cultus hoc postulat:

L modò

modò tamen non fiat in fraudem Episcopi, ne Episcopus Canonicam suam portionem deerepat.

Executio testamenti à quibus & intra quod tempus facienda?

Facienda ab executionibus, iis vel hæredibus ipsis, vel per testamento datis, vel per iudicem aut magistratum constitutum, idque intra tempus à testatore definitum, numerandum à die testamento, vel nullo tempore definito, intra anni spatium, quod elapsus eius exequendi devolvitur ad Episcopum.

e. 3. h. 1.

De Successionibus ab intestato.

T I T. XXVII.

Quemadmodum Clerici hæredem ex testamento habere possunt in bonis suis patrimonialibus, & aliis intestato Ecclesiæ non acquisitis: ita & ab intestato eadem bona accipiunt cognati sanguinei, & si non existant cognati sanguinei, tunc Ecclesiæ, cui serviebant, ea capit.

Quinam igitur succedunt Clericis ab intestato?

IN bonis quidem patrimonialibus &

quasi-patrimonialibus succedunt, qui Clericis sanguine juncti sunt, idque eo ordine; quem jus civile novissime induxit descendentium, ascendentium, & à latere venientium. In quo ordine succedendi Jus Canonicum nihil immutavit; succeduntque post fratres & sorores, fratrumve & sororum liberos, reliqui cognati & agnati usque ad decimum gradum.

Nov. 118.

d. Nov. 118. c. can. XII.

qu. 5.

Quid si defuncto Clerico nulli sint cognati vel agnati usque ad eum gradum?

Tum Clerico ab intestato succedit Ecclesia; vel altari, cui servierit, omnia ejus bona intuitu personæ acquisita perpetuo addicuntur.

c. l. b. r. c. d. can. suo.

Qui succedunt in bonis intuitu Ecclesie quæ sitis?

In his quoque succedit Ecclesia, secundum Canones exclusis omnibus etiam sanguine conjunctissimis. Nomine autem Ecclesia non Episcopus, vel successor Clerici morientis, ubi est collegium Clericorum, sed communis congregatio intelligitur. Servus presbyter factus si decedat, relictis bonis ejus peculiū dividi juberetur in quatuor partes,

c. Relatū 12. sup. de testam.

L. 2 quarum

*c. 2 h. 1.**Zyp. in
sua A-
nal. lib. 3.
tit. de te-
stam. n. 1.*

quarum una Episcopo, altera Ecclesie
tertia pauperibus, quarta parentibus
adsignetur. Hodie loci cuiusque con-
suetudo circa hæc attendi solet, ac ple-
risque locis succedunt Clericis intelli-
tis consanguinei hæredes, nisi sint bo-
na sub nomine & ad opus Ecclesie
comparata.

De Sepulturis

TIT. XXVIII.

Præter bona intuitu Ecclesie quæ sunt
sunt & alia res Clericorum exteriora
quas intuitu quidem Ecclesie, ac-
cipiunt, non tamen ab Ecclesia, sed
laicis ratione ministerii Ecclesiasti-
ci, ut jura sepulturæ.

*ius hoc sepultura cui Ecclesia debi-
tum est?*

c. 1. h. 1.

Regulariter Ecclesie debetur pur-
gatoriali, in qua quis recipere con-
vicit Sacramenta, & audire divina; in
eaque, vel ejus cœmiterio, vel si quis
sepulcrum majorum habeat, nec aliam
elegerit sepulturam, in eo sepeliri de-
bet,

*Esne cuilibet libera sepultura
electio?*

Omnino: siue sit vir, siue mulier nu-
pta, quia in electione sepulturæ uxor
soluta est lege viri. Alias si sepulturam
non elegerit, sepelienda in sepulcro
maritis, ut quos conjunxit unum con-
jugium, & quorum mens una semper
fuit, sepultura non separet. Si plures
habuerit maritos, nec sepulturam ele-
gerit, cui ultima, cujus domicilium re-
tinet & honorem, est tumulanda. Filio
impuberi sepulturam, quo voluerit lo-
co, eligere potest pater, si id consuetu-
do habeat.

*c. 7. in pr.
h. t.*

*can. 2. &
3. xii. q.*

*2. c. 3. in
fine h. t.*

*& c. per
eod. in 6.*

*Portio Canonica parœcialis qua,
quando debita?*

Debetur illa ex bonis, quæ defunctus
ei loco vel Ecclesiæ reliquit; ubi sepul-
turam elegit. Et est hæc portio alibi
tertia pars bonorum, alibi dimidia ali-
bi minor, pro loci cuiusque consuetu-
dine. Ubi autem talis consuetudo non
est, ibi jure communi est quarta pars,
quam & quartam funeralium vocant.

c. 1. 2. 9.

& 10 h.

t. c. D. &

d. c. 10.

eod.

*Quibus rectè denegatur sepultura
Ecclesiastica?*

Judæis, Paganis, Hæreticis, eorum-
que

L 3

can sane
 xxiv. q.
 2. c. 13. §.
 eradentes
 inf. de
 hære. §.
 c. 2. eod.
 in 6. c. 12.
 h. t. Vide
 Vallon.
 hic §. 7.

que fautoribus & receptoribus, et
 risque excommunicatis in excommu-
 nicatione mortuis. In dotalis sepul-
 chro in loco sacro, si interuolci possit, et
 jubatur, & extra locum sacrum pro-
 Denegatur & Ecclesiastica sepul-
 chra usurariis publicis, nisi poenitentiam
 caverint de restituendo, ceteris que
 omnibus, quos in gravioribus peccatis
 impoenitentes decessisse constituit.

De Parœciis & alienis Parœ-
 cianis.

TIT. XXIX.

Quid nominis Parœcia sive Parochia

Parœcia Græca vox est à
 id est *Cohabitare*, vel *iuxta habitare*
 ut Parœcia idem sit quod *cohabitatio*
 vel *vicinia*, aut quasi habitatio ejusdem
 viciniaz, item vicinorum, qui unum deum
 quod commune templum accollunt &
 Sacramenta percipiunt, conventus.
 Quamvis nomen Parœciae hic non
 tum pro quolibet vicinia conventus
 uni Parocho subiectus est, accipitur
 sed etiam pro integra diœcesi. Parœcia
 à Græco. quod *Præbere* significat

can. bono
 xii q. 2.

ficat, nomen habet: quia Parochi suis parochianis Sacramenta exhibere & prabere tenentur.

Quis igitur dicendus Paroecianus vel Parochianus alicujus Ecclesia?

Qui intra Parochiae limites habitat, animo ibidem manendi, ita ut sit verè translatus, non juris fictione, siue audierit ibi divina, siue non.

can. r.
dist. 28.
c. 3.
de sepult.
in 6.

Qua Ecclesia Parochialis seu Paroeciana?

Quae populum habet certis finibus & limitibus distinctum, cum potestate fori poenitentialis, id est ligandi & solvendi, subditis Sacramenta administrandi, idque ex necessitate oneris Ecclesiae imposita. Dicitur eadem Curata, nomine Cura proprie & strictè accepto, pro potestate ligandi & solvendi in foro, ut dixi poenitentiali. Item Plebanalis, Baptismalis & Ecclesia matrix, dignit.

Vide dicta supra tit. de prab. & dignit.

Quam vocas Ecclesiam matricem?

Large sumpto hoc vocabulo, per Ecclesiam matricem intelligitur Ecclesia parochialis, in qua parochiani recipiunt Sacramenta, & quae alias Ecclesias minores vel Capellas sub se habet, in sub-

c. 3 de Ecclesia dist. c. 10. sup. de presc.

dium, proque subditorum ac parochia-
 norum vicinorum commoditate, ut
 ibidem commodius sacra audiant, &
 non teneantur semper ex loco distan-
 tiori venire ad matricem Ecclesiam
 propriè verò & strictè nomine Eccle-
 siæ matricis significatur Cathedralis
 seu Episcopalis, in qua Episcopus cum
 suo Collegio seu Capitulo cathedrali
 seu sedem suam habet: quia & Episco-
 po cura incumbit animarum per totam
 suam dioccesim, adeoque magis
 quam ipsi Parocho.

Landt. de
 vet. Cle-
 ric. mon.
 2. 5. 7.

*An & Ecclesia Collegiata dicenda ve-
 nire hoc nomine?*

Hæc quoque plerumque jura habet
 Ecclesiæ parochialis: jusque Parochia-
 primitivi (ut loquuntur) sæpius peccat
 Collegium principalis Ecclesiæ ma-
 tricis, cujus membra & vicarii sunt ipsi
 Parochi.

*Quæ dicitur Ecclesia Collegiata sine
 Collegialis: & quæ numerata
 & non numerata?*

Gonz. ad
 R. S. Can.
 gl. 9. §. 3.
 in pr.

Constituitur illa ex collegio Canonico-
 rum, id est hominum Ecclesiastico-
 rum, instar Regularium, certis statutis
 canonibus seu regulis viventium, idque
 numero plerumque certo, quandoque
 etiam

etiam incerto. Illam vocant Ecclesiam numeratam, hanc non numeratam, vel alias receptivam, in qua secundum fructuum excrecentiam Canonici aut alii beneficiarii crescunt vel decrescunt.

Quid hic interest, Ecclesia sit numerata, vel non numerata?

Quod Canonici seu beneficia existentia in Ecclesia non numerata nunquam dici possunt vacare: sed quemadmodum cum electis & adsumptis in Canonicum Ecclesie non numeratae jus quoddam nascitur, ita & iisdem decedentibus, mox desinit & expirat jus illud, supprimiturque & cessat tale beneficium. Unde neque devolutio ad Superiorem, ex causa negligentiae intra semestre beneficio non providentis, neque etiam reservatio de beneficiis vacaturis hic locum habere potest. Quia alias dici deberet, quod talis reservatio posset facere Canonicum seu beneficium mortuum reviviscere: quod est contra naturam.

c. Dilect. 25. vers. praterea sup. de prob.

Gl. in e. fin. v. de finitio de concess. prob.

Conz. d. loco n. 10. & seq.

Cur Parochias seu Dioeceses suis limitibus distinctas esse oportuit?

Ut evitetur hoc modo confusio jurisdictionum inter episcopos & alios Presbyteros,

byteros, & ne alter alterius jurisdictionem invadat, veluti alienum Parochianum ordinando vel judicando &c. extra territorium jus dicere non licet. Distinctio autem illa finium facta est avaristo Pont. ut plerique volunt. sub Dionysio Papa factam arbitrariam vel potius restorationem finium auctoritate quorum: addito præcepto, ne quilibet Parochiani sibi præscriptos transgredere tentent.

2.3 h. 1. l. ult. D. de jurisd. can. Ecclesiast. xii. q. 1. Landt d. li. 1. c. 70.

Parochianorum finibus an præscribi poterit?

Quamvis aliàs regulariter omni juri præscribi possit, adeo tamen favorabilis est hoc jus singularum Parochiarum, ut earum finibus, & his quæ finibus coherent, nequeat præscribi, modo constituta de finium legitimè factâ constitutione.

Quod potissimum est munus Parochianorum?

Dominicis & festivis diebus suam frequentare Parochiam, & ibidem rem divinam audire. Ad eò ur, si quis proprio contempto Parocho ad alienam Parochiam se conferat, ut ibi Missam audiat, ab ea repellendus sit. Nisi aliquis parochiam suam mutet, & aliò domicilium trāsferat. Hodiè verò sive per privi-

per h. 1. c. ult. eod. Vide Cœc. Trid. sess. 5.

legia

legia, siue per consuetudinem ferè ob-
tentum est, ut non obligentur fideles
Missam audire in propria Parochia,
neque concionem proprii Parochi.

c. 2. &
sess. 25. c.
4 Landt.
ubi sup. c.
68.

De Decimis, Primitiis & Oblationibus.

TIT. XXX.

Speñant quoque ad res Clericorum
externas, quas illis laici pendent, in-
tuitu ministerij Ecclesiastici, Deci-
mæ Primitiæ, Oblationes,

Decima quid?

Decimæ sunt decima vel quòta pars
donorum omnium, quoquo modo
licite quæsiturum, ministerijs Ecclesiæ
debita & quorannis persolvenda. Dixi,
quòta pars; quia non semper decima
pars solvitur, sed interdum duodecima,
vigesima, vel alia, quamvis portio illa
semper vocetur & habeatur pro Deci-
ma.

Quo jure sunt debita?

Jure divino eas Clericis deberi, com-
munis est Canonistarum sententia; ni-
titurq; hac ratione, quod omni jure de-
bita

debita sit sustentatio illis, qui lacris ministrant, quodque non ab hominibus sed ab ipso Domino decimæ dicantur institutæ, & divinâ constitutione obediendi. Idque in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali Dominus sibi decimas reservaverit. Verum contraria Theologorum opinio hæc magis communiter recepta est, quam Covarr. probat, scilicet quoram decimarum tempore legis Evangelicæ & temporibus Apostolorum, solo jure Ecclesiastico debitam fuisse & debentur, quia nullum ea de re in lege Evangelicæ extat præceptum; tum etiam quia decimæ juris essent divini, consuetudine contrariâ tolli aut minui non possent.

Quotuplices sunt.

Primò, Decimarum aliæ sunt Prædiales, quæ debentur ex fructibus prædiorum arborum, pecorum, apum, columbarum, ex obventionibus molendinorum, & similibus. Aliæ Personales, quæ solvuntur de rebus, quas quis suâ industria & operâ acquisivit, veluti ex negotiatione, venatione, militia, aliave professione. Quibus alii addunt Mixtas, partim prædiales, partim personales, quæ ex fructibus pecorum aliorumve anima-

6.14. h.7.

6.25. eod.

6.31. eod.

lib.1. Var.

6.17.

Vide Val-

len. hic §.

4. tit. 4.

c.4. §.5.

h. t. c.5.

21.22. §.

27. eod. c.

20.22.

§. 10.

eod.

animalium veluti quæ ex fœtu, lana lacte colligantur.

II. Decimæ vel sunt *Majores*, quæ percipiuntur ex frumento, siligine, avena, hordeo, & similibus; & hæ sunt uberiore, plusque emolumentum adferunt, & magis certæ sunt; vel *Minores*, siue *Parva*, quæ sunt minutiores, leviores & minoris momenti, ut quæ percipiuntur ex fructibus hortorum, agnellorum, porcellorum, & similibus.

c. 7. C.
22. h. 2. c.
C. 28.
cod. 6. 336.
cod.

Qua est differentia inter Decimas Prædiales & Personales?

Quod prædiales solvendæ sunt integræ non deductis expensis, quæ fieri solent in prædia colenda, in quærendos & colligendos fructus, idque sine deductione censuum ac tributorum. Personales verò non nisi deductis expensis, quæ negotiationis causa fiunt: qua in negotiatione nihil censetur acquisitum, nisi quod super est, deductis expensis.

I. Mutius
30. D. pro
socio.

Quibus debita sunt Decima?

Personales Ecclesiæ debentur parochiali, in qua quis Ecclesiastica percipit, vel percipit, vel percipere debet sacramenta. Prædiales verò ei Ecclesiæ,

c. 20. 29.
C. 30. h.

Gutier.

rez. 1.

Pract. q.

civ. c. 17.

nu. 6.

Landt. li.

c. 237.

in cuius ditione prædia sita sunt. N
 consuetudo alibi aliud habeat, & de
 ma prædiales pro personalibus
 beantur. Ceteroquin decimæ
 communi ita debentur Parochiæ
 Ecclesiæ parochiali, ut non solum
 cho sint debita & solvi debeant. Pa
 chix quidem debentur immediatè
 rum ea mediante etiam alteri Cath
 drali aut Collegiali Ecclesiæ debe
 possunt; quæ prout licet Ecclesiæ
 principalior, decimas recipiens, et
 recipit eas alio titulo quam Parochia

*A quibus? aut qui ad eas solvendas
 tenentur?*

e. 24. h. t.

c. 16. eod.

c. 8. h. t.

Landt. d.

li. 2. c. 38.

Regulariter omnes; nisi si qui doc
 ant se ab earum præstatione specialitè
 esse exemptos. Etiam Pagaai & Judæi
 quia onus est ipsarum rerum ad quem
 cumque ex devenerint. Etiam Clerici
 si prædia titulo patrimonij aut aliis
 non spiritali possideant; imò & Mon
 chi ex prædiis, quæ ipsi conducunt, non
 quæ propriis manibus excolunt. Quod
 ad decimas attinet personales, earum
 obligatio plerisque locis abiit in de
 suetudinem; ut & earum, quas mirras
 vocant. Quin & prædiales alibi aut fa
 blatae aut mutilatae.

Qui

Qui ergo & qualiter sunt exempti à præstatione decimarum?

Primo, Alii privilegio summi Pont. qui si non tollere & omninò abolere univ-
 ersum jus decimarum, saltem quibusdam personis remittere potest; prout legitur multos Religiosos à solvendis decimis eximisse. II. Alii consuetudine legitimè introducta, ne scilicet vel Clerici ulla solvant decimas, vel laici non solvant personales, prout hodie ex consuetudine passim verè invaluit, vel ne minutæ decimæ solvantur, veluti orlerum, fabarum & similibus. III. Alii præscriptione temporis vel memoriam hominis excedentis, si sine titulo, vel XL. annorum cum titulo; quia non in noui tempore contra Ecclesiam currit præscriptio. Denique Alii Compositione seu Transactione, eaque perpetua & cum consensu Episcopi facta; vel Remissione ejus, cui debentur decimæ, ad tempus non in perpetuum; quia aliàs saperet alienationem. IV. Modus quoque solvendi decimas, siue quantitas decimarum præscribi potest, puta, ut quinta, septima, vicesima præsterur, dummodò conformis solutio fuerit, id est eadem ratione & in eadem quantitate semper facta.

c. 8. cum
 4. seqq.
 h. t.
 c. 12. h. t.
 Nov. in
 Manuali
 c. 21. n. 31.
 Fr. Kin-
 schot.
 Resp. 1.
 c. 4. 6. &
 8. sup. de
 præscr.
 & Hostien.
 in Summo
 ma h. t.
 Papon. l. 6.
 1. tit. 12.
 art. 3.
 Canis. in
 summa
 lib. 2. r.
 25. §. pen.
 & ult.

Ad

An & laicus acquiri potest jus percipiendarum decimarum?

c. 17. &c.
31. h. t. c.
causam
7. sup. de
prescr.

c. Tua 25.
h. t.

d. c. 25. in
fine.

Nulla modo sive ex donatione, sive remissione, aut prescriptione: quibus decimæ Sacerdotibus solvuntur proprium ministerium Ecclesiasticum: vestque decimarum spirituales; quod in laicis non cadit. Exceptis decimis, quibus nominatim à summo Pont. id est concessum est, non etiam à Principe aliquo vel Imperatore; & decimis, quæ concessæ ante concilium Lateranense laicis Ecclesia benè meritis in feudum, sive in beneficium concessæ fuerunt, quibus idem vocantur *Decimatio antiqua*. Quosmodi sunt in Gallia & hoc Belgii multæ, quæ hoc modo in jus proprietatisque laicorum transferuntur.

Quæ dicuntur *Decima novales*

Quæ debentur ex agro de novo ad culturam redacto, de quo non erit memoria, quod aliquando cultus fuerit, & qui ante culturam vel modicum, vel nullum fructum adferebat.

c. 1. &c.
2. de v. s.
Gl. in e.
4. v. pas-
6. h. t.

Quibus debita sunt referenda
Decima?

De jure communi debentur Ecclesiæ
Paro-

Parochiali, in cujus finibus exsurgunt, & quidem pro modo limitum, si novalisager inter duas confines Parochias ad culturam redactus fuerit, exclusis omnibus aliis, quibus alias in eadem Parochia ex privilegio vel præscriptione decimæ pendi solent. Idque propter strictam privilegij interpretationem, quæ ultra tenorem privilegij potrigi non debet: & quia in decimis novallium nulla possessio requisita ad præscriptionem dari potest, Hodie tamen ex consuetudine plerumque locorum aliud receptum videmus.

c. 13. c. 6.
29. cum
seq. h. t.
c. 7. inf.
de privil.
Papon. l.
1. tit. 12.
art. 7.

Qua dicitur portio Canonica decimarum, siue Congrua portio?

Cha-
ron d. 1.
Resp. c.
27. c.
28.

Est portio, ex decimis potissimum sumi solita, quæ debetur Parochis, vel eorum Vicariis, si fortè dignitati vel præbendæ Ecclesia Parochialis fuerit annexa, ad congruam & decentem vitæ sustentationem necessaria.

Quid hic venit sub Congrua sustentatione?

c. Extir-
panda
30. sup.
de præb.

Quidquid Clericus potest sibi, supellectibili, famulitio, recreationi, hospitalitati, donationibus &c. juxta regulam sustentationis impendere: idque pro modo

Papon.
ubi sup.
in ap-
pend. art.
4.

modo in facultate decimarum, pro labore & onere beneficii seu officii, quod possidet & administrat, pro qualitate Presbyteri parochialis vel Vicarij perpetui. Ut iudici liberum videatur statuere de huiusmodi portione sufficiente presbyteris ipsis assignanda.

Qui dicuntur Primitia ?

s. 2. h. t.

Sunt primi fructus agrorum & vinearum, vel sunt oblationes primorum fructuum, Deo, ut bonorum omnium largitori, vel ejus Ecclesiae debitorum in usum ministrorum Ecclesiae cuiusmodi oblationes olim in anno exhiberi solebant, pura in Paschate frumenti novi, in Pentecoste panis novi, & in mense Septembri vini novi,

Qua est quantitas Primitiarum.

s. c. 1. &
ibi. Dd.
Vid. Beer.

Ea olim definita non erant: sed magis ex voluntate & devotione pendebat offerentiam, quam juris aliqua necessitate. Postea in consuetudinem & necessitatem hæc res abiit, modusque certus præscriptus, nempe quod spectat ad animalia, est centum vitulis unus, & sic de reliquis, de cæteris fructibus, veluti vino, frumento, non minor quam sexagesima pars. Parocho autem non amplius

plius quam quartam partem exigere li-
cet. Alibi aliter ex usu & consuetudine
major minorve quantitas præstari so-
let.

decif.
236. n. 2.
Papon. d.
loc. cit. 1.

Qua dicuntur Oblationes ?

Quæcumque de propriis & licitis
rebus ad Altare Dei & Ecclesiæ à fide-
libus pro peccatis offeruntur. Nume-
rantur autem Oblationes (ut & Deci-
mæ ac Primitiæ) in solis Ecclesiarum
bonis, ceduntque vel Parocho, si fiant
in Ecclesia parochiali; aut aliis Sacer-
dotibus, qui pro populo orare tenentur;
non etiam Laicis. Quin imò & qui eas
accipit, & qui tradit laico, raptor &
sacrilegus judicatur. inquit Pont.

d. c. 13.

De Regularibus & tran-
seuntibus ad Religio-
nem.

T I T. XXXI.

Hactenus vidimus de Clericis, eorum
moribus & rebus externis, quæ
sunt Clericorum propriæ: sequitur
deinceps de Regularibus, qui scil.
certæ regulæ & Religioni adstri-
cti sunt.

hunc.

sunt, eorumque moribus & bonis
ternis.

Qui dicuntur Regulares?

Regulares hic vocantur, qui
paupertatis, obedientiae, castitatis
obstricti se imperio alicujus Praelati
sub certa & probata vitae regula, sub-
cerunt. Ubi nota haec tria, Paupertatem,
Obedientiam & Castitatem de
de substantia ipsius Religionis. Regu-
larium autem nomine veniunt hoc-
co Monachi, Moniales, Canonici regu-
lares, & reliqui Religiosi.

*a. 6. in p
ne inf. de
statu
Monach.*

*Qualiter quis sit Regularis seu
Religiosus?*

Vel per emissionem professionis
trium votorum monasticorum: vel
rentum devota oblatione, veluti si
ter vel mater filium filiamve impu-
rem monasterio alicui obtulerit, &
lius filiae major XIV. vel XV. ann
professionem a se prius factam ratam
habuerit.

a. 11. h. 1.

Quotuplex est Professio?

Duplex, Expressa & Tacita. Expressa
fieri dicitur, quando quis nominatim
solemni promissione se alicui probat

Religioni devover, in praesentia & ma-
 nibus Abbatis, vel alterius Superioris,
 praesentibus & aliis ejusdem monaste-
 rij Fratribus. Tacite quando non verbis,
 sed alio iudicio mentem suam Religio-
 nis a se tacite susceptae explicat, veluti
 si habitum novitiis & professis com-
 munem per annum gesser, vel habitum
 professorum distinctum per triduum.

*c. 8. c. c.
 22. h. t.*

*Esne ad Professionem necessarius an-
 nus probationis?*

Datur quidem annus ille utriusque
 caussa, & ingredientis & ipsius mona-
 sterij, ut hoc illius mores, hujus vero
 austeritates ingrediens experiri valeat.
 Si tamen pubes, id est non minor XIV.
 annis intra annum probationis pro-
 gressus fuerit, etiam tacite, valet pro-
 fessio, nec potest amplius resiliere: quia
 annus probationis datur in favorem
 profitentium, cui uterque, & qui pro-
 fessionem emittit, & qui recipit, renun-
 tiare videtur: quia multa fieri prohi-
 bentur, quae si facta fuerint, suam ob-
 tinent firmitatem.

c. 23. h. t.

*l. pen C.
 de pact.
 c. 26. cir-
 ca fin. h.
 t.*

Quid

Quid circa hoc statuit & innovavit
Conc. Tridentinum ?

c. Ad A.
postoli-
cam 16.
h. t.

Nimirum, abrogando jus veteris, ut in
quacumque Religione, tam virorum
quàm mulierum, Professio non fiat an-
te decimum sextum annum expleto,
& ne qui minori tempore, quàm per
annum post susceptum habitum in
probatione steterit, ad professionem
admittatur; & ut professio antea facta
sit nulla, nullamque inducat obligatio-
nem ad alicujus Regulæ, vel Religio-
nis, vel Ordinis observationem, aut ad
alios quoscunque effectus.

Vess 25 c.
15. de Reg

Professio unam Religionem an licite
transit ad aliam ?

c. 10. h. t.

Permittitur transire quidem, sed ad
strictiorem; idque non nisi prius peti-
ta facultate à suo Prelato vel Superio-
re, ne bonum obedientiæ contemnat
videatur Qui si facultatem neget tran-
sire, poterit nihilominus ad
aliam Religionem mi-
grare.

c. Licet
18. eod.

De conversione Conjugatorum.

TIT. XXXII.

De Conjugatorum ingressu & professione dubitari poterat, ex quo Religio vorum contineat castitatis, quod usui matrimonii repugnat.

Licetne igitur Conjugatis ingredi Religionem?

Licet, modò hoc faciant mutuo consensu: ita tamen, ut marito ingrediente, etiam uxor Religionem aliquam profiteatur, vel saltem castitatem promittat, si non sit suspecta de incontinentia; veluti si sit senex ac sterilis. *c. 4. & c. 18 h. t.*
Qui verò invita vel ignorante uxore, Religionem profiteretur, ea repente cogitur ad uxorem redire. *c. 3. h. t.*

Quid si uxor interim moriatur, an tunc maritus rectè aliam ducet?

Nequaquam, quia semel vovit castitatem: quamvis non sit cogendus ad idem monasterium reverti, cū professio illi Regulæ facta, non fuerit legitima. *Atta-*

id. c. 3. &
c. 12. eod.

Attamen consultius fecerit, & benedicti
luti consulat, si mortua uxore, ad idem
monasterium redeat.

Quid interest inter non conjugatum, & sponsalia cum aliqua etiam de presenti contraxerit, & conjugatum?

c. 2. h. r.

Quòd non conjugatus, contractis licet sponsalibus etiam de presenti possit, invita quoque sponsa, & contra sponsa, invito sponso, Religionem ingredi: quia tales per consummationem matrimonij mundum sunt una caro effecti, & propterea potest unus ad Deum transire; & alter in saeculo remanere.

e. Ex
part. 9.
eod.

At conjugati, mutuo & libero consensu Religionem aliquam professi, ad eam tenentur eam servare, ut licet quis unquam monasterium intraverit, alter eorum mortuo, cum alia contractum matrimonium sit nullum ipso jure.

De Conversione Infidelium. TIT. XXXIII.

Qui hic veniunt nomine Infidelium?

OMnes, qui Christiani non sunt, nec fidei

fidem Christianam umquam & scep-
runt, quales sunt Pagani, Judai, Sara-
ceni? quos tamen aliquando ad fidem
converſi contingit.

*Infidelis converſus ad fidem poteſtne
contrahere matrimonium
cum fideli?*

Poteſt; niſi, cum adhuc infidelis eſa-
ſet, in mortem alicujus Chriſtiani per
inſidias uxoris ejus malitioſè fuerit
machinatus: tunc enim licet conver-
ſus ſtudio ejusdem, illam in uxorem
habere non poteſt. Secùs, ſi abſque ma-
chinatione in bello fortè maritum ejus *c. i. h. t.*
occiderit.

*Altero conjugum infidelium ad fidem con-
verſo, cui proliſ communis ad-
ſignare debet?*

Ei, qui converſus eſt, idque in favo- *c. 2. h. t.*
rem fidei Chriſtianæ, ne à non conver-
ſo inducatur in infidelitatis errorem.

De Voto & voti redemptione.

TIT. XXXIV.

Monachum non facit habitus Regula-
rium, ſed profeſſio votum ſcil. Obe-
dientiæ, Caſtitiæ & Paupertatis.

M

Quid

Quid est Votum?

Est alicujus boni operis cum deliberatione facta Deo promissio. Cum deliberatione, inquam; scilicet ut veniens & plenè advertat id, quod agit & quod deliberaverit, proponat in animo se facturum; quodque in animo proposuerit, etiam promittat se facturum. Hæc enim tria sunt necessaria, quibus quis ex voto obligetur.

Quotuplex est Votum?

Voti divisio multiplex est, scilicet in Solemne & Simplex; in Expressum & Tacitum; in Personale, Reale & Mixtum; in Perpetuum & Temporale.

Quid est votum solemne & simplex?

Votum Solemne est, quod fit publice & solemniter: adhibita exterius certa solemnitate, qua votum executioni mandari solet, veluti per susceptionem Ordinis sacri, per Professionem expressam vel tacitam. Nam votum Solemne potest fieri tacite quàm expresse sicut & Simplex quod fit, nulla exterius adhibita solemnitate, sola animi destinatione; veluti si quis animo deliberato, circa aliam solemnitatem, proponat

*c. un. h. t.
c. 9. & c.
23. sup de
regular.*

firum vitae regularis adsumat, & neque
monasterium ingrediatur, nec habi-
tum Religionis suscipiat, nec post
tempus probationis solemni professio-
ne se obliget.

c. 3. 4. &
5. inf qui
Cler. vel
voven-
tes c. 6.

*Quid Votum Personale, Reale,
Mixtum?*

Personale est, quo promittitur, quod
personam solam attingit, quale est vo-
tum peregrinationis. *Reale*, quo res ali-
qua externa promittitur. *Mixtum*, quo
utrumque veluti peregrinatio cura ob-
lationes, vel cum forti manu, hoc est ad
Terram sanctam armis liberandam,

c. licet 6.
h. 2.

Quis est effectus Voti?

Ut fides semel Deo data serveretur.
Nam licet ab initio liberum sit vovete,
nec quis cogi possit, ut voveat, tamen
semel emissum votum omnino solven-
dum est: teneturque quilibet servare fi-
dem, Deo datam, cum ne quidem ho-
mini datam, semel fidem frangere li-
ceat. Et apud Ciceronem lex est, *Vota
sancte reddunt.*

lib. 2. de
LL.

*An ergo redimi votum non potest, vel
in aliud commutari?*

Potest, auctoritate Superioris, &
suadente justa aliqua ratione, idque
inspe-

c. 11. h. t.

inspecta qualitate personæ, & causa
commutationis: veluti si videat supe-
rior aliam causam, in quam votum
commutatur, Deo fore gratiores,
quàm quod voto est promissum. Ideo
que votum peregrinationis, vel aliud
quodlibet, potest mutari in votum Re-
ligionis. Votum tamen transmarinum
peregrinationis & devotionis ergo, ve-
etiam in Terræ sanctæ subsidium, re-
dimi alia pia causa non potest, nisi au-
toritate S. Pont. vel cui hoc specialiter
Pontifex mandaverit.

c. 4. h. t.

c. 7. c. c.

9. §. ult.

c. pen.

eod.

De statu Monachorum & Ca-
nonicorum Regularium.

T I T. XXXV.

Agitur hic de statu, conditione, vita &
moribus Monachorum & Canoni-
corum Regularium, nomine Status
specialiter & strictè accepto pro
condicione vitæ immobili, qua Re-
ligiosi suis Superioribus, & Regularibus
quam professi sunt, obstringuntur.

*Quid statui Menachorum & Canonico-
rum Regularium potissi-
mum convenit?*

Illud in primis, ut Regulam, quam professi sunt, diligenter observent, & præcipuè caveant, ne quid faciant contraria illa, quæ foverunt ad substantiam Religionis requisita, Obedientiã, Castitatem & Paupertatem; ne quis quid proprii quoquo modo possideat; aliàs ejiciendus è monasterio, & mortuus privandus sepultura, vel sepultus in loco sacro de ipsa projici dignus Ecclesia.

c. 6. h. t. 1

*Non licebit ergò Monacho habere
peculium aliquod?*

c. 2. 4. c. 9.
d. c. eod.

Nullò modo; nisi permittente Abbate, pro injuncta ei rerum administratione, non etiam proprietate tenus, quia ea se spoliavit per solemne votum paupertatis.

d. c. 2. h. t.

*In quo quod ad statum attinet, differunt
Monachi à Canonici Regularibus?*

Quod Monachi sint, qui solitariam proficentur vitam, à populo omnimò se-
notam, secundum etymologiam no-
minis Monachus enim Græcè, dicitur *can. pla-*
Latinè singulari; Canonici verò Regu- *cuit 10-*
lates *XVI 2-*

M 3.

lates XVI 2-

q. 1. c. 5. lates non solitariam proficentur vitam
 vers. licet sed regulæ inserviunt laxiori. Idque
 h. t. d. c. 5. Ecclesiis paracialibus præfici possunt
 & c. in Monachi non item, nisi in necessitate
 pr. h. t. permissione Prælati.

can. Si

quis dist.

ss. vide

cōc. Trid.

sess. 4. c.

11. c. 2. h.

1. in 6. c.

2. h. t.

Clem. 1.

ead. c. 6.

in rejes

factorio

h. t. c. 10.

Abbas

Abbas in

c. ad no-

strā sup.

de appeh.

Dd. in c.

super eo

sup. de re-

gularib.

In quibus præterea consistit status
 Regularium?

Ut non vagentur, sed in Monasteriis
 suis maneat; ad quod tamen archiepiscopi
 obligantur Moniales quam Monachi.
 Ut non habitent soli, sed in Conventibus
 & cum fratribus. Ut in vestibus se-
 vent modum & honestatem: in victu
 abstineant ab esu carniū, nisi à tanto
 tempore, de cuius initio non sit me-
 moria, fuerit receptus usus vescendi
 carniū in Monasterio aliquo, aut de
 liās iusta causa subsit usum illum per-
 mittens. Denique ut non solum oble-
 vent regulam, quam sunt professi, ve-
 rùm etiam statuta Ordinis, quæ postea
 adjecta fuerint, reformationemque de-
 cet ea fiat per solum Abbatem seu
 Prælatum. Idque vi voti ob-
 dientiæ per eos præ-
 stiti.

De Religiosis domibus, ut Episcopo sint subiecta.

TIT. XXXVI.

Hoc Tit. & seq. agitur de rebus Monachorum & aliorum Religiosorum externis, id est de domibus & monasteriis, de xenodochiis, & aliis similibus locis.

Quid igitur intelligis per Domum Religiosam?

Intelligitur propriè eo nomine locus consecratus aut dedicatus, auctoritate Episcopi, vel eius, qui in hoc habet auctoritatem Episcopalem. Vel latius accipiende Religiosam domum, significat ea locum omnem destinatum religioni & divino cultui aut piæ causæ, etiam si per Episcopum dedicatus non sit; ut loca, ubi suscipiuntur peregrini ubi curantur ægroti, senes vel infantes.

c. 4. Et ibi Abbas h.t. can. quidem xviii. q. 2.

Cui subiecta sunt eiusmodi domus seu Monasteria Religiosorum?

Hospitalia hic in summa.

Episcopo loci, in quo sita sunt Monasteria, ut & regulariter omnia pia loca & Xenodochia seu Hospitalia Episcopo loci subsunt. Ideoq; Monasterium

c. 1. 7. Et 8. h. t. c. 3. 4. Et aliis h. t.

M + jura

jura Episcopalia illi Episcopo debet, in
cujus diœcesi situm est, nisi ea Episco-
pus remiserit, vel nisi monasterium
probet se exemptum.

c. 6. h. t. c.

7. & eod.

Vide Cœc.

Trid. sess.

22. e. 8.

& 9. &

sess. 25. c.

8. de re-

form.

Latè de

hoc Ab-

bat. in c.

Dilectus

de off.

Ord.

d. sess. 22.

c. 9.

Vallens.

hic §. 2.

*Interesse quoad hanc subjectionem
inter Ecclesias seculares & Mo-
nasteria ?*

Omninò: magis enim obligata sunt
Episcopo Ecclesiæ seculares quàm
Monasteria; quia seculares Ecclesiæ
subsunt Episcopo secundum utramque
legem, & diœcesanam. & jurisdic-
tionis Monasteria verò subsunt Episcopo
tantum secundum legem jurisdic-
tionis.

*Cui competit facultas visitandi Ho-
spitalia & alia pia loca ?*

Facultatem eam Episcopis tribuit
Conc. Trid. nisi in fundatione aliter
sit cautum, cui non derogavit Conc. Illud
neque ademptum voluit laicis jus ad-
ministrandi & visitandi, si hoc eis
aliàs legitimè concessum sit.

* *

* *

De Capellis Monachorum, & aliorum Religioforum.

TIT. XXXVII.

Ad res Religioforum externas pertinent etiam Capellæ & Prioratus, velut dependentes ab ipsis Monasteriis ac domibus principalibus Religioforum.

Capella quid nominis & unde dicta?

CApellam quidem à Caprinis pelli- *Gl. in*
bus dictam volunt, fuisse que Eccle- *can. con-*
siam portatilem, seu *peritomenyn*, de lo- *cedimus*
co ad locum, eaque usum Constanti- *de con-*
nnm Magnum tempore militiæ. Alii à *secr. dist.*
Gallico *Chapelle*, quod rectum signifi- *1.*
cat, quo olim Reges Francorum Orato- *Ita Pet.*
toria sua campestris tegere soleant. Sunt *Greg. de*
& qui à Cappa S. Martini, quam iidem *benef. Ec-*
Francorum Reges ob adiutorium vi- *cles. c. 11.*
ctoriæ in præliis solebant secum habe- *nn. 10.*
re: eamque ferentes & custodientes, dicti
cum aliis Sanctorum reliquiis, dicti
Capellani.

Capella quid aliàs significat?

Oratorium Deo consecratum, vel in
M 5 Eccle-

can. si
quis 35.
de consec.
dist. 1.

Ecclesia, vel extra Ecclesiam. Vel
Ecclesia minor seu filialis, existens
se & seorsim ab Ecclesia matrice
majori aut monasterio, in qua legi-
mum ordinariumque conventum
rochianis habere permittitur, diebus
lemnibus festorum majorum excep-

Qua dicitur quarta Capella?

Dicitur hæc Ecclesia parochialis
etiam Capella ab Ecclesia parochiali
dependens jurisdictioni ac visitationi
Archidiaconi, Archipresbyteri seu De-
cani, ut vocant, Christianitatis subje-
cta.

*Capellis Monachorum singulis quibus
Religiosi imponi debent?*

a. sup.
de statu
monach.
c. ult. h. 2.

Non singuli singulis, sed vel terni
vel saltem bini, ne Monachus solus
existens inter sæculares homines spi-
tualium hostium confictum expectet
& ut habeat, quibuscum vitam possit
ducere regularem. Non obstante re-
pro eam in rem impetrato, si in eorum
fiat mentio Concilii Lateranensis,

a. 3. h. 1.

quod aliàs habebitur obrepti-
tiam, vel obrepti-
tiam.

De jure Patronatus.

TIT. XXXVIII.

Hinc incipit tertium hujus libri mem-
brum. de rebus & Clericorum, &
Regularium, & Laicorum commu-
nibus ut est jus Patronatus.

Quid est jus Patronatus?

Jus patronatus est jus quoddam Ec-
clesiasticum spirituali adnexum præ-
sentandi Clericum seu ministrum Ec-
clesiæ ad beneficium vacans.

*Quibus competit hoc jus, & quibus
ex causis?*

Competit illis, qui vel fundarunt, *Conc.*
vel construxerunt, vel dotarunt Eccle- *Trid sess.*
siam, sive ipsimet, sive alii, à quibus *25. c. 9.*
causam habent: item præscriptione *Pachin.*
temporis memoriam hominum exce- *8. c. 25. c.*
dentis, & ex privilegio summi Pont. *1. 3. c. 7.*
Competit autem vel Clericis, vel Ec- *h. t. d. c.*
clesiis ac monasteriis, vel etiam Laicis, *7. c. c.*
imò & fœminis,

*uls do
concess.
prab.*

M 6

Que

*Quo modo Laicus est capax huius
juris utpote Ecclesiastici?*

Datum hoc Laicis ex benignitate
quadam Canonica, in vicem cuiusdam
remuneracionis, ut hac ratione magis
excitarentur ad fundandas & dotandas
Ecclesias, cultumque religionis pro-
movendum. Unde & patrono laico ho-
nor & primus locus debetur in Ecclesia
& in progressu publico; eique, si ad opo-
pnam redigi contingat, succurratur in
Ecclesia, quam fundavit.

Quotuplex est ius Patronatus?

e. Nobis
25. h. t. &
can. qui-
cumque
xvi. qu.
7. c. un. h.
2. in 6. Vi-
de latè
Garz. 2.
de benef.
p. 5. c. 1.
nu. 592.

¶ Duplex, Ecclesiasticum & Laicum.
Ecclesiasticum dicitur, quod competit
ratione Ecclesiæ, sive quis fundaverit
Ecclesiam ex bonis Ecclesiasticis, sive
ius illud originem habuerit ex patro-
monio laici, & postea quovis modo
fuerit translatum in Ecclesiam, aut ad-
nexum dignitati aut beneficio Eccle-
astico. *Laicum*, quod alicui sive Clerico
competit, ratione foundationis aut do-
tationis, ex bonis sæcularibus sive pro-
prio patrimonio. Addunt aliqui
Mixtum, partim ratione proprii patri-
monii, partim ratione Ecclesiæ, alicui
competens.

Quotuplex, & qua inter hac species
est differentia?

Triplex veluti in primis, Patronus
Ecclesiasticus, beneficio, vel Ecclesia,
cujus est patronus vacante, habet se- *c. 3. in fi-*
mestre, id est spacium sex mensium in- *ne & a-*
tra quod idoneum aliquem ministrum *lius h. t.*
nomet, & presentet. Laicus vero *& c. un.*
tantum quatuor mensium. II. Patro- *cod. in 6.*
nus Ecclesiasticus presentando aliquem
idoneum, non potest postea intra idem
tempus alium presentare: ut hic locus
sit regulæ, qui prior est tempore potior
est & jure. Laicus vero, uno aliquo et- *c. 24. h. t.*
iam idoneo presentato, potest adhuc
intra idem tempus quadrimestre præ-
sentare aliam tertium, & deinceps, ac-
cumulando posteriorem presentatio- *c. 5. & d.*
nem priori. III. Legatus summi Pont. *c. 24. h. t.*
Ecclesias & beneficia, quæ patronos
habent Ecclesiasticos, conferre potest,
absque consensu & presentatione Ec-
clesiastici patroni; non etiam beneficia,
quæ pertinent ad patronos laicos, qui
non subsunt jurisdictioni Legati, vel *c. 26. h. t.*
uti patroni Ecclesiastici.

Patronus Ecclesiasticus an seipsum
presentare poterit?

Non potest, quantumcunque ido-
neus;

M 7

e. 6. h. 2. neus sit, quia nullus se ingerere debet
Ecclesiasticis ministeriis, & quia nemini
sibi ipsi donare quidquam potest; cum
e. ult. sup. de instit. inter donantem & accipiendam debeat
esse distinctio personalis.

*Quod si plures ejusdem Ecclesie vel
beneficii sint patroni?*

Tunc, si jus patronatus spectet
eos, ut singulos, veluti si patronus, qui
fundavit, vel dotavit, plures reliquerit
e. 1. h. 1. liberos, vel hæredes, transibit jus illud
in solidum, & singuli separatim præ-
e. 2. §. ex sentare poterunt, aliis non vocatis re-
his igitur requisitis, quia jus patronatus jus est
D. de V. individuum, quemadmodum & jus
O. c. 1. 2. civili servitutes sunt individuae, quæ
§. 3. h. t. ideirò ad hæredes in solidum tran-
Vallen. sent. Inter quos si non conveniat, & si
hic §. 5. lii hunc, alii alium præsentent, interpo-
nu 5. net partes suas Episcopus, tollenda
scandali causâ.

Quibus modis amittitur in Patronatus?

Primo amittitur, si Patronus Recto-
rum Ecclesie, vel alium Clericum ejus-
dem Ecclesie, per se, vel per alios, occi-
e. pen. h. t. dere vel mutilare præsumpserit: & hoc
casu cedit jus patronatus ei Ecclesie,
cui injuria illata, II, Confiscatione bo-
norum,

norum, ex causa hæresios, vel læsa ma-
jestatis, vel aliàs extra hujusmodi caus-
sas: quo casu jus patronatus transit in
fiscum, bonisque à fisco divenditis, in
emptorem. III. Emens, vendens, vel a-
lias comparans jus patronatus per se, a-
mittit illud ipso jure, eoque casu Eccle-
sia redit ad libertatem.

c. 6. 16.
c. 13. 12.
t.

*Cur dicitur per se vendi non posse jus
Patronatus?*

Quia sic vendi jus illud nequit abs-
que simonia, daretur enim temporale
pro spirituali, vel quod spirituali ad-
nexum est: verum cum ipsa rerum uni-
versitate veluti si villa aliqua vendatur,
vel in emphyteusim detur, cui jus pa-
tronatus adheret, etiam jus patronatus
ad emptorem transit: nisi nominatim
in contractu exceptum fuerit.

c. ex lit-
teris 7. h.
t.

**De Censibus, Exactionibus
& Procuratoribus.**

TIT. XXXIX.

Ex eo, quòd patronus in fundatione
ac dotatione Ecclesie ab initio sibi,
auctoritate Episcopi, reservare solet
certos redditus annuos & census mo-
deratos.

deratos, sequitur hic Tit. De censibus
Eccl. de quibus alius praestationibus & aliis
butis.

Quid igitur nomine censuum intelli-
gitur?

Generaliter accepto nomine Censuum
significat quidquid annuatim per-
ditur, strictè vero, prout hoc loco
dicitur, censum intelligimus onus
ipfi Ecclesiae impositum, sive in pecu-
nia numerata, sive in alia qualibet
substantia; vel annum canonem, qui
proventibus Ecclesiae, vel monasterii
aliorumve piorum locorum debetur
solviturque aut Superioribus, veluti
Episcopo in signum subjectionis, aut
iam inferioribus, ut patronis, sive
laicis, sive clericis, ratione protectionis,
interdum ratione perceptae libertatis.

Licetne augere hunc censum, vel no-
vum imponere?

Non licet. Nam placuit, ut nullus
Episcoporum praeter honorem cathedrae
id est duos solidos, aliud aliquid per
roccias suas accipiat. & ut, Ecclesia
dotata & consecrata à patronis: vel
laicis Ecclesiarum, nulli novi censui
ponatur.

eccl. h. 1.
c. recepimus 8.
inf. de
privileg. c.
constitutus 5 de
relig.
dom. can.
placuit.
1. & pas-
sim. x. q.
3. & c. 9.
h. 1.

ponantur Ecclesiis, vel veteres augeantur: quia impositio census est quaedam alienatio jurium Ecclesiae, & servitutis cujusdam impositio, quae Ecclesia gravatur; atque jura Ecclesiae nisi ex justa causa & adhibita solemnitate alienari non possunt.

c. 7. c. 9. aliis h. t.

Abbas in c. prae-rea. 8. h. t.

In qua moneta solvi debet hic census?

Ad aestimationem ejus monetae, quae in usu erat eo tempore, quo primum census constitutus fuit, vel alias juxta aestimationem monetae praescriptae, si videlicet ille, cui census debitus erat, praescripserit hoc jus.

c. 20. c. pen. h. t.

Quae dicuntur hic Exactiones?

Sunt extraordinariae praestationes & collectae, sive talliae & tributa, quae extra ordinem imponi solent subditis.

Licetne nova vectigalia & tributa imponere?

Prohibitum hoc Episcopis ne scilicet subditos suos talliis & exactionibus gravare praesumant: & generaliter omnibus, ne quisquam alicui novas pedagogiorum exactiones sine auctoritate & consensu Regum vel S. Pont. impeter, sub poena excommunicationis. *Pedagia* autem dicuntur vectigalia, quae pro rebus.

Abbas in c. 10. n. 6. h. t.

bus vestis vel portatis debentur, qui
verò debentur, ut res salva ad locum
destinatum perducantur ea vulgò re-
cantur *Guidagia*: ad quorum solutio-
nem Clerici non possunt compelli per
laicos. Permissum tamen, si iusta causa
subsit & subsidio aliquo sit opus, posse
lare à subditis moderatum cum chari-
tate auxilium. Quòd idèd nostri appo-
lant charitatis seu charitativum sub-
dium.

*d. c. 10. h.
t. & c. 4.
eod. in 6.
c. 9. §. pro-
hibemus
h. t. & c.
10. in fine
sup. De
off. jud.
ord.*

Quæ Procuraciones?

Sunt expensæ necessariae, vel exhibi-
tio expensarum, quas Ecclesia vel mo-
nasterium suppeditare debet. Præter
illi cui ex officio incumbit visitare Ec-
clesiam vel monasterium, siue sit Epis-
copus, siue Archidiaconus, siue Deca-
nus, siue etiam Legatus S. Pont. Et cur-
tantum debentur quando ipsi met. Pre-
lati visitant, non si alios submittant
visitandum.

*d. c. 6. in
pr. & c.
17 h. t. c.
23. eod.*

Teneturne qualibet Ecclesia vel monas-
terium visitationem admittere & sol-
vere procuraciones?

*d. c. 17. in
princ.*

Omninò nisi vel Ecclesia vel monas-
terium probet se speciali privilegio S.
Pont. esse exemptum. Non obstantibus
quòd Ecclesia aliqua diu forte steterit.

nec unquam procuraciones visitanti *c. 24. eod.*
 exhibuerit. Quinimo adeo favorabiles
 sunt hæ procuraciones ut nullâ præ-
 scriptione tolli possint, cum pendantur *d. c. 17.*
 in signum subjectionis & obedientiæ,
 quam contra Prælatum subditus ne-
 quit præscribere. Qualiter verè & quo
 ordine facienda sit visitatio, præscribit
 Conc. Trid.

*c. Cum
 nõ liceat
 12. sup. de
 præscrip.
 sess. 24. c.
 3. de re-
 form.*

De consecratione Ecclesiæ
 vel Altaris.

TIT. XL.

Non satis est, Ecclesiam esse fundatam
 & dotatam, sed præterea consecrari
 debet; & tempore consecrationis
 census, de quibus dictum, constitui
 solent.

*Ecclesia qualiter & à quo con-
 secranda?*

Consecratio hæc, quia adus est so-
 lemnis ipsius Episcopi (per quem
 illud, quod prius profanum erat dedi-
 catur & efficitur sacrum) fieri non po-
 test ab alio quàm Episcopo diocesano,
 nec mandari alteri quàm Episcopo; quia
 consecrare Ecclesias ordinis est Episco-
 palis,

can. Al-
taria de
consecr.
dist. 1.

palis, quæ verò sunt ejus ordinis ce-
exercere potest, nisi qui ordinem illu-
habet. Nec tantum Ecclesie conse-
cranda sunt, sed & altaria singula
Ecclesiis solent consecrari ac benedi-
simul, quorum illud fit oleo sacro
verò aquâ benedictâ.

Qua sol emnitate?

Gl. &
Arch. in
can. c. or.
dinatio-
nes dist.
75. can. 1.
c. omnes
& c. ne-
mo de
consecr.
dist. 1. d.
can. Al-
taria c.
1. h. t.

Quando consecratur Ecclesia, tan-
parietes unguuntur oleo sacro, celebra-
tur Missa (quamvis celebrationem Mis-
sæ non tam de substantia consecratio-
nis, sed magis de honestate esse velit)
funduntur preces ad Deum, & attritu
Ecclesie aquâ benedictâ aspergitur.
Item quando consecratur Altare, fun-
duntur similiter preces ad Deum, &
mensa Altaris chrismate delinitur. Ad-
hibentur quoque reliquiæ Sanctorum
si haberi possint.

*Quid obtinere dicendum quoad Ca-
meteria?*

c. abolen-
da & ibi.
Abbas de
sepult. c. 1.
Dico 1.
dist. 1.

Hæc non consecrantur, sed tantum
benedicuntur: & propter hanc benedi-
ctionem locus per illationem motu
religiosus jure civili factus, fit etiam
facet hoc jure, Et ut Altaria res sunt
cræ & benedictæ, ita Cæmeteria
res religiosæ & benedictæ.

Ecclesia consecrata & polluta an iterum consecranda?

Non quidem consecranda denuo, sed reconcilianda: etiam per Episcopum, idque aqua benedicta vino diluta & cinere conspersa: Ecclesiaque polluta etiam cæmeterium eidem contiguum censetur esse pollutum: non contra, ne minus dignum magis dignum, aut accessorium ad se trahere principale videatur.

c. 47. & ult. h. t.

c. un. eod. in 6.

Quid si diruta fuerit Ecclesia, vel Altaria?

Quod si parietes Ecclesie integri permanserint, vel Altaria non fuerint mota aut enormiter læsa, nec Ecclesia, nec Altaria denuo consecrati debent: ergo à contrario sensu, Ecclesiis omnino dirutis, & Altaribus solo adæquatis ac vehementer læsis, tum iterum consecranda erunt. In quo differt jus Canonicum à jure Civili: nam hoc jure locus, in quo ædes sacre fuerunt ædificatæ, etiam diruto ædificio sacer manet.

c. Lignois 6. h. t.

§ Sacra res 8. Inst. de rer. div. vis.

De

De Missarum celebratione, & Sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis.

T I T. XLI.

Res Ecclesiasticæ, Clericorum, Regularium & Laicorum communes, sunt Sacramenta Ecclesiæ, inter quæ primum locum obtinet Sacramentum eucharistiæ. quod in celebratione Missarum conficitur,

Missæ quid nominis, & quid rei?

Missæ à mittendo sive dimittendo nomen habet, quod & verba, quæ diaconus proferre solebat, in sinuare videatur, sive in Missæ Catechumenorum (duas enim constituunt partes Missæ) qui ante inchoationem sacrificii è conatu fidelium olim his verbis dimittebatur. *Si quis non communicat, dat locum, vel Si quis est catechumenus, exeat foras, sive in Missæ Fidelium, quâ finitâ idem Diaconus dicit, Ite Missæ est, id est missio est. Neque est, quod quis dixerit, esse fictum hoc nomen, cum à primis Ecclesiæ Catholicæ incunabilis, atq; ab ip-*

Isid. 6. O. rig. c. 39.

Boet. Ep. Antiq.

sis Apostolorum temporibus, usurpatum fuisse legamus.

Eccles. ad Greg. XIII. Syntag. 1.

Quid Eucharistia ?

Eucharistia (Latinè *Bona gratia*) est Sacramentum, sub speciebus panis & vini, vel alterius eorum, continens verum corpus & sanguinem Christi.

Qua est materia hujus Sacramenti?

Materia est panis triticeus, ulque azymus, non fermentatus, & vinum de vite modicè aquæ mixtum: quia utraque hanc materiam Christus in ultima cœna adhibuisse, & in pane azymo consecrassè legitur, non etiam in fermentato, quo hodieque Græci utuntur. Mixtioque illa vini cum aqua representat unionem Christi cum ecclesia, vel quod utrumque è latere Christi, aque simul cum sanguine, profuxerit.

*c. ult. h. 2
c. 1. & a-
liis dist.
2. Conc.
Trid. sess.
22. can.
9.
d. c. 1. &
c. cum
omni 7.
dist. 2.
Trid. d.
sess. 21.
6. 7.*

Qua forma, & quis minister?

Minister hujus Sacramenti est solus Sacerdos ritè ordinatus, qui dum consecrat & conficit hoc Sacramentum. utitur hæc formâ à Christo traditâ. *Hoc est Corpus meum. & Hic est Calix sanguinis mei. vel Hic est sanguis meus.* Quâ prolata sit cõversio totius substantiæ panis in substantiam

*Matt. 26
Marc.
14.
Luc. 22.*

Conc.
Trid. sess.
13. c. 4.

stantiam corporis Christi, & totius
substantia vini in substantiam sangui-
nis: quæ conversio dicitur recepto in
Ecclesia vocabulo *Transsubstantiatio*.

De Baptismo & ejus effectu.

T I T. XLI.

Secundum locum inter res Clericorum
Regularium & Laicorum commu-
nes obtinet Baptismus, omnibus
salutem necessarius.

Quid est Baptismus?

c. 1. &
pen. h. t.

Baptismus est Sacramentum regene-
rationis, per aquam in verbo vitæ.
Nimirum accedente verbo ad aquam
elementum hac forma: *Ego te baptizo in
nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*.

Quis est minister hujus Sacramenti?

can. solet
& pas-
sim.

Ex officio incumbit illud solo Sacra-
dote. In casu vero necessitatis quilibet
alius baptizare potest, etiam hæreticus
& infidelis, modò formam servet
Ecclesia receptam, & facere intendat
quod facit Ecclesia. Item mulier ables-
te marito, Nemo tamen etiam in ne-

cessitate seipsum baptizare potest. quia inter baptizantem & baptizatum debet esse personatum discretio.

*dist. 4.
can. Mu-
lier d.
dist. 4 c.
4. h. t.*

Quotuplex est Baptismus?

Vulgo triplicem faciunt, alium Fluminis, alium Fluminis, alium Sanguinis, sed primus, qui fit per aquam, eamque veram & naturalem, veram quoque naturam Sacramenti, reliqui duo, ut qui fit per contritionem & conversionem ad Deum, & per martyrium, effectum Sacramenti habent.

*d. c. 4. h. t.
& c. de
presb. non
baptis.*

Quid est effectus Baptismi?

Omnium peccatorum remissio: peccati, inquam, non tantum originalis, verum etiam in adultis cujuslibet aequalis precedentis.

*Coc Trid.
sess. 5. de
peccato
orig.*

Cur in Baptismo adhibentur Patrini?

Ut fide ac professione eorum illi, qui per se credere vel loqui, & pro se respondere non possunt (veluti parvuli, muti & surdi) Sacramentum Baptismi suscipiant. Suntque patres quidam iustitici, qui tenentur baptizatum instruere in necessariis ad salutem, veluti in Symbolo Oratione Dominica & c. propriis parentibus mortuis, vel id facere negligentibus mortuis.

*can. Par-
vuli 74.
cum c.
seq. dist.*

N

can. Non
plures
101. de
dist. 4.
sess. 24. c.
2. de re-
format.
trim.

gentibus Di&ti & Sponsores Suscepte-
resque, vulgò Patrini, Matrinoque
Neq; enim interest vir sine mulier bap-
tizatum de fonte sacro suscipiat, plures
que quàm duos; id est unum & unum
adhiberi vetat Conc. Trid.

De Presbytero non baptizato

TIT. XLII.

c. 1. & 3.
h. t.

Baptismus omnibus aded est neces-
sarius, ut si quis non baptizatus sacra-
dorio esset initiatus, rament ordina-
characterem non reciperet ac proinde
de baptizandus & iterum confir-
mandus esset.

*Quid si ab omnibus creditus fuerit bap-
tizatus, & demum post mortem confite-
retur non fuisse bap-
tizatum?*

c. 1. h. t.

Hoc casu omisso Baptismi ei non
nocebit, sed perinde erit, ac si fuisse
set baptizatus quia, ut inquit D. Augu-
stinus baptismus invisibiliter ministratur,
quem non coemptus religio-
nis sed terminus necessitatis
excludit.

De custodia Eucharistia & aliorum Sacramentorum.

TIT. XLIII.

Idem diligenter observari in singulis Ecclesia oportet Eucharistiam, christiana, & alia sacra vasa, ut omni tempore eorum copia haberi possit. *c. 2. h. t.*

De Reliquiis & veneratione Sanctorum.

TIT. XLV.

Quemadmodum diligenter custodienda sunt in Ecclesia de quibus proxime dictum est, Eucharistia & Christiana, ita etiam diligenter ad servanda sunt Reliquia Sanctorum, maxime cum nullum erigi possit in Ecclesia Altare, ubi non reliquiarum aliquid alicujus Sancti reconditum sit. Nihil verò habendus pro Sancto, nisi auctoritate Ecclesie in Sanctorum numerum adscriptus, nec veneranda publice sunt reliquia de novo inventa, nisi auctoritate ejusdem Pont. fuerint approbata: antiqua verò exponi venales prohibentur. *can. Placuit de consecr. dist. 1 c. 1. h. t. c. 2. cod. vide de Trium sess.*

N 2 De

De observatione Jejuniorum

TIT. XLVI.

Est & communis omnium Christianorum, tum Clericorum, tum Laicorum, observatio Jejuniorum quæ ab ecclesia in memoriam Sanctorum indicta sunt, ut & cætera jejunia Quadragesimæ & aliorum temporum.

*Qui excusantur à lejunis?**c. 2. h. 1.*

Qui annum ætatis vigesimum dum attigerint, sexagesimum exceperint. Non subjacet quoque necessitas ex inopia annonæ & infirmitate seu debilitate jejunantium majoris periculi excitandi causa.

*d. c. 2. circa fin.**In quibus consistit observatio lejuniorum*

In his tribus. In abstinentia a certis generis cibis: in abstinentia a pluribus refectionibus, & in certa refectionis hora, quæ hodie ex consuetudine passim recepta est circa meridiem.

De Purificatione post partum.

TIT. XLVII.

Quid hac de re statuit lex Mosaica ?

LEge illa mulier post partum immunda habebatur, & propterea si masculum peperisset arcebatur à templi ingressu XL diebus, si verò feminam LXXX.

Quid lex Evangelica ?

Hæc lex abrogavit legem Mosaicam : neque enim prohibetur amplius mulier statim post partum ingredi templum, ne pœna illi converti videatur in culpam, quasi pariendo peccasset. *Pic tamen facit mulier, si aliquantisper ab ingressu in templum absteineat.* *c.un.b.t.*

De Ecclesiis ædificandis & reparandis.

TIT. XLVIII.

Porro ecclesiæ, in quibus divina peraguntur, ruinosa sunt reparanda & recens.

N 3

294 De Ecclesiis edificandis
recens etiam edificandæ, si hoc neces-
tas & causa gravis postulet.

Quando igitur licebit novam Ecclesiam
edificare?

c. 3. h. t.

Si antiqua Ecclesia parochialis in-
verit, ut una omnibus non sufficiat
vel quia multi longius abstant ab Ec-
clesia parochiali, vel quia tam frequens
populus, ut pluribus egeat Sacerdotibus
ac Pastoribus: quod casu & portio
dam proventuum Ecclesie antiquæ
potest assignari novæ. Non obstat
juramento de rebus Ecclesie non alienan-
dis, quia hic casus non intelligitur
illo juramento fuisse comprehensus
eum juramentum strictè interpretan-
dum.

c. ult. eo. l.

d. c. 3. d. c.
ult.

Quid hinc accedit Ecclesia antiquæ?

Acquirit illa, qui ex ejus rebus
constructa & dotata est nova Ecclesia
jus patronatus in novam, dicitur
Ecclesia matrix. Pars verò populi
novæ Ecclesie supponitur, a iure patronatus
absolvitur.

d. c. 3.

can. Pra-
cipimus

54. XVI
9. 1.

Ecclesia ruinosa, unde est ædificanda
atque instauranda?

Primum quidem ex fabrica; id est

æratio Ecclesiæ, ad instaurationem Ec- *can Vnio*
 clesiæ constituto. Si in ærario nihil sit, *1. qu 3.*
 aut non satis, tum Rectores Ecclesia-
 rum qui ibidem beneficia obtinent,
 compellendi sunt, ut contribuant, mo- *c. 1. & 4.*
 dō eis aliquid supersit ultra victum & *t. d. c. 4.*
 vestitum. Si nihil supersit, tunc eun-
 dum est ad paræcianos, qui ibidem Sa- *Zyp. in*
 cramenta percipiunt. De consuetudine *Anal lib.*
 verò aut statuto plurimum locorum in *3. t. de ad*
 hoc nostro Belgio onus reparationis *f. Eccles.*
 Chori ad decimatorem, onus verò navis *Land.*
 (ut loquuntur) ad populum spectat, *meter. de*
 aut si nominatim tractatus aliqui con- *veteri*
 ventionesve in itæ sint inter aliquos su- *Clerico*
 per hujusmodi ruinis, illæ servandæ *mon. l. 2.*
 sunt. *c. 36.*

De immunitate Ecclesiarum, cœ-
 meterii, & rerum ad eas
 pertinentium.

TIT. XLIX.

Sunt etiam Ecclesiis suæ datæ immu-
 nitates, ut & earum cæmeteriis, re-
 busque ad eas pertinentibus, ut Chri-
 stianis eo essent venerabiliores.

Quid est immunitas?

Immunitas in genere nihil est aliud
 N 4 quàm.

296 De Immunitat. Eccles. &c.
quam libertas quædam sive exemptio
ab oneribus muneribus publicis.

Quotuplex est immunitas?

Triplex. tum ex parte subjectorum
quibus competit, nimirum alia Personarum
Ecclesiasticarum, alia Locorum
sacrorum, alia item Rerum seu Bonorum;
quamvis hæc ultima ad duas pro-
ores revocari possit: tum & ex parte mo-
nerum seu onerum, atque in mo-
nerum civilium alia sunt Personalia, alia
Patrimonialia, alia Mixta, ita & im-
munitas alia est à muneribus personali-
bus, alia à patrimonialibus, alia à mix-
tis.

e. l. G. fin.
D. de
m. G. c.

*In quibus consistit immunitas
personalis?*

In primis Clerici habent privilegium
fori, ut non nisi coram iudice suo eccle-
siastico conveniri possunt. Secundo, eccle-
siæ, cœmiteria, neque etiam ipsi Cle-
rici; regulariter à muneribus omnibus
sunt exempti, sive munera sint persona-
lia, quæ scilicet obeuntur corporali la-
bore, cum sollicitudine animi, absque
ullo sumptu ejus, qui munus exequitur,
ut qui in legationem Reipubl. causa
mittitur, qui tutor vel curator datur, qui
defec-

defensor civitatis, id est Syndicus constituitur, & id genus: sive etiam sint mu- nera patrimonialia, quæ scilicet rebus, quas quis possidet, imponuntur, ut sunt tributa & vectigalia. Et propterea neque Consules, vel alii civitatum rectores, neque quisquam Laicorum, Ecclesias & Ecclesiasticas personas talis seu colle- ctis & exactionibus gravare potest tum quia exemptæ à jurisdictione laico- rum, tum quia quod semel Deo dica- tum est iterum ad humanos usus trans- ferendum non est.

d.l.1. D.
de muner

d.l.1. D.
de mu-
ner.

c. 51. de
R. l. in. 6.

*Quid si necessitas aliqua urgeat. vel mag-
nâ Reip. utilitas agatur?*

Tunc si laicorum facultates non suf- ficiant, poterunt illi à Clericis petere subsidia & Episcopus unâ cum Clero consentire ad contribuendam, consulto tamen prius S. Pont. quin & in casu ne- cessitatis Clerici minime excusantur à muneribus personalibus, veluti à vigi- liis & murorum custodiis, pontiumque refectionibus,

c. 4. vers.
quo circa
c. 7. in
pr. h. t. c.
2. eod.

*Immunitas Localis sive locorum sacrorum
in quibus consistit.*

In eo primum ne in domibus Eccle- siarum ullus sibi hospicium vindicet & ne in

c. 1. h. t.

N 5 ne in

c. 5 h. t.

c. 2.

vers ces

sent eod

in 6.

c. pen. h. t.

can. Reu

xviii q

4. c. 6.

h. t.

can. sicut

antiqui-

tas c. c.

definxit.

xvii.

Covarr.

2. Var. c.

ult. n.

ne in Ecclesiis, earumque cæmeteriis
frequententur negotiationes & turbu-
larum ac fori cujuscumque tumultus
& maximè ne iudicium sanguinis ibi
gitetur. Secundò ne liber homo, non
alienum, vel propter delictum quod
cumvis grave ad Ecclesiam (licet non
dum consecratam, Deo tamen & divi-
nis officiis dicatam) confugiens, in-
vitus, & ne quidem auctoritate
publico, extrahatur. Quod jus pro-
rea dicitur jus asyli, a *συναγωγῆς*, id est
traho, quia scilicet locus sit, a quo
trahi nemo invitus possit.

*Jus asyli est ne perinde cæmeterium
atque Ecclesia?*

Est prorsus: quoniam secundum
vetera Ecclesia major seu matrix in
cuius habere debet passus integros
minor verò Ecclesia quæ & Capella
dicitur) passus xxx. asyli jure gaudentes.
Quod tamen hodie consuetudine re-
ceptum non est, nisi tam lac è patet
suum cæmeterium. Cæmeterium verò
dictum quasi *Dormitorium*, à Græco
κοιμητήριον, quod illic defunctorum
corpora, quasi non tam demortua,
quàm longo sopore correpta, ac velut
dormientia, resurrectionem in extremo
iudicio expectent.

*Quid si ergo quis publicus latro fuerit,
vel nocturnus depopulator
agrorum.*

Hic extrahi ab Ecclesia poterit. impu- *d. c. 6. §.*
nitate non præstitâ. Alias alii facino- *5.*
rosi a sylo gaudentes ab Ecclesiis abripi
non possunt, nisi præstitâ prius cautio-
ne de impunitate rei delinquentis, qui
ad Ecclesiam confugit; quique tunc
poterit impunè ac liberè in iudicio
comparere, causamque suam agere ac
defendere. Sed & qui per industriam &
per insidias occiderit proximum suum
ab Alari avelli iubetur, ut moriatur. *Exod. 21.*
Secus dicendum de simplici homicida, *Ge. 1. in.*
qui non proditoriè aliquem occiderit; *de homi.*
deque adulteris & virginum raptori-
bus, saltem de jure Canonico, quod de
maleficiis quantumcumque gravibus
loquitur.

*Quid si quis immunitatis spe in ipsis de-
liquerit Ecclesiis vel cœmeteriis?*

Is hoc ipso se indignum privilegio *c. ult. h. t.*
facit, neque juvari ab Ecclesia debet. *Gutier.*
qui occasionem delinquendi ab ipsa *2. q. civ.*
capit Ecclesia. Frustraque legis invocat *c. 1. par.*
auxilium, qui in legem committit. *101.*

N. 5. Ne

Ne Clerici vel Monachi se secularibus negotiis immisceant.

T I T. L.

Attributis & taliis, cæterisque oneribus personalibus immunitatem non merentur Clerici vel Monachi se negotiis secularibus immiscentes.

Quibus ergo negotiis Clerici se immiscentes prohibentur?

EA varia recensentur hoc Tit. vel contentiones vel rixas, litelve amaranorum & viduarum: Laicis ministrantibus & procuraciones aliorum negotiorum suscipere, ac nomine potestatum secularium judiciis præesse, iudiciumque sanguinis agitare: item tabellionariatum exercere, & lucri causa negotiari. A quibus & id genus aliis omnino abstinere debent; aded ut ne leges quidem civiles audire aut medicinam discere eis sit permillum, præsertim religiosis & Monachis, atque etiam Clericis dignitatem vel personatum obtinentibus, quorum proprium esse debet studium Theologiæ & juris Canonici.

e. 1 h. t. c.

2. eod. c.

4 & 9.

eod. c. 8.

eod.

c. 6. eod.

c. 3 &

ult. eod.

Quae sunt poena se negotiis secularibus immiscentium?

Ex quoque variae sunt, pro varietate negotii, cui Clericus vel Monachus incumbit; veluti ab officio & beneficio depositio in Clerico procuratore & vice Principis saecularis iudicante, vel iudicium sanguinis agitante; munusve tabellionis exercente; privilegii immunitatis amissio in Clerico negotiatore, si tertio munitus non destiterit; excommunicatio in Clerico, vel Religioso professo Leges vel medicinam audiente, si redire ad claustrum detrectet, &c.

FINIS.

N 7 IV-

JURIS
CANONICI
PER
EROTEMATA

DIGESTI ET ENUCLEATI

LIB. IV. TIT. I.

De Sponsalibus & Matrimoniis.

Toto libro tertio actum est de rebus
tum Clericorum tum Regularium
propriis, item de rebus & Ecclesiasti-
corum & Laicorum communibus: se-
quitur hoc libro IV. de rebus Laico-
rum, vel saltem eorum, qui extra sa-
eros Ordines sunt propriis, scilicet de
Matrimonio accidunt. Matrimonium
autem praecedunt Sponsalia, de quibus
proinde agendum primo loco.

Quid sunt Sponsalia ?

l. i. d. h. Sponsalia sunt mentio & repromissio
futurarum nuptiarum, Ita dicta a
Spon-

Spondendo: moris enim fuit veteribus stipulari & spondere sibi uxores futuras, unde & Sponsi Sponsæque appellatio nata est. Dicitur *repromissio*; id est mutuus utrimque in matrimonium consensus: quia tam virum mulieri, quam mulierem viro repromittere oportet.

l. 3. D.
eod.

Convenitne in hoc juri Canonico cum jure Civili?

Nequaquam, quia jure Canonico Sponsalia vocantur non tantum futurarum nuptiarum promissio & repromissio, verum etiam de presenti.

c. 2. §. 10.

Et passim h. 2.

c. 9. 15.

Quid interest inter hac duo?

22. Et c.

31. eod.

Quod Sponsalia de futuro sint tantum quædam præparatio ad matrimonium, & ponant solam spem matrimonii, contrahi solita per verba futuri temporis, *Ego te ducam in uxorem*. Sponsalia verò de presenti utpote contracta per verba exprimentia præsentem consensum conjugalem, v. g. *Ego te accipio in uxorem* sunt ipsum matrimonium, licet nondum consummatum, aut benedictione Sacerdotali firmatum.

arg. l. 30.

D. de R.

l. Et ibid.

Decius.

Quid.

Quid si dixerit, Volo tecum contrahere matrimonium; vel, Non habeo aliam uxorem nisi te;

Priori casu dicendum contrahi tantum sponsalia, non matrimonium, tamen ejusmodi verba proferantur eum intentione obligandi se, quia loqui simplex voluntas sive promissio non est repromissio; posteriori vero nec matrimonium, nec sponsalia contrahuntur quia talis promissio est obscura, & pro vario conceptu promittentium dicitur aut sponsalia, ut non sponsalia. In foro autem fori judicabit Judex secundum communem significationem verborum.

Covarr.
de Spons.
sal p. 2. c.
4. §. 1.

Sponsalia de futuro contrahentes possunt ne cogi ad matrimonium in eundum?

Tales si postea nolint in matrimonium consentire, monendi quidem sunt, & modis omnibus inducendi, ut datam, fidem servent; verum si obstinate nolint, non debent præcisè à iudicibus Ecclesiasticis cogi, ut matrimonium ineant, ne quidem etsi juraverint se matrimonium inter se inituros: quia è duobus malis minimum est eligendum.

l. 2. ex litteris 10.
c. 17.
h. t.

dum. Fidem autem frangere malum est; peius tamen cogere aliquem, qui omnino nolit: & ut talem ducat, quam odio habet. Qui vero sponsalia de presenti cum aliqua contraxerit, cogitur præcisè illam uxorem accipere, quia ejusmodi sponsalia pro ipso matrimonio habenda sunt. Ideoq; qui cum una aliqua etiam interposito juramento, contraxerit sponsalia de futuro, & postea cum alia de presenti etiam si, postquam cum secunda contraxerat, cum illa priori consuetudinem habuisset, sponsalia de presenti firma manebunt.

d. c. 2.

c. Sicut
22. §. c.

Quid si quis contraxerit sponsalia de futuro cum aliqua, & eandem post fidem datam cognoverit, denique fidem de presenti dederit alteri?

pen. eod.

Cogetur iste recipere priorem sponsam; quia sponsalia de futuro propter copulam subsequutam, transeunt in matrimonium, ac præsumit ius Pontificium, quod consuetudinem cum sponsa habuerit animo contrahendi cum eadem matrimonii: quæ est præsumptio juris & jure, adversus quam non admittitur probatio in contrarium.

c. Venien.
15. h. t.

Quit.

Quid adhuc interest inter sponsalia de futuro & de presenti, altero contrahentium vel in remotas regiones profecto ?

7. De illis
5. h. 1.

Hoc casu sponsa de futuro cum alio contrahere potest, si sponsus forte profugerit, vel se ad remota contulerit post contracta sponsalia, ante copulam. At sponsa de presenti cum alio contrahere nequit, verum exspectare red uicem maritum tenetur, quocumque ille se receperit, & licet diutissime absit, donec certum acceperit de morte ejus nuntium.

8. In praesentia 9.
eod.

Sponsalia qualiter contrahuntur ?

9. 23. h. 1.

Contrahuntur verbis vel nudo consensu, quo vis modo expresso, imò & solo nutu, vel aliis indiciis (ita enim mutus & surdus matrimonium recte contrahunt cum quod verbis non possunt, signis valeant declarare) sive per se, sive per alium, puta per nuntium aut per procuratorem idoneum, qui ad hoc speciale mandatum habeat; item pure, vel sub conditione.

9. ult. de
procurat.
in 6.

Qua differentia est inter sponsalia pure contracta & sub conditione

Quod contracta pure mox ab initio per-

perfectionem suam habeant, quodque
 alias ob impedimentum vel consan-
 guinitatis vel adfinitatis, a iure ratio-
 ne publicæ honestatis inducant justi-
 tiam: sub conditione verò contracta ex
 eventu pendeant, nec ante effectum ali-
 quem publicamq; iustitiam inducant.

*c. un in
 pr. junct.
 §. fin h. t.
 in 6.*

Quid est Matrimonium?

Est viri & mulieris conjunctio: indi-
 viduam vitæ consuetudinem conti-
 nens. Conjunctio, inquam, non tam
 corporum: quàm animorum, qui est
 mutuus consensus, & solas nuptias fa-
 cere dicitur.

*c. i. h. t.
 Et arg l.
 30. D. De
 R. l.*

Estne necessarius consensus parentum?

Jure quidem civili consensus ille vi-
 detur requiri necessario, suadente id &
 civili (paria scil. potestate) & naturali
 ratione: at jure Canonico, quamvis ea-
 dem ratio naturalis consensum paren-
 tum requirere videatur, id tamen non
 necessariò sed tantùm de honestate: ra-
 taque & firma eo jure habeatur matri-
 monia citra parentum consensum con-
 tracta, pro quo Concilii Trid. stat au-
 thoritas.

*Instit. D.
 nupt. in
 princ.*

*c. i. inf. de
 despons.
 à pub.*

*Sess. 24.
 c. i. de re-
 form.*

De *matrim.*

De desponsatione impuberum,

T I T. II.

Prohibentur verò contrahere sponsalia aut matrimonium: alii si ætatem spectemus: alii, si modum contrahendi matrimonii. Hinc enim neque clandestinè licet inire matrimonium, neque cum duobus, neque sub conditionibus repugnantibus substantiæ matrimonii, neque Clericis aut Religiosis &c. de quibus ordine sequitur.

Cur Tit. hic inscribitur De desponsatione impuberum, non facta mentione matrimonii u. Tit. superiori?

*a. r. inf.
de frig.
C. malif.*

*Vlp. tit.
de ritel.
§. ult.*

Quia inter impuberes consistere non possunt nuptiæ aut matrimonium, nec enim puer contrahendo matrimonio aptus est: ut neque puella, quæ pubertatis annos non attigit, & quæ nondum viripotens est. Ætas legitima jure civili nuptiis contrahendis præfixa est annorum XII. in feminis: XIV. in masculis, quæ & ætas pubertatis dicitur, concurrente & habitu corporis.

Potesf.

*Potestne impubes contrahere
sponsalia ?*

Impubes minor septennio sponsalia de futuro contrahens cum aliqua nihil agit ; nisi major septennio factus in sponsalia sic contracta consenserit : quia major septennio , licet adhuc impubes , potest contrahere sponsalia de futuro , cum jam aliquo modo intelligat , quid agat , quod sufficit ad sponsalia contrahenda.

*c. Acces-
sit. c. 6. 7.
c. 8. h. t.*

*Quid sibi impubes major septennio spon-
salia de presenti con-
traxerit ?*

Contractus ille resolvetur in sponsalia de futuro : quia ad us ita accipien-
dus , ut potius valeat , quam ut pereat , si utique impuberes contraxerint coram Parocho & testibus : post Conc. Trid.

l. ult. h. t.

*Licetne impuberibus à contractis semel
sponsalibus resilire ?*

*c. Quo-
ties de
D. reb.*

Ante pubertatem non licet , ne quidem communi consensu . Ubi verò ad pubertatem pervenerint , à sponsalibus , quæ ante pubertatem contraxerint , recedere , si velint , possunt . Nisi copula carnalis intervenerit ; tunc enim intelligitur

*c. De illis
7. cum
duob. seq.
h. t.*

cod.

*c. de illis
9. eod.*

c. ult. eod.

contractum esse matrimonium, licet
nondum fuerint puberes, sed proximi
pubertati ma'itia supplente aetatem, sed
& interdum ob bonum pacis, & ubi ar
gitur magnum Reipubl. commodum,
permitti potest, ut etiam impuberes co
casi jungantur quia salus Reipubl. su
prema lex est.

De clandestina desponsatione.

TIT. III.

*Matrimonium quod & quando clam
contrahi dicitur?*

e. 3. h. r.

Quod contrahitur absque testibus,
tribus aut minimum duobus, ac
Parocho, vel alio Sacerdote cui Pastor
hoc munus demandavit, & non facta
publicè in Ecclesia parœciali trina de
nuntiatione, inter quos sit contrahen
dum matrimonium, ut, si qui matri
monio aliquid objectum velint, inter
rim compareant & objiciant.

*Matrimonium ita contractum
an ipso jure nullum?*

*c. 1. & 2.
h. r.*

Non; jure utique Canonico seu De
cretalium, Nam eo Jure matrimonia
clan.

clandestina, libero consensu contra-
hentium celebrata, erunt rata & firma.
Multa siquidem prohibentur fieri, quae
tamen facta tenent, nec sunt rescinden-
da. Dixi, jure Canonico; quia novissimè
Conc. Trid. decrevit, ut aliter, quam
praesente Parocho, vel alio sacerdote,
de ipsius Parochi vel ordinarii licentia,
& duobus vel tribus testibus, contracto
matrimonio a&us ejusmodi esset nul-
lus & irritus.

Sess 24.
n. reform
matrim.
c. 1 c. 16.
qui ali-
ter.

De Sponsa duorum.

TIT. IV.

*Licetne sponsalia contrahere
cum duabus?*

Nullo modo: v. g. qui sponsalia
contraxit cum una & deinde cum
alia, tenetur adherere primæ, quia non
licet fidem fallere. c. 1. h. t.

*Quid si cum una contraxerit sponsalia de
futuro, & cum alia de presenti vel
cum utraque de pra-
senti?*

Quamvis hoc faciendo graviter pec-
cet, debet nihilominus illi adherere,
cum

d. c. 1.

cum qua contraxit de presenti. Et si cum utraque contraxerit de presenti, adherere debet ei, cum qua primo contraxit: quia, ut dictum supra, sponsalia de presenti ipsum est matrimonium, quod semel contractum dirimi non potest. & secunda desponsatio est ipso jure nulla.

c. 2. & 3.
h. t.

De conditionibus apposis,

TIT. V.

Quanam conditiones apponi solent in desponsatione?

EÆ vel contra substantiam sunt matrimonii, vel alias turpes, & impossibiles, vel denique honestæ & licitæ.

Quæ dicuntur esse contra substantiam matrimonij?

Quæ vel sunt contra bonum matrimonij seu prolis; veluti si quis dixerit *Contraho tecum, si sterilitatem procureris, & generationem prolis evites*; vel contra Sacramentum, ut *Contraho tecum, donec inveniam ditiores aut meliores*, vel contra bonum fidei, ut *Contraho tecum si corpore tuo quaestum facias*. Hæc enim tria sunt matrimonij bona, proles, fides, Sacra-

can. om.

nes

xxvii.

qu. 2.

Sacramentum; & sublata aliqua distarū contractum matrimonium est ipso jure nullum; quia contra substantiam sunt matrimonii; sine substantia verò res non potest subsistere.

*c. tua nos
26. in
verb cū
in eo nec
sup. De
spons &
matrim.*

Quid si conditio sit turpis, vel impossibilis, non tamen contra substantiam matrimonij?

Talis ut, v.g. Ducam te, si patrem occideris, si digito caelum tetigeris, si consentias in tale factum, quia substantiam matrimonij non afficit, habetur pro non adjecta, idque favore matrimonij, ut potius valeat, quàm non valeat. Id quod & in ultimis voluntatibus observatur, quas plenius interpretari solemus. Neque praesumitur quis in ultima sua voluntate aliquid joco dixisse. Ut neque qui contrahit matrimonium cum aliqua, praesumi debet jocari, sed serio agere, licet vel turpem vel impossibilem conditionem adjecerit. Aliud dicendum de ceteris contra etibus, quibus adjecta conditio impossibilis vitiat ipsum contractum.

c. Obtinuit D. de condit. & demonstr.

l. Non solo 31. de oblig & act.

Quid si conditio fuerit honesta & licita?

Matrimonio contracto sub tali conditione.

c. 3. & 5.
h. t.

trione, veluti, *Contraho tecum*, si centum
des in dotem, vel si consentiat pater, suspen-
ditur eius obligatio in eventum condi-
tionis. Deficiente vero conditione, tam
neque sunt sponsalia, neque matrimo-
nium: nisi, antequam deficeret, quis con-
suetudinem habuerit cum ea, quam sub
conditione ejusmodi sibi desponsavit,
quia intelligitur à conditione recessisse,
consensisse in matrimonium.

c. pen. &
c. ult. eod.

Qui Clerici vel voventes matrimo-
nium contrahere possint.

TIT. VI.

Qui prohibentur contrahere?

Qui vel sacris ac majoribus Ordini-
bus sunt initiati, ut Presbyteri, Diaconi,
Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi; non et-
tiam in minoribus constituti: vel solenni-
ter Religionem monasticam professi,
& matrimonium à talibus contrahere
est ipso jure nullum.

c. 1. 2. &
ult. h. t.

Quid si qui non voverint solemniter?

Graviter quidem tales peccant, si
sponsalia, sive etiam matrimonium

contrahant; quia faciunt contra votum simplex, quod coram Deo æquè obligat atque solemne; sed matrimonium, quod quis post votum simplex contraxerit, *6.4.5.6. per. 601* non dirimit. Et hoc est, quod dici solet, votum solemne non tantum impedire matrimonium contrahendum, sed & dirimere contractum; votum vero simplex impedire quidem, quo minùs contrahatur, non dirimere tamen quòd contractum est.

De eo qui duxit in uxorem, quam polluit per adulterium.

TIT. VII.

Si quis, vivente adhuc uxore, aliam polluerit adulterio, an cum tali adultera poterit contrahere, uxore sua legitima mortua?

Non poterit, utique his duobus casibus. I. Si & cognoverit seu polluerit aliam adulterio, & insuper eadem fidem dederit de contrahendo matrimonio, vel de facto contraxerit, *con. 2.2.4.6. s. h. 111.* conjugem suam legitimam adhuc viventem. Nam ob solum adulterium contractum polluit cum adultera, conjugem legitimam mortuam.

O 2

e. 6. &
ult. eod.

mortua, non est rescindendum. II. Si aliquid in mortem prioris suæ conjugis maritus adulter fuerit machinatus, vel uxor adultera in mortem mariti, animo contrahendi cum adultero vel adultera matrimonium, siue fidem dederit, siue non; modò machinatio habuerit suum effectum, morte secutâ.

Quid si quis uxorem habens, cum alia secunda hujus rei inscia contraxerit?

Poteritis, mortua priori uxore, retinere hanc secundam, ita tamen, ut post mortem prioris inter se de novo contrahant in matrimonium.

Quid si verò ille, priori uxore mortua velit resiliere.

e. pen. h.
s. 1

Non potest resiliere, si mulier contra velit eum retinere, nec petat divorcium, quia aliàs dolus suus ei prodesset, quod est absurdum.

s. 1. h. 1.

De conjugio leproforum.

TIT. VIII.

*Lepra superveniens estne causa dissol-
vendi matrimonij?*

NON est; quia matrimonium est vin-
culum individuum & indissolubi-
le; nec aliter ob lepram permitti debet
separatio conjugum, quam ut uter-
que altero vivente perpetuò contineat.
Imò & liberum leprosis est matrimo-
nium contrahere, obliganturque invi-
cem ad debitum, licet infirmus à sano il-
lud exigat. c. 1. h. s.
c. 2. cel.

*Quid si lepra post sponsalia contracta
superveniat?*

Potest tunc alter contrahentium à
sponsalibus de futuro licetè recedere:
quia non est verisimile, quod etiam
promiserit.

De conjugio servorum.

T I T. IX.

Suntne licita inter servos conjugia?

a. 1. h. 1. **O**Mnino, adeoque & contradicentibus atque invitis dominis, ne tamen per hoc servus non liberetur a debitis & consuetis servitiis domino exhibendis.

Quid si liber homo contrahat cum serva vel ancilla?

a. 2. h. 1. *Inst. de nupt. in princ.* Distinguendum est. Vel enim liber homo scivit eam esse ancillam, & vel matrimonium: vel ignoranter contrahit cum ancilla, credens esse liberam, quo casu matrimonium est nullum, & potest qui cum ea contraxit, postquam intellexit servam esse, ab ea separari, & cum alia contrahere. Nisi eandem, postquam rescivit esse servam, cognoverit carnaliter; quam tunc tenetur uxorem retinere: quia apud Christianos matrimonium consistere potest etiam inter liberum & servam, quam vis aliter se habeat jure civili.

De natis ex libero ventre.

T I T. X.

*Natus ex libero ventre, id est matre libera,
patre vero seruo, an liber
erit vel servus?*

Hic liber erit & ingenuus: quia par-
tus sequitur ventrem, id est condi-
tionem matris, quando quaeritur de ser-
vitate vel libertate.

*Instit. de
in ingen.
C. l. 2. §.
5. D. de
status
hom.*

*Quid si pater fuerit liber & mater
serva?*

Jure quidem communi ex matre ser-
va natus censendus esset servus, secun-
dum jam dictam regulam: at tamen si
consuetudo provinciae contraferat, ea
non est improbanda, ut scilicet partus
conditionem patris sequatur, natusque
ex libero & ancilla sit liber, & ut liber
matrimonium contrahat. Idque favo-
re libertatis, pro qua in du-
bio respondendum
est.

*c. 3. sup.
de con-
jug ser. l.
20. De
R. l.*

De Cognatione spirituali.

TIT. XI.

Nihil æquè impedit matrimonium contrahendum, aut dirimit contractum, atque cognatio; eaque late patet, ut neque cum cognatis spiritualibus neque cum cognatis legalibus contrahere liceat.

Quid est Cognatio & quotuplex?

Cognatio (generaliter accepta voce) est vinculum quoddam eorum, quæ unum quasi nascendi initium communitate habent: idque vel naturaliter ex iure sanguinis, ut consanguinei; vel ex iure dispositione, ut qui per adoptionem spirituali cognatione conjuncti sunt. Atque hinc cognatio in trifariam dividi potest in Naturalem seu sanguinis, Spiritualem, & Civilem sive Legalem.

Quid est Cognatio spiritualis?

Est vinculum ac conjunctio nascens inter aliquos ratione Sacramentorum quæ spiritualia sunt, & quidem specialiter ex Baptismi & Confirmationis celebratione. Nam per hæc duo Sacramenta

homo & renascitur spiritualiter, & perfectior redditur Christianus. Ex datione vero aliorum Sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat vel dissolvat.

c. n. l. h. t.

2. in 6.

Inter quos contrahitur hæc cognatio?

Jure Decretalium contrahitur inter baptizatum & illum, qui eum suscepit de Baptismo (quem *Compatrem* vulgè appellant) atque inter eundem baptizatum & suscipientis filios & uxorem; imò etiam inter suscipientem, patremque baptizati & matrem. Quæ verò de suscipiente dicuntur, eadem transferuntur & ad baptizantem: iisdemque modis ex Confirmatione cognatio spiritualis oritur.

c. 1. h. t. in 6.

Cur dicitur, jure Decretalium?

Quia jure novissimo per Concil. Trid. hæc cognatio spiritualis admodum est restricta, nimirum ut inter susceptores (quos vel unum tantum, sive virum sive mulierem, vel ad summum unum & unam esse voluit) ac baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum.

O 5 1.

tum.

tum, baptizatique patrem & matrem, tantum spiritualis cognatio contrahitur. Similiter ut cognatio, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, confirmatique patrem & matrem ac tenentem non egrediatur omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.

Concil.
Trid. sess.
24. c. 2.
de re-
form.
matrim.

Quotuplex est Cognatio spiritualis?

Duplex, Paternitas & Compaternitas. Paternitas contrahitur inter baptizantem & baptizatum, inter suscipientem seu patrinum patrinamve & susceptum. Compaternitas oritur inter suscipientem ex baptismo & parentem baptizati. Quod ipsum & de cognatione orta ex Confirmatione est dicendum.

Quis est effectus huius Cognationis?

Quod non tantum impediatur matrimonium contrahendum, sed etiam dirimat contrahendum, utique inter eas personas, inter quas cognationem spirituales contrahi diximus: idque ob peculiarem reverentiam, quam alter alteri debet. Verum nata hic ex Conc. Trid. compaternitatem, quæ ante oriebatur inter uxorem patris & parentes baptizati.

zati, itemque fraternitatem esse sublatam, adeoque baptizatum cum filia patris rectè contrahere matrimonium,

*Concil.
Trid. d.
loco.*

De Cognatione legali.

TIT. XII.

Qua dicitur Cognatio legalis?

Est proximitas quædam quæ per adoptionem vel adrogationem alicujus contrahitur. Ideò dicta Legalis, quia adoptio juris est, non naturalis aut gentium, sed civilis, legisq; civilis inventum.

Cognatio hæc legalis inter quos impeditur contrahi nuptias?

Primò, inter ascendentes & descendentes, adoptatis scilicet & adoptati, in infinitum: quia nec adoptionis dissolutione, nec emancipatione tollitur cognatio legalis. Secundò, inter eos, qui à latere per adoptionem conjuncti sunt, scilicet adoptatum & filios naturales adoptantis; neque enim sororem adoptivam potest quis uxorem ducere. Idque durante adoptione, quia eâ sublatâ per emancipationem cognatio hæc tollitur. *c. un h. 3.*

De eo, qui cognovit consanguineam uxoris suae vel sponsae.

T I T. XIII.

Hoc Tit. agitur de adfinitate contracta per illicitam copulam, habitam cum consanguinea uxoris vel sponsae: Tit. verò sequente de adfinitate contracta per copulam licitam.

Quid igitur est juris, contracta adfinitas per copulam illicitam, id est cum consanguinea sponsa vel uxoris?

s. 2. s. 9.
C. ult.
h. t.

Distinguendum est, an adfinitas vicaria supervenerit post contracta sponsalia vel matrimonium, an vero fuerit contracta adfinitas ante matrimonium. Priori casu sponsalia de futuro dissolvantur, neque tum ei, qui cognoverit consanguineam sponsae suae de futuro, licet sponsam illam suam sibi habere uxorem, potestque illa impune alibi nubere. Sponsalia verò de presenti, quae sunt ipsum matrimonium, adfinitas contracta fornicatione superveniens non dissolvit. Posteriori casu dirimitur matrimonium & ut

& impeditur contrahendum usque ad quartum gradum jure Decretal. quod hodie usque ad secundum gradum restrictum est ex decreto Conc. Trid.

c. 1. 6. *Ex*
7. *cod.*

Dixi; ob adfinitatem ex fornicatione ortam non dirimi matrimonium: qua ergo est pena ejus, qui uxoris sua consanguineam cognovit?

sess. 24. c.
4. *de re-*
form.
marrim.

Quod ab uxore sua, cui jam adfinitas est, debitum conjugale exigere nequeat, reddere tamen uxori petenti debitum teneatur; quia uxor, qua non fuit particeps hujusmodi criminis, jure suo non debet sine sua culpa privari.

*d. c. 1. *Ex**
*c. 4. *h. t.**
*c. 6. *vers.**
sed nec
h. t.

De Consanguinitate & Adfinitate.

TIT. XIV.

Hic agitur de adfinitate ex copula licita, deque cognatione naturali seu consanguinitate, quae est inter sanguine junctos; inter quos non omnibus licet contrahere matrimonium, sicut neque inter adfines.

Quid est Consanguinitas?

EST vinculum seu propinquitas, sive cohaerentia personarum ex eodem stirpe

piteseu sanguinae propinquo descenditium.

Quotuplex est?

Triplex, juxta triplicem linearum ordinem, scil. Ascendentium, Descendentium & Collateralium, *Ascendentes* sunt parentes, qui nos genuerunt, ut pater, mater; avus, avia; proavus, proavia, & qui supra hos sunt. *Descendentes* sunt liberi, & qui ex iis nascuntur, ut filius, filia, nepos, neptis; pronepos, proneptis, & deinceps. *Collaterales*, qui eandem nobiscum communem stirpem sive parentem habent, veluti frater & soror, patruus & avunculus, patruelis &c.

Qua inter consanguineos est prohibitio nuptiarum?

Inter ascendentes & descendentes, id est inter parentes & liberos, prohibentur nuptiae in infinitum, utroque iure Canonico & civili. Estque prohibitio haec juris naturalis, quod quia est immutabile, nulla hic impetrari potest à S. Pont. dispensatio.

Inter eos, qui à latere juncti sunt sanguine, est etiam prohibitio, sed non tanta jure quidem civili usque ad quartum gradum exclusivè, ita ut quarto gradu

sint permixtae: jure verò Canonico ad *c. 8. h. s.*
 quartum gradum inclusivè. Quæ prohi-
 bitio quia est juris positivi, non etiam
 naturalis, idèd S. Pontif. inter personas à
 latere sibi junctas interdum solet & po-
 test dispensare. Aliterque computantur
 gradus in hac linea jure civili, aliter jure *c. 6. eod.*
 Canonico.

*Quomodo igitur computantur gradus
 utroque jure?*

In linea directa ascendentium & des-
 cendentium, sive sursum sive deorsum
 tendas, quæque persona gradum facit,
 unâ demptâ. Nullaque hic est differentia
 inter jus civile & Pontificium.

In linea verò transversali, aliter nume-
 rantur gradus jure civili aliter Canoni-
 co. Nam jure civili singulæ personæ, sive
 sursum sive deorsum tendas, dempto sti-
 pite, singulos gradus constituunt: quo-
 rum distantiam si quæras, primum as-
 cendere te oportet ad parentem, quem
 communem habes cum eo, què scire cu-
 pis, quoto gradu à te distet, tum à com-
 muni parente descendere ad eum usque,
 quem quærit V. G. Si quæras, quoto gra-
 du nepos fratris tui tibi sit junctus, pri-
 mum à te ascendes ad patrem tuum, qui
 tibi & nepoti fratris tui communis patres
 est?

est; & ecce primum gradum. Ab eo descendenti proximus occurret frater tuus ecce secundum gradum; tum filius matris; ecce tertium gradum; hinc nepos fratris, qui est quarto gradu, eoque gradu tibi junctus. Jure vero Pontificio in conjunctis à latere primum gradum constituit frater & soror; secundum fratris sororisque filius & filia; tertium nepos & neptis, quartum pronepos & proneptis, & semper duæ personæ in uno eodemque gradu constituantur.

can. Ad
sedem &
can. Pa-
rentela
xxxv. q.
2.

Quomodo distantia graduum in hac linea collateralium investiganda est?

Huic rei duæ serviunt regulæ, altera pro linea æquali, ubi uterque æquè longe distat à communi parente; altera pro inæquali:

Reg. I. Quoto gradu distat alteruter à communi parente, eodem gradu distant inter se V. G. Consobrinus à communi stipite distat tantum duobus gradibus, & patruelis totidem; ergo a se invicem distant similiter duobus gradibus: qui jure civili sunt in quarto gradu in utraque linea, ascendendo & descendendo, ut dictum. Jure vero Pontificio per

personæ numerantur tantum in alterutra linea.

Reg. II. Quoto gradu remotior distat à communi parente, eodem gradu distat inter se V. G. Filius consobrini à communi stirpe distat tertio gradu, quia tot personæ numerantur, dempto stirpe, patruelis secundo gradu; ergo consobrini filius & patruelis à se distant tertio gradu.

Quid est Adfinitas, & qui Adfines?

Adfinitas est vinculum resultans ex unione duorum in unam carnem per carnalem copulam. Vel est personarum necessitudo, ex coitu proveniens, omni carens sanguinis parentelâ. Adfines verò sunt viri & uxoris cognati, dicti ex eo, quòd duæ cognationes, quæ diversæ inter se sunt, per nuptias copulentur, & altera ad alterius cognationis finem accedat: quia cognati viri fiunt adfines uxori, & contra cognati uxoris fiunt adfines viro.

*l. 4. §. 3.
D. de
gradib.
& adfin.
c. 5. h. t.*

Quotuplex est?

Legitima & illegitima. Legitima dicitur, quæ per nuptias legitimas contrahitur: quid ratione jure civili ex solis nuptiis

tis

d. l. 4. §. 6. tiis adfinitas oritur. Illegitima, quæ ex
 6. illicita nascitur copula, de qua testis
 sup. de eo qui cognovit consang.

Quot sunt genera adfinitatis?

Tria. Primum genus adfinitatis est, quod per primam carnis copulam, sive mediante una persona contrahitur; secundum, quod per personam primo generi additam, copula carnali intercurrente, constituitur; tertium, quod per tertiam personam personæ secundi generis additam & copulam matrimonialem inducitur; atque ita copula addita copulæ efficit hæc diversa genera adfinitatis.

Declara id exempla.

Si N. consanguineus meus ducat uxorem Titiam, hæc mihi, meisque consanguineis erit adfinitas in primo genere adfinitatis, atque in eodem gradu, quo mihi junctus est consanguineus meus Sin. consanguineo illo meo mortuo, superstes. Titia adfinitas mea alii nubat, tum ille, cui nuber, mihi, meisque consanguineis erit adfinitas in secundo genere adfinitatis, eodem gradu, quo mihi erat junctus consanguineus meus mortuus. Rufus, si Titia adfinitas mea mortua ille secundus ejus maritus, in secundo genere adfinitatis

adfinitatis mihi junctus, aliam ducat, hac mihi erit adfinis in tertio genere adfinitatis.

Quot sunt ordines adfinitatis?

Tres, ascendentium, descendentium & collateralium. Ascendentium adfinium nomina sunt, socer & socrus, vitricus & noverca. Descendentium gener & nurus, privignus & privigna, & ulteriores &c. Collaterales adfines sunt, qui vel marito vel uxori consanguinei sunt ex transversa linea juncti, ut levir, id est frater mariti, sororius vir sororis, glos soror mariti &c.

d. l. 4. §. 6. de grad. & ab. Co. adfin.

Suntne gradus adfinium?

Gradus quidem adfinitatis per se & proprie nulli sunt, quia gradus ratione cognationis naturalis, que hic nulla subest, dicuntur: veruntamen quia adfinitas in cognatione naturali fundatur, ad illius imitationem etiam gradus habere dicitur, qui & adinstat graduum cognationis computantur. Nam quoto gradu aliquis junctus est marito, eodem adfinitatis gradu erit junctus ejus uxori & contra: veluti frater meus mihi junctus est primo gradu consanguinitatis, secundum Canones, ergo & uxori meae erit junctus primo gradu adfinitatis; & sic deinceps.

Quia

Qua ergo prohibitio est nuptiarum inter adfines ?

can. 1. &c. Inter adfines ascendentes & descen-
2. xxxv. dentes , quia parentum & libero-
qu. 1. &c. rum loco prohibita sunt nuptia in ius-
similib. c. nitum. Inter eos vero , qui a latere con-
pen. vers. juncti sunt , olim prohibitio ista locum
prohibi- habuit in quolibet genere adfinitatis , ad
tio h. t. septimum usque gradum ; sicut & inter
&c. consanguineos collaterales : verum hodie
Lacet. tantum in primo genere adfinitatis ,
47. sup. & ad quartum gradum inclusivè. Quam
de testib. tamen prohibitionem propter adfinitatem
Sess. 24. ex fornicatione contractam Concilium
c. 4. de Trid. ad eos tantum , qui primo & se-
reform. cundo gradu conjunguntur , restrinxit.
matr.

De frigidis & maleficiatis , & impotentia coeundi.

TIT. XV.

Impotentia coeundi qua & quando impedit & dirimit matrimonium?

IN potentia utique perpetua & immedicabilis , quæ scilicet non sine miraculo aut gravi læsione corporis , vel pro-

babili periculo animæ, tolli potest; siue ea ex naturali causa contingat, puta ex frigiditate, aliove naturæ defectu vel excessu; siue ex causa accidentali; & adventitia, veluti ex maleficio seu veneficio, aliterve vi adhibitâ: si nimirum alter conjugum hoc petat, & impotentia
 c. 1. 2. 5.
 § ult.
 h. t.

*Quid si quis sciens cum impotente
 contraxerit?*

Eo casu non quidem separabitur matrimonium; verum si non possit alter alterum habere ut maritum aut uxorem, habeat saltem ut fratrem; aut sororem.
 c. 4. § 5.
 eod.

*An conjugato adserenti se aut conjugem
 impotentem, credi statim debet?*

Nequaquam; sed probatione opus est, quæ si statim ex solo aspectu corporis per evidentia signa haberi possit, tunc statim fit separatio conjugatorum iudicio Ecclesiæ, nullo alio expectato: vel si non possit haberi probatio, jubentur per integrum triennium cohabitare, & se experiri. Quo tempore elapso, siambo jurent, unâ cum septima manu propinquorum, id est cum septem propinquis, vel cum septima manu vicinorum

d. c. 5. &
ult. eod.

norum bonæ famæ, si desint propinqui, se frustra expertos fuisse, poterit ille, qui impotentem duxerit, illa dimissa aliam ducere, vel alia, quæ impotenti nupsit alii nubere.

Quid si postea deprehendatur, eum, qui probatus, & iudicatus fuerit impotens, non fuisse impotentem?

d. c. 5. &
c. ult. h. t.

Tunc is, qui fuerit absolutus per sententiam, & solutus vinculo conjugii prioris, cogitur ad priorem conjugem redire, quasi nulla separatio facta esset, & illi, qui impotentiam ejus juraverant, rei sunt perjuri. Non obstante exceptione rei iudicatæ: quoniam sententia in causa matrimonii lata nunquam transit

c. 7. 10.
& 11. sup.
de sent.

in rem iudicatam, & idè, quando curaque constat de ejus iniquitate, retractari potest.

& re jud.

De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.

T I T. XVI.

Quando huic interdico locus est?

Quando prohibetur inter aliquos matrimonium contrahi, donec de causa cog-

sa cognoscatur, quia fortè dubitetur, an sanguine vel adfinitate juncti sint in gradu prohibito, an non aliud aliquod impedimentum subsit.

Quid si non obstante interdicto, aliqui contraxerint?

Non dirimitur quidem tunc matrimonium, si non sit aliud aliquod justum impedimentum probatum; puniuntur tamen tales, propter inobedientiam, quam commiserunt, contra interdictum Ecclesie contrahendo; tamdiu separandi, quousque de causa cognoscatur, utrum matrimonium de jure possit & debeat stare.

c. r. h. r.

c. nli. cod.

Qui filii sunt legitimi.

TIT. XVIII.

Hoc Tit. eoque unico, agitur de secundo capite hujus libri, nimirum de prole & liberis legitimis, qui effectus & fructus est matrimonii legitime contracti, deque legitimatis.

Qui ergo sunt filij legitimi?

PRIMò, qui ex legitimo matrimonio seu iustis nuptiis procreati sunt, quod nullum dubium habet.

Secun-

Secundò, qui ex parentibus publicè, quidem atque in facie Ecclesiæ & solemniter, sed tamen nulliter, ob latens & ignoratum impedimentum, quod inter eos justum fuit, matrimonio junctis nati sunt, etiam legitimi habentur. Ut & nati ex secunda uxore illius, qui primam uxore vivente, secundam ejus rei ignorantiam in facie Ecclesiæ duxerat. Quod interpretatur favor proli, ut in dubio potius legitima quam illegitima pronuncietur & sufficit quoad hoc alterum conjugum fuisse ignorantem & bonæ fidei.

Tertio ex soluto & soluta nati, & legitimati per subsequens matrimonium perinde habentur, ac si ex legitimo matrimonio nati essent, capaces omnium dignitatum, etiam Episcopatus, excepto Cardinalatu, ex constitutione Sixti V.

Quarto, legitimati per rescriptum Principis, vel S. Pont. nam & S. Pont. legitimos efficere legitimos potest: in spiritualibus quidem, veluti ut sint capaces beneficiorum Ecclesiasticorum & Ordinum sacrorum, omnes omnino Christianos tanquam sibi in spiritualibus subjectos; in profanis vero, veluti ut succedere parentibus possint, eos tantum, qui ipsi in rebus profanis subjecti sunt. Nisi in causis multum arduis, &

c. 2. & c. per venit 11. h. t.

c. pen. eod.

c. Tanta 6. eod.

Gas de benef. p.

7. c. 1. n. 28.

c. Soluta vers no-

bis auo tem sup.

De ma jorit. &

obed.

ubi de Reip. causa præcipue agit, ve-
luti ut legitimatus reddatur capax suc-
cessionis in regnum.

63. h. t.

*Judicium de eo. an legitimus quis sit, vel
non, ad quem iudicem
spectat?*

Ad iudicem Ecclesiasticum; adeo ut,
si quaestio natiuitatis, id est, an quis sit
filius legitimus, tantum incidat in hoc
iudicium, & principaliter agatur de hæ-
reditate, quam quis petit tanquam filius
ita ad iudicem Ecclesiasticum sit remit-
tenda. Neque enim hic accessorium se-
quitur suum principale, cum Laicus sit
omnino incapax hujus iudicii Ecclesia-
stici.

Qui matrimonium accusare pos-
sint, vel contra illud
testari.

l. 6 & 7.
cod.

TIT. XVIII.

Tertio hujus libri capite explicatur,
quomodo matrimonium dissolvatur,
nempe per accusationem, & per di-
vortium, non quidem inter aliquos
ritè contractum, illud enim est indis-
solubile:

P

solubile:

Qui matrim. accus. poss.
solubile. sed quod de facto, non iure
contractum iudicis auctoritate dissolvi
debet.

Quid est accusatio matrimonii?

Est impedimenti, ob quod matrimo-
nium consistere inter conjuges non
potest, coram competenti iudice legiti-
me facta allegatio.

Qui accusare possunt, vel non?

Sub distinctione respondendum est.
Quod si accusatio non contineat delictum
etiam ipsorum conjugum, sed fiat ob im-
pedimentum aliquod, puta: quia vir sit
frigidus vel maleficiatus, aut alias impo-
tens ad actum conjugalem, vel quia ma-
lier ita arcta, ut cognosci non possit, hoc
casu accusatio ad solos spectat conjuges,
non etiam ad extraneos, quorum nihil
interest. Si vero accusatio delictum con-
tineat, ut quia aliqui in gradu prohibito
contraxerint aut contrahere voluerint,
dicuntur, tunc quilibet ad accusandum
matrimonium admittitur: hoc tam-
ordine servato, ut post parentes ad-
mittantur proximiores consanguinei, &
agnati & cognati, & his deficientibus
extranei, interque eos antiquiores & iu-
stiores preferantur.

e. 3. h. t.

Et can.

xxxv.

qu. 6.

Accusator autem matrimonii, qui cum publice matrimonium ex suggestu denunciaretur, tacuerit, postea contracto matrimonio non auditur, nisi verisimiliter denuntiationem ignoraverit, vel jurare paratus sit, se haecenus impedimentum ignorasse, sed jam recens illud didicisse. Sic & repellendus est, qui per questum profiliit ad accusandum matrimonium. *c. ult. h. t.*
9.
c. 5. h. t.

Qui & qualiter recipi testes in causa matrimonii possunt ?

Testes ipsimet ac personaliter coram iudice compareant necesse est, & de impedimento testimonium dicant, non etiam per litteras. Testes autem recipiuntur etiam parentes, fratres, cognati utriusque sexus, maximè quando agitur de consanguinitate; quamvis aliàs regulariter improbatum sit domesticum testimonium; idque ideo, quia tales omnium optimè nosse praesumuntur consanguinitatem & affinitatem suam, cum unusquisque suam genealogiam ex recitatione majorum scire laboret. *c. 2. h. t.*
d. c. 31. h. t.

Quid est divortium & quotuplex?

*l. 2. D.
eod.*

Divortium est legitima mariti & uxoris apud competentem judicem facta separatio. Dicitur vel à diversificatione, quia in diversas partes eunt, qui distrahunt matrimonium; vel potius à Divertendo, seu Divortendo. Divortium autem bifariam accipitur, vel pro diremptione ipsius matrimonii quoad vinculum, quæ proprie Divortium dicitur, vel pro separatione quoad corpora.

Matrimonium semel legitime contractum potestne aliquando dissolvi quoad vinculum?

*l. 6. 9. 10.
II. D.
eod. tit.
& tit. C.
de repud.*

Jure quidem civili quædam ob causas verè dirimi potuit, etiam quoad vinculum: at jure Pontificio Matrimonium legitimum, utroque conjugum vivente non potest ullo modo quoad vinculum dissolvi. juxta illud Matth. 19. *Quos Deus conjunxit, homo non separet, & ne qui*

licet alter conjugum incidat fortè in *c. ut sup.*
hæresim, vel infidelitatem vel propter *de transo*
adulterium; quam hæterodoxi hodie *lat. E-*
plerique contrariam sententiam ample- *pisc. c. 1.*
dantur. *97. h. t.*

*Quid si inter eos sit contractum matrimo-
nium, inter quos alias ob aliquod impedi-
mentum consanguinitatis vel adfni-
tatis matrimonium est probi-
bitum?*

Matrimonium hujusmodi etiam jure
Pontificis dirimi & dissolvi poterit. *c. 3. h. t.*

Non tamen propriâ auctoritate contra-
hentium, etiam si impedimentum pa-
rentelæ inter eos esset notorium, sed ran-
tum auctoritate judicis Ecclesiastici, vel
saltem ex officio Ordinarii. Quia licet
tale matrimonium sit ipso jure nullum
& proinde de jure dissolvi non debeat,
attamen uti de facto contractum fuit, ita *c. ult. h. t.*
& de facto distrahi ac dissolvi jure Pon-
tificis potest.

*Quid si pagani in gradu prohibito juncti,
ad fidem Christianam
convertantur?*

Non quidem dirimeretur eo casu ma-
trimonium, nec separabuntur conjuges.
ne quidem quoad thorum; verum si plu-
res uxores habuerit paganus, is ad fidem

conversus adhærebit primæ suæ uxori.

*Quid si, altero infidelium ad fidem con-
verso, alter in infidelitate
sua perseveret?*

Hoc casu dirimi matrimonium pote-
rit & fidelis aliam ducere, si utique in-
fidelis nolit eo habitare fidei, nec possit
eidem manere conjunctus sine blasphem
mia divini nominis. Ubi nota in signe di-
scrimen inter matrimonium infidelium
& fidelium inter se, quia inter fideles te-
mel legitimè contractum nullo modo
potest dirimi; ac dirimi potest inter in-
fideles, quia inter hos verum quidem ex-
titit matrimonium, non tamen fuit ra-
tum, quia scilicet non fuit in fide Ecclesie
Catholicæ celebratum. Inter fideles au-
tem & verum est matrimonium, & ra-
tum, & Sacramentum fidei, quod tam
admissum nunquam amittitur.

d. c. 7. c.
a. 8.

d. c. 7.
vers. nã
et si.

*Matrimonio legitimè contracto & in-
summato, quibus ex causis divor-
tium fieri potest, quoad
thorum?*

Dux hoc Tit. proponuntur: veluti
alter conjugum labatur in hæresim ve
in infidelitatem & molestus sit alteri fi-
deli permanenti; poterit hic à iudice Ec-
clesie

clesia
à con
prop
tio
comp
quod
terum
impe

Deo
xo

Divo
qu
fa
sol

ES
da or
marr
rest
bus,

clericali impetrare, ut quoad thorum à conjugē separaretur. Sic & separatio fit propter adulterium, nisi uterque pari vitio laboret, quia paria delicta mutuā compensatione tolluntur. Item iusta quoque causa est divortii, si alter in alterum saeviat nimium, si alter alterum impellat ad peccatum mortale.

c. 2. G. 1. de illa 6. h. t. c. 4. G. 3. c. 1. c. pen. G. 1. inf. de adul. d. c. 7. vers. si eo nimo aliter.

De donatione inter virum & uxorem: & de dote post divortium restituenda.

TIT. XX.

Divortium sequitur repetitio dotis tamquam causa incidens, si ex licita causa fuerit facta separatio & divortium solemniter celebratum.

c. 1. 2. G. 3. h. t.

Quid est Dos?

l. pro onerib.

Est donatio, qua ab uxore, aut alio uxoris nomine, fit marito ad sustinenda opera matrimonii. Quae propterea matrimonio constante repeti non potest, nisi maritus labatur facultatibus.

20. C. de jure del. Si constate 24. D. soluto matrim.

Quid Donatio propter nuptias?

Est donatio illa . quæ vel à sponsa ,
vel ab alio sponsi nomine fit sponsæ ,
vel etiam , quæ constante matrimonio à
marito fit uxori . in securitatem dotis .
Eò enim spectat hæc donatio , ut habeat
uxor , si fortè dos culpâ mariti pereat ,
vel deterior fiat , unde eam recupe-
ret .

*Quid si igitur per sententiam iudicis ma-
trimonium pronuntietur
esse nullum ?*

*l. 3. D. de
jure dot.
c. 2. 5.
& c. fin.
h. tit.*

Tunc & dos erit nulla; quia ubicum-
que matrimonii nomen non est , ibi nec
dos est, restituenda propterea uxori: nec
etiam donatio propter nuptias , resti-
tuenda marito. Sed & bona constant
matrimonio communiter acquisita uxori
& maritus inter se dividere debent.

*Quid si divortium fiat quoad thorum
duntaxat ?*

Tunc qui peccavit punitur amissio-
ne suæ dotis , vel donationis propter
nuptias; veluti uxore in adulterium lapsa ,
maritus innocens dotem lucratur .
ideoque non est cogendus illam restituere .

re: & contra uxor marito adultero lucratur donationem propter nuptias. *c. 4. h. t.*

Quid de donationibus, qua extra causas dotis vel donationis propter nuptias fiunt inter conjuges consentendum? *c. ult. h. t.*

Ex ex causa divortii, siue quoad vinculum, siue quoad thorum duntaxat, censentur tacite revocatae. Nam licet donationes ejusmodi utroque jure sint prohibita, tamen si non fuerint revocata, confirmantur morte donatoris, *d. c. ult. §. l. 1. D. eod. tit. l. Sed interim 11.*

Morte alterutrius soluto matrimonio an tunc dos ac donatio propter nuptias restitui debeat? *§. D. eod.*

Omnino idque vel superstite, vel ejus heredibus: nisi vel pacto conjugum, vel statuto, vel consuetudine aliud obtineat; quia licet conjugibus pacisci inter se, ut altero eorum forte sine liberis mortuo superstes vel dotem, vel donationem propter nuptias lucretur, eamque vel integram, vel saltem aliquam partem, quae dicitur lucrum nuptiale, Pont. appellat *Dotalegium* Pragmatici vulgo *Donarium*. *d. c. ult. in verb. nisi de consuet. §. c. l. Si convenit 6. §. l. 9 C. de pact. convenit d. l. 9. §. d. c. 4.*

De secundis nuptiis.

TIT. XXI.

Postremum libri hujus caput est de iterandis nuptiis ; quâ notâ Sacramentum matrimonii differt ab aliis Sacramentis Baptismo , Confirmatione & Ordine , quæ iterari non possunt.

Quæ hic dicuntur secunda nuptia ?

Non tantum illæ, quæ primas proxime sequuntur, sed & tertiæ, quartæ, & deinceps, quotiescunque nuptias iterari contingit.

Altero conjugum mortuo licetne superstiti statim ad secundas nuptias convolare ?

r. pen. & ult. h. tit.

*l. Libero-
rum D.
de his
qui not.
infam l.
1. & 2. C.
his.*

Licet, abrogatis circa hoc legibus civilibus, quæ mulierem intra tempus luctus, id est intra annum luctus à morte mariti, alteri nubentem notant infamia, & damnato errore Origenis secundas nuptias prohibitas adterentis.

licet

*Interstitio inter primas & secundas
nuptias?*

Illud interest, quod secundæ nuptiæ
non benedicantur à Parocho vel sacer-
dote, quia benedictio in primis nuptiis
semel impertita semper durat, nec est *e. i. h. 2.*
iteranda. Nisi aliud observet consuetu-
do, quia hæc differentia est juris positi-
vi, quæ contrariâ consuetudine tolli
potest. Benedictioque illa, quam Sacer-
dos nuptiis impertitur, tantum est pia
quædam ceremonia, ostendens
nuptias à Christo esse bene-
dictas.

Finis libri quarti.

P. 6. JURIS

(348)

JURIS
CANONICI

PER
EROTEMATA

DIGESTI ET ENUCLEATI

LIB. V. TIT. I.

De Accusationibus, Inquisitionibus & Denuntiationibus.

Ex tribus objectis Juris Pontificii restat tertium, quid circa Actiones criminales versatur, quæ actiones coram judice Ecclesiastico instituuntur in iudicium, vel per Accusationes vel per Inquisitiones, vel per Denuntiationes. Estque hoc primum hujus libri caput de iudicio criminali.

Accusatio & Accusare quid?

ACCUSATIO est criminis alicujus apud iudicem competentem, vindicatio

causâ publicâ, inscriptione interveniente legitime facta delatio. Et Accusare nihil aliud, quam deferre reum criminis alicujus ad judicem, cum subscriptione deferentis. Rectè, *Inscriptione interveniente, vel cum subscriptione deferentis*, ne alias calumniatoribus per odium aut malitiam quoslibet accusandi detur occasio.

Ita post Hostien. hic in Summa commu- niter Doct. cã. 2.3. & 5. 11. qu. 8.

Quid est inscriptio?

Est obligatio in scriptis facta, qua accusator ad eandem pœnam se obstringit, si crimen, quod commissum esse, accusatorio libello porrecto, præterdit, non probaverit, quam reus pati debuisset, si probasset. Hodie inscriptio ac pœna talionis passim à foro recessit, in ejusque locum ferè successit pœna arbitraria judicis.

c. 1. h. de.

Quibus personis in judicio criminali opus est?

His tribus, Judice, accusatore legitimo, id est qui ob aliquam justam causam accusare non prohibeatur, Denuntiatore vel famâ, & Reo. Quod si legitimus non fuerit accusator, frustra fatigetur accusatus.

c. 3. h. de.

P. 7/

Quis

l. 6. &
7. C. de
his qui
accus.
non poss.

7. 10. &
h. r.

d. c. 10.

c. in pr. de
immun.

Eccles. in
6. c. de
catere

sup. de
testib. c.

7. & c.

31. inf. de
Simon.

Vide Vnl-
len. h. r.

S. 2. n. 5.

Qui & quibus ex causis accusari
prohibentur!

Ex his præcipuè. Primò, si ejus, qui
accusat, non inter sit. II. Si eundem equi-
dem criminis accusaverit, & destiterit
dein ab accusatione, expressè vel tacitè.
III. Si accusatione sit inimicus accusati,
vel ejus inimico cohabiter: quia præsu-
mitur hujusmodi acc. satio proficisci ex
odio quodam. IV. Repellitur laicus vo-
lens accusare Clericum, ex eadem causa:
quia Clericis laicos opido infestis tra-
didit antiquitas quod & præsentium ex-
perimenta temporum manifestè decla-
rant, inquit Pont. Nisi laici vel suam vel
suarum injuriam prosequantur: quo ca-
su quamvis non admitterentur adversus
Clericos ad testimonium, quia nemo in
caussa sua testis esse potest, tamen ad ac-
cusandum eos admitti nihil vetat. Sed
& enormitas criminis laicos adversus
Clericos admittit, veluti in crimine he-
monia, hæresis & læsæ Majestatis.
Pluresque alios alii recensent.

An & Monachus accusator audiendus
erit contra suum Abbatem?

Eum audiendum esse, si Abbatem
suum

strum velit alicujus criminis accusare, *c. ex par-*
 ticipat Alexander III. Pont. Quamvis *te 11. h. t.*
 eidem suo Prælato obedientiam vove- *de. 11. 23.*
 rit, nisi rationabilis aliqua causa impe- *can. Mo-*
 diat. Imò & sumptus quibus ad prole- *nachi 35.*
 quendam accusationem est opus, cum *xxi. q. 1.*
 ipse Monachus nihil proprii habere pos-
 sit, ex bonis Monasterii suppeditandi
 sunt, Alios autem Monachus accusare
 non potest, nisi interfit Monasterii, &
 de licentia sui Abbatis vel Superioris.

Ad prosequendam accusationem an ad-
mittendus procurator?

Is non ad alium effectum admittitur,
 quam ut alleget in iudicio causam ab-
 sentie, vel alias exceptiones ipsum cri- *c. Veniens*
 men non tangeres. Teneatur enim ipse *15. h. t.*
 met qui accusationem instituit, eam pro-
 sequi quia regulariter in causis crimina-
 libus, quemadmodum reus se non potest *l. Ab ac-*
 per procuratorem defendere, ita neque *cusatore*
 accusator potest per procuratorem agere. *13. D. de*
publ. jud.

Quid est Inquisitio?

Est criminis alicujus per iudicem
 competentem Canonicè facta investi-
 gatio, adversus eos, qui vel denunciati
 sunt, vel qui ob crimen aliquod male
 audiunt & infames habentur.

Qualis

Qualiter instituitur hac Inquisitio?

*a pen. &
ult. h. t.*

*e. quali-
ter 24.
eod.*

Institui solet à Judice, interdum ali-
quo denuntiante vel deferente, inter-
dum etiam nullo accusante, vel denun-
tiantes, sed famâ & rumore vulgi non re-
merario ad hoc judicem instigant.
Neque enim judex potest aut debet in-
aliquem instituere inquisitionem, nisi qui
propter crimen aliquod ita vulgò sit
infamis, ut sine scandalo tolerari non
possit.

*Quomodo exerceri judicium criminale pr-
test, ubi nullus est accusator aut
denuntiator?*

*d. c. 24.
vers. ex
quib.*

Hic fama publica & clamore inquisi-
tio erit loco accusatoris vel denuntia-
toris: non tanquam idem sit Accusator &
Judex, sed quasi denuntiante fama vel
deferente clamore vulgi. Judex officium
debitum exequatur. Quod rectè intro-
ductum est, ne aliàs crimina maneat
impunita.

*Quid interest, crimen per inquisitionem
probatum sit, an per accu-
sationem?*

Quod Judex, si per accusationem

probatum fuerit crimen, cogatur certam pœnam à lege statutum alicui crimini infligere: eo verò per inquisitionem patefacto, possit pro arbitratu suo, proque personæ meritis, & delicti qualitate pœnam moderari. Nisi crimen esset tale, quod Ordinis executionem aut beneficii retentionem impediret: veluti si quis per inquisitionem probatus esset simoniacus, qui eo casu perindè erit deponendus ac privandus beneficio, ac si per accusationem probatus foret talis.

*c. Inquisitionis
21. in pr.
h.t.*

d. 4. 21.

Quid est Denuntiatio ?

Denuntiatio Canonica (de qua agitur hoc loco) est criminis alicujus apud competentem judicem citra inscriptionem legitimè facta delatio. Fit autem hæc denuntiatio super crimine occulto quidem, quod tamen aliquo modo probari possit; & sit potissimum ad pœnitentiam peragendam, vel aliam pœnam legitimam imponendam. Et hanc Canonicam denuntiationem præcedere debet vel unica tantum, vel etiam altera monitio charitativa; in quo differt à denuntiatione Evangelica, in qua triplex monitio requiritur necessariò.

*c. 2. 3. &
aliquos
seqq. h. t.*

Quo

Quotuplex igitur est Denuntiatio ?

Triplex, Canonica, Evangelica & Judicialis, quæ & Civilis. Evangelica est, quæ tantum fit ad poenitentiam, & similiter locum habet in quolibet occidit peccante, modò aliquo usque de delicto constet. Eiusque forma traditur *Matth. 18. v. 15. & Luca 17. v. 3.* ut scilicet delinquens primò corripiatur privatim, deinde, si non paraverit fraternali correptioni,

can. Si peccaverit 11. qu. 1. & c. 13. sup. de judic. Vallen. hic §. 5. post. Canonis in Summa eod. tit. iterum moneatur, adhibito uno vel duobus testibus, & tunc demum si contumax sit, deferatur Ecclesie puniendæ. Denuntiatio judicialis fit per ministros publicos, ad hoc constitutos, ut delicta ac delinquentes denuntient magistratibus; idque vel ad vindictam publicam, & dicitur publica, vel ad privatam interest, & dicitur privata.

In quo differt Denuntiatio Accusatione?

Differt, & modo instituendi & fine. Nam ad accusationem necessaria est inscriptio: denuntiatio fit sine inscriptione. Accusatio fit principaliter ad poenam, id est ut poenam luat reus: denuntiatio non fit ad poenam, sed ad vitæ commendationem, ut reus corrigat suos male

Super 13. b. 1. d. 113.

los mores. Ideòque etiam denuntiator est repellendus à Judice, si prius amicus non admonuerit reum, quam crimen ad iudicem deferret. *ci. 2. sod.*

De Calumniatoribus.

TIT. II.

Accusatores vel denuntiatores, si alicuius falsa crimina obijciant tenentur tamquam calumniatores.

Qui dicuntur Calumniari, & quis Calumniator?

Calumniari est falsum crimen scienter & dolo malo intendere. Calumniator dicitur, qui falsum crimen scienter & dolo malo intendit, seu proponit. In eo diversus à Prævariatore, quia hic falso crimina detegit, & vera abscondit. Tergiversari verò est in totum ab accusatione absterere. *l. 1. §. 5. D. Ad S. C. Turpil.*

Qua est pœna accusatorum calumniantium?

Pœna est talio. Eadem scilicet pœnâ *can. quisquis. 11. q. 6.* plestendi sunt, qua mulctandi forent, si crimina fuissent probata, cum calumniatores ad vindictam polcat similitudo supplicii.

Quid.

*Quid si eadem poena plecti nequeant, cum
calumniator non sit capax
poena?*

Tunc alia & æque gravis infligitur.
Exemplum est in Subdiacono, qui Dia-
conum falso accusaverat alicujus crimi-
nis, quo probato deponendus & Ordi-
ne sacro exuendus esset Diaconus: quia
non potest Subdiaconus spoliari Ordine,
quem non habet, præterquam quod pri-
vetur Subdiaconatu, publicè verbetibus
castigatus mittitur in exilium.

c. i. h. t.

*Quid si non constet, an quis calumniandi
animo accusationem institue-
rit vel non?*

De eo inquirere officio incumbit ju-
dicis: qui si negotium id postulet, accu-
satori deficienti in probatione, nimirum
se non animo calumniandi accusatio-
nem instituisse, præsertim adversus he-
periores suum, Canoniceam in eorum
purgationem, eumque dum se pur-
get, ab officio & beneficio
suspendet.

c. i. eod.

De Simonia, & ne aliquid de spiri-
tualibus exigatur vel pro-
mittatur.

T I T. III.

Hic incipit alterum hujus libri caput
quo materia iudicii criminalis, id est
ipsa crimina enumerantur & expli-
cantur: quæ vel communia sunt om-
nium hominum tum Ecclesiastico-
rum, tum Laicorum, vel Clericorum
propria. Primi generis sunt illa, quæ
in ipsum Deum & religionem princi-
paliter committuntur, quorum gra-
vissimum est Simonia, & quæ in pro-
ximum.

Quid est Simonia?

Simonia (à Simone Mago, qui primus
legitur se hoc crimine polluisse. *Act.*
8. ita dicta) est studiosa voluntas emen-
di vel vendendi aliquid spirituale vel
spirituali annexum, *Studiosa*, inquam
ut excludantur leves vel minus delibe-
ratæ voluntatis motus. Verbis *emendi vel*
vendendi continetur contractus omnis
onerofus, pretio temporali intercedente;
vel

vel quod rationem pretii habeat, non gratuitus: veluti in pecunia detur vel promittatur, ex pacto sive tacito, sive expresso pro sacramentorum administratione, pro sepultura & exequiis mortuorum, pro benedictionibus nubentium, pro ingressu Religionis, pro beneficiorum Ecclesiasticorum collatione. Imò si tantum obsequium aliquod sive & unus ab obsequio praestetur pro beneficio obtinendo.

c. 8. 9. 10.
Et pas.
sim h. 7.
c. 12. 10d.

Quod hic vocas munus ab obsequio?

Quodlibet ministerium & obsequium, quod homo homini in rebus temporalibus prestare solet, habetque pretium rationem. Est enim pretium hic triplicis generis, aliud pretium manus, sive muneris à manu, aliud pretium linguæ, sive muneris à linguâ, aliud pretium obsequii sive muneris ab obsequio. *Munus à manu* pecunia est, & res quælibet, quæ est in commercio, & quæ etiam pecunie appellatione continetur. *Munus à linguâ* favor est, sive preces & supplicationes humanæ, si ex pacto vel promissione factant, *Munus ab obsequio* servitus est indubitè impensa, id est famularus alicui ab dictus, ut ejus intuitu aliquid spirituale consequatur.

l. 178. D.
De V. S.
e. Sunt
nonnulli
114. q. 1.
Et c. Sal.
vator 1.
qu. 3.

Quætriplex est Simonia?

Primò, alia est juris divini, alia juris humani sive Ecclesiastici. Illa committitur circa res merè spirituales, & maxime circa eas, quibus confertur potestas clavium. Hæc ex jure positivo prohibitionem suam habet, & committitur circa rem natura quidem sua vendibilem, prohibitam tamen vendi jure positivo Ecclesiastico; veluti in venditione beneficiorum, secundum id, quod temporale est; quod ab Ecclesia prohiberi potuit propter dependentiam & connexionem, quam habet cum re sacra: item in venditione officiorum minus spiritualium, quale est officium Oeconomi Ecclesiæ, Advocati Ecclesiæ, Sacristæ, & similia.

II. Alia est Mentalis, alia Conventionalis, alia Realis. *Mentalis* est, quæ d. cap. Salvator. mente tantum concepta in solo proposito consistit interno, sive res tradatur, sive non tradatur, citra ullum pactum seu conventionem. *Conventionalis* est, quando à proposito illo interno proceditur ad conventionem dandi aliquid temporale pro spirituali, citra tamen executionem, ex utraque vel altera parte tantum. *Realis* est, quando ultra conventionem

d. cap.
Salva-
tor.

d

tionem de dando accedit traditio ipsius rei, idque ex parte utriusque tam dantis quam accipientis; veluti dedi tibi pecunias, & tu vicissim mihi dedisti præbendam.

Ad conventionalem Simoniam, vel potius ad mentalem, referri potest species illa, quam vocant *Confidentialem* seu *Confidentia*, quæ propriè locum habet in renuntiationibus & collationibus, aliisque provisionibus beneficiorum Ecclesiasticorum. V. G. Quando quis alicui providet de beneficio, cum certa fiducia & spe, ut provisus illud ipsum aliquando resignet cedatve, vel ei, à quo beneficium obtinuit, vel illius nepoti, vel etiam alteri. Quod quidem licitè fieri poterit sine ullo pacto, aut conditione, modo fiat digno; simoniaca verò erit facta cum interventu pretii, pacti, modi aut conditionis, sive digno fiat, sive indigno. Extat de hac specie Simonia Constitutio Pii IV. anno 1564. & duplex Pii V. anno 1568. & 1569.

*Qui igitur vitium Simonia incurramt
& ex quibus causis?*

can. Placuit 22.
1. qu. 1.
c. 2. sup.

Ex quo tam ementes quam vendentes, de quo extat antiqua definitio Patrum: *Anathema sit danti & accipienti*

Præterea, & qui siue danti siue accipienti
 vel proxenera, vel intercessor vel coo-
 perator fuerit, in reatu est Simonia.
 Causa Simonia generalis est, quod de-
 tur aliquid temporale pro re spirituali,
 vel ei adnexa. Particulares causas ali-
 quot retuli supra, quibus alia addi pos-
 sant: ut si pro ordinatione aliquid da-
 tum vel acceptum fuerit, si pro consecra-
 tione vel benedictione Episcoporum aut
 Abbatum; si pro electione, presentatio-
 ne, seu nominatione, pro institutione
 seu investitura sacerdotum; si pro ingres-
 su Religionis & receptione Mona-

De conf.
Et cum
detesta-
bile h. t.
in Extra-
vag.
com.
c. 1. h. t.
can. 2. 3.
4. Et
passim.
c. 1. q. 1.
c. 10. Et
39 h. t.
c. 9. Et
16. h. t. c.
8. Et c.
19. eod.
Navar.
in Man.
c. 1. n.
106. c. 18.
Et ibi gl.
h. t. arg.
c. Ex
tua 20.
h. t. Wa-
mes conf.
561 n. 4.
eod tit.

Qua causa excusant ab hoc vitio?
 Excusat Primò, si aliquid detur ex
 mera liberalitate & elemosyna, nec a-
 nimus adsit emendi vel vendendi.

Secundò, modicitas & exiguitas rei
 seu pretii, quod pro re spirituali datur,
 & pellicere aut pervertere animum acci-
 pientis non solet, dummodò non expa-
 sto detur, sed ex mera liberalitate.

III. Quando temporale aliquid in-
 teruenit, non primariò, ut dicunt, sed
 secundariò, & tamquam pro causa im-
 pulsiva & excitativa. Exemplum po-
 nunt in eo, qui seruit Episcopo spe futu-
 ra alicujus remunerationis; absque ulla

Q vel

vel pactione vel conditione, & modo principaliter hac intentione non servat. Item in eo, qui Ecclesiam frequentat, ut distributiones quotidianas lucretur, alias fortè non frequentaturus: quia idè distributiones illæ sunt introductæ, ut Canonicis essent incitamento vacandi diligentius horis Canonicis.

Glin.c. IV. Necessitas, quæ legem non habet: item redemptio injustæ vexationis sive vexæ, ut loquatur, pro jure in beneficio sibi quæsito tuendo ac retinendo.

an de Cler. non resid. Navar. loc. cit. c. 28. h. t. Less de jure & just. li. 2. c. 35. dub. 7. n. 39. & dub. 18. n. 106. V. Laudabilis & pia consuetudo exigendi vel solvendi aliquid pro sepultura & exequiis mortuorum, pro benedictionibus nubentium, & similibus, Laudabilem dico consuetudinem nulli pactioni allegatam, quæ ex pia fidelium devotione, spontanea que & libera obligatione originem habuerit. Sed & quod sic solvitur, dici potest solvi intuitu laboris extrinsecus impensi, & in stipendium sustentationis.

can. fin. l. 9. 2. An admittenda ea consuetudo, quæ pro institutione, admissione ad possessionem seu installatione, aliave provisione, aliquid dari consuevit, vel deduci de fructibus?

Consuetudines ejusmodi de rell. abund. Syno.

Synodus Trid. mandat Episcopis, ut *Sess 24.*
 qua in usus pios non convertuntur, atq; *c. 14. de*
 ingressus eos, qui simoniacæ labis aut *reform.*
 sordidæ avaritiæ suspicionem habent, *regul.*

fieri non permittant: illis tantum, quas
 ut laudabiles probaverint, exceptis. Non
 permittit quoque Conc. aliquid deduci
 ex fructibus in receptione novi Canoni-
 ci. Quòd tamen hodiè experimur non
 ita rigidè & ad amissim observari, siue ex
 consuetudine immemoriali, siue ex pri-
 vilegio certis Capitulis concessio.

*Quomodo excusas à vitio Simonia pacta il-
 la, & conventiones, quas hodie fieri vide-
 mus de dote certa inferenda in monaste-
 rium pro receptione Monachi
 vel Monialis ?*

Ex eo, quòd id, quod dicitur dari pro
 ingressu Religionis non tam detur pro *Vid Garf*
 ipso ingressu, statuque Religionis, qui *de Benef.*
 vere spiritualis est, & natura sua inesti- *p. 7 c. 1.*
 mabilis, sed vel intuitu sustentationis, *n. 24. &*
 quod est onus temporale pretio aestima- *seq. Zyp.*
 bile, idque ad evitandum gravamen ip- *in Anal.*
 sus monasterii, maxime si inopia pre- *jur. Pon.*
 matur, & destitutum sit redditibus ac *novit. r.*
 proventibus ad sustentationem necessa- *nu. 9.*
 riis: vel intuitu reparationum & onerum
 similium, etiam in monasteriis utcumq;
 abundantibus. Et hanc praxin longa

Q 2 con-

Vide Na-
var. de
Reditib.
Eccles. q.
1. merito
ult. c. 3. h.
r. c. 7. &
c. licet
Heli 3.
h. 2.

consuetudine firmatum hodie fecit pas-
sim receptam videmus.

Qui accusare de Simonia possum?

In primis quilibet Catholicus, qui ad
hoc etiam magis est precibus exhorta-
tus. Imò & servi adversus dominos, &
criminosi quilibet admittuntur non so-
lùm ad accusandum, verùm etiam ad re-
stificandum.

Qua sunt pœna Simoniacorum?

In primis Simonia mentalis, quæ
solo proposito interno consistit, pœna
rum Ecclesiasticarum incapax est, si uti-
que nihil datum aut acceptum fuerit,
cum intentione tamen recipiendi ali-
quid; vel si exhibitum quidem sit munus
à manu, cessante tamen pacto omni, ex-
plicito & implicito. Quo casu saltem de
facto Simonia non punitur, nec obligat
ad restitutionem ejus, quod datum ac-
ceptumve fuerit. Secus in usura mentali
constituit Pontifex, ut hæc in foro poli-
ut loquuntur, seu animæ obliget ad res-
tutionem ejus, quod ultra sortem recep-
tum est.

e. ult. &
ibi Na-
var. nu.
12. c.
Consti-
luit. inf.
de usur.

Qua est ratio hujus constituti juris?

Quòd receptio usurarum semper

injusta, nec ullo colore effici justa possit: earumque prohibitio ex jure cum divino tum humano tam est stricta, ut adversus eam nulla consuetudo queat introduci. At verò Simonia non ita stricta est prohibitio (licet hæc quoque ex utroque jure, divino & humano, prove-niat) quin adversus eam in certis casibus, laudabilis consuetudo locum habere possit. Alii differentia rationem inderunt, quòd in Simonia pariter turpe sit dare & accipere, in usura verò non nisi ex parte recipientis turpitudine versetur; ideòque ex hac concedi restitutio-nem ejus, quod turpiter acceptum est, non ex ista.

c. 3. Et in
bi gl. inf.
de usur.

c. 24 h.

Vide Co-
var. 3.
Var. c. 1.
n. 5. Gu-
tier. 2.
Can. qu.
c. 23.

*Simonia conventionalis quomodo
punitur?*

Hæc licet ab altera parte tantum complementum acceperit, omnibus conditionis juris subjicit, retrahendis a di-
ritium contractus, ut exinde collatio sit
invalida tanquam simoniace facta: ex-
cepta irregularitate in eo, qui celebravit
post completam ab una parte simo-
niam, & ante completam ab altera. Ubi
verò per traditionem utrimque subsecu-
tam perfectionem suam accepit, præter
peccatum peccati mortalis, & infamiam à
jure

arg c. A-
postolica
inf. De
Cler. ex-
com.

Q 3

a c. cions
 detesta-
 bile.

An. 1595.

e. 11. b. t.
 c. 2.
 sup. de
 confess.
 c. 7. b. t.
 Wames.
 conf. 561.
 n. 8. b. t.
 d. c. 21.
 Covarr.
 ad c.
 Peccatū
 p. 2. §. 2.
 n. 6.

jure inflictam, graviore etiam pœna
 subicitur; ut sunt. *Excommunicatio*, qua
 solus Pont. absolvit, præterquam in
 mortis articulo. *Suspensio*, olim perpetua,
 sed quam Pius V. temporariam fecit, et
 ad decennium reduxit. Sixtus V. male
 ordinatos & ab ordine sic suscepto & ab
 omni spe ac facultate ad ulteriores ad-
 cendendi suspendit. Clemens denique
 VIII. & hanc aliasque pœnas mitigavit
 atque ad juris communis terminos revo-
 cavit. *Privatio*, *Depositiō*que, quæ
 locum habet, tum in beneficiis Ecclē-
 siasticis, tum in aliis officiis simonia-
 impetratis. *Irregularitas*, quæ incurritur
 propter excommunicationem & suspen-
 sionem præcedentem, nempe excom-
 municato aut suspenso divina facientia
 atque hanc ulterius sequitur *Inhabilitas*
 non tantum ad beneficium simonia-
 obtentum, sed etiam ad alia quæcum-
 que. Denique *Restitutio* pretii accep-
 ti pro re spiritali; & fructuum con-
 nium interea perceptorum ex benefi-
 cio simoniacè obtento, faciendā
 Ecclesiæ, cui injuria
 facta.

ne Prælati vices suas vel Eccle-
fias sub annuo censu
cedant.

TIT. IV.

Tit. hic pender à superiori, & ejus velu-
ti pars est, quia contrahitur etiam Si-
monia, quando Prælati vices suas, id
est potestatem & jurisdictionem sibi
competentem vel Ecclesias sub certa
aliqua pensione aliis addicunt vel e-
locant.

Cur hoc prohibitum est Prælati ?

QUOD Ecclesiastica jurisdictio &
potestas sit res spiritualis, quæ ut
vendi, ita neque elocari aut aliter cedi
absque simonia non potest. Ita Parochus
neque pro confessionibus audiendis, ne-
que pro sacramentis administrandis al-
teri communicate aut delegare vices
suas potest, ut neque conductitiis Pres-
byteris concedere. Est & hæc prohibicio-
nis ratio, quod hujusmodi res ad grava-
men subditorum & subversionem judi-
ciorum, redundare judicetur, ex eo,
quod concussionis materiam præbere
videatur.

*can. Vi-
dentes 1.*

qu. 3.

*c. ad no-
stram 21*

sup. de

Sim. c. 1.

h. t. Conc

Trid. sess.

25. c. 11.

d. c. 3. b.

Q 4

Pro. 1.

Prohibitio hac an etiam ad fructus Ecclesiarum vel beneficiorum extendenda?

c. ult. h. t. Nequaquam; cum fructus ceteraque
c. ambrosiana obventiones nullam rei spiritualis ra-
tiosa De tionem habeant, ac proinde licite cedi
reb. Eccl. & locari possint. Non quidem ad lon-
cles. non gum tempus; quia separaret talis locatio
alien. quamdam alienationem; sed olim qui-
Ex r. cō. dem ad septennium, hodie ad triennium
Conc. dumtaxat.

Trid. d.
sess. 25. c. De Magistris, & ne aliud exigatur
11. Co- pro licentia do-
var. 2. cendi.
Var. c.
16.

TIT. V.

Hic quoque Tit. velut appendix est Tit.
De Simonia: nam & hi propè ad Si-
monia crimen accedunt, qui aliquid
exigunt pro licentia docendi.

Qui igitur incurrunt hoc crimen?

CANONICI, quos vulgò Scholasticos
vocant, qui scilicet non nisi accepta pec-
cunia, aliquem ad docendum admittunt.
Non est autem hæc verè Simonia,
quia licentia docendi verè non est res
spiritualis.

Spiritualis; nisi quatenus actus est iurisdictionis spiritualis, ex iurisdictione aliqua Ecclesiastica, seu Episcopali, seu quasi spirituali, procedens. Et propterea tales non puniuntur ut Simoniaci, sed lenius, nimirum beneficiis suis spoliantur, quodque promissum est, & non acceptum remittere, acceptum verò restituere tenentur, item idoneos ad docendum admittere gratis.

*c. 1. h. t. c.
2. eod. c.
3. eod. Vi-
de Na-
var. in
Man. c.
25. n. 58.*

Litetne ipsis Magistris, qui non habent unde vivant, pro docendi laboribus exigere & accipere aliquid à discipulis?

Omniñō, neq; hoc speciem aliquam habet Simoniae: veruntamen ut liberamente & gratis doceant, constitutum est, in singulis Ecclesiis cathedralibus deligatur Magister aliquis ad docendum Theologiam, vel etiam in aliis Ecclesiis, qui Grammaticam doceat, cui salarii loco assignatur fructus annuus praebendae. Idque eum privilegio, ut & Magistri S. Theol. & studiosi absentes per quinquennium continuum recipiant integrè proventus beneficiorum suorum.

*d. c. 1. &
4. h. t.
c. ult. in
fine h. t.
Vide Cōc.
Trid. sess.
5. de re-
form. c. 1.*

Qs De

De Judæis, Sarracenis, & eorum fervis.

T I T. VI.

Quos hic vocas Iudæos, & quos Sarracenos?

Iudæorum nomen hoc loco non tam gentis est, quam impiæ & nefariæ. *Lev. 23.* Etæ. Nam Judæi, licet olim verum Deum colerent, & festa legalia, veteri Testamento ad litteram superstitione iactant, observare hodieque utcumque soleant; in hoc tamen maxime nefarii sunt & impii in Deum, quod Christum Dominum negent esse verum Deum: Sarraceni verò (quo nomine veniunt hic Turcæ, Persæ, Tartari, Arabes, ceterique Mahomedicæ sectæ additi) nec verus nec novum Testamentum recipiunt, & nefariè quoque peccant Christum negantes Salvatorem. *Niceph. lib. 11. c. 47 li. 6. var. hist. c. 28.* autem Sarraceni vel à Sara legitima uxore Abrahamæ, vel potius à Sarraco, urbe Arabiæ; nam Sarracenorū genrem inter Arabes numerat etiam Plinius.

*Cur igitur Iudæi remittuntur vivere
inter Christianos ?*

Propter spem conversionis ad fidem ,
quam de iis conceperunt Principes
Christiani; qui propterea , præter man-
sionem, & alia illis concesserunt. Quæ-
dam etiam iisdem interdicta & negata
sunt. Concessum est, ut legibus suis inter
se vivant , ut synagogas suas habeant ,
veteres que reficiant & fulciant , non et-
iam novas ædificent; ita tamen ut ex hu-
iusmodi concessione non insolescant , &
scandalo fiat Christianis.

c. 7. h. 8.

l. ult. C.

cod. 117.

c. 4. h. 8.

*Quæ interdicta & negata sunt Iudæis in-
ter Christianos de gentibus ?*

Primò, Arcentur ab omnibus honori-
bus, dignitatibus atque officiis publicis.
II. Prohibentur die Parasceves prodire in
publicum , totoque ille die ostia vel fe-
stras habere apertas , ne occasio sit il-
lis ad Christianis in contemptum Creato-
ris ac Redemptoris sui. III. Prohibentur
insuper in domo dominioque suo servos
habere Christianos IV. Interdictum, ne
Iudæus cum Christiana, aut contra, ma-
trimonio jungatur , aut aliàs commif-
ceatur. Denique interdicta est Christia-
nis

c. 16. C.

18. h. 1.

d. 1. ult.

C. 100.

c. 4. C.

15. h. 1.

c. 2. C. 5.

h. 1. l. 56.

can. Co-

var.

Q 6

nis

can. Ca. nis omnibus omnis familiaritas & do-
 20. Et mestica consuetudo cum Judæis, sub
 can. si pæna excommunicationis, ne consue-
 quis lu- tudine vitæ pelliciantur vel ad Judæi-
 daina mum, vel ad Paganismum, Exceptis Cle-
 xxvii. ricis & Religiosis, qui à Superioribus
 q. 1. d. c. suis ad prædicandum Evangelium Ju-
 5. c. 8. Et dæis & Saracenis mittuntur.
 13. h. t.

De Hæreticis.

TIT. VII.

d. c. 8. c. Differunt à Judæis ac Saracenis Hære-
 10. cod. tici, quòd hæretici contradicunt
 illi verò quam nunquam susceperunt,
 cæca mente oppugnent.

Hæresis quid? Et unde dicta?

can. Hæ- Hæresis est de aliquo dogmate falso,
 resis sive dei orthodoxæ contrariio firmata
 xxiv. opinio. Dicta ab Electione, quòd eam
 q. 3. sibi quisque doctrinam eligit, quæ
 putat esse meliorem, à Græco verbo
 ἀπορροια, id est Eligo unde Hæresis
 Secta, nomen olim neque odiosum, ac
 que apud vulgus infame, prout hodie.

Quis igitur dicendus Hæreticus?

can. 28.

XXIV. q.

Hæreticus definitur D. Augustino 3.
est, qui alicujus temporalis commodi &
maximè vanæ gloriæ, principatusque
sui gratiâ, falsas ac novas opiniones vel
gignit vel sequitur. Qui scil. quolibet
modo & vel levi argumento à fide or-
thodoxa ac religione Catholica, quam
Romana profitetur Ecclesia, defletrit & c. 2. C. eod.
dissentit.

*Quæ sunt requisita, ut quis propriè
Hæreticus & sit, & ut talis pu-
niri possit?*

can. qui

in Eccles.

XXIV. q.

Primò requiritur. Quòd, cum bap-
tizatus esset, & per hoc fidei Christianæ
initiatu, ab eadem fide defecerit: cum
nemo possit dici deserere fidem, quam
nunquam suscepit, veluti Pagani, Ju-
dæi, & reliqui alieni à fide. Et sufficit vel
in uno fidei articulo quem scientem vo-
lentemque aberrasse. *Secundò.* Quod er-
rorem illum suum mordicus ac pertina-
citer defendat, & corrigi nolit. Atque ad
hæc duo capita referri possunt, quæ præ-
terea alibi hic requirunt.

s. c. Hæ-
retici

XXIV.

p. 1.

Covar.

3. Var. 5.

1. sub nra.

2. l. 4. in

sine C. de

har.

*Qui ad accusandum in hoc crimine
admittuntur?*

Omnes, etiam illi, qui aliàs jus accu-
sandi

Q. 7

fandi non habent; quomodo & in crimine læsa majestatis humanæ obtinuit veluti servi contra dominos, laici adversus Clericum. Hæretici adversus Hæreticum, aut aliàs criminofis; quia hæresis crimen est publicum, quod in omnium cedit injuriam.

c. 14. sup.
de testib.

d. l. 4. §.

de C. h. t.

Quæ sunt remedia opportuna arcendo
huic malo?

Primò. Interdicitur laicis omnibus omninò, ne sibi vindicent auctoritatem prædicandi verbum Dei, neve conventus aut conciliabula occulta cogant, Sacerdotum simplicitate ac familiaritate contemptim habitâ. Id quod hodie Sæculariis nostris admodum est solemne. Imò ne Clericis quidem permittitur minus concionandi exercere, nisi hoc eis a S. Pont. vel ab Episcopo concedatur. Secundo, Jubetur quilibet Archiepiscopus, Episcopus, per se, vel per Archidiaconos suos, aut alias personas idoneas, bis aut saltem semel in anno suam circumscriptam ac visitare dioccesin, inquirere in hæreticos aut suspectos de hæresi &c. Tertiò, Moniti ac requisiti ab Ecclesia Principis, vel potestatem aliquam in Republica Christiana obtinentes, terram suam ab hæretica fœditate purgare tenentur.

c. 12. §.

c. 13. §.

quia vero

ro. cum

c. seq. h. t.

d. c. 12. §.

quia vero

ro.

d. c. 13. §.

adji-

mus.

d. c. 13. §.

moveatis

Qua sunt poena Hæreticorum?

I. Excommunicatio, ea que latae sententiae, seu ipso jure incurrenda, non tantum ab Hæreticis notoriis, aut de hæresi suspectis, verum etiam ab eorum receptoribus, defensoribus, fautoribus, aut qui cum Hæreticis familiariter versantur, commercia exercent, aliave communicant. Quamvis id hodie apud Germanos ac Belgas in tanta hæreticorum colluvie & frequentia difficulter observari possit. Unde ibidem, communicare commerciaque exercere cum hæreticis licet, citra metum excommunicationis aut læsæ conscientiae.

II. Irregularitas, & quæ inde ulterius consequitur, Inhabilitas ad officium vel ordinem Ecclesiasticum, aut aliud quodlibet officium publicum obtinendum, privatiõque beneficiorum omnium jam obtentorum tempore criminis, idque ipso jure: ut tamen ad executionem non procedatur, nisi præcedente sententiã declaratoriã judicis.

III. Confiscatio honorum omnium patrimonialium, idque similiter ipso jure, sive ex die commissi criminis. Ut etiam executio fieri non possit ante declarationem criminis à judice competente factam.

IV. Mors

c. 2. §. hæretico
h. t. in 6.
Covarr.
2. Var. c.
3. n. 4.
c. 10 §. 1.
& d. c.
13. §. dā-
nati h. t.
c. 19. cod.
in 6.

& in cri-
obtinuit
ici adver-
us Hære-
ia hæresis
omnium
condo
nibus o-
toritatem
e conve-
gant, Se-
nilitate
hodie se-
solemne
ritur mu-
hoc est
datur. Si
piscopus
chi diacon-
neas, bis
circumite
n hæretic-
Terribi-
a Principi-
in Rep-
suam ab-
atur.

IV. Mors sive ultimum supplicium, quæ pœna alibi gladii est; alia alibi, & le-
re arbitraria. Consuetudo pœnam ignis,
passim recepit, ex lege Friderici II
Imp.

De Schismaticis & ordinatis
ab eis.

TIT. VIII.

Proximi Hæreticis, sunt Schismatici,
cùm nullam sit Schisma, quod non
fingat sibi hæresim aliquam.

Quid igitur est Schisma?

Est crimen, quo quis ab unitate Ec-
clesiæ discessionem facit, eamque
scindit quodammodo, se ab obedientia
summo Pont. ejus capiti debita, subtra-
hendo; quod & nomen Schismatis indi-
cat, à Schissura dictum.

In quo differt Schismaticus ab
Hæretico?

Quòd Hæreticus pravum aliquod do-
gma contra Ecclesiam Catholicam pe-
tinaciter defendat. Schismaticus vero
nullum quidem pravum dogma sequi-
tur, se tamen dividat, & ab Ecclesiæ Ro-
manæ

manæ unitate deficiat. Itaque omnis hæreticus est schismaticus; sed non è contra omnis schismaticus est hæreticus, quamvis postea schismaticus ferè incidat in hæresim aliquam. Unde eodem ordine habendi schismatici, quo hæretici, iisdemque pœnis sunt obnoxii.

*e. un. h. e.
in c. lac.
Pamel.
in Epist.
55. D.
Cypr.*

Quid censes de ordinatis à Schismaticis?

Ordinationes hujusmodi esse irritas atque inanes; & à schismatico ordinatum protinus ab officio repellendum esse, nisi legitime cum eo fuerit dispensatum. Ergò ordinatus à schismatico manet quidem ipso jure suspensus ab officio & usu Ordinis, tenet verò Ordo sic susceptus: quia Ordines per se subsunt & imprimunt characterem.

*e. i. h. e.
c. 2. eod.
Hostien.
in Summa. h. e.*

(Cum Auctor Titulos quosdam omiserit, n. 4. lubuit istos ex Andrea Vallensis Prof. Lovaniensis Paratitulis Decretalium sup- plere.)

De Apostatis & Reiterantibus baptismum.

TIT. IX.

Apostatarum sacrilegum quoque nomen

R

men

l. 4. C. de
Apostat.

men est, & Apostasia gravissimum
crimen, in ipsum Deum principaliter
tendes. Imò Apostata in eo de-
teriores hæreticis sunt, quia fidem
semel in baptismo susceptam, non in
parte, ut hæretici sed in totum dese-
rant, additur de Reiterantibus bap-
tismum, quia & hi velut apostatae
sunt, dum à priori baptismo rece-
dunt per ejus reiterationem.

l. 1. 2. &
3. C. eod.

Quid est Apostata, & quid Apostasia?

Apostata Græcis idem est, qui Lati-
nis desertor seu rebellis vel etiam
transfuga, ut qui à Principe vel dno
suo ad hostes transit seu fugit: & Apo-
stasia idem est, quod rebellio seu deser-
tio, à Græco ἀποστασία, id est deficio, vel
desero. Hic verò pressius sumitur Apo-
stata, pro eo, qui temerariè recedit à la-
tu fidei, vel obedientiæ, aut Religioni,
quam semel professus est. Diciturque
Apostata, quasi retrò stans sive abiectus,
ut ex D. August. refert Gratianus, &
Apostasia significat ejusmodi temera-
rium recessum; quanquam hæc allusio
potius sit ad nomen, quàm origo no-
minis.

• can. Nō
observa.
tis xxvi.
2. 7.

Quotupliciter sumitur Apostata?
Nomen Apostatae tripliciter hoc

co sumitur I. Pro eo, qui deserit susceptam semel à se fidem Christianam, & transit ad Judaismum, Paganismum, aut Mahomeri impietatem; diciturque Apostata perfidia vel renegatus, de quo loquitur tex. Differtque ab Hæretico, qua is tantum ex parte deficit à fide Catholica. Apostata verò ex toto: à Pagano autem differt, quòd is contradicat fidei, quam nullo modo ante suscepit, Apostata verò repugnet fidei, quam antè reipsà fuit professus: à Judæo distinguitur, quod is contradicat fidei, quam in typis, figuris & umbris antè tenuit. II. Dicitur Apostata, qui Monasticam Religionem; & III. Qui susceptum ordinem sacrum deserit. Sed & IV. Est genus Apostatarum, eorum scilicet, qui superioris vel Ecclesiæ præcepta transgrediuntur. *c. si quis 2. & c. illud 4. sup. de Majorit. & obed. vide Gloss, & Panor. ad c. i. h. t. latè Menoch. De arbitr. lud. quest. lib. 2. cap. 6. casu 546. & Mascard. De Probat. concl. 112.*

Qua est pœna Apostatarum?

Diversimodè autem Apostatæ à Jure coercentur. Primò publicatione bo-

R 2

no.

*incan.
Non po-
rest 2. q.
7.*

*can. fin.
Dist. 50.
can.*

*Quan-
tumlibet
Dist. 47.
can. Bea-
tus III.
q. 4.*

l. c. 3. & norum, non extantibus propinquis,
4. c. eod. Jus præterea testandi vel testimonii
 dicendi, vel succedendi non habent,
d. l. 3. C. iploque Jure sunt infames, & qui alteri
eod. can. Apostasiæ autor fuerit, cum cum di-
 spendio fortunarum etiam capite pu-
Non po- niendum consuerunt Theodos. & Va-
rest 2. q. 7. lentin. Insuper Apostata Reli-
can. alie- gionis mancipandi sunt carceribus,
ni 2. q. 7. donec desertum Religionis habitum
d. can. resumpserint, & deprehensi in crimine,
Beatus qui scilicet deserto ordine clericali &
can. si habitu in Apostasia tanquam laici
quis in q. conversantur, post trinam quidem mo-
4. nitionem, si clericus fuerit primæ con-
Impp. suræ, sacri verò ordinis apostata ipso
l. 5. C. jure, ut communius obtinuit, vel post
eod. unam saltem monitionem, amittunt
 privilegium clericale, *c. r. h. t. junctio.*
e pen. h. t. *Inaudientia 25. & c. Contingit. 45. inf. de*
sent. excomm. Quod accipe de privilegio
 canonis, *si quis suadente XVII. q. 4. Et*
 propterea in eos manum injicietas
 non incidunt in dicti canonis excom-
 municationem. vid. Panorm. *in d. c. 1.*
h. t. Bern. Diaz. in Pract. Crim. Canonica
cap. 142. & Covarr. Pract. quest. cap. 35.
num. 2.

Quomodo praevenienda Apostasia, ejusve suspicio?

Ut verò in Religiosis, seu Regularibus Apostasiae cesseret suspicio, mandat Conc. Trid. Sess. 25. cap. 19. ut nemo Regularis, cujuscunque facultatis vigore, transferatur ad laxiorem Religionem, neve habitum Religionis suae occultè ferat, sed publicè. Et cap. 4. ejusdem Sess. vetat, ne Regulares à suis recedant conventibus, etiam prae-textu ad superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Statuitque, ut, qui sine praedicto mandato, in scriptis obrento, repertus fuerit, ab Ordinariis locorum, tanquam desertor sui Instituti, puniatur. Nihil autem inibi definit de transitu ad aequè arctam vel arctiorem Regulam: Sed extat eà dere Constitutio Pii V. ann. 1569 quam refert, * quâ rescindit & abrogat omnes facultates, prae-ter jus commune concessas, recipiendi vel retinendi Religiosos alterius ordinis, etiam laxioris. Refert ibidem & aliam Pii IV. Constitutionem, quâ facultatem summi Pœnitentiarii restrinxerat, statueratque, ne ex causis, etiam piis, facultatem standi extra monasterium

* Azor. 7.
p. Moral.
Instit lib.
12. c. 14.

• p. 2. V.
Monach.
§. 8. 9.
& 10.

* h. 2. n.
7. 8. 9.

• eos,
quos
dist. 4.

concederet, citra consensum superiorum; & alia, quæ ibid. videre licet. Aliarum præterea Constitutionum extravagantium, huc spectantium, meminit Zerola. Sunt autem Religiosi fugitivi quotannis requirendi & retrahendi in claustra, ex *Constit. Greg. IX. c. fin. sup. de Regularib.* Quid verò de ejusmodi statutum sit, cum in Gallia edictis Regiis, tum in Belgio Caroli V. edicto, dato *Bruxellis 1535.* vid. apud Zyp. ubi etiam refert, * quid statuerit Gregor. XIII. de bonis cum Apostatarum, tum aliorum Religiosorum, extra monasterium, morientium. Cæterum causa Apostatarum & Regularium, extra monasteria sua vagantium, Pius V. ad sedem Apostolicam revocavit, P. Martini in *VII. Decret. Lib. 3. t. 7. c. 2.*

Qua est pœna reiterationis baptismi
Secundum Canones Clerici depun-
nuntur, laici verò excommunicantur,
nec ad ordines admittuntur. c. qui alii
quos. dist. 51 C. qui in qualibet. 10 q. 7. c. 1.
verum secundum leges rebaptizati &
rebaptizato scienter, id est, non igno-
rantibus hoc esse prohibitum, sed do-
lo malo in reiterationem baptismi con-
sentientibus pœna imponitur capite

lis. l. 2. *C. ne sanct. baptism. iter.* Episcopi
etiam illicita usurpatione, sanctitatem
Baptismaris geminantes sacerdotio de-
stituti legitimis pœnis subjiciuntur. * l. 1. *C.*
ne sanct. baptism.

De his, qui filios occiderunt. *iter.*

TIT. X.

Superioribus Titulis vidimus de iis
criminibus, quæ principaliter in
Deum committuntur: consequenter
videndum est de illis, quæ principa-
liter tendunt ad læsionem proximi,
quibusque aut corpus & vita proximi
læditur, aut pudicitia thorulve
offenditur, aut res & bona proximi
exteriora attrectantur, & violantur.
Primi generis est homicidium, &
inter homicidiorum genera gravif-
simum, quod in filios sive descen-
dentes, & in parentes, seu ascendentes
committitur, diciturque generali
nomine *Parricidium*; & adeo grave
est, ut Quintilianus in Declamatio-
nibus omnium scelerum maximum
appelleret; & Solon interrogatus, cur
nullam Legem in parricidas tulisset,
responderit, non expectasse se tale
scelus unquam potuisse committi.

R 4

Qui-

Quinam parricidium committuntur
dicuntur?

Licet Parricidæ propriè vocentur
parentum interfectores, aut qui luxu
patriæ, quæcunque parentis est loco,
excidium aut vim attulerint, vid. Cice-
ro 1. Officior. tamen postea Lege Pom-
peja cautum fuit, ut parricidii tenean-
tur non solum, qui patrem vel matrem,
sed & ii, qui fratrem, sororem, patru-
lem, matruelem, filium, filiam, & alias
personas, enumeratas, occiderint.

in l. 1. D.
ad L.
Pomp.
de parr.

Qua est pœna parricidarum?

Pœna parricidarum more majorum,
sive de Jure Civili fuit hæc, ut virgis
sanguineis verberati, ac deinde in fuiti
culeo cum cane & gallo gallinaceo,
vipera & simia, in mare vel amnem
projicerentur, L. penult. D. tit. Cicer. pro
Roscio Amerino. vid. Gregor. Tholosan.
Syntag. juris universi, lib. 36. cap. 14. Go-
thofred. ad l. penult. Jure verò Canoni-
co suadetur matri, quæ iracundiæ ca-
lore ducta filium occiderit, siquidem
innupta vel vidua sit, ut in monasteri-
um ingrediatur, in quo reliquo vitæ
cursu peccatum deploret, quod si in-
fantulus de nocte cum patre, & matre
mor-

c. 1. h. 2.

mortuus reperiatur, nec appareat, utrum à patre vel à matre oppressus sit, vel suffocatus, extra culpam omnem non sunt parentes, indiciturque pœnitentiâ trium annorum, quorum unum peragant in pane & aqua, si quidem peccasse in eo intelliguntur, quod infantem in communem lectum recipiendo, periculo oppressionis vel suffocationis exposuerint. Qui matrem occiderit, eodem Jure pœnitere debet per decem annos, juxta formam præscriptam. At verò, qui parentem per furorē occiderit, impunitus manebit; nam sufficit eum furore ipso puniri, *l. penult. §. fin. ad L. Pompej. De parricidiis, l. 14. De officio Præsidis.*

c. ult. h. tit.

in Can. Latorem xxxiiii. qu. 2.

De Infantibus & Languidis expositis.

TIT. XI.

Omni quoque inhumanitate & crudelitate referti sunt, & tantò deteriores homicidio, quantò calamitosioribus id inferunt, inquit Justin. qui scilicet infantes ac minores septennio exponunt, seu abjiciunt, ut vel pereant, vel ab alijs, commiseratione moris, suscipiantur & alantur. Etenim

Novel. 153. in fine.

can. si expositus dist. 27

R 5

nim

*l. Necare
4. de de
agnosc.
& alen.
lib.*

**L. 2. C.
eod. l. nec
filium C.
de patr.
potest l. 1.
§. pœna.
D. de ag-
nosc. lib.*

nim necare videtur non tantum is, qui partum præfocat, sed & is, qui abjicit, & is, qui alimenta denegat, quippe publicis locis. misericordie causâ exponit, quam ipse non habet.

Qua est pœna exponentium infantem?

Digni sunt pœna homicidii. * Et si pater fuerit, amittit Jus patriæ potestatis; si Dominus, Jus dominicæ potestatis, non tantum si ipse exposuerit, sed & si ab alio expositum sciverit, vel postea ratum habuerit; atque ita expositus hoc ipso consequetur libertatem, utraque pœnam, quam meretur exponens filium vel filiam, privatur successione filii, seu filia, ab intestato decedentis. Nam eo casu expositus videtur incertum parentem habere, qui filio non sit dignus, cum filium indignum se existimaverit, & proinde meriti omnium utilitate ex eo proveniente carere debeat.

Qua est pœna exponentium languidorum?

Idem Juris est in languidis, (id est, sic viribus ob infirmitatem deficientibus, ut ad omnem pene operationem sint inutiles) ita expositis, cuiuscumque ætatis fuerint, sive infantes, sive Majores. Qui tamen hos suscipiunt, non ac-

quirunt per hoc in personas ipsorum aliquod jus, licet aliud Jure Cod. Theodos. obtinuerit, ut videre licet apud *c. fin. h. r.* Gregor. Tholosan. *Syntagm. iuris Vni-*
vers. Lib. 2. c. 10. n. 3.

An impensas repetere potest alens ex-
positum?

Quas Impensas repetere possit is, qui infantem expositum aluit, brevitatis causa vide apud Azor. ubi tradit, omnia, quæ de parentibus exponentibus *2. v. Mo-*
Infantes statuuntur Jure Civili vel Ca- *ral. inst.*
nonico, obtinere in iis, qui per se vel *Lib. 2. c.*
per alios commode filios suos alere *10.*
possunt: si verò præ inopia vel egestate aut sine dedecore & ignominia eos alere nequeant, curent, ut in Hospitali saltem aliquo, ad hoc pietatis officium exstructo, educantur, prout de servo statutur in *L. 1. C. de Latina Libertate tollenda.*

De homicidio voluntario vel casuali.

TIT. XII.

Hominem quoque vitæ hominis insidiari nefas esse, ipsa natura dicitur, quæ cognationem quandam inter omnes homines constituit.

R 6

Quid

Quid est homicidium, & quotuplex?

Homicidium est hominis occisio ab homine qualitercunque facta, vel est delictum, quo quis directè vel indirectè hominem interfecit. Estque aliud Voluntarium, aliud Casuale, aliud Necessarium,

Homicidium Voluntarium quid? & quotuplex?

l. 6. §. Clericor. h. t. Quod committitur animo & voluntate occidendi, concurrente dolo malo ut si quis vel aperto Marte, vel per insidias sive veneficio aut pharmaco, aliove modo aliquem è medio tollat, idèq; vel per se ipsum, vel per alium, mandando, consulendo, opem ferendo. Et est vel *simplex*, consistens intra limites simplicis homicidii, vel *deliberatum* seu *qualificatum*, ut si quis præmeditatè ac destinatè voluntate, vel per se vel per conductos ad hoc sicarios, aliquem interficiat.

Quid Casuale, & cui ex qua causa imputandum?

Quod casu, præter intentionem & opinionem occidentis, citraque dolum committitur. Quod quando culpam alii quam

quā adjunctam habet, meritò imputatur suo auctori, ut si quis rei licitæ quidem det operam, sed peccet in circumstantiis aut modum excedendo, aut debitam diligentiam non adhibendo, quemadmodum de ludimagistro alibi rescriptum est. Itē si rei simpliciter illicitæ, vel sibi saltem illicitæ det operam.

Quid necessarium?

Quod fit ad necessariam sui defensionem ob vim illatam, quam repellere leges omnes permittunt: modò id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, hoc est, non ad vindictam, sed tantum iniuriæ propulsandæ & averrendæ gratiâ. Necessarium quoque est, quod fit auctoritate, vel legis, vel superioris jus gladii habentis.

Qua est pœna homicidii.

Jure civili ex L. Corn. de sicariis pœna homicidii voluntarii est in insulam deportatio, bonorumque omnium ademptio: sed solet hodie, inquit I. C. capite puniri, nisi honestiore loco positi fuerint. Jure ò rificio pœna est excommunicatio & depositio ab Ordinibus, omnibus, si Clericus sit, & post depositionem detrusio in carcerem ad certum

R 7

tempus

c. 7. h. t.
addel. 6.
D. ad L.
Aquil. c.
8. 10? &
19. h. t.

l. 3. D. de
just. &
jur.

c. Signifi-
casti 18.
h. t.

l. 3. §. pen
D. ad L.
Corn de
sicar.

*c. 6. in fi-
ne h. t.* tempus. Item q̄; privatio beneficiorum non quidem ipso jure, sed per sententiam.

*Felin. &
Dd. in c.
In qu. si-
tionis sup
de accus.
c. 9. 13.
& alia
h. t. c. 7.
& 8. eod.* Homicidium casuale citra culpam commissum, ut jure civili, ita & Canonico est extra p̄nam, cum culpa commissum jure quidem civili punitur, sed mitius; at Pontificium notat Clericum irregularitate, quod est impedimentum canonicum ex facto vel defectu aliquo proveniens, quo quis prohibetur sacros Ordines suscipere aut ministrare in susceptas,

De Torneamentis.

TIT. XIII.

Ad tractatum de Homicidio spectat hic Tit. de Torneamentis, id est, ludis hastilibus & equestribus; quia tales ludi quandoque causam dant homicidio, unde merito sacri Canones eos detestantur.

*Qua dicuntur Torneamenta, & qua
causa prohibitionis?*

Sunt nundinae vel feriae, in quibus milites ex condicto convenire, & ad
ostea

ostentationem virium suarum & audaciae, temerè congređi solent, Quae i- c. 1. *Et ibi*
 deo prohibita jure Pontificio, quod ex *Abbas h.*
 hujusmodi congressibus frequentes ca- t. *Navar*
 des hominum & animarum pericula *in Man.*
 provenirent. Quae tamen prohibitio c. 15. n.
 hodie non habet locum in iis ludis ha. 18. d. 1. 1.
 stilibus, qui exhiberi solent in inaugu. d. c. 1.
 ratione, nativitate vel adventu alicujus
 Principis, cum in iis non subsit tantum
 periculi.

Qua pena imposta est iis, qui animo lu- *Navar.*
 dendi ludendiq; accedunt ad tornea- d. c. 15. n.
 menta, vel idem docebunt? 9.

Jure quidem civili, si vel in lucta vel
 in pugillarum alius alium occiderit, is
 nulli pœnæ subicitur; quia eo jure cer- l. *Qua*
 tare hastâ, luctari, pugnare, virtutis *action. 73*
 causâ impunè permittitur At jure pont. §. 4. D.
 qui alium in torneamentis interfecerit, *ad l. A-*
 reus est homicidii; & quia operam de- *quil.*
 dit rei illicitæ, sit irregularis. Interfe- c. 1. h. t.
 cto autem Ecclesiastica denegatur se- c. 2. eod.
 pultura, si animo ludendi ac pugnandi
 accesserit ad torneamenta, non
 si alia de causa.

De

De clericis pugnantis in
duello.

TIT. XIV.

Sed & singulare certamen (à Latinis
Duellum quasi duorum bellum, à
Græcis *Monomachia* appellatum)
res est illicita & homicidio suble-
viens pænisque Canonis merito
subjicitur.

Quid igitur est Duellum?

Duellum est singularis pugna, quam
quis sponte alicui offert, vel ab alio
oblatum suscipit, ad controversiarum
decisionem ad veritatis assertionem, &
in defectum probationis adhiberi soli-
ta.

Quotuplex est?

Aliud est *Solemne*, quod fit servatâ
certâ formâ & ordine, habita loci secu-
ritate (campum francum vulgò vo-
cant) adhibitis patrinis, uti nuncupant,

Vide Fa. ac iudice qui causas duelli audiat & ex-
rin. conf. aminet, aliisq; provocatoriis præmissis
*crim. lib. solemnitatibus: aliud *Privatum*, quod*
1. conf. fit absq; solemnitatibus ex conditio-
9. n. 3. & tamen & statuto tempore, ac loco op-
seqq. portuno,

Licit

Liciturne est aliquando duellum ?

Olim quidem apud Romanos licita
 fuisse duella, publici spectaculi causa
 exhiberi solita; verum postea cruenta
 illa spectacula sustulit Constantinus
 Imp. & lege lata sancivit, ne ulli omni-
 nò gladiatores essent. Usurpata deinde
 iterum duella, non spectaculi gratiâ,
 sed criminis pugnandi, veritatis adse-
 rendæ honorisq; defendendi causa, cum
 Longobardi in Italia rerum potirentur,
 unde Origo duelli solemnis, cujusmo-
 di duella plerarumq; gentium legibus
 sub certis formis aliquando tolerata
 fuerit. Extat ea de re apud Gallos Con-
 stitutio Philippi Regis anno 2305. Ho-
 die verò omnia omninò duella illicita
 & prohibita, non tantum Clericis, sed
 & Laicis, sub gravibus pænis.

*l. un. C.
 de glad.
 pen tol-
 len.*

*De quo
 vid.
 Guid.
 Pap. qu.
 617. c. 6
 seq. toto
 h. t. c. 2
 c. 2. inf
 de purg.
 Can.*

Quæ sunt pœna duellantibus impositæ ?

Primò, efficiuntur irregulares, dum-
 modò sequatur mos, si ve victores exti-
 terint, aut etiam victis; & si ve per se ipsi-
 met pugnaverint, si ve pro se & suo no-
 mine alium aliquem pugilem introdu-
 xerint. Secundò, Clericus duellum in-
 iens; etiam non secutâ morte, aut mui-
 latione, de rigore juris deponendus est,
 bene-

c. 2, h. t.

beneficioq; spoliandus; quamvis cum tali possit dispēdari per episcopum. Quæ facultas ad præ Episcopis per Conc. r. d. c. 2. sess. ex cuius decreto ac posteriorum Pont. 25. c. 29. constitutionibus plerap; etiam alia hic de refor. imm utata sunt, & severius punita duella. In Belgio hac de re habemus, Edictum Principum nostrorum an. 1610. 27. Feb.

De Sagittariis.

TIT. XV.

Quia & ars Balistariorum ac Sagittariorum causam homicidio præstare solent, maximè si exerceatur; ubi, quando & adversus quos non oportet.

Quis dicitur Sagittarius, & quis Balistarius?

Sagittarius dicitur, qui sagittas eximit; cu non quidem majori, sed minori mittit; cuius usus olim in bello fuit, & hodie etiamnum est apud Turcas. Sarmatas & c. **Balistarius** vero, qui balistam utitur; quæ fuit machina bellica etiam Romanis usitata, eaq; major, quàm sunt graviora & grandiora jaciebantur ad quassandos & everteudos muros.

Qua est pœnâ artem hujusmodi exercentium?

Quòd si quis eâ utatur adversus christianos & Catholicos, pœna est excommunicatio: quia ars illa mortifera & odibilis est, & plerumq; injustum belli *c. un. h. t.* justitiâ, licitum est pugnare quibus cumque armis. Qui verò dictam artem *Abbas* exercendo aliquem occiderit, incurrit *hic. n. 1.* irregularitatem, quia versatur in re illicita.

(*Omissus & sequens Titulus ab Autore, antequam ibidem suppl et us ex Vallensi.*)

De Adulterio & Stupro.

TIT. XVI.

Superioribus Titulis actum est de homicidio, & quibusdam actibus, per quos ad homicidium quandoque pervenitur, quibusque corpus & vita laeditur proximi: sequitur ordine Decalogi, id est, Legis antiquæ, decem præcepta continentis, de adulterio & stupro (ira enim in præcepto est. *Non occides, Non mœchaberis*) cæterisque illiciti concubitus generibus,

būs, quibus vel thorus proximiviolatur, vel pudicitia laeditur.

Quid est Adulterium,

Quamvis Adulterium, generaliter sumptum, omnem copulam, quae non habet potestatem conjugii, comprehendat, *can. nemo blandiatur §. tolerabilior XXXII. q. 1.* & Lex Julia de adulteriis promiscue Stuprum & Adulterium usurpet, *l. inter liberos 6. D. cod. & l. inter stuprum D. de verb. signif.* tamen specialiter sumptum dicitur alieni thori violatio, & quasi ad alterius thorum accessio, deque Jure Civ. proprie in nuptiam committitur, non autem in virginem aut viduam, ac definitur, alienae matrisfamilias corruptio. Quamvis eodem Jure etiam ad sponsam extendatur *l. propter 7. C. cod.* quia sponsa pro uxore habeatur *l. si sponsa 74. D. de iust. dot.* & quia neque matrimonium qualecunque neque spem matrimonii violare permittatur, *l. si uxor 13. §. Divi & §. si minor D. ad L. lul. de adul.* licet hoc casu mitior poena deernatur. Verum Jure Canonico etiam in solutam mulierem à conjugato committitur adulterium, nam hoc Jure eadem castimonia in marito requiritur, quae in uxore

*can. non
moecha-
beris
XXXII.
q. 5.*

*L. lul. de
adulter.*

*ca. 19. &
fn.
xxxii. q.
5.*

*can.
XX*

*Qu
re q
linq
Civ
L. J
nalis
l. 2. §
releg
D. d
Jure
de a
viro
ri ca
con
ea h
ta est
moe
agg
7. ci
Et e
mul
sed
trud
relic
Quo*

can.

can. Præcipit. can. Apud nos & d. can. fir.
XXXII. q. 5.

*Qua est pœna adulterii de Jure
Civili ?*

Quod ad pœnas adulterii attinet, Jure quidem divino pœna utriusque delinquentis est lapidatio. De Jure autem Civili, quando criminaliter agitur, ex L. Julia, non videretur olim fuisse capitalis, sed vel deportatio, ut in militibus l. 2. §. miles D. de his, qui not infamia; vel relegatio, ut in paganis, l. si quis viduam D. de quaestionibus: ex posteriori vero Jure, nempe ex l. Quamvis C. ad L. Jul. de adult. pœna sanguinis & gladii tam viro, quam fœminæ adulteræ, irrogari cœpit, jã inde à tẽpore Justiniani, ut constat ex l. Transigere C. de transact. sed ea hodie in plerisque provinciis mutata est in pecuniariam, vel aliam, dummodo abfuerit violentia, aut qualitas aggravans, Jul, Clarus §. Adulterium n. 7. circa finem, & late Boer. Decis. 297. Et ex Justiniani Novella 134. cap. 10. mulier adultera non punitur gladio, sed virgis cœsa in monasterium detruditur, potestate interim marito relicta intra biennium eam repetendi. Quod & Jure Canonico videtur receptum,

Deut. 22

Exod. 20

can. satis

XXXII.

q. 5.

ptum. *Gaudemus sup. de convers. conjugat.* Dosque hoc casu distribuitur certo gradu atque ordine inter descendentes, & ascendentes & monasterium, *d. Novel. 134. c. 10.* si verò civiliter agatur, hoc est, ad separationem thori, facta separatione dos & donatio propter nuptias innocenti conjugii applicatur, *Novell. 117. c. 8. c. Plerumq; 4. sup. de donat. inter virum & uxorem.* Quamvis autem in hoc sint pares maritus & uxor, quòd ob solum adulterium alterius agere possint ad separationem thori, non tamen in lucro dotis & donationis propter nuptias: nam uxor ob solum adulterium amittit dotem (nisi fuerit viro reconciliata, *d. c. Plerumq;*) maritus non ante quàm si frequenter cum alia muliere egerit, & bis monitus non resipuerit, *d. Novell. 117.* Infamis ipso iure, etiam antequam condemnatur per sententiam: adulter vero non fit infamis, nisi per sententiam. Cumque maritus uxore adultera solutus sit à jure solvendi ei debitum conjugale, ingredi monasterium potest, *c. constitutus sup. de convers. conjug.*

Qua est pana de turpe Canonico

Jure Canonico alter Conjugum, si-
 ve maritus siue uxor ob alterius adul-
 terium, agere ad separationem thori
 potest coram Iudice Ecclesiastico, ad
 quem solum spectat eo casu cognitio,
c. tua 5. sup. de Proc. r. c. 1. sup. de offic. Iud.
Ord. c. At si Clerici §. de Adult. sup. de Iud.
 nisi alter, v. g. maritus sciens uxorem
 suã adulterã esse, vixerit porro cum ea-
 dem non peractã pœnitentia, quia hoc
 casu & ipse reus erit ac particeps de-
 licti, *c. s. vir 3. h. t.* vel nisi alter alteri a-
 dultarium objiciat, quia paria delicta
 mutua compensatione tolluntur. Qua *c. pen. &*
ult. h. t.
 ratione autem ordinarius possit ex of-
 ficio procedere in causa adulterii, vid.
 Conc. Trid. Sess. 24. *de reform. Matr.*
c. 8. Sed & certis casibus ad hanc separa-
 tionem agi non posse, jam ante dixi-
 mus.

*An fas est adulterum deprehensum cum
 uxore occidere ?*

Licet jure civ. permissum fuerit mari-
 to, atq; etiam patri, deprehensum adul-
 terum cum uxore vel filia occidere cer-
 tis casibus impunẽ: id tamen de Jure
 Ca:

c. intelle-
ximus 6.
h. 1.

Canonico nullatenus permittitur. *can. inter hac can. Admonere vers. nam scri- rum. can. si quod verius xxxiii qu. 2.* Et hæc quidem Jure Pontificio circa Læicos statuta sunt, qui eodem Jure etiam excommunicari debent, ac pœnitentiæ subjici; imò & in monasterium detru- di possunt, *juxta communem.* Vid. *Cov. De matrim. 2. p. cap. 7. §. 7. n. 29.*

Qua est pœna Clerici adulteri?

* in d. c.
At si cle-
rici §. de
adult.

Clericus, qui adulterium commisit, seu confessus aut convictus fuerit à Judice Ecclésiastico, deponendus est ab officio & beneficio, & in monaste- rium detrudendus, ad perpetuam pœ- nitentiam agendam, *can. si quis Clericus Distinct. 81.* & damnatus de crimine- jusmodi est infamis, Abbas: Imò Pres- byter infamatus ad solam confessio- nem mulieris adulteræ asserentis se ab eodem cognitam fuisse, non quidem condemnatus est adulterii, sed eodem veluti suspecto de adulterio, indicendi Canonica est purgatio, cum manu quinta sui ordinis, id est, cum quinque vicinis Presbyteris: in qua purgatione si defecerit, ab officio suspendendus est, *cap. significasti §. h. t. c. Quam sit gra- ve §. inf. de Excessib. Pralat.* Potest tamen Episcopus

Episcopus
adul-
terii
licet
nis,
renti-
nach

Q
inde
tum,
Stup
mitu
vel v
viver
i. l. §.
101. E
lum,
verò
illici
xxxv

Q
Po
jure
blica
hum
legat
insti
Episcopus

Episcopus cum clericis dispensare in adulterio, & aliis criminibus inferioribus. Si quando verò ob gravitatem delicti imponenda fuerit pœna sanguinis, adiri debet Judex læcularis, c. Sententiam. c. Clericis sup. ne clerici vel Monachi, &c.

c. cum non ab homine §. at si clerici in fin. sup. de jud.

Quid est stuprum?

Quemadmodum Adulterium subinde ita latè sumitur, ut omnem coitum, lege prohibitum, contineat; ita & Stuprum aliquando verò strictius sumitur, & committi dicitur in virginem, vel viduam, integræ vitæ ac honestè viventem, citra vim, d. l. inter liberas. §. 1. l. stuprum 34. D. eod. & l. inter stuprum. 101. D. de verb. signif. imò & in masculum, l. qui domum 8. D. h. t. Strictissimè verò & propriè capitur, pro virginum illicita defloratione, ut in can. Lex illa. xxxviii. q. 1.

l. inter liberas 6. D. ad L. Jul. de adul.

Qua est pœna stupri de jure civili?

Pœna stupri citra vim commisi de jure Civili in personis honestis est publicatio dimidiæ patris bonorum, in humilibus coercitio corporis cum relegatione, §. item Lex Julia de adulteriis instituit, de publ. judic. Alioqui commissum

§ sum

lum vi, siue verè, siue interpretatiuè, ve-
 luti dum stuprator blandis verbis, &
 dolosis promissionibus sollicitat sedu-
 citque & velut compellit virginem,
 arg. l. 3. §. si quis volentem D. de Lib. ho-
 mine exhib. §. l. 1. §. 3. de seruo corrupto,
 punitur pœna capitali, ut voluit Dd.
 in d. §. item Lex Iulia de adult. eò quod
 Justin. ibi discretè violentum stuprum
 excipiat, in verbis, sine vi. Qui verò
 nondum viripotentem virginem cor-
 ruperit, de jure communi non punitur
 pœnâ mortis; sed vel in metallum da-
 mnatur, si humilior fuerit; vel in insu-
 lam relegatur, si honestior, aut in exi-
 lium mittitur, l. si quis aliquid 38. §. qui
 nondum D. de pœnis. Tutor stuprans pu-
 pillam deportatur ejusque bona publi-
 cantur, arg. L. un. C. si quis eam, cuius tu-
 tor, &c. A fortiori stuprans viduam
 cognatam, aut aliam, cum qua nequit
 consistere matrimonium, deportatur,
 l. si quis viduam D. de questionibus. Scer-
 vus, qui cum domina rem habuisse de-
 tectus fuerit, ex Constit. Constantini
 traditur ignibus concremandus, domi-
 na capite plectitur, l. 1. C. de mulieribus,
 qua se propr. seruis, &c.

Qua est pœna de jure Canonico?

De Jure Canonico stuprator virgini honestæ tenetur eam dotare & habere in uxore: nisi pater dare nolit, quo casu dotasse sufficit. Si verò ipse renuat habere, corporaliter castigatus, excommunicatusque in monasterium, ad agenda inibi pœnitentiam, detrudendus, si non possit eam ducere, ut quia *e i. h. 2.* fit conjugatus aut ordine sacro insignitus, nihilominus dotabit, quia utrumque est in obligatione, arg. l. celsus §. 1. D. de receptis arbitr. Clericus verò etiam deponitur, ex communi sententia, apud Jul. Clarum §. stuprum. n. 3. Insuperque pecuniaria pœna vel corporali, veluti detrusione in carcerem, aut monasterium, puniri potest, juxta arbitrium judicis. Abbas in c. at si Clerici nu. 20. sup. de judic. in c. ut Clericum sup. de vita & honest. Cleric. Wamel. Conf. 583. nu. 5. Quod si Episcopus, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, Lector, Psalmista, aut ostiarius, cum muliere, sanctificata DEO, mæchatus fuerit, deponendus est, quia sponsam Christi corrupit: si verò fuerit laicus, excommunicandus est. can. si quis Episcopus xxvii. q. 1. Et præterea ex Justiniani

Constit. Novella 123. cap. 43. re sejus
 monasterio applicantur. aliâque poenâ
 hoc scelus coercetur. De fornicatione
 cum filia spirituali vide *can. ponult. &*
ult. 3. qu. 1. & latius de poena stupri &
 râm adversus Clericum, quàm laicum,
 in foro râm conscientia, quàm civili
 & Pontificio, vide Menoch. *de arbitra-*
riis lib. 2. casu 288. 294. & 420. Illud
 hic subjiciendum, Paulum IV. Con-
 stituit. quam refert Pet. Matth. in vii.
Decretal lib. 5. tit. 15. c. 1. statuisse, ut con-
 ciliatores proxenetæ, lenones ac lenæ,
 quæ puellam virginem interpellave-
 rint, flagitio quidem perfecto poena
 capitali, imperfecto verò deportatione
 perpetua in insulam plecterentur; in
 cæteris autem casibus fustibus publicè
 cæderentur.

Quid est incestus?

Quemadmodum Adulterium gravius
 est fornicatione, ita incestus adulterio.
can. Adulterii malum xxxii. q. 7. Est au-
 tem incestus consanguineorum vel af-
 finium intra gradus Jure prohibitos
 abusus, seu cum eis concubitus. Et in-
 cestus si dicuntur. qui consanguinei
 vel affines intra gradus prohibitos
 abutuntur, seu cum eis concumbunt.

can. Lex illa xxxvi. q. 1. can. de incestuosis. xxxv. qu. 2. Unde & nuptiæ inter hos contractæ incestuosæ appellantur. *Novell. de incest. nupt. in pr. l. fin. C. eod. tit. can. nec eam xxxv. qu. 2.* quali in his nuptiis minimè adfit cestus, id est, cingulum illud quo Venus ad nuptias honestas utebatur Covar. 4. *Decretal. p. 2. cap. 6. §. 8.* Virginum verò Deo consecrarum conjunctio non solum incesta, sed & sacrilega est & dicitur, *can. si quis sacro xxvii. q. 1.*

Quæ est pœna incestus de jure civili?

Pœna incestus simplicis, id est absque matrimonio, de Jure Digest. eadem est, quæ adulterii, *l. si quis viduam D. de questronib.* non etiam de Jure Codicis, nisi cum alia specie fornicationis committatur, puta cum adulterio vel stupro, Jul. Clarus, *§. incestus*; quia licet Jure Codicis aucta sit pœna adulterii, non tamen pœna incestus. Incestuarum verò nuptiarum in honestis quidem personis, factâ separatione, una cum infamia, pœna est exilium & bonorum publicatio, ipso scilicet jure, à die commissi criminis, dummodo non supersint liberi ex alio matrimonio; in vilibus verò additur corporis

coercitio, *Novell. 12. de incest. nupt. c. l. 4. C. eod. Covar. d. loco.* A pœna tamen amissionis bonorum, jure novissimo statutâ excusat ignorantia juris aut facti, etiam ex lata culpa contingens, *Covar. d. loc.* In eum vero, qui virginem DEO consecratam, jungendi matrimonii causa, vel saltem intentant, capitalis pœna constituta est, *l. si quis non dicam. C. de Episc. & Cler. Adde Novell. 123. § penult.*

Quæ est pœna de Jure Canonico?

De Jure Canonico clericus, de incestu accusatus & infamatus, deponendus est, & beneficiis privandus, *Jul. Clarus d. loco.* Eodem jure omnis incestus macula pollutus, siquidem scilicet, infamis est, & que sacerdotes neque legitimè conjunctas personas accusare potest, *can. consanguineorum III. q. 4.* Estque excommunicatus ipso jure, *Clement. unica de Consanguinit.* à qua tamen excommunicatione per Episcopum absolvi potest, *Gloss. ibid. & à le. in vicem separandi sunt, d. Clement. c. 1. c. c. non debet sup. de consanguinit.* Alteroq; morte prævento alter, quantum diu vivit, graviter pœnitere debet, *ab.*

que (pe conjugii cum alia, *can. quadam cum aliquot seqq xxxii. qu. 7. can. fin. xxxv q. 8. & alius, c. 2. & 8. sup de eo, qui cognovit consangu. &c.* Quamquam si contraxerit cum alia, subsistat matrimonium, quia tantum est impedimentum impediens, non autem dirimens.

Quid obinet si ignoranter incesta nuptia contracta?

Qui contraxerit ignoranter incestas nuptias, mitius, arbitrio iudicis, puniendus est: sicut & is, qui ab initio bona fide contraxit, sed postmodum, detecta consanguinitate vel affinitate, nihilominus perseveravit, non incidit in pœnas incestus, à Legibus & canonibus impositas. Gloss, *in d. Clement. un. ad v. scienter, & Clar. d. § Incestus num. 9.* At qui scienter matrem & filiam, aut duas sorores germanas carnaliter cognoverit, sicut & mulier, quæ patri & filio, aut duobus fratribus germanis, sui copiam fecerit, pœna ultimi supplicii plecti juberetur, ex constitutione Sixti V. Bajard. *in Addit. ad lul.*

Clar. d. § Incestus, num. 10.

*Quid habendum de liberis ex incestu
natis?*

Deniq; filii nati ex incestuosis com-
plexibus, scienter factis, non censentur
legitimi, nec parentibus succedunt, *can.*
un. xxxv. qu. 7. & 8. l. si quis & Auth. Ex
complexu C. de incestis nuptiis.

De Raptoribus Incendiariis
& Violatoribus Eccle-
siarum.

TIT. XVII.

Ordinis nunc ratio postulat, ut de iis
quibus res proximi violantur, aga-
tur, ut de rapinis, furtis, usuris, cri-
mine falsi: à quo crimine non sunt
alieni, qui per sortes homines fal-
lunt, quique in iudicio cum adver-
sario suo colludendo, aliud revela-
gant, & aliud simulant.

Quid est Raptus?

Raptus nihil aliud est quàm abdu-
ctio violenta ad stuprum: ut scilicet
mulier ingenua, sive virgo sive alia, in
vita seu vi abducta corrumpatur. Dico,
i-

invita ; quia quamvis aliàs jure civili
 etiam rapta dicatur, quæ ipsa volens
 abducitur seu clam & parentibus non
 consentientibus jure tamen Pont. talis
 raptor non dicitur raptor; ut neque il-
 le, qui mulieris habuit assensum, &
 prius desponsaverit quàm cognoverit
 licet parentibus reclamantibus.

Qua est pœna Raptus?

Lex civilis raptorem virginum ultore
 ferro persequitur; maximè si rapta Deo
 fuerit dedicata: bonis raptoris ei ad-
 emptus, vel addictis vel raptae vel mo-
 nasterio; in quo rapta degit. Præterea
 raptor jure civili ducere raptam uxo-
 rem prohibetur, licet & ipsa & parentes
 ejus consenserint; alias bona deferen-
 tur vel ad parentes, vel, illis deficienti-
 bus, ad fiscum.

At jure Pont. raptori raptam habere
 uxorem permittitur, si postea inter te
 consentiant & nihil aliud obstat. Quod
 limitatur decreto Conc. Trid. modò
 rapta à raptore separata atque in loco
 tuto & libero constituta illum in vi-
 rum habere consenserit. Et nihilomi-
 nus, inquit idem Conc. raptor ipse, om-
 nesque illi consilium, auxilium, & fa-

S 5 vorem

l. un. C.

De rap-

tu virg.

c. pen. h. &

d. l. un. l.

54. C. de

Episc. &

Cler.

Nov.

143.

d. l. un. d.

Nov. 143

& Nov.

150.

c. ult. h. t.

Sess. 24.

c. 6. de

reform.

matr.

vorem præbentes, sine ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces; & si Clerici fuerint, de proprio gradu decedant. Teneaturque in super raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.

Quid est Rapina, & in quo differt à Furto?

Rapina est violenta & manifesta rei aliena, mobilis & corporalis invito domino contractatio seu ablatio. Differt à furto eodem ferè modo, quo stuprum à raptu; quia rapina & raptus est contractatio & abductio violenta, furtum vero plerumque occultè fit, ut & stuprum.

Qua est poena Rapinae?

Pœna rapinae, etiam rei minimæ, de jure civili intra annum est, quadrupli ita ut huic quadruplo insit ipse rei persecutio, post annum verò est in simplem, jure Pont. raptores manifesti & violatores Ecclesiarum ipso jure subiacent excommunicationi, aliisque poenis coercentur, nisi ablata restituant, vel de restituendo caveant. Quòd si gravior fuerit excessus, morte vel tran-

*Instit. vi
bonor.
rap. &
ibi D.*

e. 2. h. t.

catione membrorum puniendus, vindicta hujus Regiæ potestati, iudicique *c. 4. in*
 seculari reservari debet. *fin. eod.*

Qui dicuntur Incendiarii?

Qui datâ operâ & dolo malo ex odio & vindicta, ignem in Ecclesiam vel alia pia loca injiciunt vel injici faciunt.

Horum qua pœna?

Jure civili incendiarii, qui datâ operâ ob inimicitias vel prædæ causa in civitate incendium fecerint capite puniuntur, & plerumque vivi exuruntur. *l. ult. D. de incen. c. l. 28. §. 12. de pœn.*

Quæ hodie etiam recepta moribus. Jure verò Pont. incendiarii Ecclesiarum seu rerum Ecclesiasticarum ipso jure sunt excommunicati; aliarum verò rerum profanarum demùm per sententiam Ecclesiæ, seu pronuntiatione iudicis; quo casu non possunt absolvi ab alio quàm à summo Pont. Nisi in extremo mortis articulo. Eoque casu Ecclesiastica conceditur sepultura, & tenentur hæredes ad damni restitutionem occasione incendii vel alio modo *c. 19. inf. de sent. ex. com. c. 5h. t.*

dati juxta defuncti facultates?

De Furtis,

TIT. XVIII.

Sequitur modò Tit. de Furtis in genere, Furti nomine accepto pro qualibet illicita rei alienæ usurpatione, ut & rapina & furtum specialiter dictum eo nomine veniunt, quæ aliàs tanquam duæ distinctæ species distinguuntur.

Quid igitur est Furtum, prout à Rapina distinguitur?

l. 2. D. h. t. **E**st contrafactio rei alienæ fraudulosa lucri faciendi causâ, vel ipsius rei, vel etiam usus, possessionisve,

Quia si quis non quidem contrafactis rem, invito domino, sed furem recipiat & colet?

l. 4. h. t. Dicitur & ille furtum facere. Et quæ casu non tantum ex mero officio iudicis, sed & ad instantiam partis læsæ, tenetur quis furem indicare, modò conscius sit furti. Atque hinc origo præscriptæ actionis monitoriarum.

l. 1. Qui casu non tantum ex mero officio iudicis, sed & ad instantiam partis læsæ, tenetur quis furem indicare, modò conscius sit furti. Atque hinc origo præscriptæ actionis monitoriarum.

l. 3. D. eod. d. c.

4. Et ibi os monitoriarum.

Da.

*Qua dicuntur Monitoria sive
Monitoria ?*

Sunt literæ, quas vocant Monitoriales, seu Monitiones generales, ad finem revelationis, ut vulgò loquuntur, quas Episcopi aut Vicarii generales Episcoporum, ad instantiam cujuscunq; petentis, in genere contra detentores rerum alienarum concedere solent, ut eas intra certum terminum restituant, contraque detentionis illius seu furti conscios, ut fures furtaq; indicent, sub pænâ excommunicationis; quod & in aliis causis cum civilibus, veluti ut quis solvat aut restituat quod debet, tum criminalibus criminaliter intentatis, ut sic monitus se sistat personaliter, usitatum, hac vel simili formula, *Moneatis N. vel quemcunq; alium, qui furtum tale fecerit, aut damnum dederis, ut intra certum terminum satisfaciat, alioqui noverit sese per hanc nostram sententiam excommunicatum.*

Gatier. i
can. q. 6.
11.

Quanam excusant à Furto ?

Primò, excusat necessitas extrema, id est tanta, ob quam periculum imminet vitæ tolerandæ, quia eo casu jure naturali omnia sunt communia, ut rem alienam accipiendo videatur quis accipere quasi propriam. Aliàs si tantum aliqua fuerit

Covarr.
in c. Peccatum p.
§. 1. n. 3.
7. 2. h. t.

§ 7 fuerit

fuerit necessitas, & non extrema, mitius
veniet puniendus fur, & tantum pœni-
tere debet.

Navar. Secundò Rei exiguitas; quam vis in-
in Man. ter Canonistas non conveniat, quæ res
c. 17 n. 2 minima dicatur.

¶ 4. Tertiò. Qui compensandi causâ, dum
Vall. hic aliter suum recuperare nequit, rem alie-
nam capit, fur dicendus non est.

S. 1.

Quæ est pœna furti?

Navar. Jure Canonico, præterquam quò
d. c. 17. n. ad restitutionem obligentur & fures, &
2. & seqq. præterea suadentes, mandantes consu-
¶ 10. sup. lentes & c. Clericus furti reus depositus,
de jud. factusque incorrigibilis, excommuni-
cari debet.

Spana A jure civili, pœna olim fuit quadru-
inst. de o- pli, si furtum fuerit manifestum; vel
blig. qua dupli, si nec manifestum, Et solet etiam
ex del. criminaliter extra ordinem furti agi.
nas l'ult Hodie ex generali ferè consuetudine
D. de judicium furti quodammodo publi-
furt cum factum est & ordinarium, mutata
pœnâ pecuniariâ in corporalem, nime-
rum pœnam laquei in gravioribus,
fastigationis verò in le-
vioribus,

De Usuris.

TIT. XIX.

Recto ordine deinceps sequitur de Usuris, quippe ex eodem fonte manantibus, ex quo furtum, scilicet ex avaritia. Ipsi quoque usurarii & fures sive raptores *can.* pari velut passu ambulare videntur: *Quid dicitur* nam qui trucidat pauperem fœnore, *can* non minus crudelis est, quam qui *xiv. q. 4.* subtrahit aliquid vel eripit divi.

Usura quid nominis ?

USura, ab Utendo dicta, nihil aliud est quam usus rei. Accipitur quoque pro qualibet accessione & incremento, sive fructu proveniente ex usu rei cuiuslibet, & ex causa quacunque; propriissimè verò lucrum ex usu pecuniæ mutuatæ proveniens Usura appellatur. *Gell. 16. Noct. c. 12.* Quod & *Fanus* dicitur, à fœtu seu fœtura quadam pecuniæ patientis atque incrementis. Græcè Τόκος, id est *partus*, ex eadem ratione.

Quidigitur est Usura ?

Usura est lucrum supra sortem ex mutuo

TUO

arg. can. tuo exactum. Vel est voluntas aliquid
 ul. xvi. *Quid hic intelligetis nomine Lucri?*
 qu. 3.

Quidquid forti accedit causâ lucri,
 sive pecunia, sive alia res naturâ suâ
 pretio æstimabilis, in quâ consistit mu-
 tuum sive illud triticum sit, sive vinum
 sive vlcum, sive aliud quid, quod usu
 conlumitur.

Cur dicitur, vi mutui?

can. Si
 fanera. Quia propriè non nisi in contracto
 veris cū mutui usura committitur, in quo do-
 can. seq. minium rei mutuatæ transit in acci-
 xiv. q. 3. pientem; in aliis contractibus non nisi
 can. 1. & improprie & ratione mutui saltem im-
 seq. xiv. pliciti & obliqui, seu mutui brevi manu
 qu. 3. contracti; veluti in contractu emprio-
 nis, quando res carius venditur ob di-
 latam ad tempus solutionem. Nisi du-
 bitetur, utrum merces plus minuitur
 solutionis tempore sint valeturæ,

l. 6 h. t.
 Cavar. 2.
 Var. c. n.
 7.

*Licet creditori accepto pignore pacisci
 fructus pignoris, donec mutuum
 reddatur?*

l. 23. D. Jure quidem civili licet, nec habetur
 depig. usurarium hujusmodi pactum (quod
 aut. & pactum vocant *artio xp'ianos*, id est reci-
 proci,

proci usus, quasi tu debitor utaris meâ *l. Si e a*
 pecuniâ & ergo interea re tuâ) idque *lege C.*
 propter incertum fructuum eventum, *eod.*
 incertumq; pretium. Jure verò Pont.
 improbatu, ut usurarium, fructusq; ex
 pignore perceptos creditor imputare
 debet in sortem, id est quantum fru-
 ctuum percepit, tantum de sorte dimi-
 nuere.

Vid Cam
de Usur.

c. 5.

Quotuplex est usura?

Primò, Dividitur Usura in Menta-
 lem & Realem. *Mentalis* est quando
 mutans, citra ullam conventionem,
 eâ mente dat, ut ultra sortem, sive id
 quod dat, aliquid recipiat, aliàs non
 daturus. *Conventionalis* seu *Realis*, quan-
 do quis pecuniam mutuam credit cum
 pacto, expresso vel tacito, capiendi a-
 liquid lucri ultra sortem.

II. In Compensatoriam, punitoriam &
 Lucratoriam. *Compensatoria* est legitima
 pensatio seu præstatio ejus quod inter-
 est ratione vel lucri cessantis, quod sci-
 licet creditor facere potuisset, si pecu-
 niam suam mutuam non dedisset; vel
 damni emergentis, quia scilicet tantum
 damni inde accepit. et hæc propriè u-
 sura non est, quia non est lucrum, sed
 quanti interest creditoris, *punitoria* pæ-
 nam

nam debitoribus morosis infligit statim die non solventibus, quæ species similiter non involvit in justitiam aliquam. *Lucratoria* merum lucrium continet, solaq; improba & detestabilis est, improbata & damnata lege naturali, diviâ Evangelicâ & Pontificiâ. Jus autem civile usuras certo tantummodo juxta hominum divisas qualitates permisit.

*l. Eos 26.
§. 1. C.
eod.*

Quid censendum de Montibus pietatis?

Eos esse immunes ab usuræ vitio: quia nihil hic principaliter datur vi mutui, neq; ultra indemnitate sortis aut lucri causâ, ut fit in usuris, sed tantum ratione damni emergentis, sive pro sola indemnitate & conversatione Montis, pro stipendio scilicet domini & ministrorum, qui Montis curam habeant, idq; minutum & moderatum, juxta quantitatem pecuniæ numeratæ, accepto à singulis pignore idoneo, Venditoq; deinde post lapsum temporis ob defectum luitionis & solutionis pignore, atq; ex pretio ejus deducta sorte, etq; quod ultra sortem pro detrimentis mensuris Montis debitum esse reperitur reliquum pretii domino pignori restituendum venit. Neq; repugnat rationi, ut pauperes ferant onus aliquod expen-

expensarum, quorum commodo & fa- *Vid. Na-*
voti cedit erectio & conservatio montis *var. de*

Qua dicitur Usura nautica, & an *Usur. n.*
licita? *58. & in*

Usura nautica, seu foenus nauticum *Man. c.*
dicitur, quod ratione navigationis aut *17. n. 217*
itineris periculosi per terram praestatur. *Less. lib. 2*
Nam creditor contra naturam mutui *c. 10 dub*
periculum sortis in se recipit, si ve ea sit *28.*

pecunia mutuata per mare trajicienda, *tot tit D*
sive merces ex mutuata pecunia com- *& C. de*
parata, similiter transvehenda vel per *naut. san*
mare vel per loca insidiosa (aliud nau-
ticum, hoc terrestre foenus appellatur.)

ut, si navis & pecunia vel merces *foeo*
tuito casu pereant, creditori pereant. *& C. de*
Estque tale foenus, jure civili approba- *naut. san*

tum, quia nihil est aliud quam pretium
suscepti pretii periculi.

An & jure Canonico?

Multorum ea opinio est, foenus hoc
nauticum esse improbatum atq; illicitum *per text.*
alii id quidem concedunt, ubi na- *in c. ult.*
viganti velevanti ad nundinas ea lege & *h. r.*
non aliter mutuatur pecunia, quam ut

simul & periculum in se suscipiat, lucri
alicuius causa, negant vero si id ipsum
fiat liberè, debitorq; sponte cum credi-
tore

ic stato
es limi-
quam.
in et, lo-
impro-
via à E-
em ci-
o jura
ermisit.
114
vicio
latur
n sortis
sed tan-
sive pro
ne Mon-
ni & mi-
habent,
, juxta
ra, acco-
Vendi-
oris oo
s pigno-
orte, et
riments
reperit-
pignori
ignari-
aliquod
expen-

c. 17. n. *122. Co-* tore conveniat de periculo mutuata
var. 3. pecuniæ in se recipiendo, certa mercede
 constituta.

Var. c. 2.
n. 5.

Quæ est pœna usurariorum ?

Canis.
ad h. t. c.

4. n. 5.

c. 9. c.

19. h. t.

c. 1. c. 7.

h. t.

In primis tenentur usurarii omnes, si-
 ve manifesti sive occulti, & tam menta-
 les quam reales, ad restitutionem usura-
 rum neq; tantum ipse usurarius, sed &
 hæres acceptas à defuncto usuras pro
 parte hæreditaria restituere tenetur.

II. Exercens usuras & monitus non
 desistens, si Clericus sit, suspendendus
 est ab officio & deponendus; laicus ve-
 rò excommunicandus.

c. 3. h. t.

c. c. 1.

cod. in 6.

III. manifesti usurarii neq; ad commu-
 nionem altaris, neq; ad Ecclesiasticam
 sepulturam, neq; ad oblationes vel ad
 confessionem peccatorum faciendam;
 neque etiam ad testamenti factionem
 sunt admittendi, nisi vel de usuris sa-
 tisfecerint, vel de satisfaciendo cautio-
 nem idoneam præstiterint.

De crimine falsi.

TIT. XX.

Nov. 73.
in princ.

Falsum est quod veritatem imitatur &
 Falsitas nihil aliud quam veritatis i-
 mitatio, occultatioque; nam & men-
 dacium & occultatio species est falsi.

*Ut quis falsi reus sit, qua concurrere
debeat?*

Hæc tria I. Ut dolo malo seu animo
fallendi & corrumpendæ veritatis
committatur II. Ut nocent alteri. III.
Ut lege aliqua statutum sit, talem im-
mutationem veri esse punibilem pœna
falsi, quod est quasi falsum, & ex S. C.
vel interpretatione prudentum pro fal-
so habito habetur.

*l. 10. C.
ad L.*

*Quibus modis & qualiter admit-
titur falsum?*

*Corn. de
falsis.*

Variis modis, & aut dicto scriptove,
aut facto vel usu. Dicto, si falso testi-
monio & veritas occultetur, & menda-
cium dicatur. *c. 1. h. t.*

Scripto, si quis testimonium vel a-
liud instrumentum falsum scripserit, si
gnaverit, recitaverit, subjecerit. Circa
litteras verò Apostolicas falsitas hujus-
modi committitur vel in modo dicta-
minis seu mutatione styli, vel in forma
scripturæ, qualitate chartæ. *c. 5. & 7.
h. t.*

Facto si quis sigillum adulterinum
fecerit, sculpsit, expressit dolo ma-
lo; si falsam moneram percusserit, num-
mosq; adulterinos confaverit, finxe-
rit, *Inst. d. t.*

l. 9. §. 19. de eod. l. pen. D. eod. rit, tinxerit: si pondera & mensuras publice probatas corruperit, aliisve modis.

d. c. 5. 6. §. 7. h. t. c. 3. eod. l. 13. D. eod. Usu deniq; si quis vel falsis instrumentis vel falsis litteris aut summi pot. aut alicujus principis, sciens dolo malo fuerit usus. Item falsum nomen vel cognomen sibi usurpando.

Quaest poena falsi?

l. 1. in fine D. eod. Jure civili poena falsi, vel quasi falsi, in liberis hominibus est deportatio & bonorum omnium publicatio, servus ultimo supplicio affici juretur: aliterve pro qualitate personae falsum committentis, falsitatisque commissae modo atrocius modo mitius, crimen hoc punitur.

l. Qui duob. 21. eod. Jure Pont qui falsum in litteris S. P. admisisse convincitur, si clericus fuerit cum omnibus suis ea in re fautoribus & defensoribus excommunicatus, omnibusq; officiis & beneficiis suis spoliatus, & per Ecclesiasticum judicem degradatus, curiae traditur saeculari puniendus, aliter quam in litteris Apostolicis Clericus falsum admisserit, poena est depositio vel alia major, pro qualitate criminis.

d. c. 7. h. t.

De

De Sortilegiis

TIT. XXI.

Dixi suprà, à crimine falsi etiam sortilegos non esse alienos: quia per sortes fallunt homines, & præferunt se vera prædicere, cum solius Dei sit futura nosse.

can. 1.
xxxvi.
qu. 5.

Qua dicuntur hoc loco Sortes, & qui Sortilegi?

Sortes nihil aliud quam divinationes & malificia esse, inquit Leo IV. Pont. Sortilegi verò sunt, auctore Isidoro, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam, quas Sanctorum seu Apostolorum sortes vocant, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Vel Sortilegi dicuntur, qui id quod occultum est, eventu alienius rei explorant, ut qui ad deprehendendum fures astrolabium vel aliud quid movent, aut inspiciunt.

can. sortes xxv.

q. 5.

can. u. nic. xxvi

q. 3.

c. 1. §. 2. h. 5.

Nomine Sortilegorum qui præterea comprehenduntur?

Nomen hoc generale est, omnisque divi-

divinationum species complectitur, ut
 quæ ex astris eventus futurorum seu
 nascentium vitam & mores conjectat,
 & illud Astrologiam divinatricem seu judicia-
 riam & quæ ex elementis, ut Geoman-
 tiam, Hydromantiam, Pyromantiam,
 2. can. Aëromantiam; & quæ ab aliis, quibus
 Igitur divinandi artem exercentes incum-
 xxvi. q. bunt, appellantur, ut Arioli, Aruspices,
 3. Auspices, Necromantici, Magi &c.

Quotuplices sunt sortes?

Triplices, Divisoria, Consultoria &
 Divinatoria. Divisoria sunt, quarum e-
 ventus plerumq; à solo casu pendet; ut
 cum sortem velut iudicem facimus in li-
 tibus ac cõroversiis dirimendis, in hæ-
 reditatibus & bonis communibus divi-
 dendis &c. ut sciatur, quid cuiq; tribu-
 endum sit, in quibus propterea nihil per-
 se mali est. Consultoria divina voluntas
 consultitur, ut sciatur, quid agendum fu-
 giendumve sit: quod licitè fit, quando
 cogit necessitas ut cum Apostoli, non
 nisi collecto fratrum cõtu, & precibus
 ad deum fuis, Matthiam in Apostola-
 tum sorte elegerunt, Divinatoria sunt, ex
 quarum inspectione futura prænnunciat-
 tur, & præsentia aut præterita occulta
 deteguntur; quod quia ordinariè nõ fit
 sic

l. 14. d. de
 jud. &
 l. 3. d.
 fam. er-
 cis.

d. c. 1. &
 2. b. h. t.

sine pacto aliquo cum dæmone, sive expresso sive tacito, idèd tales sortes omnino illicitæ sunt & prohibitæ jure Canonico.

Quæ sunt pœna Sortilegorum?

Jure Canonico pœna est excommunicatio, quam pœnam incurrunt & consulentes; monitiq; & emendationem detrectantes, si servi, verberibus castigandi sunt, liberi verò homines in carcerem detrudendi. Clerici verò magi & sortilegi, aut etiam consulentes, depositi ab omni ordine sacro, & ex utroq; officii ac beneficiis in monasterio cri-

can. Non oportet & alius xxvi. q. 5. can. con-trad. 9. 5.

men admissum perpetua pœnitentia luere debent, nisi mitiget pœnam simplicitas & bonus zelus: Divinationes, quæ hæresin manifestam sapiant, exercentes puniuntur ut hæretici atq; incorrigibiles facti cûriæ traduntur sæculari puniendi.

can. s. quis Episc d. 9. 5.

Jure civili pœna maleficorum, ariorum, & similium, est capitalis, & aut concremantur, aut gladio feriuntur. De consuetudine pœna est arbitraria, juxta qualitatem delicti utroque jure,

l. 3. C. de malef. & Mathem.

T De

De Collusione detegenda.

TIT. XXII.

Falsi quoque speciem habet, colludere cum adversario in iudicio, id est aliud reverâ agere, aliud simulare; quare hæc quoque falsitas detegenda.

Colludere qui & qualiter dicuntur?

l. 5. C. eod. **I**N primis ipsi litigatores, actor & reus, cum litem simulant, ex pacto alter alterum patitur vincere in causa, ut ita præjudicium fiat alicui; quales prævaricatores appellantur. Item procuratores causarum, quando alter alteri causam domini sui prodit, & cum vincere posset, patitur se vinci & condemnari.

D. V. S.

Qua est pœna colludentium seu prævaricatorum?

l. 2. D. de præva. ricat. l. 4. & 5. eod.

In re civili pœna est extraordinaria. Accusator convictus fit infamis, & ab accusatione repellitur, Reoq; absolute per collusionem aut prævaricationem potest ex integro accusatio instaurari, & per iudicem ex officio inquiri super eodem crimine. Collusione super beneficio facta, qua illud fiat censuale seu pœna.

c. 1. 2. & 4. h. t.

pensionem subjiciatur, ea conditione, ut per mortem alterius in collusorem transferatur, privatur uterque eodem beneficio non quidem ipso jure, sed per sententiam. *c. 3. h. t.*

De delictis puerorum.

TIT. XXIII.

Subinde & in impuberibus delicta quædam deprehenduntur, veluti furta, mendacia, perjurium, homicidium, quibus plena esse dicitur puerilis ætas, quæ non sunt omnino impune relinquenda. *c. 1. h. t.*

An ergo impubes ante decimum quartum ætatis annum puniendus?

Omnino, quatenus doli capax est, & ob id intelligat aliquo modo se delinquere. qui tamen mitius puniendi sunt quam puberes, quia aliquid indulgendum ætati: ipsique impuberes eo nomine conveniri debent, non pater, *§. in summa pen. inst. de oblig. qua ex del. nasc. d. c. 1. in fine.*

TIT. XXIV.

Sequitur deinceps de criminibus Clericorum propriis, quorum quaedam sunt omnium Clericorum communia, ut Venatio, Percussio & Maledictio.

Cur Clericis interdicta est Venatio?

lib. 1. Pol. **Q**uia venatio est pars bellicæ virtutis teste Aristotele. Jubentur autem Clerici ab omni contentionis & belli specie abstinere. Venationem intellige saluosam & clamorantem, quæ fit cum accipitribus, & aliis ejusmodi, quia pugnat hæc cum statu & professione Clericorum; quam proinde artem nequitissimam, imò ipsam nequitiam vocat D. August. non eam, quæ fit sine strepitu canum & armorum, cum retibus & patulis canibus, modò etiam raro fiat, nec avocet ab officiis. Ut enim D. Hier. ait non invenimus in scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem, piscatores invenimus sanctos.

Qua est pœna Clerici venatoris?
Deprehensus sapius in venatione, si Epil.

Episcopus sit, tribus mensibus à communione; si Presbiter duobus; si Diaconus, pro arbitrio Judicis ab omni officio, suspenduntur. *d. c. 1.*

De Clerico percussore.

TIT. XXV.

Quis dicitur Clericus Percussor ?

Qui ex prava consuetudine pronus & facilis est ad percutiendum factum vel verberare, si per se & manibus suis hoc faciat, si per alium. percussorem intellige, quæ ad eadem aut mutilationem perducatur, non quæ dicto fit aut verbis, arguendo, obsecrando, increpando sibi subditos. *can non licet 23. dist. 86. can. 5. quis om. nem 1. q. 7. can.*

Quæ est pœna Clerici percussoris ?

Prælati & cæteri Clerici percussores sunt suspendendi ab officio. Quod si moniti, ne se virent in suos, se non emendent, deponendi sunt, & Ordinibus Ecclesiasticis spoliandi, Permissum tamen judici Ecclesiastico, præter pecuniariam pœnam, virgis cedere delinquentes, citra pœnam irregularitatis, ea moderatione adhibita, ne in vindictam sanguinis transire videatur. *Cum beatus 8 dist. 48 can. E. piscorum 7. dist. 45. c. 1. h. c. 4. sup. de rap. torib.*

T 3 De

Cleri-
uadam
ommu-
Male-
atio ?
e virtu-
r autem
& belli
acellige
fic cum
uia pu-
ne Cle-
nequil-
ocari D.
strepitu
& pau-
at, nec
hier. air.
sanctis
piscaro-
oris ?
tione, si
Epil.

Videntur & percutere quodammodo maledici, blasphemii, detractores ea percussione, quæ fit verbo aut lingua.

Qui dicuntur hoc loco Maledici;

Maledici, à maledicendo, nomine generaliter accepto, dicuntur Clerici liigiosi, adutores, proditores, scurriles, & verbis turpibus jaculatores hoc loco strictius accipitur non illud pro blasphemis in Deum, in Sanctos, & proximè in B. M. Virginem. Eoq; majus est delictum, quo major est is, in quem peccatur, ut v. g. est summus Pontifex.

can. 3. 5.

6. 6. dist.

46. c. 1.

h. 1. c. 2.

eod.

Levit. c.

24. Nov.

77. in fi-

ne can. Si

quis xxv

qu. 1. c. 2.

h. 1. Co

var. in c

Quam

vis p. 1. 6.

7. n. 22.

Quæ pœna afficiuntur Maledici?

Jure divino antiquo blasphema, quæ fit verbis in Deum, morte punita sunt, & ex Constitutionibus Principum Jure Pontificio Clerici blasphemii deponuntur ab Ordine; laici vero incorrigibiles facti excommunicantur, alterve puniuntur, pro personæ & facti qualitate aut multa pecuniaria aut pœnitentiæ publica, ut alia arbitraria.

De Clerico excommunicato, de-
posito vel interd.cto mini-
strante.

TIT. XXVII.

Circa Ordines quoque Ecclesiasticos
sunt delicta peculiaria Clericorum, ut
si Clericus excommunicatus, depofi-
tus, vel interd.ictus in Ordine suo mi-
nistret, qui hoc pacto graviter peccat.

Tales Clerici quomodo puniuntur ?

IN primis si Sacerdos aliquis, dum sci-
ret, etiam per rumorem tantum, se ma-
jori excommunicatione implicatum &
monitus prius, ut desistat, celebrare ac
divinis sese officiis ingerere præsump-
serit, fit irregularis. Et si nec sic desistat,
ordinibus suis spoliatus, implorato ju-
diciis laici auxilio in exilium mittitur.

*c. 4. s. 6.
6. h. t. c.
2. & 3.
eod.*

*Quid si minori tantum excommunicati-
one fuerit ligatus ?*

c. ult. h. t.

Talis celebrando licet graviter pec-
cet, non tamen fit irregularis, quod mi-
nus possit Ecclesiastica Sacramenta ad-
ministrare, sed tantum impedit, quod
minus ipse ea percipere possit. Quæ ea-
dem & in Clerico deposito atque inter-
dicto locum habent.

*d. c. ult.
Vide Co-
var. in c.
alma p.
2. §. 17*

De Clerico non ordinato ministrante.

TIT. XXVIII.

Quomodo punitur talis Clericus

FIt perpetuò irregularis ad susceptionem ejus Ordinis: in quo non ordinatus ministravit, & præterea ab Ecclesia abjiciendus seu excommunicandus est Beneficium tamen Ecclesiasticum ei non est auferendum, ut habeat, unde vivat. Hodie ex Constit. Clementis VIII. quilibet non Sacerdos dicens Missam, aut confessionem sacramentalem excipiens, ab Ecclesia abjicitur, & ab Ordinibus, si quos habet, tunc degradatus, jubetur tradi Curiaæ seculari debitæ poenæ plectendus.

6.7. & 2.
h. t. d. c.
2. An.
1601. 1.
Decemb.

De Clerico per saltum promot.

TIT. XXIX.

ad tit. de Ordinibus Ecclesiasticis non nisi gradatim & distinctis intervallis temporum ordin.

rum conferri possunt, ut dictum supra.

Quis dicitur promotus per saltum?

Qui præmissio Ordine inferiori ad superiorem aliquem sua negligentia ascenderit, ut si nondum Diaconus sacerdotio initiatur.

Qua poena est sic promoti.

Taliam diu ab usu & executione sic suscepti Ordinis suspenditur, donec omissus Ordo inferior suppleatur. Et hoc, si sua negligentia, ut dixi ignoreret ad Ordinem superiorem ascenderit: non si scienter, quia tunc non est ordinandus, ut dictum est de non ordinatos quia idem est, non esse ordinatum, & non esse ritè ordinatum.

*c. no. h. r.
c. can.
un. dist.
52.*

De eo, qui furtivè Ordinem suscepit.

TIT. XXX.

Quis qualiter furtivè Ordinem suscipere dicitur?

Qui susceperit Ordinem aliquem ecclesiasticum sine prævio examine, & sine prævia admissione ad illum Ordinem

T 3 nem

e.2.h.1. nem suscipiendum, in numerum ordi-
nandorum irrepsit: veluti si quis ad
minores tantum Ordines admisis, eti-
am Ordinem susceperit Subdiaconatus
vel si contra inhibitionem sui Superio-
ris seu Ordinarii eodem tempore duos
c.3.eod. Ordines sacros adeptus fuerit.

Qua est poena sic ordinati?

d.c.3. Taliter ordinatus prohibetur & in
Ordine sic suscepto ministrare & ad ali-
um superiorem ascendere. potest tamen
Episcopus, si inhibitio facta non fuerit
sub pœnis excommunicationis, cum eo
dispensare in Ordine furtivè suscepto,
eundemque habilitare ad alium Ordi-
nem suscipiendum: secus, si fuerit ex-
communicatus. Conc. Trid. vult furti-
vè ordinatum esse suspensum ab Ordi-
num executione quamdiu episcopo si-
ve Ordinario visum erit.

e.1. in fi
ne d.c. 2.
c. 3.
sess. 24.
c. 8. de
reform.

De excessibus Prælatorum
& subditorum.

TIT. XXXI.

Dictum hætenus de criminibus specie-
alibus, quæ omnium clericorum sunt
communia: nunc paucis agendum
est

est de delictis, quæ propria sunt Prælatorum ac subditorum, & hic dicuntur Excessus Prælatorum.

Quinam igitur excessus à Prælati in subditos, & contra committi solent?

IN primis excedere dicuntur Episcopi ac Prælati, indebitis tallis atque exactionibus, aliisque gravaminibus subditos suos prementes. Imò subditis liberum est, Prælato seu superiori suo non parere, si quid imperet, quod sit contra tenorem sui privilegii.

*c. 1. r. 16.
& 17. h.
& c. 3. eod.*

II. Subditi Prælati & Superioribus suis debitam reverentiam & honorem exhibere tenentur; quem si morum perveritate corrupti non exhibuerint, aut alias quod ratione officii illis incumbit non præstiterint, dicuntur excessum facere; quò spectant etiam vitia & delicta, de quibus dictum supra.

Excedunt & Prælati inferiores, se rebibus, non ad se, sed ad Superiorem pertinentibus ingerentes; veluti si Prælati, non Episcopus, sine hujus assensu velit unire Ecclesias; aut si qui ex his, quæ jure communi ad Episcopalem spectant dignitatem, & jurisdictionem, quidquã sibi vindicent, veluti publicas peniten-

c. 8. eod.

c. 12. eod.

c. 5. c. 6.

eod.

c. 11. in

fine eod.

tias injungendo, vel indulgentias concedendo. Item si, qui potestatem habent beneficii conferendi, illud vel ipsi sibi retinere velint, vel conferant indigno, & rursus, ejusmodi collatione non improbatâ, conferant alteri, ob hanc eorum inconstantiam pro ea vicependandi facultate conferendi.

De novi operis nuntiatione.

TIT. XXXII.

Peccat etiam subinde Prælati ædificando, veluti ædificandis Ecclesiis, aut aliis piis locis, si inde grave aliquod damnum acceptura sit Ecclesia matrix, cui præest.

Quid est annuntiare novum opus, vel nuntiatio novi operis? Et quid opus novum facere?

l. 1. §. 0-
pus D.
eod.

Nuntiare novum opus est denuntiare & inhibere vicino, ne ædificet. Nunciare enim hic nihil aliud significat quam prohibere. Opus vero novum facere videtur, qui ædificando vel detrahendo aliquid, pristinam operis faciem mutat, nuntiatio igitur novi operis

peris est prohibitio ædificanti, in publico vel privato, legitimè facta, ad hoc, ut desistat ab opere, saltem tantisper, donec jus ædificandi fuerit discussum, an jure, ac injuria ædificet.

Quid si ædificans nuntiatione neglecta non desistat ab opere?

Tunc cogitur quidquid post nuntiationem construxerit suis sumptibus demoliri, licet postea deprehendatur, eum jure ædificasse; quia auctoritati judicis non obtemperavit.

Quid si è diverso per ejusmodi nuntiationem opus aliquod temerè diutius differatur?

Eo casu opus novum nuntians intra tres menses probare debet, opus inchoatum injurià constructi, estque in opinionem nuntiantis, an de præjudicio suo intra tres menses doceat, & interim desistatur ab opere, an verò pergat in ædificando, receptâ cautione de opere suis sumptibus demoliendo, si injustè ædificatum pronuntiabitur.

De privilegiis & excessibus privilegiatorum.

TIT. XXXIII.

Postremò tam Prælati quam subditi, siue sint Clerici siue Religiosi etiam non Clerici, nõ raro excedunt & de-

T 7 liçta

*d. c. 1. &
ult. h. r.
& l. un.
C. eod.
c. pen. &
ult. eod.*

licta committunt in suis privilegiis.

Quid est Privilegium?

Privilegium est jus singulare à superiore contra jus commune uni vel pluribus concessum. Singulare, inquam, quia, cum detur contra jus commune, neque ultra personas, neque extra res privilegio expressas per interpretationem est extendendum. Jure Canonico Privilegia dici solent quælibet indulta, exemptiones, libertates, & gratiæ seu indulgentiæ, contra jus concedi solitæ.

6. 32. h. t.

6. 4. & c.

17. in fine

100. De

civis in c.

Sicut Romana

in pr. sup. de

refer.

Quotuplex est Privilegium?

Primo, Privilegium aliud est *personale*, quod proximam concessionis causam à personis habet, quarum merita, conditio vel qualitas dant locum privilegio; aliud *Reale*, sive Rei, causæ, vel Loci, quod alicui dignitati, corpori, universitati vel collegio, aut Studio generali conceditur. Cuiusmodi privilegia, etiam personis sublati, in rebus subsistunt & durant. Personalia verò simul cum personis, quibus concessa, intereunt.

II. Aliud est *Generale*, quod pluribus personis, vel ratione plurium personarum rerumve conceditur; aliud *Speciale*, quod uni loco vel personæ, singulari aliquo favore indulgetur.

Exo

Excessus privilegiorum circa qua potissimum versantur?

Circa abusum ipsorum privilegiorum. Neque enim privilegiatis licet pravâ interpretatione contra & præter mentem concedentis producere, aut alio quoque modo privilegiis sibi concessis abuti, vel aliorum privilegiis derogare; digni alioqui, qui privilegia sua amittant.

Quibus præterea modis amittitur privilegium?

Amittitur Primò, Morte privilegiantis, si personale sit privilegium. II. Lapsu temporis, si privilegium sit temporale. III. Præscriptione 30. vel 40. annorum. IV. Renuntiatione, tacitâ vel expressâ. V. Revocatione, aliisque modis.

c. 4. & c.
Privilegia 24.
h. t. Vide
Suarez.
de Leg.
lib 8. c.
34 &
segg.

De Purgatione Canonica.

TIT. XXXIV.

Hactenus de generibus criminum, quæ si non satis probata fuerint indicenda est Purgatio Canonica illis, qui de crimine aliquo diffamati sunt vel vehementer suspecti: & dicitur, Canonica, hæc Purgatio, quòd à SS. Canonibus inventa & prodita sit, ac surrogata Purgationi civili, quam *Vulgarem* vocant.

Quidigitur est Purgatio Canonica?

Pur-

Purgatio Canonica est innocentiae super objecto crimine Canonice facta ostensio seu demonstratio.

Quis alicui indicere potest hanc purgationem

c. 12. h. t. Judex, qui de crimine cognoscit, aut cognoscere debet, de quo quis infamatur. Idque vel ad instantiam ejus, qui purgandus est, vel ab ipso iudice ei, qui de gravi aliquo crimine infamatus est, eidemque fide digno, quem verisimile sit non facile pejeraturum.

*c. 1. & ibi
gl. & Ab,
h. t.*

Quomodo & qua forma fieri solet?

*c. ult.
eod.* In primis jurat reus, tactis SS. Evangelii, de veritate, se objectum sibi crimen non perpetrasset: tum compurgatores (quos eligit iudex, probæ vitæ homines saltem de nullo crimine condemnatos aut suspectos, ejusdem ordinis cum diffamato, quem & familiariter noverint) de credulitate, quod scilicet credant eum verum jurasse, nec objectum crimen admisisse. Compurgatorum autem olim certus & determinatus fuit numerus, hodie arbitrarius est pro qualitate personæ & quantitate delicti aut infamiae.

*c. 7. 9. &
aliis eod.*

*c. 5. 23.
& d. c.
ult. eod.*

De purgatione Vulgari.

TIT. XXXV.

Cur dicitur Vulgaris hæc Purgatio?

Quod vulgò tantum & temerè usur-

surpata sit, ac nullo modo appro-
bata: vel quod à vulgo, diabolo insti-
gante, inventa & inducta.

can. Mens
nam &
can: Con-
sulvisti.

Quibus modis & qualiter fieri solet?

1. q. 4.

Variis modis. I. Per Monomachiam
seu duellum, olim etiam inter Christia-
nos jam inde à temporibus Barbaro-
rum in Italia usurpatum. II. Per ignem,
hoc est per ferrum candens, per prunas
& rogum; quibus modis habebatur in-
nocens, qui ad tactum ferri candentis
aut ignis illæ sus evasisset. III. Per A-
quam ferventem, manum in aquam
immittendo; vel per frigidam, immer-
sione trina in aquam, ut si tertio e-
mergeret, innocens esset, sin supernata-
ret, nocens.

Cujac.
ad lib. 1.
F. 1. 1.
Vide Co-
varr. 4.
Var. 6. 23.
& ibid.
Vffel. c.
Ex tua-
rum sup.
tit. prox.

De Injuriis & damno dato.

TIT. XXXVI.

Ubi de veritate constiterit criminis, sive
per legitimas probationes, seu quo
alio modo, judicis partes erunt, ut
præter pœnas reo infligendas satis-
fiat parti læsæ de injuriis & damnis.

Injuria nomen quomodo hic accipitur?

Accipitur de injuriis quocumque
modo illatis, quod & inscriptio
Tit. indicat; nimirum & generaliter,
pro omni eo, quod non jure fit, & spe-

c. i. D. h.
tit.

cialiter ac proprie, quatenus in contumeliam seu contemptum alterius infertur, scilicet in lationem sive corporis sive famæ.

Injuria specialiter accepta quor modis fit

d. l. r. &
l. 15. §. 2.
D. eod.
ad l. 15.
§. 27.
can. 1. &
ult. v. q. 1

Duobus, aut re aut verbis. Re, quoties manus inferuntur & corpus cæditur, læditurve, aut quo alio facto. Verbis, quando convicium dicitur. Quod refertur & ea, quæ fit scripto vel libello famoso, & vel maximè ad infamiam alicujus pertinet.

Quæ actio eo nomine competit?

§. in sum-
ma jun-
cto §. pœ-
na instit.
eod.

Agitur injuriarum vel civiliter, vel criminaliter. *Civiliter* ad æstimationem injuriæ, permittiturque injuriam passis eam æstimare; quam deinde æstimationem judex suo arbitrio moderari potest, & vel juxta eam reum condemnare, vel etiam minoris, prout ei vilum fuerit. *Criminaliter* ad pœnam extraordinariam officio judicis reo interrogandam.

Est & actio injuriarum *ad palmodi- am*, in foro ac praxi usitata, qua agitur ad restitutionem honoris ac famæ: locum habet in injuria, quæ fit verbis aut scripto. Estque civilis hæc actio, secundum plerosque, non verò criminalis; ea ratione, quòd rectè cumuletur cum actione, qua ad æstimationem in-
ju-

juris agitur, quæ cumlatio aliàs ad-
mitti non possit.

Ex causa damni injuriâ dati, quo *Vide Myn*
nocitum est alicui in rebus suis citra *frang. cens*
contumeliam alicujus personæ, datur *2. obs. 96*
jure civili actio L. Aquiliæ, & reparari
oportet tale damnum, siue dolo malo
datum sit siue culpa etiam levissimâ.

*Restitutio damni dati cui & à quibus
facienda?*

Hæc faciendâ est ei, qui damnum
passus est, ejusve hæredi, ab eo, qui da-
mnum dedit, ejusve hæredibus, quate-
nus hæreditas patitur: contraque eos-
dem actio damni proponenda erit, non *c. s. h. 3.*
etiam contra alium. Et non tantum
damnum, sed & expensæ omnes, quas
adversarius in lite persequenda fecerit,
refundendæ sunt.

*Qua ratione ergò toleratur usus pignora-
tionum seu repressaliarum?*

Prohibitæ quidem illæ sunt utroq;
jure, tanquam graves Reip. & æquitati
naturali contrariæ, ut quibus alius pro
alio prægravetur, & quidem jure Ca-
nonum sub pœna excommunicationis
& interdicti, non obstante prætextu
cujusvis consuetudinis. Ratio est, quia *Nov. 57.*
non habet rationem, inquit Imp. alium *Vi non*
quidem esse debitorem, alium verò exi- *fiant pig-*
gi; sed nec alteri molestum esse pro alio *norat.*
quo-

*Vide G.**Pap.**q. 32. &**34. Dam-**hand.**prax.**erim. c.**78.*

quodam, & c. Mores verò usum repres-
saliarum probant, concurrentibus his,
justâ causâ debiti vel delicti, conque-
stione apud Principem, & auctoritate
publica vel Principis, pignorationes
ejusmodi concedentis.

De Pœnis.**TIT. XXXVII.**

Damno reparato, refusiisque expensis,
tenetur insuper reus ad pœnam sive
satisfactionem delicti, impostam
vel à lege seu canone, vel, si nulla
certa pœna canonibus sit statuta, ar-
bitrio, judicis infligendam.

Quid igitur est Pœna?

Est supplicium, quo quis ob deli-
ctum afficitur, sive noxæ vindicta,
seu delictorum omnium coercitio aut
satisfactio, à lege vel ministro legis
imposita. Vel brevius, est afflictio ad
vindictam criminis seu culpæ imposi-
ta. Afflictio inquam, qua quis puniatur
& premitur, vel in corpore, vel in statu
suo, vel etiam in ære & bonis fortunæ,
quæ pœna vocatur pecuniaria.

Quotuplex est Pœna Canonica?

Alia est Ordinaria, partim à jure
scripto, id est lege vel canone, partim à
non scripto statuta. Alia Arbitraria, seu
pro judicis arbitrio infligenda.

II.A.

*e. Dile.**titus 11.**h. r.**Vulting.**hic ha.**d. c. 11. h.**1. & l. 3.**D. eod.*

II. Alia est Civilis, alia Criminalis.

Illa utilitati privatorum & patri læsæ applicatur; hæc ad vindictam publicam spectat. Ad civilem refertur pœna Conventionalis, quæ contractibus apponi solet: inter criminales pœna recensetur pecuniaria,

Pœna Conventionalis quæ, & an licitè exigatur hoc jure?

Pœna conventionalis dicitur, quæ contractibus apposita ex conventionione partium contrahentium committitur, solvenda ab eo, qui contractum violat, eundem observanti. Hanc etiam admittunt Canones, saltem quatenus concurrat legitimum interesse, & pro faciliori coactione partis ad observandum & adimplendum contractum. Nisi pœna fuerit adjecta quantitati solvendæ, in fraudem & ultra modum legitimum usurarum; hæc enim peti non potest. Similiter pœna conventionalis peti non potest, utroque contrahentium æquè contractum violante, cum ad pœnam uterque obligaretur: quia pœna unius cum alterius pœna compensatur.

c. 7. h. t.

c. c. Per

tuas sup.

De arb.

arg. l. 15.

C. de u-

sur. c. c.

g. h. t.

Pœnam pecuniariam quando rectè imponit iudex Ecclesiasticus?

Quando nulla alia pœna certa per Canones statuta est: tunc enim arbitrio

re-

c. 3. h. t. relinquitur iudicis, ut loco pœnæ cor-
 e. 4. sup. poralis, aut alterius, pœnam infligat
 de rapto- pecuniariam. Ita tamen, ut, quando pe-
 rib. & c. cunia aliquem mulctat, omnem avaritiam
 4. sup. de ritiam vitet suspicionem. Et quidem se-
 off. jud. cundum canones pecuniæ sic exactæ
 deleg. d. pars dimidia in utilitatem Ecclesiæ, al-
 e. 3. Sess. tera dimidia in eleemosynam erogari
 25. c. 3. de jubetur. Concil. quoque Trid. eandem
 reform. pecuniam piis duntaxat usibus desti-
 nandam esse decrevit.

*Qua præterea sunt pœna Canonica
 criminales?*

Et sunt variæ, pro varietate & gra-
 vitate criminum: & vel sunt *Spirituales*,
 ut Excommunicatio, Suspendio, & In-
 terdictum, de quibus infra Tit. xxxix,
 vel *Corporales*, quæ circa corpus ver-
 santur.

c. pen. in I. Pœna Carceris perpetui: quæ & ca-
 sine sup. piralibus adnumeratur, iis scilicet cali-
 De har. bus, quibus in foro laico vita adimere-
 e. 27. in tur.

sine ruf. II. *Detractionis in Monasterium*, ad a-
 De v. S. gendam inibi pœnitentiam: quæ pœna
 Abbas in hodie in usu esse desit.

e. Tit. 6. III. *Depositionis* ab Ordinibus ac gra-
 h. t. d. c. 6. dibus Ecclesiasticis ab omni officio ac
 beneficio, ideoque non nisi pro enormi
 admodum & gravi crimine imponen-
 da: si ve ea Verbalis sit, quæ solis sit ver-
 bis,

bis, & Depositiō Simplex dicitur: sive
 Realis seu Actualis, quæ & Solemnis,
 quia fit solemnī degradatione: & nihil
 aliud est quàm executio depositionis
 verbalis, adhibito certo numero Epif-
 coporum, veluti in depositione Pres-
 byteri sex, in depositione Diaconi tri-
 um, vel loco Episcoporum totidem
 Abbatum, usum mitræ & baculi ha-
 bentium; vel si nec illi commodè habe-
 ri poterunt, sufficiat adhiberi alias gra-
 ves personas in dignitate Ecclesiastica
 constitutas, & juris scientiâ commen-
 datas. Detractisque Clerico vestibus &
 insignibus Ordinis sui, ad instar exau-
 thorationis militaris, atque exutus o-
 mni privilegio Clericali, tanquam lai-
 cus relinquitur, puniendus judici
 laico, & quidem continuò post de-
 gradationem.

IV. *Ademptionis sive Privationis* offi-
 ciorum & beneficiorum: quæ gravis
 quoq; pœna censetur, non nisi pro gra-
 vibus delictis & casibus in jure expref-
 sis imponi solita. His alii addunt pœ-
 nam damnationis ad triremes, exilii,
 fustigationis ac verberum, ea tamen
 moderatione adhibita, ne flagella in
 vindictam sanguinis transire videan-
 tur.

*c. in Felix
 xv. q. 7.*

*Sess. 13. c.
 4. de ref.*

*c. 10. h. r.
 can. In-
 ventum.*

*xvi. 47.
 Et ibi gl.*

*c. 24. inf.
 de sent.
 excom.
 Et c. 4.
 sup. De
 raptor.*

De

De Pœnitentiis & Remissionibus.

TIT. XXXVIII.

can. Pœnitentia. Pœnæ, de quibus Tit. proximo, fori sunt externi seu judicialis: hoc Tit. 4. *dist. 3. de pœnit.* agitur de pœnis fori interioris, seu animæ, id est, de Pœnitentiis & Remissionibus sive Indulgentiis.

can. Ecce *39. infine* *De pœnit.* *dist. 1. &* *can. 1. &* *6. dist. 3.* *Quid est Pœnitentia & quotuplex?*
Pœnitentia est quædam dolentis vindicta, puniens in se quod dolet commisisse. Et est vel *Interna*; scilicet virtus mentis seu actus interior, quo pœnitemus & dolemus de peccatis; vel quo præterita mala plangimus, & plangenda non committimus. Vel *Externa*, & est Sacramentum, quod jam baptizatis, sed naufragium passis, id est in peccatum mortale lapsis, tanquam secunda naufragii tabula ad salutem necessaria subservit.

Quæ sunt partes Pœnitentiæ?

Partes integrales Pœnitentiæ, & materia quasi proxima (nam materia sunt peccata) sunt *Contritio*, *Confessio* & *Satisfactio*, quibus concurrentibus Pœnitentia peccatorum operatur remissionem.

Concil. Triad. Sess. 14. c. 1. p. 4.

Quid est Contritio?

Contritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. *Quo.*

Quotuplex est Contritio?

Duplex, alia perfecta, quæ proprie *Contritio* appellatur, & est dolor ac detestatio peccati propter Deum summè dilectū, ob ejus bonitatem supernaturalem, seu ut auctor est gratiæ, ac gloriæ: alia imperfecta, quæ dicitur *Attritio*, & est dolor ac detestatio peccati super omnia, cum proposito vitæ melioris ac voto Sacramenti; non tamen propter Deum summè dilectum, sed quia *Contritio* illa imperfecta vel ex peccati turpitudine, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur.

Trid. d. loco.

Quid Confessio?

Confessio est peccatorum suorum Sacerdoti proprio, habenti jurisdictionem & absolvendi potestatem, ad eorum sacramentalem remissionem obtinendam facta declaratio & accusatio;

Daturne hac potestas cuilibet Sacerdoti?

Conceditur quidem illa unà cum potestate Ordinis, atque in ipsa ordinatione, sed quasi in habitu & incompletè, quia nequit exire in actum, nisi aut parochiale beneficium habeat, aut ab Episcopo per examen ad hoc idoneus judicetur, etiam Regularis. Præterquam in articulo mortis vel alio quocunque periculo gravi.

Trid. loc.

tit. 6.

Sess 23. c.

15. de re- form.

V

Qua

Qua peccata in Confessione sum exprimenda?

Vide Val. len. hic §. 3. Venialia quidem utiliter, sed non necessario: mortalia verò omnia aperte & distinctè, quantum post diligens conscientia examen fieri potest, unà cū circumstantiis notabiliter aggravantibus aut minuentibus, exprimenda sunt.

Quid est Sigillum seu secretum Confessionis?

Trid. Sess. 14. c. 8. circa fin. c. 9. can. 85. de pœnit. dist. 1. Est obligatio celandi & non revelandi ea, quæ in Confessione sacramentali dicuntur & audiuntur, non tantum omnia peccata mortalia aut venialia, sed & omne id, per quod peccatum in Confessione detectum directè vel indirectè quocunque modo possit revelari, in genere vel in specie.

Quid est Satisfactio?

Trid. Sess. 14. c. 8. circa fin. c. 9. can. 85. de pœnit. dist. 1. Est solutio pœnæ pro peccato, quam vel Sacerdos per potestatem clavium, non ad solvendum duntaxat, sed & ad ligandum sibi concessam, pro mensura delicti imponit, vel ipse pœnitens sponte sua pro vindicando peccato suscipit. Vel Satisfactio est quædam compensatio Deo facta pro injuria ei illata per peccatum; cum proposito eum amplius non offendendi, & spe veniæ.

Quæ hic dicuntur Remissiones? Remissiones nihil aliud sunt quam

Indulgentiæ, per quas tollitur pœna temporalis peccati, quæ remanet sublata per Confessionem & contritionem peccati culpa.

can. Peccatum de pœnis. dist. 1.

Quoruplices sunt Indulgentia?

Sunt vel *Privata*, quæ à singulis Sacerdotibus, qui curam habent animarum, dari possunt, juxta illud, *Quodcumque solveris, &c.* vel *Publica*, quæ non conceduntur nisi à S. Pont. & cæteris Episcopis, sed quorum hac in parte, limitata est potestas ad certum tempus, certumque numerum dierum, qui excedi non potest, nimirum in consecratione Ecclesiæ non ultra anni unius spatium, & in anniversario consecrationis XL. dierum, Solisque subditis profunt hujusmodi indulgentiæ, Plenissimam & generalem remittendi potestatem habet S. Pont. & peccatorum omnium veniam concedit.

c. Quodcumque xxiv. qu. 1.

c. 4. in fine & c. ult. eod. in 6.

De sententia Excommunicationis.

TIT. XXXIX.

Restat gravissima omnium pœnarum Ecclesiasticarum Excommunicatio, animam delinquentis occulto velut gladio penetrans, qua Ecclesia rebelles suos ac contumaces ferire so-

V. 2 let;

let; estque species censuræ Ecclesiasticæ.

Quid est Censura Ecclesiastica?

Est pœna spiritualis & medicinalis privans primario usu aliquarum actionum spiritualium, per Ecclesiasticam potestatem ita imposita, ut per eandem ordinariè absolvi possit. Censuræ species sunt, Excommunicatio, ut dixi, suspensio & interdictum. Irregularitas propriè censura non est, nequidem ex delicto contracta, sed inhabilitas quædam.

Suarez. de Cens. disp. 1. n. 5.

Quotuplex est Excommunicatio?

Primò, Alia est Excommunicatio Major, alia Minor. *Major* est, quæ separat aliquem non solum à corpore Ecclesiæ mystico, & communione spirituali seu participatione Sacramentorum tam activè quàm passivè, hoc est, ut nec ipse excommunicatus ea percipere, nec aliis administrare possit; sed & à societate fidelium tam in divinis quàm humanis. *Minor* est, quæ tantum separat à communione passiva Sacramentorum, quæ scilicet in sola consistit perceptione.

6. Nullus 89. C. c. pen. h. t. die pen. C. c. ult. sup. de Cler. excom. ministr. gl. C. Dd. in 2. c. 8. in V. non nisi h. t.

II. Utraque hæc, sive major sive minor, alia est *Ajure*, quæ scilicet infligitur à lege seu Canone, vel Synodo aliqua, generali aut particulari; & hæc durat per

perpetuò: alia *Ab homine*, quæ per sententiam infertur iudicis; & hæc, mortuo aut deposito iudice, qui eam tulit, expirat.

III. Rursus utraque vel est *Sententia lata*, quæ ipso facto ante denuntiationem aut sententiam iudicis infertur; non aliter tamen, quam si hoc ipsum verbo exprimatur, veluti *ipso facto, ipso jure* sit excommunicatus, vel sub pœna latæ sententiæ; vel est *Sententia ferenda*, quæ non infligitur ipso jure, sed per sententiam; quamvis excommunicatio minor hoc modo vix infligi soleat, quia sententia hujusmodi nullam aut exiguam vim haberet, cum talis excommunicatio ultra peccatum mortale, parum operetur.

Quâ formâ Excommunicatio ferri debet?

Sub distinctione respondendum est. Nam quæ ab homine infertur, non nisi trina præmissa monitione in scriptis legitimè factâ ferri potest; nisi necessitas aliud suadeat. Neque sufficit una monitio pro tribus, sed per terna interstitia faciendâ est nō minus sex dierum pro quolibet interstitio. Quæ verò à Canone infligitur nullam requirit præcedentem monitionem; sed ipse Canon est & facit pro monitione.

c. Sacr.

48. h. 2.

& c.

Constitutionem

eod. in 6.

Bas. p. 2.

c. 4. art.

13. n. 8.

Innoc. in

d. c. 48.

In quo differt quoad hoc Anathema ab Excommunicatione majori?

Differt, non quidem in eo, quod Anathema fortius liget, sed quod Excommunicatio citra solemnitatem infligatur, & simpliciter à corpore Christi siue Ecclesia avellat: Anathema verò solemnem præterea maledictionem & execrationem, addat, in majorem detestationem excommunicati.

can. debent 109
xi. qui 6.
ubi forma præscribitur
Cov. in c. Alma
p. 1. §. 6.
un.

Quid si iudex aliquem simpliciter excommunicet, non exprimendo, majori an minori excommunicatione?

Tunc intelligi debet lata excommunicatio major, ut analogum stet pro famosiori suo significato, quod hic est major excommunicatio secundum quid ut nihil obstat, quod alias in pœnaltibus mitior interpretatio sit facienda.

Qui potestatem habent excommunicandi?
e. 29.
sup. de off. Episcop. test. jud. deb. c. 33.
sup. de Simon. Vid. Con. Trid. Sess. 25 c. 26. de reform.

Omnes qui ordinariam habent jurisdictionem in foro exteriori, ut summus Pont. qui est Ecclesiæ universalis Pastor, Episcopi in sua diœcesi, ceterique Prælati Episcopis inferiores, quibusdam est excommunicata jurisdictio Episcopalis, ut sunt Abbates, Præpositi Ecclesiarum collegatarum, regularium & secularium, Capitulum sede vacante, quiq; ex delegatione vel consuetudine eam potestatem acceperunt.

Qui

Qui possunt excommunicari?

Solus homo Christianus & baptizatus; quia excommunicatio est Ecclesiastica jurisdictionis; at qui non baptizatus; & non Christiani, ut Judæi, cæteriq; Gentiles, quia extra Ecclesiã Dei sunt, Ecclesiæ non tenentur legibus. Homo item vivus sit, non mortuus, quia excommunicatio medicinalis est, non mortalis nisi fortè judex declaret, aliquem, dum viveret, censuras incurrisse.

An & universitas excommunicari poterit
Non potest, sed singulares tantum personæ, & de collegio aliquo illi duntaxat, quos culpabiles esse constituerit; ne fortè contingat quosdam verè innocentes, aut non contumaces sententiã excommunicationis feriri.

Qui absolvent ab excommunicatione possunt!

In primis ab excommunicatione majori absolvit S. Pont. vel ejus à latere Legatus, quibus Legatis intelligitur hoc mandasse præ reliquis, qui cæteris dignitate antecellunt. Aliis verò absolvere ab hujusmodi excommunicatione non licet, nisi hoc illis Pont. nominatim mandaverit. Quod tamen fallit, cum quis in extremo vitæ periculo constitutus est, quo casu quilibet Sacerdos absolvere potest; ut & ex alia justa causa.

qui vero
eod.

causa. Sed & à minori excommunicatione absolvi quis potest etiam per quemvis simplicem Sacerdotem.

Quid est Suspendio?

Navar.
in Man.
c. 27. n. 11.
151.

Est censura Ecclesiasticâ, quâ Clerico sive ministro Ecclesiæ interdicitur usus & exercitium officii vel beneficii sui, aut alterius functionis Ecclesiasticæ.

Quid Interdictum Ecclesiasticum?

Covar.
in c. Al-
ma p. 2.
§. 1. n. 10.

Est censura, quâ interdicitur non tantum Clericis & ministris Ecclesiæ, ne divina officia celebrent, vel Sacramenta administrent; hæc enim simplex est suspensio; alias certis personis aut locis, ne pro illis aut illis divina celebrentur. Nam interdictum privar solo usu exteriori, quatenus singulis fidelibus communis est, & tantum in divinis, & his quidem expressis.

Quotuplex igitur est Interdictum?

c. 17. inf.
de V. S.

Duplex, aliud Personale, aliud Locale: & utrumque vel Generale vel Particulare. *Generale* est, cum terra aliqua v. g. Regnum, Provincia, civitas, vel castrum interdicto subicitur. Item generale est, quod fertur generaliter in personas, v. g. universitatem vel collegium & ligat singulos de collegio, quamdiu de collegio existunt. *Particulare* interdictum fertur vel in locum singularem, v. g. Ec-

v.g. Ecclesiam, sive unam aliquam sive plures particulares, aut etiam omnes unius loci & oppidis, vel in personam sive unam sive plures,

Covarr. ubi supr. nu. 7.

De verborum significatione.

TIT. XL.

Tituli duo sequentes ii que postremi, generales sunt, & spectant ad universam totius juris Pontificii scientiam, unde & ad calcem compilationis horum librorum, uti factum quoque in Digestis, relati sunt. Et quidem Tit. de Verborum signif. utilitatem suam habet, qua in omnibus ante omnia spectanda sunt verba, ad hoc inventa, ut demonstrent voluntatem & mentem scribentis.

l. Labeo. v. §. 2. D. de supel. leg.

Quomodo igitur verba regulariter intelligenda sunt?

Non secundum quod sonant, sed secundum mentem proferentis, cum non intentio verbis, sed e contra verba intentioni deservire debeant. Et plerumque dum proprietates verborum attenditur, sensus amittitur veritatis. Neque verba captari oportet, sed quam mente quid dicatur animadvertere convenit.

o. 15. in fin. h. t. C. c. 2. sup. de appel. c. & h. t. l. pen. D. Ad exhiben.

De

(Omissus & hic Titulus: inde ex Andr.
Vallenfi est adjectus?)

l. i. D. h.
tit.

Regula sumitur ex jure, non verò jus ex
Regula & propterea, postquam de
toto jure Pontificio actum est, sub-
jicitur coronidis loco Tit. De Regu-
lis Juris; & quidem post Tit. De Verbo-
rum Significat. quia disputatio de vo-
cibus simplicibus præcedere debet
disputationem de compositis.

Regula unde est dicta?

Dicitur Regula ex eo, quod rectè du-
cat, vel, ut alii volunt, ex eo, quod
regat, vel normam rectè vivendi præ-
beat, vel quod distortum pravamque
corrigat, ut habetur in *can. Regula Dist.*
3. Et Græcè dicitur *Canon. can. Canon.*
ead. Dist. 3. Unde & Jus Pontificium
dicitur Canonicum, id est, Regulare.

Quid est Regula apud Jurisconsultos?

Jurisconsultis Regula est quædam
compendiosa enarratio multarum re-
rum, variis partibus juris definitarum.
Unde Azo Regulam definit, esse pluri-
um rerum traditionem compendiosa
narratione factam; & Paulus, *Jurisc. in*
d. l. i. D. h. t. Regulam esse, quæ rem, quæ
est, breviter enarrat Cujus sensus est,
quod in regula sit oratio, quæ rem, quæ
est,

est, id est, Jus, quod in ipsa controversia
 sequi oportet, seu causam ac rationem
 plurium rerum in arte juris definita-
 rum breviter, id est, generaliter, & qui-
 dem ex jure constituto & recepto enar-
 rat. Cum enim, ut & in aliis scientiis,
 non omnia facta & Individua, utpote
 infinita, possint aliqua ratione compre-
 hendi ac cognosci, ita neq; Leges, neq;
 Senatus consulta ita scrib. potuerunt,
 vel possunt, ut omnes casus, qui quan-
 doque incidunt, comprehendant, * ne-
 cessum fuit, exemplo aliarum scientia-
 rum, etiam in jure, ex iis, quæ in variis
 ejus partibus definita sunt, aliquas ge-
 nerales Regulas constituere, quæ con-
 tinerent causam & rationem primariã;
 quã mori fuerunt prudentes ad ita de-
 finiendum, & proinde nobis primariam
 rationem juris controversi decidendi
 præberent. Sic Ulpianus, cum in diver-
 sis juris partibus observasset primùm
 moribus receptum, deinde Legibus
 constitutum, quod fœminæ non pos-
 sent esse judices, Magistratum gerere,
 postulare, curatrices esse, sic de simili-
 bus, inde desumpsit & constituit uni-
 versalem regulam, quod fœminæ ab o-
 mnibus civilibus officiis, vel publicis
 remotæ sint l. 2. D. eod. Et rursus, cum
 variis in partibus juris definitum esset,

* l. 10. ne
 que Le-
 ges D.
 De LL.

pis

pisces, feras bestias, lapillos in litore ma-
 ris inventos, fieri occupantis, quia in nul-
 lius bonis sunt, inde desumpta est hæc
 cōpendiosa regula, quæ in nullius bonis
 sunt, fiunt primo occupantis; & sic de si-
 milibus. Atque ita patet imprimis, c. 1.
 regula dicatur ex jure nasci, non autem
 Jus ex Regula. Secundò patet, quanta sit
 utilitas Regularum juris, quodque id
 sint Regulæ Jurisconsultis quod Medi-
 cis Aphorismi, Geometris Postulata; &
 cur dicat Jurisconsultus in l. 1, D. eod.
 quod si vitiata sit regula, perdere officium
 suum. Porro regulæ, quæ hinc tra-
 duntur, sunt, quod omnis res, per qual-
 cunque causas nascitur, per easdem dis-
 solvatur, c. 1. Quod dubia in meliorem
 partem sint interpretanda c. 2. Quod
 necessitas illicitum faciat licitum; simi-
 les. Quarum prima primariam continet
 rationem & causam, cur stipulatio, quæ
 est verbis contracta, possit verbis ipso
 jure dissolvi; non etiam emptio, locatio,
 mutuum, & alii contractus, aliter quam
 verbis initi: Item cur emptio, locatio,
 mandatum, societas, quæ solo contrario
 dissensu dissolvi; & sic de aliis Regulis
 Juris Can. ut fufius hinc Pekius, ad quem
 Lectorem remittimus.

Finis Libri Quinti.

ore ma
i in nu
est hæ
s bon
ic de f
nis, c
autem
anta sit
dque id
l Medi
lata; &
D. eod.
e offic
hic tra
er qual
lem dif
eliotem
Quod
n; simi
ontinet
tio, quz
bis ipse
locatio
er quam
locatio,
ontrario
Regulis
id quem

Th
4806